

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์
: กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

นางสาวพรหมพรรณ พรหมสาขา ณ สกลนคร

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหะพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา2547

ISBN 974-17-5965-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TRANSFORMATION OF HOUSING PATTERN IN OLD COMMUNITY IN KRUNG
RATTANAKOSIN : A CASE STUDY OF TROK SIN-TROK TUK DIN COMMUNITY

Miss Promphan Promsakha-na-sakolnakhorn

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development in Housing

Department of Housing

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-5965-7

พรหมพรพรณ พรหมสาขา ณ สกลนคร : การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิม
ในกรุงรัตนโกสินทร์ : กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน (TRANSFORMATION OF
HOUSING PATTERN IN OLD COMMUNITY IN KRUNG RATTANAKOSIN :A CASE STUDY
OF TROK SIN-TROK TUK DIN COMMUNITY) อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.กฤษณชาติพิทย
พานิชภักดิ์ จำนวนหน้า 194 หน้า. ISBN 974-17-5965-7.

ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน เป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการอยู่อาศัยมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จากการสำรวจชุมชน
ดั้งเดิมของเขตพระนครเบื้องต้นพบว่า ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินมีรูปแบบที่อยู่อาศัยที่หลากหลายอยู่ในชุมชนเดียวกัน
และมีบ้านที่ยังคงลักษณะสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดีจำนวนมากกว่าชุมชนอื่น จึงเลือกมาเป็นกรณีศึกษาเรื่องการ
เปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชน
ตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน และ 3) ศึกษา
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

การศึกษาค้นคว้าใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้การแจกแจงความถี่เข้าช่วยในการวิเคราะห์ โดยเริ่มที่การสำรวจ
กายภาพเบื้องต้นของที่อยู่อาศัยและจำแนกรูปแบบที่อยู่อาศัยออกเป็น 4 กลุ่มตามลักษณะทางกายภาพในปัจจุบัน แล้ว
กระจายการสุ่มตัวอย่างให้ครบทั้ง 4 กลุ่มการสำรวจชุมชนได้ทำการสำรวจ 3 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการสำรวจเบื้องต้น ระยะที่ 2
เป็นการสำรวจเพื่อทดสอบแบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 3 เป็นการสำรวจชุมชนและสัมภาษณ์เชิงลึก ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่
อยู่อาศัย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดเค้าโครงของเรื่องที่สัมภาษณ์ตามหัวข้อที่ใช้ในการวิเคราะห์ คำถามที่
ใช้เป็นคำถามปลายเปิด ร่วมกับการสำรวจกายภาพของบ้าน

ผลการศึกษาพบว่า ที่อยู่อาศัยในชุมชนแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบตามลักษณะของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงที่อยู่อาศัย
บ้านรูปแบบที่ 1 คือบ้านที่ยังคงสภาพเดิม ไม่มีการปรับปรุงดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี รูปแบบที่ 2 คือ บ้านที่คงลักษณะเดิม
บางส่วน มีการปรับปรุงดูแลตามสภาพ รูปแบบที่ 3 คือ บ้านที่คงลักษณะเดิมทางสถาปัตยกรรมไว้เป็นอย่างดี และได้รับการ
ปรับปรุงดูแลให้อยู่ในสภาพดี รูปแบบที่ 4 คือ บ้านที่รื้อบ้านเดิมทิ้งแล้วสร้างใหม่ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านที่สำคัญ
ที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงให้เป็นบ้านเช่า ส่วนปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดที่มีผลการต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทั้ง 4
รูปแบบ คือ 1) รายได้ทั้งของเจ้าของบ้านและผู้เช่า พบว่าบ้านที่เจ้าของบ้านหรือผู้เช่ามีรายได้ดี จะมีการปรับปรุงบ้านให้อยู่ใน
สภาพดี 2) การถือกรรมสิทธิ์ครอบครอง พบว่าบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเองและเป็นบ้านที่ได้รับมรดกมาจากบรรพบุรุษจะมีการ
ปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดีและคงลักษณะเดิมทางสถาปัตยกรรมไว้เป็นอย่างดีมากกว่าบ้านที่ซื้อต่อมาและบ้านเช่า 3)
ระยะเวลาการอยู่อาศัย พบว่าบ้านที่ยังอยู่อาศัยอยู่นานจะเกิดความผูกพันกับบ้าน และก่อให้เกิดการปรับปรุงบ้านให้อยู่ในสภาพ
ที่ดีได้ ผลการศึกษานี้นำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิมควรให้ความสำคัญ
เรื่องการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มที่สืบทอดที่อยู่อาศัยในทางมรดกและกลุ่มผู้อยู่อาศัยที่อยู่มานานและมีความ
ผูกพันกับชุมชน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้ที่ต้องการปรับปรุงบ้านแต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับการ
ปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิมที่เป็นมรดกของชาติสืบไป

ภาควิชา.....เคหการ..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....เคหการ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2547..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....-

4574161125 : MAJOR HOUSING

KEY WORD : HISTORICAL COMMUNITY/HOUSING COMMUNITY

PROMPHAN PROMSAKHA NA SAKOLNAKHORN : TRANSFORMATION OF HOUSING PATTERN IN OLD COMMUNITY IN KRUNG RATTANAKOSIN : A CASE STUDY OF TROK SIN -TROK TUK DIN COMMUNITY. THESIS ADVISOR : KUNDOLDIBYA PANITCHPAKDI,Ph.D., 194 pp. ISBN 947-17-5965-7.

Trok Sin -TroK Tuk Din Community has been a historical community since the beginning of the Ratanakosin Era. As a result of the exploration of historical communities in the Pranakorn District it was revealed that Trok Sin -TroK Tuk Din community has the greatest variety of housing patterns ,Most houses are still in their original.Therefore, they were selected for the study on transformation of housing patterns. The research objectives were (1) to investigate the history of Trok Sin -TroK Tuk Din Community settlement; (2) to investigate the transformation of its housing patterns and (3) to study factors related to the transformation.

Qualitative methods is used as well as frequency analysis of quantitative data. A basic exploration of physical aspects was also employed to classify sampling units into 4 group according to their appearances. The community exploration was done in 3 phases; (1) Basic exploration (2) Interview pre-test and (3) In-depth exploration and interviewing on housing pattern transformation. A structured open-ended interview and an in-depth exploration on housing transformation were implemented.

It was found that housing patterns of Trok Sin -TroK Tuk Din Community could be divided into 4 types according to their transformation. Firstly, the original houses with the least maintenance that appeared in poor condition; secondly, the original houses with some maintenance and that appeared in better condition; thirdly, the original houses which were reserved and maintained their architecture historical value; and fourthly, the rebuilt houses.Mostly, the houses were transformed in order to rent out. Most important factors effecting the transformation were (1) income of both owners and tenants - the higher their income, the better transformation condition of their houses (2) the property possessions, houses in which the owners still live and that the owners inherited from their ancestors.These were maintained and reserved better than the ones that were bought or rented. Finally, the length of stay resulted in moral obligation to the house and upkeeping the houses. According to the study the recommendation for policy development is that conservation and renovation of historical housing communities should be emphasized on their residents especially whose houses were inherited form their ancestors and those who have been resided for years. These residents are likely to be bonded to their houses and the renovate their historical house but do not have adequate income so that the reservation and renovation of the historical housing communities can be done continuously and become our national assets.

Department of.....Housing..... Student's signature.....
 Field of study.....Housing..... Advisor's signature.....
 Academic year.....2004..... Co-advisor's signature.....-

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาของ อาจารย์ ดร. กุณฑลทิพย์ พานิชภักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา และหัวหน้าภาควิชาเคหการ รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต นิตยะ และคณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาเคหการทุกท่าน ที่ได้สละเวลา แนะนำ ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์มาตลอด

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินทุกท่านที่กรุณาสละเวลา ให้ข้อมูลในการสำรวจที่อยู่อาศัยในชุมชน และผู้ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์จากสำนักงานเขตพระนคร กรมแผนที่ทหาร และสำนักงานที่ดิน ที่ให้ความกรุณาแก่ผู้ทำวิจัยเรื่องข้อมูลต่างๆ

กราบขอบพระคุณ บิดา มารดา บุคคลสำคัญที่สุดที่คอยให้กำลังใจ ให้ผ้าพันอุปสรรคต่างๆ จนลุล่วง ขอขอบคุณ คุณผุสดี กาวิชัย คุณวรรณลิกา คุณรพีพร คุณพนิดา คุณสุวัฒน์และเพื่อนๆทุกคน ที่ห่วงใย ให้กำลังใจ และช่วยเหลือให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ ขอขอบคุณเพื่อนๆรุ่น C15 ภาควิชาเคหการทุกท่านที่ให้กำลังใจ และคำแนะนำที่ดี ตลอดมา

ขออุทิศความรู้ที่ได้จากการทำวิทยานิพนธ์แก่ท่านเจ้าของบ้านในชุมชนดั้งเดิมทุกท่านให้รักและหวงแหนบ้านของตนเองให้มาก และตระหนักถึงคุณค่าของการได้อยู่อาศัยในบ้านโบราณสืบไป

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณตัวเอง ที่อดทน เข้มแข็ง จนผ่านจุดนี้ไปได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฑ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาของการศึกษา.....	1
1.2 ความสำคัญของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีกดิน.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	6
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	6
1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	7
1.5 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	8
1.6 เครื่องมือในการศึกษา.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายและความสำคัญของบริเวณเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต.....	10
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน.....	12
2.3 ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	13
2.4 กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย.....	15
2.5 รูปแบบที่อยู่อาศัยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงรัชกาลที่ 5-9.....	19
2.6 แผนพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์.....	23
2.7 การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม.....	25
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
2.9 การกำหนดกรอบแนวคิด.....	32

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 การเลือกชุมชนที่จะใช้ศึกษา.....	34
3.2 ศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัย ของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน.....	35
3.3 การสำรวจชุมชนชั้นละเอียด.....	36
3.3.1 รายละเอียดของการสำรวจชุมชน.....	36
3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	38
3.4 ตัวแปรในการวิจัย.....	40
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
3.6 สรุปผลที่ได้จากการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	44
3.7 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	44

บทที่ 4 ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

4.1 ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน.....	46
4.1.1 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของราษฎรในช่วงต้นของการสถาปนา กรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี (พ.ศ. 2325).....	46
4.1.1.1 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของราษฎรในบริเวณริมคลอง หลอดวัดเทพธิดา- คลองรอบกรุง.....	47
4.1.1.2 ศาสนสถานสำคัญของกรุงรัตนโกสินทร์ในบริเวณชุมชน.....	49
4.1.1.3 การเกิดตี๊กดินหรือคั้งเก็บดินปืน.....	51
4.1.1.4 การเกิดชุมชนกลางเมืองในบริเวณแนวคลองรอบกรุง.....	53
4.1.2 การรื้อตี๊กดินและสร้างถนนราชดำเนินในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2450).....	56
4.1.2.1 ประวัติของถนนดินสอ.....	58
4.1.2.2 ศาลว่าการกรุงเทพมหานคร.....	58
4.1.2.3 ตรอกตี๊กดิน.....	59
4.2 ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินในปัจจุบัน.....	60
4.2.1 อาณาเขต และที่ตั้ง.....	60
4.2.2 ลักษณะประชากร.....	62
4.2.3 ลักษณะที่อยู่อาศัย.....	62

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน	
5.1 ผลการสำรวจกรณีตัวอย่าง.....	70
5.2 การวิเคราะห์คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน.....	153
5.2.1 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ A.....	153
5.2.2 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ B.....	154
5.2.3 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ C.....	156
5.2.4 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ D.....	157
5.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย ในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน.....	158
5.3.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ A.....	162
5.3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ B.....	163
5.3.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ C.....	164
5.3.4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ D.....	165
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
6.1 ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน.....	168
6.2 สรุปรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชน.....	169
6.3 สรุปการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน.....	171
6.4 สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบ.....	174
6.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษา.....	181
6.6 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	183
รายการอ้างอิง.....	185
ภาคผนวก.....	188
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	194

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปที่ 1.1 แสดงชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์.....	2
รูปที่ 3.1 แสดงภาพบ้านประเภทที่ A.....	39
รูปที่ 3.2 แสดงภาพบ้านประเภทที่ B.....	39
รูปที่ 3.3 แสดงภาพบ้านประเภทที่ C.....	39
รูปที่ 3.4 แสดงภาพบ้านประเภทที่ D.....	39
รูปที่ 4.1 แผนที่แสดงบริเวณที่เกิดชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินสมัยร.1.....	48
รูปที่ 4.2 แผนที่แสดงวัดสำคัญในบริเวณชุมชน.....	50
รูปที่ 4.3 แผนที่แสดงที่ตั้งคลังเก็บดินปืนสมัยร.3.....	52
รูปที่ 4.4 แผนที่แสดงที่ตั้งตี๊กดินในบริเวณชุมชนก่อนมีถนนราชดำเนิน พ.ศ.2439(ร.5).....	53
รูปที่ 4.5 แผนที่แสดงชุมชนกลางเมือง.....	55
รูปที่ 4.6 แผนที่แสดงแนวตัดถนนราชดำเนิน และตี๊กดินก่อนพ.ศ.2439.....	57
รูปที่ 4.7 แผนที่แสดงแนวตัดถนนราชดำเนินกลาง.....	57
รูปที่ 4.8 แผนที่แสดงภาพถ่ายทางอากาศของชุมชน.....	61
รูปที่ 4.10 แสดงภาพบ้านประเภท A.....	65
รูปที่ 4.11 แสดงภาพบ้านประเภท B.....	65
รูปที่ 4.12 แสดงภาพบ้านประเภท C.....	65
รูปที่ 4.13 แสดงภาพบ้านประเภท D.....	65
รูปที่ 4.14 แผนที่แสดงลักษณะที่อยู่อาศัย.....	66
รูปที่ 4.15 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านในชุมชนแยกตามประเภท.....	67
รูปที่ 4.16 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านในชุมชนแยกตามกรรมสิทธิ์การถือครอง.....	68
รูปที่ 5.1 แสดงบ้านแต่ละประเภทในชุมชน.....	70
รูปที่ 5.2 แสดงแบบแปลนบ้าน 1A.....	72
รูปที่ 5.3 แสดงภาพบ้าน 1A.....	73
รูปที่ 5.4 แสดงแบบแปลนบ้าน 2A.....	76
รูปที่ 5.5 แสดงแบบแปลนบ้าน 3A.....	78
รูปที่ 5.6 แสดงภาพบ้าน 3A.....	79
รูปที่ 5.7 แสดงแบบแปลนบ้าน 4A.....	81
รูปที่ 5.8 แสดงภาพบ้าน 4A.....	82
รูปที่ 5.9 แสดงแบบแปลนบ้าน 5A.....	85
รูปที่ 5.10 แสดงภาพบ้าน 5A.....	86
รูปที่ 5.11 แสดงแบบแปลนบ้าน 6A.....	88

สารบัญรูปภาพ(ต่อ)

	หน้า
รูปที่ 5.12 แสดงภาพบ้าน 6A.....	89
รูปที่ 5.13 แสดงแบบแปลนบ้าน 1B.....	92
รูปที่ 5.14 แสดงภาพบ้าน 1B.....	92
รูปที่ 5.15 แสดงแบบแปลนบ้าน 2B.....	94
รูปที่ 5.16 แสดงภาพบ้าน 2B.....	95
รูปที่ 5.17 แสดงแบบแปลนบ้าน 3B.....	98
รูปที่ 5.18 แสดงภาพบ้าน 3B.....	99
รูปที่ 5.19 แสดงแบบแปลนบ้าน 4B.....	102
รูปที่ 5.20 แสดงภาพบ้าน 4B.....	102
รูปที่ 5.21 แสดงแบบแปลนบ้าน 5B.....	104
รูปที่ 5.22 แสดงภาพบ้าน 5B.....	105
รูปที่ 5.23 แสดงแบบแปลนบ้าน 6B.....	107
รูปที่ 5.24 แสดงภาพบ้าน 6B.....	108
รูปที่ 5.25 แสดงแบบแปลนบ้าน 7B.....	110
รูปที่ 5.26 แสดงภาพบ้าน 7B.....	110
รูปที่ 5.27 แสดงแบบแปลนบ้าน 8B.....	113
รูปที่ 5.28 แสดงภาพบ้าน 8B.....	113
รูปที่ 5.29 แสดงแบบแปลนบ้าน 1C.....	116
รูปที่ 5.30 แสดงภาพบ้าน 1C.....	117
รูปที่ 5.31 แสดงแบบแปลนบ้าน 2C.....	119
รูปที่ 5.32 แสดงภาพบ้าน 2C.....	120
รูปที่ 5.33 แสดงผังบริเวณบ้าน 3 C.....	122
รูปที่ 5.34 แสดงแบบแปลนบ้าน 3C.....	123
รูปที่ 5.35 แสดงภาพเรือนใหญ่บ้าน 3C.....	124
รูปที่ 5.36 แสดงแบบแปลนเรือนครัว 3C.....	125
รูปที่ 5.37 แสดงภาพเรือนครัว 3C.....	125
รูปที่ 5.38 แสดงแบบแปลนเรือนไม้.....	126
รูปที่ 5.39 แสดงภาพเรือนไม้.....	126
รูปที่ 5.40 แสดงแบบแปลนเรือนปูน 3 C.....	127
รูปที่ 5.41 แสดงภาพห้องน้ำเรือนคนใช้ 3 C.....	127
รูปที่ 5.42 แสดงแบบแปลนบ้าน 4C.....	130

สารบัญรูปภาพ(ต่อ)

	หน้า
รูปที่ 5.43 แสดงภาพบ้าน 4C.....	132
รูปที่ 5.44 แสดงแบบแปลนบ้าน 5C.....	135
รูปที่ 5.45 แสดงภาพบ้าน 5C.....	135
รูปที่ 5.46 แสดงแบบแปลนบ้าน 1D.....	137
รูปที่ 5.47 แสดงภาพบ้าน 1D.....	138
รูปที่ 5.48 แสดงแบบแปลนบ้าน 2D.....	140
รูปที่ 5.49 แสดงภาพบ้าน 2D.....	140
รูปที่ 5.50 แสดงรูปด้านบ้าน 3D.....	142
รูปที่ 5.51 แสดงภาพบ้าน 3D.....	143
รูปที่ 5.52 แสดงภาพบ้าน 4D.....	145
รูปที่ 5.53 แสดงผังบริเวณบ้าน 5D	147
รูปที่ 5.54 แสดงภาพบ้าน 5D.....	148
รูปที่ 5.55 แสดงแบบแปลนบ้าน 6 D.....	150
รูปที่ 5.56 แสดงภาพบ้าน 6D.....	151
รูปที่ 5.57 แสดงบ้านประเภท A.....	163
รูปที่ 5.58 แสดงบ้านประเภท B.....	164
รูปที่ 5.59 แสดงบ้านประเภท C.....	165
รูปที่ 5.60 แสดงบ้านประเภท D.....	166
รูปที่ 6.1 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 1.....	175
รูปที่ 6.2 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 2.....	175
รูปที่ 6.3 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 3.....	178
รูปที่ 6.4 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 3.....	178
รูปที่ 6.5 แสดงภาพถ่ายบ้านในโครงการฟื้นฟูเมืองระยอง.....	182

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 แสดงข้อมูลของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์.....	3
ตารางที่ 4.1 แสดงร้อยละของสภาพอาคารในชุมชน.....	63
ตารางที่ 4.2 แสดงร้อยละของอายุอาคารที่อยู่อาศัยในชุมชน.....	64
ตารางที่ 4.3 แสดงลักษณะการครอบครองของผู้อยู่อาศัยในบ้านของชุมชน.....	64
ตารางที่ 5.1 แสดงบ้านตามจำนวนที่สำรวจ.....	70
ตารางที่ 5.2 แสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ A.....	153
ตารางที่ 5.3 แสดงคุณลักษณะสังคมของบ้านแบบ A.....	154
ตารางที่ 5.4 แสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ B.....	154
ตารางที่ 5.5 แสดงคุณลักษณะสังคมของบ้านแบบ B.....	155
ตารางที่ 5.6 แสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ C.....	156
ตารางที่ 5.7 แสดงคุณลักษณะสังคมของบ้านแบบ C.....	156
ตารางที่ 5.8 แสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ D.....	157
ตารางที่ 5.9 แสดงคุณลักษณะสังคมของบ้านแบบ D.....	158
ตารางที่ 5.10 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยกับระยะเวลาที่ทำ การเปลี่ยนแปลงในระยะเวลา 100 ปี.....	160
ตารางที่ 5.11 ตารางแสดงคุณลักษณะของบ้าน.....	161
ตารางที่ 6.1 แสดงลักษณะที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบในชุมชน.....	170
ตารางที่ 6.2 แสดงจำนวนของที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบในชุมชน.....	170

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 6.1	สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 1	171
แผนภูมิที่ 6.2	สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 2	172
แผนภูมิที่ 6.3	สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 3	173
แผนภูมิที่ 6.4	สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 4	173
แผนภูมิที่ 6.5	แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 1	174
แผนภูมิที่ 6.6	แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 2	176
แผนภูมิที่ 6.7	แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 3	177
แผนภูมิที่ 6.8	แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 4	179
แผนภูมิที่ 6.9	แสดงการสรุปปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย	180

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

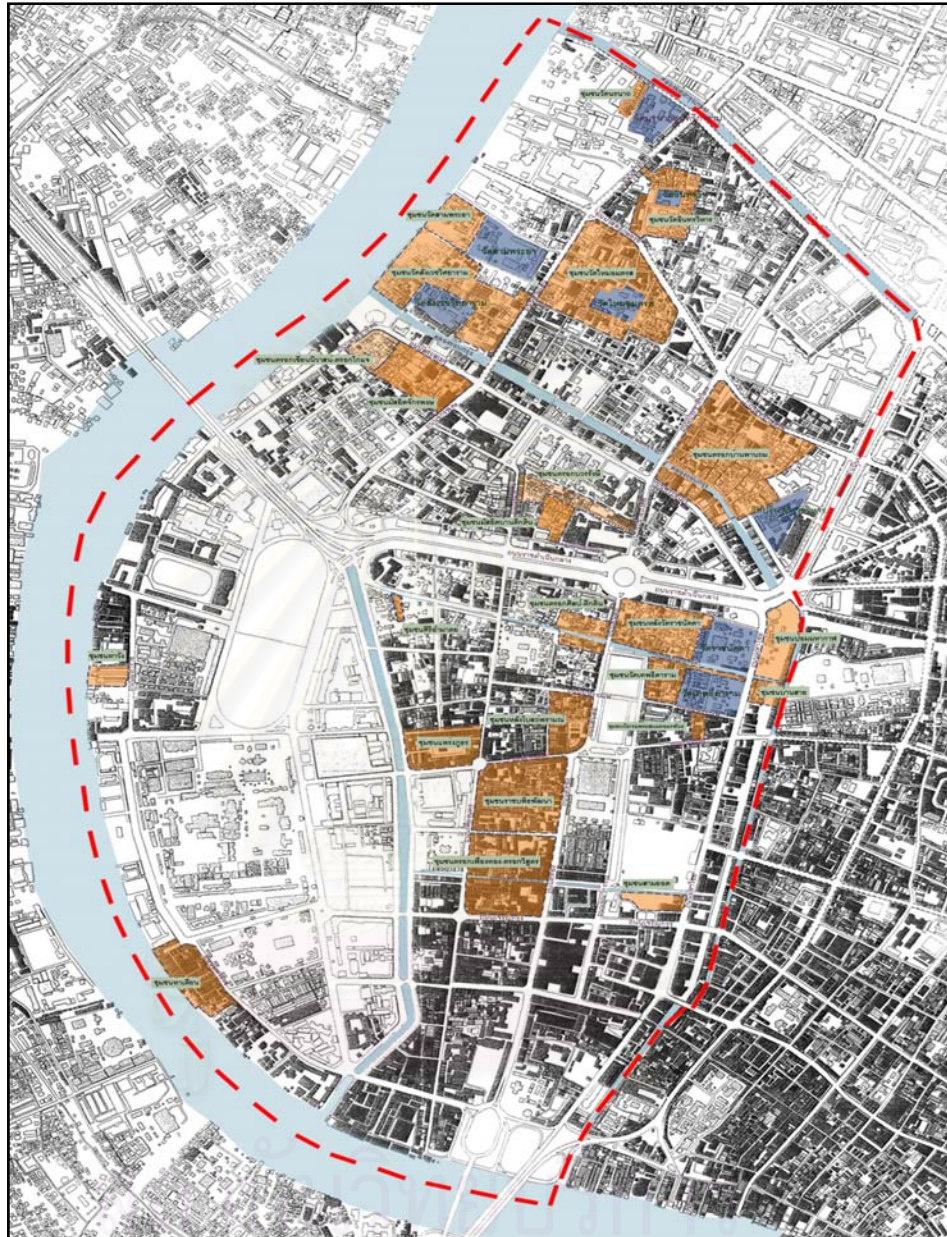
บทนำ

1.1 ความเป็นมาของการศึกษา

สืบเนื่องความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ ทางด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิม ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงกายภาพของที่อยู่อาศัยต่อเนื่องมาตามกาลเวลา โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆมาเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลง ในระยะเริ่มแรกผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการศึกษาโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนดั้งเดิมของกรุงรัตนโกสินทร์ จากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความต่างๆ ตลอดจนภาพถ่าย และแผนที่โบราณตามระยะเวลาต่างๆกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลและเกร็ดเล็กเกร็ดน้อย เกี่ยวกับการเกิดชุมชนต่างๆ พร้อมกันนั้น ได้ทำการลงสำรวจเบื้องต้นในชุมชนดั้งเดิมของกรุงรัตนโกสินทร์ตามข้อมูลที่ได้รวบรวมมา โดยใช้ข้อมูลชุมชนของเขตพระนครเป็นขอบเขตที่ใช้ในการสำรวจชุมชน พบว่ามีชุมชนดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน 24 ชุมชน คือ ชุมชนสามยอด ชุมชนท่าวัง ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์-ไก่แจ้ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนตรอกบ้านพานถม ชุมชนวัดใหม่อมตรส ชุมชนมัสยิดบ้านตึกดิน ชุมชนวัดราชันดาดา ชุมชนวัดเทพศิราภรณ์ ชุมชนวังกรมพระสมมติอมรพันธ์ ชุมชนวัดอินทรวินัย ชุมชนตรอกบวรรังษี ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ชุมชนราชบพิตรพัฒนา ชุมชนวัดนเรนทร ชุมชนหลังโบสถ์พราหมณ์-เสาชิงช้า ชุมชนวัดสังเวช ชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร ชุมชนท่าเตียน ชุมชนแพร่งภูธร ชุมชนศิริอำมาตย์ ชุมชนป้อมมหากาฬ ชุมชนตรอกบ้านสาย ดังแสดงที่ตั้งของชุมชนในรูปที่ 1.1

หลังจากสำรวจชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ทั้ง 24 ชุมชนแล้ว จึงได้ทำการจำแนกประเภทชุมชนตามปข้อมูลที่ได้รับมาตามตารางที่ 1.1

เมื่อได้ข้อมูลจากการสำรวจชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์ทั้ง 24 ชุมชนแล้ว จึงได้คัดเลือกชุมชนเพื่อใช้ในการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจ และวัตถุประสงค์ของการศึกษา และชุมชนที่เลือกมาทำการศึกษาคือ ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน (รายละเอียดในบทที่3 ระเบียบวิธีวิจัย)

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

รูปที่ 1.1 แสดงชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์

ที่มา: จากแผนที่การสำรวจเบื้องต้น

SCALE: NO SCALE

ตารางที่ 1.1 แสดงข้อมูลของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์

ชุมชน	ครัวเรือน (หลัง)	ประชากร (คน)		ศาสนา	กรรมสิทธิ์ที่ดิน
1.ชุมชนสามยอด	-	-	✓	-	ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้รับการพัฒนาเป็นอาคารพาณิชย์ไม่มีชุมชนแล้ว
2.ชุมชนท่าวัง	75/138	388	✓	พุทธ	ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
3.ชุมชนตรอกเขียน นิวาสน์-ไถแจ้	120	1,200	✓	พุทธ	ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
4.ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์	160	755	✓	อิสลาม พุทธ	ที่ดินเอกชน
5.ชุมชนวัดสามพระยา	120	559	✓	พุทธ	เขตธรณีสงฆ์
6.ตรอกบ้านพานถม	316	1,953	✓	พุทธ	ที่ดินส่วนบุคคล
7.วัดใหม่อมตรส	300	1,500	✓	พุทธ	ที่ดินส่วนบุคคล
8.มัสยิดบ้านตึกดิน	148	397	✓	อิสลาม พุทธ	ที่ดินส่วนบุคคล, กรมการศาสนา, สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
9.วัดราชนาคดา	2,000	4,000	✓	พุทธ	ที่ดินส่วนบุคคล
10.วัดเทพธิดาราม	49/71	303	✓	พุทธ	ที่ดินส่วนบุคคล
11.วังกรมพระสมมติฯ	51/78	267	✓	พุทธ	ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
12.วัดอินทรวีหาร	280	1,500	✓	พุทธ	เขตธรณีสงฆ์
13.ตรอกบวรรังษี	270	847	✓	พุทธ	เขตธรณีสงฆ์
14.ตรอกศิลป์-ตึกดิน	117	544	✓	พุทธ	ส่วนบุคคล, เข้ากรมศาสนาบางส่วน
15.ราชบพิธพัฒนา	800	1,836	✓	พุทธ	ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
16.วัดนารารถ	72	450	✓	พุทธ	เขตธรณีสงฆ์
17.หลังโบสถ์พราหมณ์	400	2,000	✓	พุทธ	ที่ดินส่วนบุคคล
18.วัดสังเวช	300	1,676	✓	พุทธ	ที่ทรัพย์สิน, กรมศาสนา
19.ตรอกเฟื่องทอง	500	2,780	✓	พุทธ	ที่ทรัพย์สิน, เอกชน
20.ท่าเตียน	500	1,900	✓	พุทธ	ที่ทรัพย์สิน, เอกชน, กรมศาสนา
21.แพรงภูธร	350	1,500	✓	พุทธ	
22.ศิริอำมาตย์	30	150	✗	พุทธ	นุกรุก
23.ป้อมมหากาฬ	75	300	✗	พุทธ	กำลังอยู่ในระหว่างการรื้อย้าย
24.ตรอกบ้านพานสาย	-	-	✓	พุทธ	ที่ดินส่วนบุคคล

ที่มา : จากการสำรวจ และข้อมูลชุมชนของเขตพระนคร ปี 2542

✗ สัญลักษณ์ แทน การเป็นชุมชนนุกรุก ✓ สัญลักษณ์ แทน การเป็นชุมชนที่ไม่นุกรุก

1.2 ความสำคัญของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีกดิน

ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีกดิน เป็นหนึ่งในชุมชนดั้งเดิมของกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร จัดอยู่ในพื้นที่ที่เรียกว่า บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอกตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ ในอดีตบริเวณนี้มีความสำคัญทางด้านการเป็นศูนย์กลางของพระนครทางด้านศาสนา ในช่วงการสร้างกรุงฯสมัยรัชกาลที่1 ได้รับอิทธิพลและแนวคิดจากสมัยอยุธยา โดยมีความต้องการให้มีบทบาทเป็นศูนย์กลางของพระนคร โดยมีวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นศาสนสถานเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนในอดีต โบสถ์พราหมณ์และเสาชิงช้า ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรม (Ceremonial Space) ที่มีความสำคัญในอดีต แม้ต่อมาพระนครได้ขยายพื้นที่ออกไปรอบนอกพื้นที่นี้ก็ยังคงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยบทบาทหน้าที่ที่ได้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แสดงถึงความสำคัญของพื้นที่นี้ได้เป็นอย่างดี

ในช่วงยุคต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ พื้นที่บริเวณเสาชิงช้า ได้ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางพระนคร โดยมีเส้นทางเชื่อมต่อจากพระบรมมหาราชวัง ทั้งทางบกและทางน้ำ คือ ถนนเสาชิงช้าหรือถนนบำรุงเมืองในปัจจุบัน และคลองหลอดวัดเทพธิดา ทำหน้าที่เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างพระบรมมหาราชวังกับพื้นที่นอกเมืองทางด้านตะวันออก โดยผ่านทางประตูสำราญราษฎร์หรือประตูผี เพื่อไปออกยังภูเขาทอง วัดสระเกศและเป็นทางสัญจรหลวงที่ใช้เป็นขบวนเสด็จในการชมพิธีโล้ชิงช้า นอกจากนี้ในบริเวณนี้ยังมีศาสนสถานที่สำคัญอีก 3 แห่งด้วยกัน คือ วัดมหรณพาราม วัดเทพธิดาราม วัดราชนัดดาราม อันถือว่าเป็นวัดที่อยู่คู่กับพื้นที่นี้มาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

และจากความเป็นมาและความสำคัญของพื้นที่บริเวณดังกล่าวแล้ว ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของราษฎรตามบริเวณแนวคลองหลอดวัดเทพธิดาและศูนย์กลางเมืองทางด้านศาสนา ที่มีวัดสำคัญในศาสนาพุทธถึง 4 วัด และศาสนสถานในศาสนาอื่นอีก 3 แห่ง คือ โบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนในสมัยนั้น จากหนังสือองค์ประกอบทางกายภาพ (ม.ร.ว.เน่งน้อย ศักดิ์ศรี, 2525:84)กล่าวไว้ว่า การตั้งถิ่นฐานบริเวณตั้งแต่แนวคลองคูเมืองเดิม(คลองโรงไหม-คลองตลาด)ถึงแนวคลองรอบกรุง ในสมัยรัชกาลที่1-รัชกาลที่3 เท่าที่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของขุนนาง และราษฎรทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ มีชุมชนกระจายตัวกันออกไปภายในเขตกำแพงพระนครและเกาะกลุ่มกันหนาแน่นขึ้นในบริเวณรอบๆที่ตั้งศูนย์กลางของชุมชน เช่น วัด วังเจ้านาย หรือตลาด ส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่มักพระราชทานให้แก่ขุนนาง เสนาบดี ตั้งบ้านเรือนอยู่ เนื่องจากอยู่ในเขตกำแพงพระนคร และไม่ห่างไกลจากพระบรมมหาราชวังมากนัก นอกจากนี้ยังมีชุมชนผลิตดินสอพอง บริเวณคลองหลอดวัดเทพธิดาราม (ยังมีชื่อว่าถนนดินสอพองในปัจจุบัน) ตั้งใกล้เคียงกับโบสถ์พราหมณ์ย่านชาวจีนบริเวณสี่กั๊กเสาชิงช้า พร้อมกับมีการสร้างศาลเจ้าพ่อเสือไว้ในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน คงได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ ที่มากระทบในลักษณะเดียวกันกับชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ย่านเสาชิงช้า เมื่อผ่านสมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว ก็เข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในพ.ศ. 2475 ที่มีการกำหนดให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางการบริหารของหน่วยงานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร มีการก่อสร้างอาคารใหญ่ทดแทนตลาดเสาชิงช้าเดิมที่ถูกรื้อออกจนหมด กลายเป็นศาลาว่าการกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนก็เกิดขึ้นตามการพัฒนาของเมืองนี้ โดยมีการเกิดแหล่งงานขึ้นในบริเวณชุมชน ส่งผลให้ราคาที่ดินในบริเวณนี้สูงขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างอาคารพักอาศัยเพิ่มเติมขึ้นใหม่ในบริเวณนี้จึงเป็นการก่อสร้างอาคารประเภทบ้านแถว ตึกแถว ซึ่งใช้ค้าขายและอยู่อาศัยไปด้วยเป็นส่วนใหญ่ ดังที่เห็นในบริเวณริมถนนดินสอ

ในสมัยต้นรัชกาลที่ 9 ซึ่งเข้าสู่ยุคปัจจุบัน พื้นที่ในเขตพระนครหนาแน่นไปด้วยผู้คนอาศัยมากมาย เมืองขยายตัวออกไปจากศูนย์กลางเดิม ทำให้พื้นที่ภายในพระนคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางเดิม กลายเป็นย่านสถาบันราชการ และย่านพาณิชย์กรรม ที่มีลักษณะเป็นตึกแถวของคนชั้นกลาง ส่วนอาคารที่พักอาศัย เพื่อความค่าทางเศรษฐกิจจึงมีการก่อสร้างอาคารสูง เช่น อพาร์ทเมนต์ ทำให้มีการเพิ่มพูนหนาแน่นได้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน และที่อยู่อาศัยบางส่วนก็ถูกแทนที่ด้วยอาคารพาณิชย์ตามลำดับ

ส่งผลให้รูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการเติบโตของเมือง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะดังกล่าวแล้วด้วยเช่นกัน บรรดาผู้อยู่อาศัยที่เคยอาศัยมาตั้งแต่อดีตบางส่วนเริ่มย้ายออกจากชุมชน จนในปัจจุบันรูปแบบที่อยู่อาศัยที่ยังคงหลงเหลืออยู่มีลักษณะของบ้านเดี่ยวที่มีความเก่าแก่ อายุประมาณ สมัยรัชกาลที่ 5-6 เป็นต้นมา กระจายตัวอยู่เต็มพื้นที่ เนื่องจากเป็นบริเวณที่พักอาศัยของขุนนาง ข้าราชการมาแต่เดิม รวมกับบ้านที่ปลูกติดกันอย่างแออัดบริเวณริมคลองหลอด และริมกำแพงวัดมหรณพาราม และมีตึกแถวอาคารพาณิชย์ ในด้านที่ติดกับเส้นทางสัญจรหลักของชุมชนคือ ริมถนนดินสอ และบริเวณตรอกชอกชอยที่สามารถเดินต่อไปยังถนนตะนาว ถนนราชดำเนินกลาง และถนนบำรุงเมืองได้ นอกจากนี้ยังมีอพาร์ทเมนต์เกิดขึ้นในชุมชนบ้างแล้วด้วย

(กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา, 2526 อ้างถึงใน พัทยา ตั้งไตรวัฒน์, 2545:1) ความว่า “คนไทยเป็นผู้มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ การดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย รักและผูกพันถิ่นฐานที่อยู่ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นในครอบครัว รักถิ่นฐานที่อยู่อาศัยมักไม่เปลี่ยนที่อยู่อาศัย และถือว่าเป็นมรดกตกทอดสืบกันมา”

ประกอบกับพื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ มีความเป็นมายาวนาน การศึกษาปัจจัยทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้อยู่อาศัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของที่อยู่อาศัย

เพื่อทราบถึงเหตุผลของการเปลี่ยนแปลง นอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเติบโตของเมืองจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจทำการศึกษาเพิ่มเติม

ประการต่อมาเนื่องจากชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน เป็นพื้นที่ที่อยู่ในแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ กรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อคงคุณค่าของความเป็นเมืองประวัติศาสตร์เอาไว้ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้น ย่อมมีผลต่อแผนพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารในบริเวณโดยรอบ เป็นอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และทางสถาปัตยกรรมมากมาย นอกจากอาคารสาธารณะที่ได้กล่าวถึงแล้ว อาคารพักอาศัยแบบบ้านเดี่ยวที่มีอายุในช่วงกลางของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะหลังถนนดินสอเข้าไปในตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินนั้นยังหลงเหลือบ้านที่มีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม แม้ว่าบางส่วนจะทรุดโทรมเนื่องจากการปล่อยให้เช่า และขาดการดูแลรักษา การทำการศึกษาในเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาเพื่อจะได้ทราบปัจจัยทางด้านผู้อยู่อาศัย ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นในชุมชนและนอกจากนั้นยังอาจนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ต่อไปอีกด้วย

1.3วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.ศึกษาประวัติความเป็นมา ของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน
- 2.ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของที่อยู่อาศัยของชุมชน ตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน
- 3.ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

1.4ขอบเขตการศึกษา

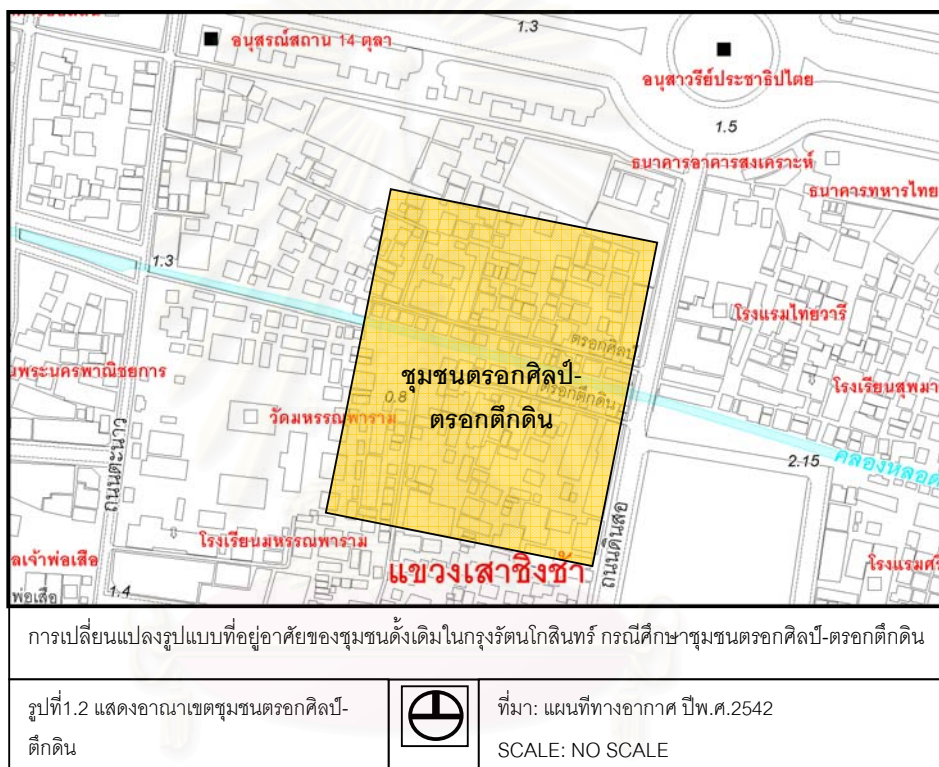
1.4.1ขอบเขตด้านพื้นที่ เนื่องจากชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน มีความเป็นมายาวนาน และมีลักษณะการรวมตัวกันของชุมชนในบริเวณกว้าง ซึ่งยากที่จะทำการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่แท้จริงของชุมชนได้ ในที่นี้ผู้วิจัยได้ใช้ การอ้างอิงข้อมูลจากสำนักงานเขตพระนคร มาใช้ในการกำหนดขอบเขตของการพื้นที่ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน ดังนี้

พื้นที่ที่ศึกษา คือ ชุมชนตรอกศิลป์-ตี๊กดิน ซึ่งอยู่ในแขวงเสาชิงช้า และวัดบวรนิเวศน์ มีเนื้อที่ 1 ไร่ 28 ตารางวา มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	ถนนราชดำเนินกลาง
ทิศใต้	ติดกับ	ถนนมหาราช
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดกับ	วัดมหาราชพาราม

จำนวนประชากร ประชากรของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 544 คน (สำนักพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพระนคร,2545) จำนวนครัวเรือน 117 ครัวเรือน โดยมีความหนาแน่นของประชากร 4.64 คน/ครัวเรือน (ข้อมูลจาก การสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2547

ดังแสดงในรูปที่1.2 แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินดังนี้

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

กำหนดขอบเขตของเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.4.2.1 ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย การก่อตัวของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

1.4.2.2 การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงที่อยู่อาศัยภายในชุมชน (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข,2536) ได้กล่าวถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของประชากร การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม สิ่งที่มากระทบจากภายนอก การยืมวัฒนธรรมระหว่างกลุ่ม และปัจจัยภายใน คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมที่แสดงออกอย่างเปิดเผยหรือตั้งใจกระทำ และลักษณะที่ไม่แสดงออกอย่างเปิดเผย เช่นความเครียดภายใน เป็นต้น

ในการศึกษาค้างจะเป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยจากปัจจัยภายใน ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น โดยได้จำแนกปัจจัยที่จะศึกษาออกเป็น 3 ปัจจัยหลักคือ

1. ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงต่อเติม ปรับปรุงบ้าน รูปแบบอาคาร

2. ลักษณะทางสังคมของที่อยู่อาศัย

3. สภาพเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย

รายละเอียดของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดูในบทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

1.5 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

รายละเอียดดูในบทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

1.6 เครื่องมือในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ การสัมภาษณ์ (Interview) (พินิจา สังข์เพชรและยุวดี ศิริ, 2545:51) กล่าวว่า การสัมภาษณ์ คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อ

โดยประเภทของการสัมภาษณ์ที่ใช้เป็น การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดเค้าโครงของเรื่องที่สัมภาษณ์อย่างชัดเจน (Structure Interview) โดยมีการใช้คำถามปลายเปิด (Open Ended Form) เป็นส่วนใหญ่ในแบบสัมภาษณ์

แบ่งหัวข้อของคำถามออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ๆ คือ

1. คำถามเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อยู่อาศัย

-คำถามส่วนบุคคลทั่วไป

-คำถามเกี่ยวกับการเข้าอยู่อาศัยในบ้าน

-คำถามเกี่ยวกับความรู้สึกกับบ้านที่อยู่อาศัย และเหตุผลของการเปลี่ยนแปลง

2. คำถามเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

-การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง

โดยมีการสำรวจ ถ่ายภาพ และวาดภาพประกอบด้วย

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำการศึกษาในหัวข้อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีดินคือ

1. ทราบถึงความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีดิน

2. ทราบรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีดิน

3. ทราบปัจจัยทางด้านผู้อยู่อาศัย ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในแต่ละรูปแบบ และจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบนั้น ปัจจัยตัวไหนที่ต่างกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบอื่น

4. ผลที่ได้จากศึกษานี้จะเป็นข้อมูลสำหรับแนวทางในการจัดการหรือพัฒนาที่อยู่อาศัยของ ชุมชนตรอกศิลป์ - ตรอกตึกดิน หรือชุมชนดั้งเดิมที่มีลักษณะคล้ายกัน ให้คงคุณค่าความเป็นชุมชน ดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงเทพมหานครกรณีศึกษา ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีกลอง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัยภายในชุมชนดั้งเดิม โดยมีปัจจัยต่างๆที่สัมพันธ์กัน เป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ผู้วิจัยได้ใช้วัตถุประสงค์ของการศึกษามาเป็นตัวกำหนดเพื่อหาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะนำมาใช้ในการศึกษา

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 ความหมายและความสำคัญของบริเวณเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต
- 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
- 2.3 ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
- 2.4 กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย
- 2.5 รูปแบบที่อยู่อาศัยในสมัยกรุงเทพมหานครในช่วงรัชกาลที่ 5-9
- 2.6 แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร
- 2.7 การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 การกำหนดกรอบแนวคิด

2.1 ความหมายและความสำคัญของบริเวณเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต (Living Historic City)

เมืองเก่าที่ยังมีชีวิตรุ่น(มณฑลนา ศิริวรรณ,2541) อาจมีความหมายโดยรวมว่าเมืองที่ชุมชนอาศัยสืบต่อกันมา สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติหรือของชุมชนที่ดำรงอยู่และสืบทอดกันมาโดยมีองค์ประกอบของเมือง เช่น กายภาพของเมือง เรื่องราวของผู้คน อาคารสถานที่ทำงานอาคารราชการ แหล่งประวัติศาสตร์ อาคารสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในอดีตและใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ในบางประเทศได้เรียกเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตรุ่นโดยเจาะจงลงไปว่าเป็นพื้นที่ศูนย์กลางประวัติศาสตร์ของเมือง หรือส่วนของเมืองที่มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยหลักการและแนวความคิดที่จะบ่งถึงความเป็นเมืองศูนย์กลางประวัติศาสตร์นั้นมีดังนี้

-ลักษณะองค์ประกอบของศูนย์กลางหรือกลุ่มอาคารหรือสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเฉพาะพิเศษ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น การวางแผนผัง ขนาดและสัดส่วนของอาคาร เป็นต้น

-คุณค่าทางสถาปัตยกรรม โดยที่อาจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านผังเมืองในประวัติศาสตร์ เรียกได้ว่ามีคุณค่าทั้งความงามและทางประวัติศาสตร์

-มีความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตของสังคมในส่วนนั้น เช่น กิจกรรมของเมืองซึ่งเป็นแบบแผน ความเป็นอยู่ที่ยังคงมีต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

บริเวณที่เป็นศูนย์กลางประวัติศาสตร์นั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่พิเศษที่มีคุณสมบัติแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ประวัติความเป็นมาของชุมชน และเข้าใจในวิถีชีวิตในอดีต ซึ่งยากที่สร้างขึ้นมาใหม่ได้ถ้าถูกทำลาย ดังนั้นเมื่อบริเวณใดที่มีคุณสมบัติในการเป็นพื้นที่ศูนย์กลางประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องได้รับการดำเนินการด้านต่างๆ เพื่อดูแลรักษาเป็นอย่างดี โดยยังคงลักษณะพิเศษดังกล่าวไว้อย่างสมบูรณ์

2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับย่าน

2.1.1.1 ความหมายของย่าน(District)

ย่าน (อภิชาติ กาบทอง, 2542: 18-19) หมายถึง พื้นที่หนึ่งของเมืองที่มีบริเวณขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่ คนจะรับรู้ความเป็นย่านเมื่อเข้าสู่ย่านนั้นๆ แล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ย่านที่เกิดจากการรวมกลุ่มของอาคาร และของกิจกรรม ลักษณะเฉพาะของย่าน คือ ความหลากหลาย และครอบคลุมบริเวณคาบเกี่ยวกันอย่างซับซ้อน

ย่านประวัติศาสตร์ หมายถึง พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเมืองหรือพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทางโบราณคดีอันประกอบด้วยอาคารและองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ หรือแหล่งโบราณคดีหลายแหล่งรวมกันเป็นพื้นที่หนึ่ง

ในลักษณะย่านประวัติศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง จะปรากฏอยู่ในเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลง จะเหลือพื้นที่ส่วนนั้นเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง โดยส่วนใหญ่จะเป็นย่านใจกลางเมือง ย่านธุรกิจ หรือการปกครองเมือง อาจเป็นย่านพักอาศัยของเมืองก็ได้

2.1.1.2 ประเภทของย่านประวัติศาสตร์ (อภิชาติ กาบทอง, 2542: 18-19) สามารถแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้ ดังนี้

1. ย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม เป็นบริเวณที่ประกอบด้วยอาคารทางประวัติศาสตร์ ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและพัฒนาการของเมือง เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ ย่านใจกลางเมืองสงขลา อันประกอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ กำแพงเมือง จวนเจ้าเมือง วัด รวมเข้าด้วยกัน เป็นต้น

2. ย่านประวัติศาสตร์พาณิชยกรรม เป็นบริเวณพื้นที่ที่ประกอบด้วยกลุ่มอาคาร หรือสิ่งก่อสร้างทางอุตสาหกรรม ที่แสดงถึงประวัติศาสตร์พัฒนาการของความเจริญทางอุตสาหกรรมต่อ

เศรษฐกิจประเทศ ซึ่งจะปรากฏออกมาในรูปของหมู่บ้านอุตสาหกรรม ย่านอุตสาหกรรม ย่านอุตสาหกรรมของเมืองนั้นๆ หรือนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น

3.ย่านประวัติศาสตร์ชนบท เป็นพื้นที่ชนบทที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งรูปแบบทางประวัติศาสตร์ของการดำเนินชีวิตในชนบท อันประกอบไปด้วย อาคาร บ้านเรือนในถิ่น รูปแบบของพื้นที่ในการประกอบเกษตรกรรม หรือกิจกรรม เช่น หมู่บ้านในชนบท หมู่บ้านชาวเขา หมู่บ้านชาวประมง เป็นต้น

4.เขตพื้นที่ทางโบราณคดี เมื่อแหล่งโบราณคดีหลายๆแห่งมารวมตัวกัน หรืออยู่ใกล้เคียงกัน จนสามารถกำหนดพื้นที่กว้างขวางพอประมาณ หรือขนาดใหญ่ตามความเหมาะสมครอบคลุมได้พื้นที่หนึ่ง เพื่อแสดงความสัมพันธ์ และความสำคัญของแหล่งโบราณคดีเหล่านั้น ในเนื้อหาที่สัมพันธ์หรือต่อเนื่องกัน

จากแนวคิดและทฤษฎีเรื่องความหมายและความสำคัญของบริเวณเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตและความหมายของย่านประวัติศาสตร์ จึงสามารถสรุปได้ว่า พื้นที่ของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เขตพระนคร ของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน คือ พื้นที่ หรือ ย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จากนิยาม และ รูปแบบของสถาปัตยกรรมทั้งหลาย ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนบางส่วนที่ยังคงยึดถือรูปแบบของการดำเนินชีวิต อาชีพแบบเดิมไว้ ทำให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย และชุมชนที่เกิดขึ้นในยุคของกรุงรัตนโกสินทร์ และยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันและมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลงเหลืออยู่ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม อาชีพหรือคน ก็ถือเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ด้วย

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

(ราชบัณฑิตยสถาน,2524) ให้นิยามความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า หมายถึง การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ครอบครั้ว การปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นไปได้ทางก้าวหน้าหรือถดถอยและเป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือโทษก็ได้ทั้งสิ้น

(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข,2536) กล่าวถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยคือ

-ปัจจัยภายใน (Internal or Sociogenic Factor) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายในสังคมที่มี 2 ลักษณะ คือ

- 1.ลักษณะที่แสดงออกอย่างเปิดเผยหรือตั้งใจจะกระทำการเปลี่ยนแปลง เช่น การเคลื่อนไหวทางสังคม การประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ การวางแผนทางสังคม
- 2.ลักษณะที่ไม่แสดงออกอย่างเปิดเผยหรือตั้งใจเช่น ความเครียดภายใน การขาด

แคลนทรพยากร

-ปัจจัยภายนอก (External Factor) หมายถึงปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกของสังคมปัจจัยที่เห็นชัดคือ

1. การเปลี่ยนแปลงของประชากร เช่น การย้ายถิ่นของประชากร ความแตกต่างขององค์ประกอบของประชากร
2. การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพแวดล้อมโดยรอบเมืองหรือชุมชนที่เปลี่ยนไป
3. กลุ่มที่มากระทบจากภายนอก เช่น การเมือง เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้น
4. การยืมวัฒนธรรม จากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง

การถ่ายทอดและการรับวัฒนธรรม

(พามิลา หะวาร์กี, 2544:8-9) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้นวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้และต้องมีการถ่ายทอด การถ่ายทอดวัฒนธรรมคือการสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคม หลักที่สมาชิกของสังคมใช้ยึดถือเป็นแนวประกอบการประพฤติปฏิบัติคือ “ค่านิยม” เมื่อมีค่านิยมของสังคมให้สมาชิกของสังคมยึดเป็นหลักพฤติกรรมแนวความคิด วิธีการทำงานตลอดจนการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ย่อมสอดคล้องกับค่านิยม ทำให้การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมดำเนินไปได้ ลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรมได้เปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่ค่านิยมและหลักใหญ่ที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมจะยังไม่เปลี่ยนไป เนื่องจากวัฒนธรรม คือระบบสัญลักษณ์ มนุษย์ที่อยู่คนละสังคมย่อมจะมีวัฒนธรรมต่างกัน

มนุษย์อาจรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้ แต่หมายความว่าส่วนของวัฒนธรรมที่รับมานั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคมและจะต้องสอดคล้องกับของเดิมที่มีอยู่ จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือ การสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก (Enculturation) ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง เป็นการที่สังคมหนึ่งยอรับวัฒนธรรมของสังคมอื่นและเกิดการปรับวัฒนธรรมให้เข้ากัน (Acculturation) โดยที่มีการละทิ้งวัฒนธรรมของตัวเองบางส่วนและทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation) และทำให้เอกลักษณ์เดิมเปลี่ยนแปลงไป

2.3 ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ณรงค์ เสงี่ยมปรีชา กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่ามักเกิดด้วยสาเหตุหลายประการที่เกี่ยวข้องกัน โดยการเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งของสังคมอาจจะกระตุ้นกระทบให้ส่วนอื่นของ

สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วย ซึ่งมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงนักคิดและนักปรัชญารวมทั้งคนทั่วไป มักจะกล่าวถึงปัจจัยต่างๆ 11 ปัจจัย ดังนี้(ณรงค์ เสงี่ยมวิชา, 2530: 112-113)

2.3.1สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพดินฟ้าอากาศ สถานที่ตั้งของสังคม สิ่งเหล่านี้จะสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น สังคมที่ตั้งอยู่บริเวณทางผ่าน บริเวณศูนย์กลางทางการค้า ย่อมมีโอกาสจะเปลี่ยนแปลงได้มาก

2.3.2การเปลี่ยนแปลงประชากร เช่น การกระจายตัวของประชากรและขนาดของประชากร ในกรณีที่ประชากรเพิ่มมากขึ้น อาจมีผลต่อความต้องการอาหาร ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องการผลิตที่เพิ่มขึ้น กิจกรรมอุตสาหกรรมก็อาจเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ของผู้คนอาจเปลี่ยนไป สังคมเปลี่ยนไป

2.3.3การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน สังคมที่มีการติดต่อกับสังคมอื่น จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การติดต่อสัมพันธ์กันอาจมีหลายรูปแบบ เช่น การเดินทางไปมาหาสู่กัน การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ ฯลฯ

2.3.4ระบบชนชั้น สังคมที่มีการจำกัดชนชั้นจะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง และสังคมที่ยึดถือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำและมีความสำคัญสูงสุด ก็จะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ในทางตรงข้ามถ้าสังคมถือความสำคัญของแต่ละบุคคล (Individualism) ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า

2.3.5ทัศนคติ และค่านิยม ในสังคมที่ยึดมั่นสิ่งเดิม ๆ เช่น ยกย่องบุชบาบรรพบุรุษ ชื่นชมในอดีตของตนและการเชื่องผู้อาวุโส การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะเขาอาจรู้สึกว่ แนวปฏิบัติเดิมเป็นบรรทัดฐานที่ดีที่สุด ถูกต้องที่สุด

2.3.6การเล็งเห็นความจำเป็น ถ้าคนในสังคมนั้นมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง ก็จะนำไปสู่ความต้องการจัดหาสิ่งของนั้น ๆ เช่น เมื่อการคมนาคมขนส่งไม่อาจบริการประชาชนได้อย่างดี ก็อาจเกิดระบบการขนส่งมวลชนขึ้น ฯลฯ

2.3.7นโยบายของผู้ผู้นำในสังคม ในสังคมใดถ้าผู้ผู้นำมีนโยบายที่จะสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า สังคมหรือประเทศนั้นก็จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามเป้าหมายและนโยบายนั้น

2.3.8ระดับความรู้และเทคโนโลยี ถ้าสังคมมีผู้มีความรู้ ความสามารถ ก็สามารถที่จะประดิษฐ์คิดสร้างสิ่งของเครื่องใช้ และแบบแผนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม

2.3.9ความล้ำทางวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งล้ำกว่าอีกด้านหนึ่ง ก็จะทำให้คนเราจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้วัฒนธรรมทั้งสองประเภทใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

2.3.10ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมนุษย์มีความต้องการปัจจัยในการดำรงชีวิต และความต้องการนั้นไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากความต้องการทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้น นอกจากนั้นปัญหาความขึ้นลงทางเศรษฐกิจก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย

2.3.11ปัจจัยทางอุดมการณ์ เช่น เพื่อต้องการให้สังคมของตนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ก็จะทำให้เกิดการเตรียมปัจจัยพื้นฐานเพื่อการเปลี่ยนสังคมไปตามเป้าหมาย ตามอุดมการณ์ของสังคม

2.4 กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

2.4.1 แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

(พัทยา สายหู, 2540: 25) กล่าวว่า บ้านเป็นสถานที่ดำรงชีวิต ที่มีความสัมพันธ์กับการทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่จำเป็นต้องเป็นเพียงที่พักผ่อนหลับนอนหลังจากเลิกงานแล้วเท่านั้น แล้วการที่มนุษย์จะสร้างบ้านเป็นที่พักถาวรหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับ ลักษณะของการทำมาหาเลี้ยงชีพตามสภาพของสิ่งแวดล้อม ความรู้ ความสามารถ ในการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ของแต่ละสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยนั้นๆ

(Brain Goodal , Brain J.L. Bery and Frank E Horton, 1975 : 435) กล่าวว่า หลักเกณฑ์ในการเลือกที่อยู่อาศัย ผู้อยู่อาศัยจะพิจารณาคุณสมบัติของที่อยู่อาศัย 3 ประการ คือ

1.ลักษณะของบ้าน ได้แก่ ความเก่าใหม่ของบ้าน ขนาดของบ้านที่เหมาะสมกับขนาดของครอบครัว และคุณสมบัติส่วนประกอบภายในบ้าน

2.ลักษณะชุมชน ผู้อยู่อาศัยจะเลือกบริเวณที่อยู่อาศัยที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมือนชุมชนของตนเอง

3.ความสัมพันธ์ของที่ตั้งนั้นๆ กับพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งงาน ย่านการค้า อุตสาหกรรม และการติดต่อสัมพันธ์กับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดการเลือกที่อยู่อาศัยมี 3 ประการ คือ

- 1.ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย
- 2.ชนิดของที่พักอาศัย
- 3.ที่ตั้งของที่พักอาศัย

2.4.2 กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

(ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2527)กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่เกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยจากบ้านหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อกิจวัตรประจำวัน การศึกษาทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยจะมีประโยชน์ต่อการประเมินผลการตัดสินใจของบุคคลและของส่วนรวมไปในตัว การศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยทำให้เข้าใจสิ่งเหล่านี้

2.4.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับรายได้ที่มีผลต่อกายภาพของที่พักอาศัย

(Richard F. Muth ,1974: 8) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงหน่วยพักอาศัยว่า เมื่อประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้นประชากรจะมีแนวโน้มที่ต้องการขนาดอาคารพักอาศัยที่ใหญ่กว่าและเช่นเดียวกับการศึกษาของ Harris (Britton Harris, 1968: 36-41)และ Stepman(Micheal A. Stepman, 1966: 22-29) ที่ให้ความเห็นจากการวิจัยเช่นเดียวกันว่าประชากรจะคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับจากสภาพแวดล้อมนั้นไม่ว่าสภาพแวดล้อมนั้นจะเป็นอย่างไร

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

(ชนินทร์ วิสิทธิ์กมลโยธิน, 2543: 10) การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอาจขึ้นอยู่กับค่านิยมของเราเอง หรือเกี่ยวกับวิถีชีวิต บ้านที่ต้องการหรือสภาพแวดล้อมที่ต้องการอาศัย นอกจากนี้อาจเกี่ยวกับตัวบ้านที่ต้องการ จะใหญ่เล็กเพียงใด มีกี่ห้อง เป็นอย่างไร เป็น การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยใหม่มีมูลเหตุมาจาก

- 1.เกิดจากความจำเป็นในการปรับฐานะทางสังคม เช่น แต่งงาน ตายหรือหย่าร้างเกิดขึ้นในครอบครัว หรือเกิดเปลี่ยนงานใหม่หรือรายได้ของครอบครัวเปลี่ยนไป
- 2.ความต้องการในเรื่องที่อยู่อาศัยเปลี่ยนไป อันอาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมบางอย่างภายในบ้านเปลี่ยนไป เช่น ขนาดของครอบครัวใหญ่ขึ้น
- 3.เกิดจากย่านที่อยู่อาศัย เกิดการใช้ที่ดินเปลี่ยนแปลงไป

สำหรับสาเหตุต่างๆ ใน 2 ข้อแรก อาจเรียกว่าเป็นเปลี่ยนแปลงที่อยู่แบบถูกบังคับ (Forced moves) ส่วนสองประการหลังเป็นแบบสมัครใจ (Voluntary moves)

2.4.1.2 แรงกระตุ้นอันช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยแรงกระตุ้นที่ไม่พึงปรารถนาและแรงกระตุ้นอันพึงปรารถนา (ชนินทร์ วิสิทธิกมลโยธิน, 2543: 11-12)

1. แรงกระตุ้นที่ไม่พึงปรารถนา ประกอบด้วย

1.1 **ขนาดของเคหสถาน** ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งวัยเริ่มต้นครอบครัวและวัยชรา วัยเริ่มต้นครอบครัวสมาชิกจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนวัยชราสมาชิกครอบครัวจะน้อยลงอาจต้องปรับขนาดของครอบครัวสมาชิกจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนวัยชราสมาชิกครอบครัวจะน้อยลงอาจต้องปรับขนาดของบ้านให้พอดีกับความต้องการ แต่ทั้งหมดนี้ก็ขึ้นอยู่กับสัญชาตญาณของเจ้าของบ้านเป็นใหญ่ว่าเขามองพื้นที่ในบ้าน เช่น จำนวนห้องพอเพียงกับสมาชิกครอบครัวเพียงใด

1.2 **ราคาบ้าน** คือตัวบ้านรวมทั้งที่ดินอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะรายได้ที่เข้าบ้านเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ก็อาจรุนแรงถึงขั้นมีการย้ายที่อยู่อาศัยใหม่

1.3 **สภาพตัวบ้านและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย** ในส่วนที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาดและปราศจากสิ่งรบกวน

1.4 **ความสะดวกในการเข้าถึง** ความสะดวกเรื่องการเดินทางไปทำงาน

1.5 **ลักษณะสภาพแวดล้อมของสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยทั่วไป** หรือพฤติกรรมของแต่ละคนของย่านที่อยู่อาศัยซึ่งเปลี่ยนไปในทิศทางใด เช่น โครงสร้างของประชากรในสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป อาจมีการย้ายถิ่นเข้ามามาก พวกที่ย้ายเข้ามามีฐานะลำบากกว่า พวกที่อยู่เก่าหรือสาธารณูปโภคในหมู่บ้านอยู่ในสภาพที่แย่ง สภาพดังกล่าวทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่ก่อน

2. แรงกระตุ้นอันพึงปรารถนา ประกอบด้วยสาเหตุต่างๆ กันตั้งแต่วิถีชีวิตตามที่ต้องการหรือไม่มีสภาพแวดล้อมตามที่ผู้นั้นคาดหวัง สาเหตุอื่นๆ อาจมีดังนี้

2.1 **ความหวังซื้อเสียดังสังคม** ส่วนมากเกิดจากวิถีชีวิตในอาชีพที่ประกอบและชุมชนที่อาศัยอยู่โดยทั่วไปในสังคมตะวันตกก็คือ การมีเคหสถานอยู่ชานเมืองเพราะเป็นสิ่งแวดล้อมของชุมชนชั้นกลางขึ้นไป บ้านช่องมีราคาแพง

2.2 **ความหวังเกี่ยวกับครอบครัว** โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเติบโตของเด็กๆ ตัวบ้าน, สนามหญ้า และอุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งได้รับการตกแต่งเป็นอย่างดี และเป็นปัจจัยดึงดูดให้ครอบครัวของชนชั้นเดียวกัน เข้าไปอยู่อาศัยในย่านเดียวกัน

2.3 **ความหวังเกี่ยวกับชุมชน** เรื่องนี้จัดเป็นวิถีชีวิตซึ่งประสบผลสำเร็จถ้ามีการพบปะติดต่อกับผู้มีฐานะทางสังคมเหมือนกันในสังคมตะวันตกจะเห็นได้ชัดจากกลุ่มชนที่มีชีวิตคล้ายกันจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันเช่นกลุ่มผู้สูงอายุ, กลุ่มฮิปปี หรือโบฮีเมียน และกลุ่มข้าราชการบำนาญ

2.4.1.3 แรงต้านการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

แม้ว่าแรงกระตุ้นภายนอกเป็นแรงดึงดูดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ผนวกเข้ากับแรงผลักดันภายในให้คนเราคิดที่จะย้ายที่อยู่อาศัยมีมากก็ตาม ในบางครั้งคนเราก็มีอาจเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยได้ เพราะแรงต้านทานการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนรอนในการเปลี่ยนแปลงสูงเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องอีกดังนี้

1. ลักษณะการถือครองไม่ว่าจะพิจารณาในด้านเศรษฐกิจ จิตวิทยา หรือทางกายภาพก็ตาม โดยทั่วไปเจ้าของบ้านไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงบ่อยเหมือนผู้เช่า ถ้าไม่ต้องการถึงอายุหรือรายได้
2. ระยะเวลาอาศัยการอยู่อาศัยในที่หนึ่งนานๆ จะทำให้ความต้องการย้ายที่อยู่อาศัยลดลง ทั้งนี้อาจเกิดจากความคุ้นเคยกับที่อยู่เก่าไม่อยากจะปรับตัวเข้ากับที่อยู่ใหม่

2.4.1.4 ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสุนทรียภาพ

(สุวนิศวรรี เจริญพงศ์, 2541:70)กล่าวว่า ผู้คนส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มที่จะเก็บรักษาของเก่าไว้ เพราะมีความผูกพันทางอารมณ์และความประทับใจ คุณค่าของสิ่งของไม่ว่าจะเป็นของขวัญ เครื่องเรือน หรืออาคารเก่าๆ จะถูกประเมินจากคุณค่าของความผูกพันพร้อมๆ ไปด้วยมูลค่าทางราคา และถ้าเป็นสิ่งที่เก่ามากที่ไม่สามารถหาได้อีกแล้ว มูลค่าของความผูกพันยิ่งสูงขึ้น อาคารนับเป็นผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีขนาดใหญ่ และมีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมของสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างมาก อาคารถูกยึดถือเป็นเครื่องหมายทางวัฒนธรรมในสังคม

ความยอมรับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ขึ้นอยู่กับทัศนคติของบุคคลนั้นๆ ว่ามีแนวโน้มไปในลักษณะใด บางคนยึดติดกับอดีต บางคนชอบสิ่งใหม่ ไม่นิยมชมชอบของเก่า เราอาจแบ่งคนในสังคมออกได้เป็น 3 ประเภท

1. พวกที่ยึดติดกับอดีต ผู้คนเหล่านี้จะรู้สึกถวิลหาถึงอดีต (Nostalgia) ในบางกรณีอาจมีลักษณะหลงยุค จนทำให้การพัฒนาบางอย่างไม่สามารถทำได้ คนกลุ่มนี้มีลักษณะอนุรักษ์นิยม และนับเป็นกลุ่มที่สนับสนุนการอนุรักษ์อาคารเก่ามากที่สุด ซึ่งในความเป็นจริงในบางกรณีก็อาจมากเกินไป จนไม่สามารถพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นทดแทนได้

2. กลุ่มนักแสวงหาความก้าวหน้า คนกลุ่มนี้นิยมความก้าวหน้าจนบางครั้งไม่สนใจอดีต ส่งผลต่อสถานะของปัจจุบันที่ไม่แน่นอน แปรเปลี่ยนง่าย การพัฒนาสู่อนาคตก็จะขาดทิศทางเช่นเดียวกัน

3. กลุ่มปกติ เป็นกลุ่มที่ไม่ติดกับอดีตมากเกินไป ในขณะที่เดียวกันก็ไม่แสวงหาอนาคตมากเกินไป อาคารบางหลังที่มีคุณค่าก็จะอนุรักษ์ไว้ ในขณะที่หากอาคารขาดคุณค่าเพียงพอก็พร้อมที่จะทุบเพื่อสร้างอาคารใหม่ทดแทนเช่นกัน

เนื่องจากในสังคมมีคนหลายกลุ่มผสมกัน การที่สังคมจะมีแนวโน้มไปในลักษณะใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่ซึ่งอาคารนั้นๆ ตั้งอยู่ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับชุมชนนั้นๆ ในปัจจุบันมี

ข้อกำหนดทางกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบูรณะสถาปัตยกรรม โดยมีการออกข้อกำหนดในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของภาครัฐในการพยายามเก็บรักษาอดีตที่ทรงคุณค่าไว้ให้แก่ชนรุ่นหลังเช่นกัน

2.5 รูปแบบที่อยู่อาศัยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงรัชกาลที่ 5-9

2.5.1 รูปแบบที่อยู่อาศัยในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ.2411-พ.ศ. 2453) (มุสดี ทิพทัสและมานพ พงศทัต,2525)

ในสมัยนี้เป็นช่วงที่ต่อเนื่องกับในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศทางตะวันตก รูปแบบของที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ ในช่วงนี้ จึงมีทั้งที่เป็นบ้านเดี่ยวที่ใช้อยู่อาศัย ซึ่งมีทั้งบ้านเรือนราษฎรสามัญชนทั่วไป และบ้านเรือนของผู้มีฐานะดี เช่นพ่อค้า คหบดี หรือข้าราชการคนสำคัญๆ บ้านเหล่านี้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแตกต่างกันออกไป และตั้งอยู่ในเนื้อที่ดินใหญ่เล็กต่างๆ กันตามฐานะ อีกประเภทหนึ่งได้แก่ ตึกแถว หรือเรือนแถว หรือพักอาศัยกึ่งร้านค้า (Shop House) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากจีนและตะวันตก มีทั้งชนิดชั้นเดียวและสองชั้น ความยาวติดต่อกันประมาณ 5-10 ห้อง ส่วนใหญ่เช่าอยู่ มักอยู่ริมถนนสำคัญๆ ในย่านที่เจริญคึกคักของตัวเมือง ใช้เป็นที่ประกอบการค้าและอยู่อาศัยไปด้วยในตัว เช่น ตึกแถวในย่านถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร เป็นต้น ซึ่งเป็นการเลียนแบบอย่างมาจากปารีส สิงคโปร์ ส่วนใหญ่เป็นอาคาร 2 ชั้นติดต่อกันเป็นแถวยาว บางแห่งเว้นเนื้อที่ชั้นล่างส่วนที่ติดริมถนนเป็นทางเท้าภายในอาคารให้คนเดินได้ก็มี

ในรัชกาลนี้มีที่อยู่อาศัยอีกประเภทหนึ่งเกิดขึ้น คือ อาคารพักอาศัยที่แบ่งห้องให้เช่าเป็นห้อง ๆ มีทางเดินร่วมหน้าห้อง มีห้องน้ำ ห้องส้วมและบันไดที่ใช้ร่วมกันทั้งอาคาร อาคารประเภทนี้ อาคารแรกๆ คือ แฟลตของบริษัทเดินรถรางของชาวต่างประเทศ ที่อุรุบริเวณถนนตึก สำหรับให้พนักงานรถรางอยู่อาศัยครอบครัวละ 1 หน่วย เนื้อที่หน่วยละประมาณ 21 ตารางเมตร ชั้นละ 15 หน่วย มี 3 ชั้น รวมทั้งหมด 45 หน่วย มีทางเดินร่วมหน้าห้องยาวตลอดอาคาร มีบันได และห้องน้ำ ห้องส้วมใช้ร่วมกัน ซึ่งนับเป็นรูปแบบของที่อยู่อาศัยอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ และจัดว่าเป็นที่อยู่อาศัยประเภทใหม่อีกประเภทหนึ่งในสมัยนี้

ในรัชสมัยนี้ ได้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับลักษณะดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมไทย จึงเกิดรูปแบบของอาคารประเภทบ้านพักอาศัยที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกขึ้น กลุ่มคนที่มีฐานะความอยู่ดี จึงเริ่มมีความนิยมปลูกสร้างเรือนในรูปแบบตึก 2 ชั้นขนาดใหญ่ ก่ออิฐถือปูน รูปทรงมักเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลักษณะเหมือนกล่อง มักมีมุขตรงกลางด้านหน้าบ้าน หลังคาเป็นทรงจั่ว หรือทรงมนิลา (Gable Roof) ทรงมนิลาตัดมุมเฉียงลงทางด้านหน้าจั่ว (Half Hipped Roof) ทรงปั้นหยา (Hipped Roof) และทรงผสม

วัสดุก่อสร้างในช่วงนั้น มีดังนี้

วัสดุถมมักเป็นกระเบื้อง ได้แก่ กระเบื้องดินเผาไม่เคลือบที่เรียกว่ากระเบื้องหางมน หรือกระเบื้องหางเหยี่ยว กระเบื้องว่าว กระเบื้องจีน แผ่นเหล็กอาบสังกะสีลูกฟูก

ประตูหน้าต่าง มีทั้งชนิดบานลูกฟักไม้กระดานคูนสองหน้า และหน้าเดียว ชนิดบานเกล็ดไม้ ติดตาย และผสมระหว่างเกล็ดไม้และลูกฟักไม้ ลักษณะการเปิดมีทั้งชนิดบานเปิดคู่และบานเพียงชนิดเปิดได้ตลอดทั้งช่วง ส่วนหน้าต่างจะมีบานกระทุ้งผสมอยู่ด้วย

ช่องลม ช่องแสง มักอยู่เหนือประตูหรือหน้าต่าง เป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือ ช่องโค้ง มีทั้งชนิดเป็นไม้ฉลุ ลวดลายละเอียด เป็นบานเกล็ดไม้ติดตาย และกระจกเม็ด หรือกระจกดอก (มีสีต่างๆกันไป) หรือติดตายสลบสี บางบ้านใช้ไม้ตีเป็นตารางปิดตรงช่องลมเหนือหน้าต่าง อาจมีตาข่ายกรูปิดช่องลมด้วย

บันได มักเป็นบันไดขึ้นภายในอาคาร ส่วนมากมักเป็นบันไดไม้ทึบมีไม้บังระหว่างขั้นบันได ราวบันได ลูกกรงบันไดไม้ฉลุ หรือลูกกรงไม้กลึง บันไดภายในมีทั้งชนิดขึ้นตรงทอดเดียว ชนิดมีชานพัก 1 ตอน และ 2 ตอน ส่วนบันไดภายนอกเป็นบันไดใหญ่ด้านหน้า มักเป็นบันไดก่ออิฐฉาบปูน ขั้นบันไดปูหินอ่อนแผ่น ราวบันไดและลูกกรงมักเป็นปูนปั้นหรือลูกมะหวด บางบ้านเป็นบันไดโค้งก็มี

มีการใช้ลวดบัวและปูนปั้น เป็นลวดลายตกแต่งตามหัวเสา แนวคาน หน้าจั่ว ใต้หน้าต่าง นอกจากนั้นมีการใช้ไม้ฉลุเป็นลวดลายประเภทเครือเถา เป็นเส้นโค้งแบบตะวันตกตามบริเวณหน้าจั่ว และมุข ช่องระบายอากาศตอนบนของผนัง และเหนือประตูหน้าต่าง ลูกกรงระเบียง ค้ำยัน และรอบชายคา ดังที่เรียกกันว่า "บ้านแบบขนมปังขิง" (Gingerbread) อันเป็นแบบอย่างของอาคารที่มีการตกแต่งประดับประดาด้วยไม้ฉลุ อย่างประณีตพิถีพิถัน เกินจำเป็นตามแบบอย่างสถาปัตยกรรมในช่วงสมัยพระนางเจ้าวิคตอเรีย ในประเทศอังกฤษ ในช่วงศตวรรษที่ 19

2.5.2 รูปแบบที่อยู่อาศัยในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453-พ.ศ. 2468)

ในรัชกาลนี้ก็นับว่าไม่แตกต่างไปจากในสมัยรัชกาลที่ 5 ในด้านการสร้างอาคารประเภทที่พักอาศัย ซึ่งทั่วไปก็เป็นบ้านหลังเดี่ยวปลูกในที่ดินใหญ่บ้าง เล็กบ้างตามฐานะและจำนวนผู้อาศัย การจัดสรรที่ดินแปลงใหญ่ ๆ แบ่งขายเป็นแปลงย่อยๆ สำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนของแต่ละครอบครัว ก็มีบ้างแต่ไม่แพร่หลายและมักจะขายแต่ที่ดินเท่านั้น ไม่มีตัวบ้านอยู่ด้วย แต่อาจจะมีบริษัทก่อสร้างเข้ารับบริการออกแบบและก่อสร้างให้เสร็จตามแบบที่เจ้าของต้องการ นอกจากนั้นหน่วยงานของรัฐบาลเช่น พระคลังข้างที่ ราชพัสดุ ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ก็อาจเป็นผู้ดำเนินการจัดแบ่งชอยที่ดินของหลวง ออกเป็นแปลงย่อย ๆ สำหรับให้ข้าราชการบริพารในพระองค์อยู่อาศัย เช่น ที่พักข้าราชการบริพารตรงข้ามพระ

ตำหนักพญาไท หรือที่ข้างราชตฤณมัยสมาคม ถนนพิษณุโลก บางแห่งอาจจะมีแบบบ้านไม้ซี้กัน แต่ก็ มีแนวทางของรูปทรงและการใช้วัสดุที่คล้ายๆกัน

1. **บ้านที่เป็นบ้านไม้** จะเป็นบ้านไม้ที่มีมาตรฐานค่อนข้างสูง แตกต่างจากบ้านไม้ทั่วไป อีกประเภทหนึ่งคือ บ้านตึกแบบที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก ซึ่งมักเป็นบ้านของผู้มีฐานะดี หรือผู้มีเกียรติสูง ในรัชกาลนี้ความนิยมในการปลูกเรือนไทยลดน้อยลง คงมีอยู่บ้างตามริมคลอง ในเรือทอนไรร่นา ส่วนบ้านไม้ที่ปลูกใหม่ในรัชกาลนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านที่ไม่ใช้รูปแบบของเรือนไทย แต่เป็นรูปแบบที่ได้ปรุงแต่งขึ้นใหม่ โดยมีอิทธิพลตะวันตกเข้ามาผสมผสานด้วย

2. **บ้านที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก** มักเรียกกันว่า ตึก และเป็นแบบอย่างที่นิยมกันในหมู่ผู้มีฐานะดี เช่นขุนนาง เสนาบดี มักมีแบบอย่างคล้ายคลึงกัน และไม่ต่างจากบ้านประเภทเดียวกันนี้ที่สร้างในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เท่าใดนัก นอกจากนั้น ก็ยังมีรูปทรงและส่วนประกอบหลายอย่าง ที่เหมือนกับบ้านไม้ที่สร้างในสมัยเดียวกันนี้ เพียงแต่มีขนาดใหญ่โตกว่า ใช้วัสดุต่างกัน และมีการตกแต่งประดับประดาที่ต่างกันออกไป ส่วนใหญ่เป็นตึก 2 ชั้น สูงขึ้นไปเป็นหอคอย มักใช้เนื้อที่เต็มทั้งชั้นล่างและชั้นบน หลังจากจะเป็นส่วนสำคัญของตัวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นทรงปั้นหย่า ผสมทรงมนิลาหรือมนิลาตัดมุมด้านจั่วเฉียงลงในอาคารเดียวกัน มีมุขหน้าบ้าน

การตกแต่งอื่นๆ มีการใช้ไม้ฉลุที่ขอบเชิงชาย มีการใช้ลวดลายปูนปั้นเหนือหรือใต้หน้าต่าง และบนผนังบางส่วน มีการใช้เสาหลอกหรือเสาอิง ประกอบกับผนังอาคารมีหัวเสาแบบกรีกและโรมัน อันเป็นการนำแบบอย่างบางประการของยุค นีโอ-คลาสสิกมาใช้

2.5.3 รูปแบบที่อยู่อาศัยในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ.2468-พ.ศ. 2503)

ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ตั้งแต่ พ.ศ. 2468 ถึง พ.ศ. 2489 นั้น การสร้างอาคารที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นเดี่ยวส่วนบุคคลเช่นในรัชกาลก่อนๆ ที่ผ่านมา ส่วนตึกแถวที่ใช้ทำการค้าและอยู่อาศัยไปด้วยในตัวก็เป็นที่นิยมมากขึ้น และมักปลูกอยู่ริมถนนในตัวเมืองหรือในชุมชนที่เจริญแล้ว ในช่วงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ก่อน ปีพ.ศ. 2503 เริ่มมีที่พักอาศัยประเภทอื่นๆ ซึ่งเป็นโครงการของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เช่นการรถไฟ โรงงานยาสูบ สามารถประเภทของที่พักอาศัยได้ดังนี้คือ

1. **บ้านพักอาศัยเดี่ยวส่วนบุคคลทั่วไปที่เจ้าของปลูกสร้างเพื่ออยู่อาศัยเอง** ส่วนใหญ่เป็นบ้านผู้มีฐานะดี และฐานะปานกลาง
2. **บ้านพักอาศัยเดี่ยวที่เจ้าของที่ดินปลูกสร้างเพื่อให้ผู้อื่นเช่าอยู่** มักเป็นบ้านขนาดกลางและแบบบ้านแต่ละหลังมักคล้ายคลึงกัน หรือให้สถาปนิกคนเดียวกันเป็นผู้ออกแบบ บางหลังเป็นบ้านแฝดมีผนังที่บั้นกลางระหว่างหลัง

3. **ช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลัง พ.ศ. 2488** เป็นต้นไป เริ่มมีความต้องการบ้านที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมากขึ้น จึงมีการปลูกบ้านกันมากในช่วงนี้ ส่วนใหญ่เป็นบ้านผู้มีฐานะปานกลางค่อนข้างต่ำ สร้างอย่างประหยัด ต้องการความรวดเร็ว จึงมีการสร้างเดี่ยวขนาดเล็กแบบง่าย ๆ

4. **บ้านแถวหัวมุมถนนพลับพลาไชยกับถนนหลวง** เป็นที่ดินของวัดเทพศิรินทราวาส เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนสูง 2 ชั้น กว้างคูหาละประมาณ 4.00 เมตร ลึกประมาณ 9.00 เมตร มีที่ว่างด้านหลังคูหาละประมาณ 5.00 ม. ที่ว่างด้านหน้าก่อนถึงทางเท้าริมถนนคูหาละ 2.00 ม. บ้านแถวชุดนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับบ้านแถวในเมือง (Town House) ที่สร้างในเขตชุมชนที่ค่อนข้างหนาแน่นในปัจจุบัน นับเป็นอาคารประเภทนี้รุ่นแรกๆ ในกรุงเทพฯ

ในระยะเวลา 3 รัชกาลซึ่งเป็นเวลารวม 35 ปี ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านที่อยู่อาศัยจะแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ในช่วงเวลาต้นรัชกาลที่ 7 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึง พ.ศ. 2478 กลุ่มหนึ่ง และระยะต้นรัชกาลที่ 8- ต้นรัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2479-พ.ศ. 2503) อีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มแรกนั้นเป็นช่วงเวลาที่ยังไม่มี พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตเทศบาลนครกรุงเทพฯ และธรรมาภิบาลการปลูกสร้างบ้านเรือนไม่มีเทศบัญญัติบังคับและไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการปลูกสร้างอาคาร จึงไม่จำเป็นต้องมีสถาปนิกเป็นผู้ออกแบบ

ในช่วงหลัง พ.ศ. 2479 เป็นต้นไป เป็นช่วงที่เพิ่งเริ่มมีพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2479 ออกมาบังคับใช้กับการปลูกสร้างบ้านเรือนในเขตเทศบาล เพื่อให้เกิดความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย เพื่อประโยชน์ในทางสถาปัตยกรรม และการผังเมือง จึงทำให้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านในช่วงหลังนี้แตกต่างจากช่วงแรกอย่างเห็นได้ชัด

โดยรูปแบบของบ้านในช่วงแรก จะเป็นบ้านไม้และบ้านที่เป็นตึกก่ออิฐฉาบปูน มีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกันกับบ้านในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 คือ มักเป็นบ้าน 2 ชั้น เนื้อที่ชั้นล่างกับชั้นมักตรงกัน มีผนังล้อมรอบตรงขึ้นไปตลอดทั้ง 2 ชั้น บ้านไม้อาจมีกันสาดจากพื้นชั้นบนเอียงลงมาคลุมผนังชั้นล่าง มักหันด้านหน้าจั่วออกสู่ด้านหน้าอาคาร

บ้านในช่วงหลังมีทั้งประเภทบ้านชั้นเดียว บ้านชั้นครึ่ง บ้าน 2 ชั้น หรือบ้านชั้นเดียวใต้ถุนโล่ง ใช้ส่วนใต้ถุนบางส่วนเป็นที่จอดรถก็มี เพราะในปลายช่วงนี้ บ้านชนชั้นกลางขึ้นไป เริ่มมีการใช้รถยนต์เป็นพาหนะ มีทั้งบ้านไม้ บ้านโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐถือปูน บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ และบ้านขัดแตะถือปูน ตัวบ้านมักเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่รูปทรงไม่ซับซ้อนนัก

2.6 แผนพัฒนากองรัตนโกสินทร์

2.6.1 แผนแม่บทการพัฒนาถนนราชดำเนิน

แนวคิดเบื้องต้นในการจัดทำแผนผังแม่บทการพัฒนาพื้นที่ถนนราชดำเนินและพื้นที่บริเวณต่อเนื่อง พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการศึกษาพื้นที่(ชินครอน กรุ๊ป,2542) ศึกษาสภาพพื้นที่อย่างละเอียดโดยการสำรวจสภาพการใช้ที่ดิน การใช้ประโยชน์อาคาร เจ้าของอาคาร ผู้เช่า ผู้ครอบครอง ผู้บุกรุก สภาพชุมชนต่างๆ เพื่อวิเคราะห์พื้นที่ตามหลักการทางผังเมือง โดยจะนำเสนอแนวทางที่สำคัญในการรักษาพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์ชุมชน สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเมืองในด้านต่างๆ ให้มีความลงตัวเหมาะสมและกลมกลืนไปกับแผนพัฒนาทางด้านกายภาพได้ในระยะยาว และเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ผู้มาเยี่ยมชมเยือน ให้ดำรงอยู่ด้วยคุณภาพชีวิตที่ดีสมกับเป็นพื้นที่ใจกลางเมืองหลวงที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาช้านาน แนวทางการวางแผน และผังทางด้านกายภาพสามารถแบ่งเป็นประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

-เสนอแผนการอนุรักษ์และรักษาพื้นที่ ที่ย่านถนนราชดำเนิน และพื้นที่บริเวณต่อเนื่องที่มีความสัมพันธ์ และเกี่ยวเนื่องกัน รวมถึงเสนอกรณีศึกษา โครงการเปรียบเทียบ Champs-Elysees Boulevard

-เสนอแนวทางการควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สถานที่ที่มีคุณค่าให้มีแนวทางการดำรงรักษาไว้อย่างเหมาะสม โดยนำเสนอกรอบควบคุมการออกแบบ (Urban Design Guidelines) ภายใต้มาตรการทางกฎหมายและนโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้อง

-เสนอร่างการออกแบบและวางผังทางกายภาพ ในส่วนที่มีความสำคัญและเสนอแนวทางการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มกิจกรรมบริเวณพื้นที่ต่อเนื่อง

-ปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพของพื้นที่ให้มีความชัดเจนทางจินตภาพ สร้างความเด่นชัดสง่างามให้กับองค์ประกอบทางกายภาพในพื้นที่

-เสนอแนวทางการออกแบบวางผังเพื่อแก้ไขปัญหาทางกายภาพ ที่เกิดขึ้นให้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชุมชนตลอดจนเสนอแนะโครงการที่มีความสำคัญต่อพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาในอนาคต

2.6.2 ผังแม่บทการพัฒนาพื้นที่ถนนราชดำเนิน และพื้นที่บริเวณต่อเนื่อง

การจัดทำแผนผังแม่บทการพัฒนาพื้นที่ถนนราชดำเนิน และพื้นที่บริเวณต่อเนื่องนั้น ได้พิจารณาดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 414 (พ.ศ. 2542) ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยมีให้เกิดข้อขัดแย้งกับนโยบาย หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น มติคณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์ รวมถึงกฎหมายควบคุมจากสำนักงานคณะกรรมการนโยบายและวางแผนสิ่งแวดล้อม

แผนผังแม่บทเน้นการพัฒนาพื้นที่ 2 ฟากถนนราชดำเนินกลาง ซึ่งมีอาคารพาณิชย์ และอาคารกิจกรรมต่างๆ เรียงรายอยู่แล้ว ขยายรวมไปยังพื้นที่บริเวณต่อเนื่อง โดยแบ่งเป็นกลุ่มบริเวณต่างๆ หลายบริเวณ

2.6.3 แนวทางการดำเนินการ

สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้อยู่ในพื้นที่เดิม ดำเนินการในกิจกรรมที่สอดคล้อง เช่น ค้าขายสินค้าของที่ระลึก งานศิลปหัตถกรรม ขายอาหารในรูปแบบที่สร้างบรรยากาศ ขายของบริการนักท่องเที่ยว จัดให้มีการแสดงบันเทิงที่เป็นลักษณะส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี

พื้นที่ของวัดหลายแห่งที่ต่อเนื่อง เช่น วัดราชนัดดา วัดเทพธิดาราม วัดมหรณพาราม วัดบูรณศิริ ปรับปรุงลักษณะอาคารให้สะอาดเรียบร้อย ปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรมลักษณะไทย ให้กลายเป็นจุดเด่นดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว มีพื้นที่ให้การศึกษาทางพุทธศาสนา การฝึกสมาธิ เป็นที่พักผ่อนทางในของประชาชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวไปจนถึงการขายหนังสือ ขายศิลปวัตถุที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ หรือแม้แต่ของเก่าที่ไม่ผิดกฎหมาย

ส่วนต่อเนื่องกับแนวถนนหลังอาคารราชดำเนิน ซึ่งจัดให้เป็นถนนคนเดินอยู่แล้วควรปรับปรุงซอย และตรอกต่างๆ ให้สะอาดเรียบร้อย น่าเดิน สนับสนุนให้ประชาชนสองข้างร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งตกแต่งหน้าบ้านให้เป็น “หน้าบ้านน่ามอง” ของกรุงเทพมหานคร ให้รางวัลเพื่อเป็นกำลังใจประจำทุกปี

2.6.4 แนวความคิดในการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนหลังแนวอาคารราชดำเนิน

2.6.4.1 ลักษณะสภาพปัจจุบันมีดังนี้

หลังแนวอาคารราชดำเนิน ปัจจุบันมีสภาพอาคารเป็นชั้นเดียว และสองชั้นปลูกสร้าง และต่อเติมขึ้นหนาแน่น แออัด เกือบจะมีสภาพเป็นชุมชนแออัด เสื่อมโทรม ระบบโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน

ชอย และสาธารณูปโภคไม่เป็นระบบที่ได้มาตรฐาน ไม่เหมาะสม ไม่สะดวก พื้นที่นี้มีแนวโน้มที่จะเกิดอุบัติเหตุจากไฟไหม้ได้ง่าย เพราะส่วนมาก เป็นบ้านไม้สภาพเก่า ทรวดโทรม เป็นเชื้อเพลิงที่ดี

มีอาคารเดิมเป็นบ้านไม้อายุกว่าร้อยปี มีลักษณะสถาปัตยกรรม สวยงาม เพียงแต่ไม่ได้รับการดูแลปรับปรุงรักษาที่ดี ถ้าปล่อยทิ้งไว้วันวันจะทรุดโทรมมากขึ้นจนกลายเป็นแหล่งชุมชนแออัด เสื่อมโทรม หรือเปลี่ยนมือให้พ่อค้าใช้ความได้เปรียบทางการเงิน เข้าพัฒนาปรับเปลี่ยนเป็นอาคารพาณิชย์แบบตึกแถว สร้างสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีงามให้กับบ้านเมืองเช่นที่กำลังเป็นอยู่ที่บริเวณสามแพร่ง และหลังศาลเจ้าพ่อเสือ

2.7 การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

2.7.1 ความหมายของการอนุรักษ์

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การอนุรักษ์ คือ การรักษาให้คงเดิม” (การอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ก็คือ การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ได้นานที่สุด เกิดประโยชน์มากที่สุด และสูญเสียน้อยที่สุด การอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม ก็คือ การรู้จักรักษาไว้มิให้สูญสิ้นไปหรือให้อยู่ในสภาพคงเดิม)

2.7.2 ความหมายของโบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

ในพระราชบัญญัติว่าด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 4 ได้กล่าวไว้ว่า “โบราณสถานหมายถึงสิ่งฮาริมทรัพย์ ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสิ่งฮาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์และมีคุณค่าทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี” ตามเกณฑ์ที่ถือกันโดยทั่วไป โบราณสถานจะต้องมีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไป ส่วนสิ่งก่อสร้างที่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวไว้แล้วในมาตรา 4 แต่มีอายุยังไม่ถึง 100 ปี อนุโลมให้เรียกว่า “งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม”

2.7.3 ความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

ความมุ่งหมายที่จะต้องให้มีการอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม มีดังนี้(ไชแสง สุชะวัฒนะ,2540:24-28)

1. การอนุรักษ์เป็นการสงวนรักษาไว้ซึ่งงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าอย่างมากเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) ของชาติที่จะต้องรักษาไว้ตราบนานเท่านาน ทั้งนี้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นและศึกษาหาความรู้จากสิ่งเหล่านั้น

2. โบราณสถานที่ดี งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมก็ดี แม้จะเลียนแบบสร้างขึ้นใหม่อย่างเหมือนของเก่าทุกประการ แต่ก็ไร้ซึ่ง “วิญญาณ” ที่เคยมีอยู่ในของเก่านั้น ยกตัวอย่างโบราณสถานเป็นสิ่งเก่าแก่ที่มีคุณค่า เราไม่บังคับว่าจะสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาแข่งขันหรือทดแทน เพราะสร้างขึ้นใหม่สิ่งนั้นก็ไม่ใช่โบราณสถาน ดังนั้นจึงต้องมีการอนุรักษ์งานของเก่าที่มีคุณค่าเอาไว้

3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่บางชิ้นที่เป็นสิ่งที่ยังบรรพบุรุษได้ก่อสร้างไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งคุณงามความดีของบรรพบุรุษ เราก็จำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้

4. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่บางชิ้นได้กลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีระหว่างกลุ่มคนในชาติ เราก็จำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้

5. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่บางชิ้นเป็นหลักฐานที่ดีในการศึกษาทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เราก็จำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้

6. งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าได้กล่าวมาแล้วเหล่านี้ ส่วนใหญ่ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่งของการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวและทัศนศึกษาได้ย่อมก่อให้เกิดผลดีทางด้านจิตใจแก่ผู้มาเยือน และผลดีทางด้านเศรษฐกิจแก่ท้องถิ่นตลอดจนประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม เราก็จำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

2.7.4 อุปสรรคในการอนุรักษ์และภัยที่เกิดต่อโบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

1. ภัยธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม แผ่นดินไหว พายุ ฝุ่น ควัน ความชื้น สัตว์ต่างๆ เช่น นก ค้างคาว ปลวก พืชต่างๆ ตั้งแต่ไม้ยืนต้นเรื่อยลงไปถึงเถาวัลย์พรรณไม้เลื้อย ตลอดจน ตะไคร่น้ำ ฯลฯ และจุลินทรีย์ต่างๆ

2. ภัยอันเกิดจากอหังการ ทั้งโดยธรรมชาติและเกิดขึ้นจากคนโดยประมาทหรือเจตนา

3.การพัฒนาบ้านเมือง โปรดตระหนักว่า “การพัฒนา” ซึ่งแฝงมาในรูปการสร้างความสำเร็จ บางครั้งก็เป็นอันตรายอย่างมหันต์ต่อการอนุรักษ์ การพัฒนาบ้านเมือง อันได้แก่ การตัดถนนหนทาง การขยายพื้นที่ทำการเกษตรการก่อสร้างอาคาร เช่น สถานที่ราชการ โรงเรียน โรงงาน บ้านพักอาศัย ฯลฯ มีส่วนที่เป็นภัยต่อโบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าจากวัฒนธรรมได้ดังเช่น การตัดถนนผ่านไปใกล้โบราณสถานก่อให้เกิดความสั่นสะเทือน ทำให้โบราณสถานแตกร้าวหรือหลุดเสียหายได้ ฉะนั้นในการสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่นหรือบ้านเมือง เราจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพอันเหมาะสมระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ ด้วยความคิดอ่านและวิธีการที่สุ่มรอบคอบ

4.การแสวงหาผลประโยชน์ด้วยความเห็นแก่ตัว เช่นการลักลอบขุดเจาะเพื่อหาของมีค่าในโบราณสถานของบุคคลที่คิดเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัว มิได้คำนึงถึงส่วนรวม ทำให้โบราณสถานชำรุดเสียหายอาจพังลงได้

5.ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ ปัจจุบันกรมศิลปากรมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับการดูแลโบราณสถาน แต่เจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอกับจำนวนโบราณสถานที่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนไว้แล้วเป็นจำนวนพัน และที่ยังไม่ประกาศขึ้นทะเบียนก็ยังมีอยู่อีกมาก

6.ความขัดแย้งระหว่างผู้รับผิดชอบ ยกตัวอย่าง งานสถาปัตยกรรมอันมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ ได้ตั้งอยู่ในที่ดินของรัฐบาลหรือเอกชน และผู้ครอบครองที่ดินนั้นไม่เห็นคุณค่าของงานดังกล่าว และจำเป็นต้องใช้ที่ดินเพื่อทำการปลูกสร้างอาคารใหม่ลงไปแทน เรื่องเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือสมาคมและชมรมของเอกชน ผู้มีความเห็นที่จะอนุรักษ์กับผู้ครอบครองที่ดินนั้นได้

2.7.5วิธีการอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างสังเขป

1.การออกกฎหมายคุ้มครองโบราณสถานหรือสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ ดังเช่น กรมศิลปากรได้มีประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อป้องกันการทำลายและการทำให้เสียหายเสื่อมค่า

2.กำหนดให้มีมาตรการลงโทษสถานหนัก แก่ผู้ทำลายโบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติ ทั้งผู้ทำลายตลอดจนผู้สมคบและร่วมมือจะต้องได้รับการลงโทษหนักจากกฎหมาย

3. จะต้องพยายามบำรุงรักษาโบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ ด้วยการดูแลเอาใจใส่อย่างถูกวิธี เพื่อให้สิ่งที่มีคุณค่าเหล่านั้นมีอายุยืนนานต่อไปเท่าที่จะกระทำได้

4. ถ้าจะมีการซ่อมแซม ก็จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการ โดยถือหลักว่าจะต้องให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด

5. ถ้าจำเป็นจะต้องมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ (restoration) ใหม่ทั้งหมด (เพราะของเดิมพังลงมาหมด หรือถูกอัคคีภัยทำลายจนหมดสิ้น) ก็จะต้องเลือกคณะดำเนินงานอันประกอบด้วย สถาปนิก วิศวกร นักโบราณคดี นักผังเมือง ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ ที่มี “ความเข้าใจ” และมี “วิญญาน” เข้าถึงการอนุรักษ์ และแม้จะต้องใช้งบประมาณมากเพียงใดก็ต้องยอม ทั้งนี้เพื่อให้งานนั้นมีลักษณะเหมือนของเดิมมากที่สุด

6. ของบางสิ่งซึ่งเป็นส่วนประกอบของโบราณสถาน แต่ยังไม่ไปประกอบเข้าไม่ได้จะต้องมีการรวบรวมจัดเก็บรักษาในที่ที่เหมาะสม อาจจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานใกล้เคียงกับโบราณสถานนั้น แล้วนำส่วนประกอบต่าง ๆ นั้นมาตั้งแสดงก็ย่อมทำได้

7. ถ้างานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์เป็นของเอกชน จะต้องมีการกระตุ้นให้เจ้าของเห็นคุณค่า มีความภาคภูมิใจ โดยมีการยกย่องและสนับสนุนต่าง ๆ เช่น การให้รางวัล การมอบใบประกาศเกียรติคุณ การลดหย่อนภาษีซึ่งเก็บจากผลประโยชน์ที่ได้จากการอาคารนั้น การให้คำแนะนำในการบำรุงรักษา การช่วยเหลือในการซ่อมแซม ฯลฯ การที่ให้มีการช่วยเหลือในการซ่อมแซมนั้น มีความสำคัญมาก เพราะในบางกรณี หากปล่อยให้เจ้าของกระทำไปตามลำพัง โดยปราศจากหลักการที่ถูกต้องแล้ว นอกจากจะไม่ช่วยให้กลับสู่สภาพเดิมได้ทั้งหมด ยังอาจเป็นการทำลายให้คุณค่าเดิมสูญสิ้นไปได้

8. อาคาร หรือ กลุ่มอาคาร ที่พิจารณาเห็นว่ามีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ แต่ไม่สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยอย่างเดิมได้ อาคารหรือกลุ่มอาคารนั้นจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้สนองประโยชน์ใช้สอยอย่างใหม่ได้ ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของอาคารหรือกลุ่มอาคารนั้น

9. จัดให้มีการศึกษาไว้ในหลักสูตร เพื่อให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับอุดมศึกษาเรื่อยไปจนถึงประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อ

เป็นการปลูกฝังนิสัยเยาวชนและอนุชนของชาติให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งจะต้องอนุรักษ์ไว้เช่นเดียวกับทรัพยากรธรรมชาติ

10. จัดให้มีการอบรมและเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจและประชาชนทั่วไป โดยทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนกระตุ้นให้มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม หรือ สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนซาบซึ้งถึงคุณค่า ช่วยกันเป็นหูเป็นตา ป้องกันดูแลไม่ให้ใครมาทำลาย

11. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ มีการเผยแพร่โฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่าง ๆ จัดพิมพ์เป็นหนังสือและจำหน่ายในราคาถูก เพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบว่าการอนุรักษ์คืออะไร ทำไมจึงต้องมีการอนุรักษ์ โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและควรแก่การอนุรักษ์อยู่ที่ใด มีความสำคัญอย่างไร ฯลฯ

12. จัดทัศนศึกษา ให้โรงเรียนต่าง ๆ กลุ่ม ชมรม หรือสมาคมเพื่อการอนุรักษ์จัดพานักเรียนสมาชิก บุคคลทั่วไปที่สนใจ ไปทัศนศึกษาเพื่อจะได้มีประสบการณ์ตรง (direct experience) กับโบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์นั้น ๆ เมื่อเขาได้ชมได้สัมผัสก็ทั้งได้ฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีคุณค่าบรรยายก็จะเกิดความซาบซึ้งในคุณค่า เห็นความสำคัญ และเกิดความห่วงแหนช่วยกันปกป้องรักษาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8.1 การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยริมคลองภายหลังการก่อสร้างคันกั้นน้ำเขตตลิ่งชัน (ศักดิ์สิน ทองสุขมาก, 2543)

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยและสภาพการอยู่อาศัยภายหลังการก่อสร้างคันกั้นน้ำในเขตตลิ่งชัน และ 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัยริมคลองภายหลังการก่อสร้างคันกั้นน้ำ ในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

วิธีในการวิจัยมีการเลือกกลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกระจาย และใช้การสังเกตและสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์และนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัญหาและเขียนในเชิงพรรณนา โดยการนำเอาข้อมูลทางสถิติที่ได้จากแบบสอบถามมาเขียนและทำการตรวจสอบความถูกต้อง การรวบรวมข้อมูลทางสถิติใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการรวบรวมและจัดทำข้อมูล

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

- 1.การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของชุมชน การใช้ที่ดิน
- 2.การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย การปรับปรุง ต่อเติม
 - อิทธิพลจากเทคโนโลยี การคมนาคม สาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
 - เทคโนโลยีการก่อสร้างที่มีการพัฒนาขึ้น
 - ปัจจัยทางวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต
- 3.การเปลี่ยนแปลงของประชากร
 - จำนวนหลังคาเรือน
 - จำนวนประชากร
 - ประชากรดั้งเดิม
 - ประชากรที่เข้ามาใหม่
 - อาชีพ
 - รายได้

ผลการศึกษาพบว่าหลังจากการก่อสร้างคันกันน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยริมคลองทำให้ไม่มีบันไดขึ้น-ลงโดยตรงและไม่สามารถจอดเรือได้ที่อยู่อาศัยแบบเดิมได้ ตัวคันกันน้ำยังบดบังมุมมองทั้งจากภายในสู่ภายนอกและจากภายนอกสู่ภายใน การถมดินหลังกำแพงกันดินเพื่อกันน้ำรั่วซึมทำให้น้ำขังบริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำ เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย และยังพบว่าคันกันน้ำทำให้เกิดปัญหาที่ต้องดีดตัวบ้านให้สูงขึ้นเพื่อให้มุมมองดีขึ้น คันกันน้ำที่สร้างยังทำให้แนวเขตคลองและที่ดินชัดเจนกว่า การก่อสร้างและต่อเติมอาคารริมคลองจึงทำให้ง่ายขึ้น

สำหรับการเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัยจากการก่อสร้างคันกันน้ำไม่มีผลมากนัก ยกเว้นในส่วนการติดต่อทางน้ำที่ลดลง ซึ่งเกิดจากคันกันน้ำมีส่วนทำให้การติดต่อทางน้ำลดลงบ้างแต่ก็เป็นไปตามสภาพปัจจุบันที่การติดต่อทางน้ำของที่อยู่อาศัยริมคลองลดลง

2.8.2การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในย่านบางลำภู อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว (ธีระ เยี่ยงวิศวรร, 2542)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย อันเนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในย่านบางลำภู รวมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาและ

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการลงพื้นที่สำรวจทางกายภาพในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครอบคลุมพื้นที่ 6 แขวงในเขตพระนคร ได้แก่ แขวงชนะสงคราม ตลาดยอด บวรนิเวศ วัดสามพระยา บ้านพานถม และบางขุนพรหม โดยศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยโดยสิ้นเชิง ซึ่งใช้เป็น พาณิชยกรรมเพียงอย่างเดียว กลุ่มที่ 2 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยโดยใช้เป็นที่อยู่อาศัย และ พาณิชยกรรมอยู่ร่วมกัน และกลุ่มที่ 3 ลักษณะยังคงใช้เป็นที่อยู่อาศัยแบบเดิมเพียงอย่างเดียว

ผลการวิจัย พบว่า

การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย พบว่า มีการก่อสร้างและปรับปรุงอาคารขึ้นใหม่แทนอาคารที่อยู่อาศัยเดิม โดยมีการขออนุญาตก่อสร้างอาคารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 – 2538 เพิ่มขึ้น ส่วนในปี พ.ศ. 2538 – 2542 มีการขออนุญาตลดลง การใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ. 2529 – 2542 มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะพาณิชยกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมาก ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะที่พักอาศัยลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแขวงชนะสงคราม และตลาดยอด และจำนวนที่พักอาศัยหรือจำนวนบ้านเปรียบเทียบระหว่างปี 2529 กับปี 2542 ลดลงในทุกๆ แขวง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเป็นสถานประกอบการ พบว่า เป็นผลมาจากการพัฒนา การท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวที่พำนักอาศัยในย่านบางลำภู ความได้เปรียบของย่านบางลำภูในเชิงทำเลที่ตั้ง และผลตอบแทนของผู้ประกอบการ แนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่อยู่อาศัยย่านบางลำภู ได้แก่ ควบคุมและเข้มงวดในการแก้ไข ปรับปรุง ต่อเติมอาคาร ส่งเสริมอนุรักษ์อาคารดั้งเดิมและพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ จัดให้มีระบบรถไฟฟ้าใต้ดิน แก้ไขปัญหาจราจรและที่จอดรถ กำหนดมาตรการในการจัดระเบียบ ความสะอาด และลดมลภาวะ

เมื่อได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารั้งนี้แล้ว เมื่อนำมาผนวกเข้ากับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ จึงได้นำมาใช้ในการกำหนดหัวข้อต่อไปนี้

1. การกำหนดกรอบความคิด
2. กำหนดตัวแปรที่ใช้การศึกษา

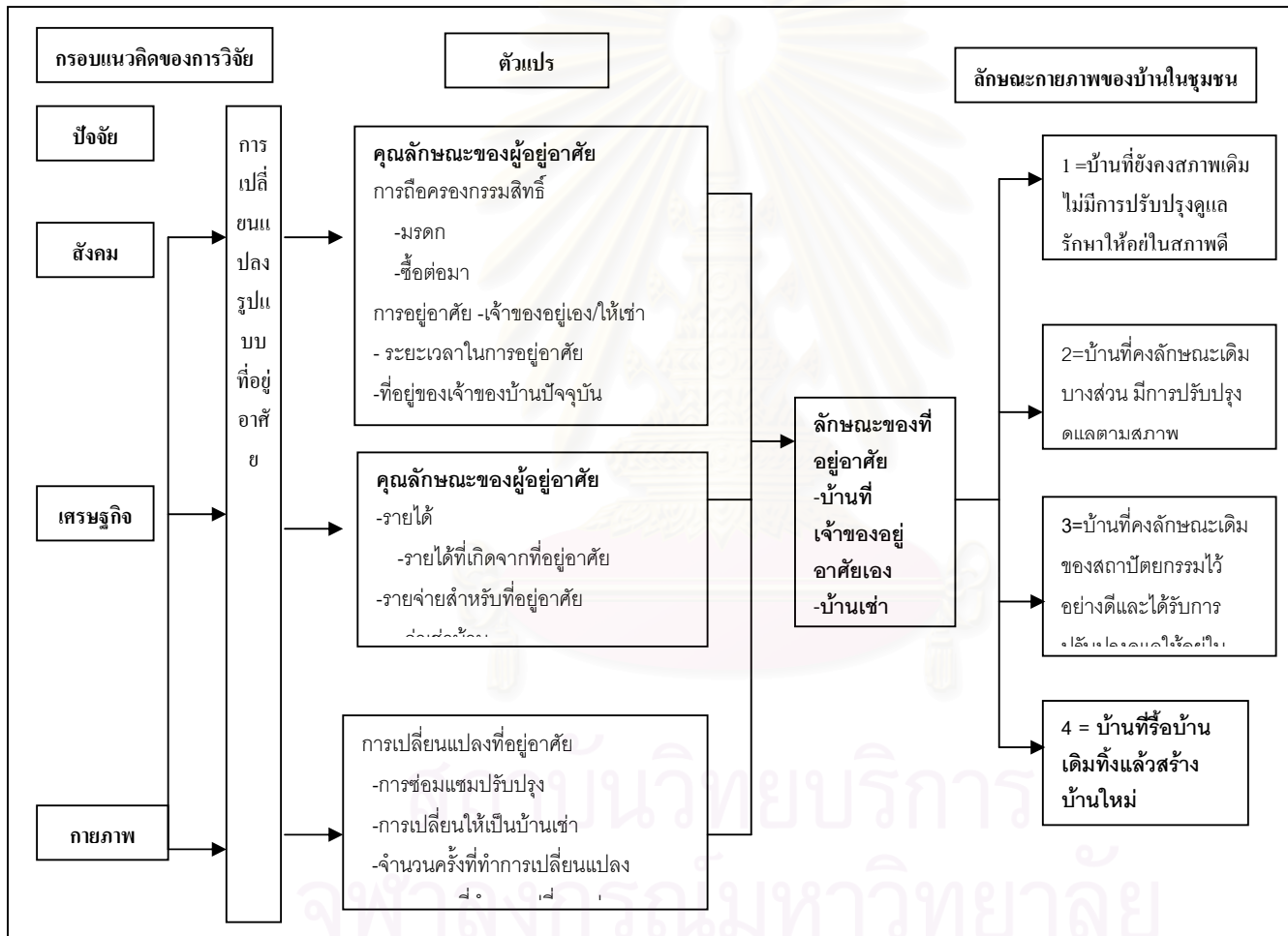
- 3.การลงเก็บข้อมูล
- 4.การทำกรวิเคราะห์ข้อมูล
- 5.การนำไปสู่ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งนี้

2.9การกำหนดกรอบแนวคิด

จากแนวคิดที่ได้ศึกษามาข้างต้น ได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่กล่าวถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในที่อยู่อาศัยของชุมชนเบื้องต้น คือ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอกอื่นๆ เพื่อกรอบแนวคิดกว้างเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไปของที่อยู่อาศัยของชุมชน เมื่อได้ปัจจัยหลักๆ ทั้ง 4 ด้านแล้ว จึงมองเข้าไปในส่วนของที่อยู่อาศัยภายในชุมชน และได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่5-9ซึ่งบ้านในชุมชนตรอกคิลปี-ตรอกตีกดินส่วนใหญ่ที่ยังคงหลงเหลืออยู่มีอายุอาคารอยู่ในช่วงเวลานี้ มาใช้แยกรูปแบบของที่อยู่อาศัยที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาที่ละรูปแบบ ในขณะเดียวกันการศึกษาข้อมูลของปัจจัยภายนอกต่างๆ ในส่วนของการเติบโตของเมือง การเกิดแหล่งงานขึ้นในบริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ ตลอดจนข้อกำหนดกฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นี้ เพื่อมาเป็นตัวช่วยกรอบความคิดของการศึกษาอีกส่วนหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความสนใจในด้านการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยให้คงอยู่ในสภาพเดิม หรือปรับปรุงที่อยู่อาศัยเดิมให้อยู่ในสภาพดี โดยคงรูปแบบเดิมของสถาปัตยกรรมของบ้านเอาไว้ ซึ่งตัวอย่างบ้านเหล่านี้มีให้เห็นในชุมชนนี้เช่นกัน จึงได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสังคม และวัฒนธรรม ในเรื่องของการถ่ายทอดและรับวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งตามสายเลือด และปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสุนทรียภาพ เพื่อมาใช้ในการเพิ่มตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา และนำไปสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะในตอนท้ายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเมือง

แผนแม่บทการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณถนนราชดำเนินกลาง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ : กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน มีรายละเอียดของวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 การเลือกชุมชนที่จะใช้ศึกษา

การสำรวจพื้นที่ชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกสำรวจเฉพาะชุมชนที่จดทะเบียนกับทางสำนักงานเขตพระนคร เพื่อกำหนดขอบเขตของชุมชนที่จะใช้ศึกษา พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 21 ชุมชน คือ ชุมชนสามยอด ชุมชนท่าวัง ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์-ไถ่แจ้ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนตรอกบ้านพานถม ชุมชนวัดใหม่อมตรส ชุมชนมัสยิดบ้านตี๊กดิน ชุมชนวัดราชนัคนาคา ชุมชนวัดเทพธิดาราม ชุมชนวังกรมพระสมมติอมรพันธ์ ชุมชนวัดอินทรวินัย ชุมชนตรอกบวรรังษี ชุมชนตรอกศิลป์-ตี๊กดิน ชุมชนราชบพิธพัฒนา ชุมชนวัดนเรนทร ชุมชนหลังโบสถ์พราหมณ์-เสาชิงช้า ชุมชนวัดสังเวช ชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร ชุมชนท่าเตียน ชุมชนแพร่งภูธร

โดยในการสำรวจชุมชนทั้ง 21 ชุมชน เพื่อทราบถึง สภาพปัจจุบัน ลักษณะที่อยู่อาศัย อายุของอาคาร และบริบทข้างเคียงของชุมชนเหล่านั้น ตลอดจนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับการสอบถามพูดคุยกับคนในชุมชนถึงการอยู่อาศัย อาชีพ ถ่ายภาพ และทำแผนที่ชุมชนเพื่อแยกประเภทของชุมชนเพื่อให้ง่ายต่อการคัดเลือกชุมชนที่จะใช้ในการศึกษา ผลจากการสำรวจ พบว่า ชุมชนในเขตพระนครทั้ง 21 ชุมชน ล้วนเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการก่อตัวขึ้นในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ทั้งสิ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาเปรียบเทียบกัน เพื่อเลือกชุมชนที่เหมาะสมที่จะใช้ในการศึกษา ตามเงื่อนไข ดังนี้

1. รูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนแต่ละชุมชน
2. คุณค่าทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยในชุมชน
3. อายุของชุมชน
4. อายุของอาคารที่พักอาศัย
5. กรรมสิทธิ์ในที่ดินและที่อยู่อาศัย
6. ขนาดของชุมชน

จากการเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าว พบว่าชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน มีความเหมาะสมที่จะใช้ในการศึกษา ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน เป็นชุมชนที่มีบ้านพักอาศัย มีอายุอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 คือมีอายุของบ้านมากกว่า 80 ปี ขึ้นไป กระจายตัวอยู่เต็มพื้นที่อย่างหนาแน่นที่สุด เมื่อเทียบกับชุมชนอื่น ในบริเวณเดียวกัน เนื่องจากเป็นบริเวณที่พักอาศัยของขุนนางข้าราชการมาตั้งแต่เดิม(จากการสำรวจ)

2. หลักฐานทางประวัติศาสตร์และภาพถ่าย แผนที่ต่างๆ ที่รวบรวมได้ สามารถระบุได้ว่า ชุมชนนี้ก่อตั้งขึ้นเป็นชุมชนพักอาศัยตั้งแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน

3. จากการสำรวจชุมชน พบว่าบ้านที่ยังหลงเหลืออยู่ในชุมชน เป็นบ้านที่ยังคงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่บ้านเดี่ยวขนาดใหญ่ ที่ตั้งอยู่ในทั้งตรอกศิลป์และตรอกตึกดิน และจากการสำรวจสภาพของบ้านพักเหล่านั้น พบว่าอยู่ในสภาพดีมากกว่าบ้านในลักษณะเดียวกันที่อยู่ในชุมชนอื่น

4. จากการสำรวจรูปแบบของที่อยู่อาศัยในชุมชนทั้ง 21 ชุมชน พบว่าชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน มีรูปแบบของที่พักอาศัยหลากหลายรวมกันอยู่ในชุมชนเดียว คือ บ้านที่มีอายุมากกว่า 80 ปี บ้านที่มีอายุในราว 20-30 ปี บ้านรูปแบบสมัยใหม่ ตึกแถว อพาร์ทเมนต์ ครบทุกรูปแบบในขณะที่ชุมชนอื่น มีรูปแบบที่อยู่อาศัยไม่ครบทุกรูปแบบที่กล่าวมานี้

5. กรรมสิทธิ์ในที่ดินของชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นของเอกชน มีที่ดินที่ถือครองกรรมสิทธิ์โดยกรมการศาสนา และสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับชุมชนอื่น ทำให้การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นได้โดยอิสระ จากผู้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง ไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานใด ดังนั้นจึงมีตัวแปรที่น่าสนใจศึกษาที่เกิดจากคนผู้เป็นเจ้าของ มากกว่าชุมชนอื่นที่ส่วนใหญ่ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของกรมการศาสนา และสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

เมื่อเลือกชุมชนที่ใช้ศึกษาแล้ว จึงได้ดำเนินการวิจัยในชุมชนดังนี้

3.2 ศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์ - ตรอกตึกดิน

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบัน โดยการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงของหน่วยงานราชการต่างๆ ดังนี้

- ศึกษาข้อมูลสถิติของประชากร จำนวนหลังคาเรือน และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษาจากสำนักงานเขตพระนคร

- ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์จากหนังสือ จดหมายเหตุ ของกรมศิลปากรและหนังสือต่างๆ จากห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดแห่งชาติ และหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
- ศึกษาแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายโบราณ จากกรมแผนที่ทหาร กรมที่ดิน และหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
- ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และนำข้อมูลที่ได้ ข้างต้นมากำหนดกรอบแนวคิดของวิจัย

3.3 การสำรวจชุมชนชั้นละเอียด

เพื่อศึกษารูปแบบของที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีที่ดิน การใช้ประโยชน์ในที่ดิน และที่อยู่อาศัย กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน วิธีการที่ใช้คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ และบันทึกภาพ โดยการถ่ายภาพ และวาดภาพ ที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย

โดยในขั้นตอนการสำรวจชุมชน ผู้วิจัยได้มีการสำรวจเบื้องต้นก่อนหน้าแล้วในการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนช่วงแรก และในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การแนะนำตัวกับชาวชุมชน เพื่อขอเข้ามาศึกษาในพื้นที่ ในช่วงต้นของการศึกษาช่วงนี้กระทำการระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 การศึกษาช่วงนี้ทำให้สามารถกำหนดขอบเขต วัตถุประสงค์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือ ที่ใช้ในการศึกษา

3.3.1 รายละเอียดของการสำรวจชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 หลังจากที่ได้เลือกชุมชนที่ใช้ในการศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้กระทำการสำรวจชุมชนเบื้องต้น เพื่อแนะนำตัวและประเมินความรู้สึกของชาวชุมชนต่อการทำการศึกษาคั้งนี้ไปในตัวด้วย ปรากฏว่าความรู้สึกของชาวบ้านในชุมชนนั้นไม่ค่อยสนใจและกระตือรือร้นต่อการให้ข้อมูลนัก เนื่องจากส่วนใหญ่ติดภาระในการประกอบอาชีพ และบ้างก็บอกว่าเบื่อแล้ว เพราะมีคนมาถามในลักษณะนี้บ่อยแล้ว ทำไมไม่ลองไปถามที่อื่นดูบ้าง หรือบางส่วนก็กลัวจะเป็นการสอบถามข้อมูลเพื่อไปให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการปรับปรุงพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ ด้วยกลัวการถูกรื้อย้ายชุมชนเหมือนกันชุมชนป้อมมหากาฬ ผู้วิจัยต้องพยายามอธิบายและรับรองอย่างแข็งขันว่าเป็นเพียงการศึกษาของนิสิตเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น ซึ่งก็ได้รับการตอบรับบ้างว่าจะให้ข้อมูล

นอกจากการแนะนำตัว และประเมินความรู้สึกแล้ว สภาพทางกายภาพทั่วไปของชุมชน และสภาพของที่อยู่อาศัย เป็นข้อมูลสำคัญอย่างยิ่งประการต่อมา เพื่อจะได้นำลักษณะทางกายภาพเหล่านี้ ไปใช้ในการจัดกลุ่มของประชากรที่จะใช้ในการศึกษาเพื่อให้ง่ายต่อการสำรวจเก็บข้อมูล (รายละเอียดอยู่ในประชากรและกลุ่มตัวอย่าง)

ข้อมูลที่ได้จากช่วงนี้ ลำดับต่อมาได้ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งก็คือ แบบสัมภาษณ์ โดยต้องใช้วัสดุประสงค์ ตัวแปร ประกอบกับแนวคิด ทฤษฎีที่ได้จาก Literature Review และการประเมินความรู้สึกเบื้องต้นของชาวชุมชน เป็นตัวกำหนดกรอบของคำถาม ให้ครอบคลุมตัวแปร และมีความน่าสนใจต่อการตอบคำถามของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย ดังนั้นในช่วงนี้จึงได้ทำการออกแบบสัมภาษณ์เป็นโครงร่างเพื่อนำไปใช้ pre-test กับกลุ่มตัวอย่างในช่วงที่ 2

ช่วงที่2 ช่วงที่2ของการสำรวจชุมชนโดยมีโครงร่างแบบสัมภาษณ์ครั้งที่ 1 เป็นเครื่องมือเริ่มแรกผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลจากบ้านที่ได้ไปแนะนำตัวและขอสำรวจก่อน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมืออย่างดี แต่ปัญหาที่พบอยู่ที่วิธีการสำรวจและแบบสัมภาษณ์ที่เป็นลักษณะโครงร่างแบบสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ต้องการบางข้อมูลเป็นข้อมูลในเชิงลึก คำถามบางคำถามไม่สามารถให้เข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านภาษา ที่พยายามจะให้ เป็นภาษาทางการ กระชับ รัดกุม แต่ในความเป็นจริงแล้ว การพูดคุยกันธรรมดาในเรื่องที่สนใจและสอดแทรกคำถามที่อยากรู้เข้าไปให้เป็นธรรมชาติ จะทำให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องมากกว่าการถามตอบอย่างมีแบบแผน ในส่วนของคำถามและภาษาที่ใช้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องกลับไปปรับแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง และวิธีที่ใช้ในการสำรวจ ทำให้ผู้วิจัยพบรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน ซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้งมากกว่าที่ผู้วิจัยได้คาดหมายเอาไว้ เนื่องจากในการสำรวจผู้วิจัยต้องเข้าไปในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้เจ้าบ้านได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้านพักอาศัย ตามจำนวนครั้งที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นมานานแล้ว จนผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะลืมหรือจำได้เพียงบางส่วน บางครั้งการต่อเติมเปลี่ยนแปลงอาจไม่ได้เกิดขึ้นโดยผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจุดเล็กๆ หรือจุดที่เจ้าของบ้านไม่คิดว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ การสังเกต ซักถามและการช่วยให้ความหรือจับจุดสำคัญๆบางจุดเพื่อนำไปสู่คำตอบของการสัมภาษณ์จึงเป็นเทคนิคอีกอย่างที่น่ามาใช้ ประกอบกับการถ่ายภาพ วาดภาพภายในบ้าน ทำให้เป็นการเข้าถึงความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล วิธีการเช่นนี้สามารถทำให้ได้รับทราบข้อมูลในเชิงลึกที่ต้องการ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้สร้างความลำบากใจและไม่สะดวกบางประการกับผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งระยะเวลาในการสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ต้องใช้เวลานานกว่า 3 ชั่วโมงขึ้นไป ทำให้ในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งต้องใช้เวลาในการสำรวจมากกว่า 1 ครั้ง ต่อบ้าน 1 หลัง นอกจากนี้หากในวันเวลาดังกล่าวไม่สามารถเสร็จสิ้นการสำรวจได้ ผู้วิจัยต้องขออนุญาตเพิ่มเพื่อขอเวลาสำรวจต่อให้เสร็จ นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การเก็บข้อมูลล่าช้า และได้รับความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัยในจำนวนน้อย

ช่วงที่3 เมื่อปรับแบบสัมภาษณ์และรับทราบถึงปัญหาของการสำรวจข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลในช่วงสุดท้ายอย่างจริงจัง เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาให้มากที่สุด ซึ่งวิธีการก็คือ การแนะนำตัว และปูพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจที่ละเล็กละน้อย ด้วยการเข้าแนะนำตัวผู้ศึกษาให้ผู้อยู่อาศัยได้รู้จักว่าเป็นใคร มาทำอะไรในชุมชนนี้ นำผลงานที่

ได้ไปทำอะไร พยายามให้ผู้อยู่อาศัยเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ โน้มน้าวให้ตอบคำถามที่ต้องการ การคุยในเรื่องที่คู่สนทนาสนใจ หรือชอบ เพื่อชักจูงความสนใจนั้นเข้าเนื้อหาของคำถามอย่างน้อยเพื่อสร้างความคุ้นเคย ให้เชื่อใจขึ้นในอีกระดับหนึ่ง ซึ่งทำให้บางครั้ง การไปเยือนในครั้งแรก อาจะยังไม่ได้รับข้อมูลเลย ต้องไปติดต่อกันหลายครั้ง เพื่อสร้างความคุ้นเคยกันก่อน แล้วจึงขอเข้าสำรวจข้อมูลภายในบ้าน จากวิธีการนี้เอง ทำให้ชาวชุมชนเริ่มคุ้นหน้าตา และเริ่มจำผู้วิจัยได้ ก่อให้เกิดความไว้วางใจในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะกับบ้านที่ผู้สูงอายุ หรือผู้หญิงมีอายุรุ่นราวคราวแม่ของผู้วิจัยอาศัยอยู่ อาจะรู้สึกเอ็นดูปนสงสารผู้วิจัย จึงได้ช่วยแนะนำผู้วิจัยให้กับผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังอื่น เพื่อขอสำรวจและให้ข้อมูลกับผู้วิจัย ทำให้สามารถเก็บกลุ่มตัวอย่างได้มากพอสำหรับใช้ในการศึกษาตามรูปแบบที่ผู้อาศัยที่จัดไว้

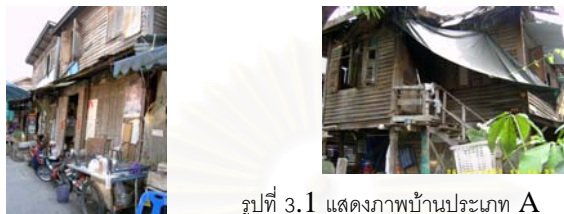
ในส่วนของคำถามในแบบสัมภาษณ์ เนื่องจากได้ทำการปรับแบบสัมภาษณ์และผ่านการเก็บข้อมูลในช่วงก่อนหน้าบ้างแล้ว การเก็บข้อมูลในส่วนนี้ใช้เวลาในการเก็บเร็วขึ้น เพราะบางคำถามไม่ต้องถามตรงๆก็ได้ แต่ใช้การสังเกตและพูดคุยกันทั่วไปก็สามารถได้ข้อมูลที่ต้องการแล้ว ผู้วิจัยจึงใช้การจดจำข้อมูลแทนการจด และมุ่งเน้นไปที่การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่ผู้อาศัย และสำรวจทางด้านกายภาพของผู้อาศัยให้มากขึ้น และในการสำรวจช่วงนี้เองผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า ปัจจัยทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความประทับใจ ทัศนคติในอดีตของบรรพบุรุษและบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นปัจจัยสำคัญนอกเหนือไปจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องเพิ่มคำถามและศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่ผู้อาศัย ที่สามารถนำไปสู่ข้อมูลนี้ไว้ด้วย

จากการสำรวจชุมชนชั้นละแวกที่ได้อธิบายไปแล้ว ปัญหาข้อจำกัดและวิธีการสำรวจได้นำไปสู่ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ด้วย

3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3.2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือที่ผู้อาศัยของประชาชนที่ผู้อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีดิน จากจำนวนประชากรของชุมชนทั้งสิ้น 544 คน (กองพัฒนาชุมชน ,2541:35) จำนวนครัวเรือน 117 หลังคาเรือน (จากการสำรวจ เดือน ธันวาคม 2546) มาทำการจัดกลุ่มของประชากรในการศึกษาตามลักษณะทางกายภาพของบ้านในปัจจุบันที่ได้จากการสำรวจชุมชนในช่วงที่ 1 ของการสำรวจชุมชนอย่างละเอียด ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถจัดกลุ่มของประชากรได้ดังนี้

- 1.บ้านแบบ A คือ บ้านที่มีสภาพทรุดโทรม มีจำนวน 27 หลัง
2. บ้านแบบ B คือ บ้านที่มีสภาพปานกลาง มีจำนวน 67 หลัง
- 3.บ้านแบบ C คือ บ้านที่มีสภาพที่ดี มีจำนวน 12 หลัง
- 4.บ้านแบบ D คือ บ้านที่สร้างขึ้นใหม่ มีจำนวน 11 หลัง

รูปที่ 3.1 แสดงภาพบ้านประเภท A

รูปที่ 3.2 แสดงภาพบ้านประเภท B

รูปที่ 3.3 แสดงภาพบ้านประเภท C

รูปที่ 3.4 แสดงภาพบ้านประเภท D

3.3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีวิธีการกำหนด ดังนี้

1.การจัดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มตามชั้น (Stratified Sampling) คือวิธีที่ต้องกำหนดตัวแปรสุ่ม (Sampling Variable)(พินิจา สังข์เพชรและยุวดี ศิริ,2545:33) โดยใช้ลักษณะทางกายภาพของบ้านในปัจจุบัน เป็นตัวกำหนดและสามารถจัดกลุ่มตัวอย่างได้ 4 รูปแบบ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับใช้ในการดำเนินการศึกษาแล้ว จึงได้ทำการกำหนดขนาดของตัวอย่าง โดยการพิจารณาจากขนาดของประชากร กำหนดโดยใช้เปอร์เซ็นต์ ขั้นต่ำในการวิจัยที่สามารถยอมรับได้คือ 15-30 % ของประชากรทั้งหมด ตามสมการ $100 < N < 1000$ (N) คือประชากรทั้งหมด ในที่นี้ขนาดของประชากรทั้งหมดคือ 117 หลังคาเรือน

ดังนั้น $100 < 117 < 1000$ สามารถใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดตัวอย่างนี้ได้ดังนี้

คิดจาก 15 % = $0.15 \times 117 = 17.25$ หลังคาเรือน หรือประมาณ 18 หลังคาเรือน

คิดจาก 30% = $0.30 \times 117 = 34.5$ หลังคาเรือน หรือประมาณ 35 หลังคาเรือน

แต่เนื่องจากการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงได้พิจารณาในด้านความเหมาะสมเพียงพอต่อการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างได้ประกอบด้วย

3.ความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูล ดังที่กล่าวแล้วในขั้นตอนการสำรวจชุมชนอย่างละเอียด ปัญหาที่พบ ประกอบกับการไม่ได้รับความร่วมมือครบทุกหลังคาเรือนที่ทำการขอสำรวจ ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งเอาไว้ที่ 30 % อันเป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างสูงสุด จึงอนุโลมให้สามารถยืดหยุ่นได้ตามดุลยพินิจของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

จากขั้นตอนข้างต้น กลุ่มตัวอย่างที่สามารถทำการสำรวจได้ มีดังนี้

1.บ้านแบบ A มีจำนวนทั้งสิ้น 27 หลังคาเรือน สามารถเก็บข้อมูลได้ 6 หลังคาเรือน

2.บ้านแบบ B มีจำนวนทั้งสิ้น 12 หลังคาเรือน สามารถเก็บข้อมูลได้ 5 หลังคาเรือน

3.บ้านแบบ C มีจำนวนทั้งสิ้น 67 หลังคาเรือน สามารถเก็บข้อมูลได้ 8 หลังคาเรือน

4.บ้านแบบ D มีจำนวนทั้งสิ้น 11 หลังคาเรือน สามารถเก็บข้อมูลได้ 6 หลังคาเรือน

เมื่อรวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 117 หลังคาเรือน สามารถเก็บข้อมูลได้ 25 หลังคาเรือน คิดเป็น 21.7 % ของประชากรทั้งหมด ถือว่าอยู่ในช่วง 15 -30 % ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ข้างต้นได้

3.4 ตัวแปรในการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ดังนั้นในการกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา จึงได้นำเอาวัตถุประสงค์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบกำหนดตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชน ตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

โดยใช้การศึกษาข้อมูลทางเอกสารและหนังสือทางประวัติศาสตร์ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ ความหมายและความสำคัญของเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับย่านประวัติศาสตร์มากำหนดตัวแปรและใช้แสดงถึงประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานและความสำคัญของการเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

- 1) ลักษณะทางกายภาพของชุมชน
- 2) รูปแบบที่อยู่อาศัยภายในชุมชน
- 3) คุณค่าทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยในชุมชน
- 4) องค์ประกอบโดยรอบของชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเช่น วัด วัง ตลาด

วัตถุประสงค์ข้อ 2. ศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงของที่อยู่อาศัยของชุมชน ตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

โดยใช้แผนที่โบราณของชุมชนประกอบกับแผนที่และภาพถ่ายในปัจจุบัน และแนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน รูปแบบที่อยู่อาศัยในกรุงรัตนโกสินทร์ มากำหนดตัวแปรดังนี้

- 1) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยในชุมชน และชนิดของที่อยู่อาศัย
- 2) อายุของที่อยู่อาศัยในชุมชน
- 3) การเปลี่ยนแปลง ต่อเติม ปรับปรุง ที่อยู่อาศัย
- 4) ลักษณะประชากรและโครงสร้างของครัวเรือน
- 5) รายได้ของครัวเรือน
- 6) อาชีพของประชากร

วัตถุประสงค์ข้อ 3. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การถ่ายทอดและรับวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม แนวความคิดเกี่ยวกับรายได้ที่มีผลต่อสภาพของที่พักอาศัย แนวความคิดเกี่ยวกับแรงกระตุ้นและแรงต้านการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย และปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสุนทรียภาพ มาเป็นตัวกำหนดตัวแปรที่จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย ดังนี้

- 1) ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัย

- 2)การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย
- 3)ทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 4)ความสัมพันธ์ทางด้านรายได้กับรูปแบบที่อยู่อาศัย
- 5)ความสัมพันธ์ทางการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย
- 6)ความสัมพันธ์ของขนาดที่อยู่อาศัยกับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย
- 7)ราคาหรือค่าเช่าที่อยู่อาศัย
- 8)ภูมิฐานะของผู้อยู่อาศัย
- 9)นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุมชน

เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ ในการออกแบบสัมภาษณ์ได้นำคำถามในการวิจัยมาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกรอบแนวคิด ดังนี้

- 1.ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน
 - 2.ศึกษาประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน
 - 3.ศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงของที่อยู่อาศัยของชุมชน ตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน
- โดยมีการร่างแบบสัมภาษณ์ก่อน จากการสำรวจชุมชนครั้งที่ 1

โครงร่างแบบสัมภาษณ์

1.ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อยู่อาศัย

- 1.1 ชื่อของผู้ตอบคำถาม เพศ อายุ
- 1.2ระดับการศึกษา
- 1.3 ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย
 - 1.4 ความเกี่ยวข้องของเจ้าของเดิมกับผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน (เพื่อทราบการได้รับกรรมสิทธิ์ถือครอง)
 - 1.4ระยะเวลาในการอยู่อาศัย
 - 1.5สมาชิกในครัวเรือน (เฉพาะที่อยู่ในบ้านเดียวกันที่สัมภาษณ์)

2.ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

- 2.1 อาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์ และสถานที่ทำงาน
- 2.2ระดับรายได้

2.3 รายจ่ายภายในบ้าน

2.4 ราคาเช่าบ้าน/เดือน,ปี (ตามเงื่อนไขการเช่า)

3. ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวบ้าน

3.1 ภูมิลำเนา

3.2 รูปแบบที่อยู่อาศัยเดิม

3.3 เหตุผลของการมาอยู่ที่นี่

3.4 เมื่อเริ่มเข้ามาอยู่บ้านมีสภาพเป็นอย่างไร

3.5 ความรู้สึกของการอยู่อาศัยในบ้านนี้

3.6 ปัญหาของการอยู่อาศัยในบ้านนี้

3.7 จะแก้ปัญหาเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร

3.8 ชอบบ้านที่อยู่อาศัยนี้หรือไม่

3.9 อยากให้บ้านของตัวเองเป็นอย่างไร

3.10 ความรู้สึกเกี่ยวกับบ้านโบราณ

4. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบ้าน

4.1 อายุของตัวบ้าน

4.2 ลักษณะสถาปัตยกรรม อยู่ในรัชสมัยใด

4.3 สภาพบ้านในปัจจุบัน (ถ่ายภาพ + สเก็ตซ์ภาพ + สัมภาษณ์)

-พื้นที่

-วัสดุก่อสร้าง

-โครงสร้าง

-พื้นที่ใช้สอย

4.4 ประวัติการเปลี่ยนแปลงต่อเติม

-จำนวนครั้งที่ทำ

-สิ่งที่ทำ

-ทำเมื่อประมาณ ระยะเวลาในการทำ

-เหตุผลที่ทำ

-ผู้ที่ออกความคิด หรือช่างที่มาทำให้ แนวความคิดในการทำ

5. ข้อมูลเจ้าของบ้าน

(ในกรณีที่ผู้อยู่อาศัยไม่ใช่เจ้าของและไม่ใช่มือทำการ

เปลี่ยนแปลง)

5.1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

5.2 เคยอาศัยอยู่ในชุมชนนี้มาก่อนหรือไม่

5.3 ได้สิทธิครอบครองบ้านหลังนี้มาจากไหน

5.4ระยะเวลาในการครอบครอง

5.5เหตุผลของการเปลี่ยนแปลงบ้านหลังนี้

5.6ได้แนวความคิดมาจากที่ใด

5.7ต่อไปมีแผนที่จะเปลี่ยนแปลงอีกหรือไม่ ถ้าเปลี่ยนจะเปลี่ยนเป็นอย่างไร

3.5การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง นำมาทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และใช้แนวคิดและทฤษฎีที่ได้ทำการศึกษาในบทที่ 2 มาทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ตามขั้นตอนดังนี้

1.จำแนกข้อมูลตามประเภทของกลุ่มตัวอย่าง หลังจากเก็บข้อมูลจากการสำรวจทั้งหมด แล้วจึงทำการแจกแจงข้อมูลตามรูปแบบของที่อยู่อาศัยในชุมชนทั้ง 4 รูปแบบ และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างตารางแสดงการเปลี่ยนแปลงต่อเติมที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้น โดยปัจจัยต่างๆ

2.นำข้อมูลที่ได้ในขั้นแรกมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบของที่พักอาศัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่สัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงโดยปัจจัยตัวเดียวกันนั้นก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไรกับกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบอื่น

3.นำปัจจัยสำคัญๆที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ข้อสรุปของการวิจัยมาเปรียบเทียบว่าปัจจัยตัวเดียวกันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่ต่างกันนั้น มีปัจจัยเสริมตัวไหนที่เข้ามาสัมพันธ์กับปัจจัยนั้น แล้วทำให้การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยต่างกัน

4.สร้างข้อสรุป จากคุณลักษณะร่วมที่มีความหมายและการพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลประกอบกัน

3.6สรุปผลที่ได้จากการศึกษาและข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ผลการศึกษารื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน แล้ว จึงได้ทำการสรุปผลของการศึกษาในครั้งนี้ ตามผลของการวิเคราะห์และกรอบแนวคิดของการศึกษา ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎี ในบทที่ 2 ซึ่งจะอธิบายในบทที่ 6

3.7 ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาต้องทำการศึกษาแบบย้อนหลังไปถึงการเปลี่ยนแปลงในครั้งแรก เท่าที่ผู้อยู่อาศัยจะสามารถให้ข้อมูลได้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอายุมากที่สุดในบ้าน ซึ่งอาจมีข้อจำกัดเรื่อง

1.ความทรงจำ โดยเฉพาะปี พ.ศ.ที่ได้ทำการเปลี่ยนแปลง และสาเหตุการเปลี่ยนแปลง ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมเพิ่มเติมจากผู้อยู่อาศัยท่านอื่น หรือนำเสนอข้อมูลในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงที่สุด

2.ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วนและเพียงพอ ในกรณีที่ผู้อยู่อาศัยไม่ใช่เจ้าของบ้าน เป็นผู้เช่าหรือ เพิ่งเข้ามาอยู่อาศัยในบ้าน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจะไม่สามารถตอบได้อย่างชัดเจน ถ้าหากไม่ใช่เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยผู้อยู่อาศัยเอง

3.ไม่สามารถสอบถามข้อมูลจากเจ้าของบ้าน ในกรณีที่เจ้าของบ้านย้ายออกไปจากชุมชนแล้ว

4.การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัยในบ้านที่ทำการสำรวจ จึงจำเป็นต้องตัดกลุ่มตัวอย่างสำหรับผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือออกจากการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่2 คือ ศึกษาความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน ดังนั้นในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึงการศึกษาประวัติ ความเป็นมาของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน จนถึงสภาพในปัจจุบัน โดยอ้างอิงตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สามารถรวบรวมมาศึกษาได้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเอกสาร จดหมายเหตุ ภาพถ่าย แผนที่ต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ย้อนไปตั้งแต่สมัยสถาปนากองรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีแทนกรุงธนบุรี ในปีพุทธศักราช 2325 ดังนั้นจึงได้แบ่งการศึกษาเป็นลำดับช่วงเหตุการณ์ หรือสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนี้มาใช้จัดลำดับเพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

4.1ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน

4.1.1การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของราษฎรในช่วงต้นของการสถาปนากองรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี (พ.ศ. 2325)

(ม.ร.ว.เน่งน้อย ศักดิ์ศรีและคณะ,2534) ได้กล่าวโดยสรุปไว้ดังนี้ ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน เป็นหนึ่งในชุมชนดั้งเดิมของกรุงเทพมหานคร มีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่เมื่อครั้งสถาปนากองรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี กรุงเทพฯสมัยก่อนได้รับสถาปนาเป็นราชธานีนั้น เป็นเพียงเมืองขนาดเล็กที่เป็นย่านการค้าขายกับชาวต่างประเทศ ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา มีนามเดิมว่า"บางกอก" เริ่มขยายใหญ่ขึ้นเมื่อมีผู้คนอพยพจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งบ้านเรือนอยู่กรุงธนบุรีและกรุงเทพฯ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จขึ้นครองราชสมบัติใน พ.ศ.2325 เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในราชวงศ์จักรี โดยในเวลานั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงย้ายราชธานีมาสร้างในที่แห่งใหม่ทางด้านปากตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนั้นทรงมีพระบรมราโชบายที่จะสร้างพระมหานครให้เจริญรุ่งเรืองสวยงามละม้ายเหมือนกรุงศรีอยุธยาราชธานีเดิมเร็วที่สุด โดยในระยะแรกของการสร้างพระนครได้มีการก่อสร้างมากมาย แต่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกิดชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน คือ

1.การขุดคลองคูเมืองและสร้างกำแพงพระนคร เพื่อขยายพระนครให้กว้างออกไปจากเดิม คูพระนครใหม่นี้ โปรดเกล้าฯให้ขุดขนานไปกับแนวคูเมืองเดิม เริ่มจากริมแม่น้ำตอนกลางบางลำภู วก

ไปออกแม่น้ำข้างใต้บริเวณเหนือวัดสามปลื้ม เรียกว่าคลองโอง่างและพระราชทานนามว่า “คลองรอบกรุง”

2. โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองเล็ก 2 สาย เพื่อเชื่อมคลองคูเมืองเดิมและคลองรอบกรุง เรียกว่า “คลองหลอด” ปัจจุบันเรียกว่า “คลองหลอดวัดเทพธิดา” และ “คลองหลอดวัดราชบพิธ”

3. กำแพงพระนคร บริเวณที่ใกล้กับชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินและมีหลักฐานอ้างอิง เกี่ยวเนื่องกับการตัดถนนราชดำเนินกลางด้วย คือ ประตูพุดธิบาท และ ป้อมมหากาฬ

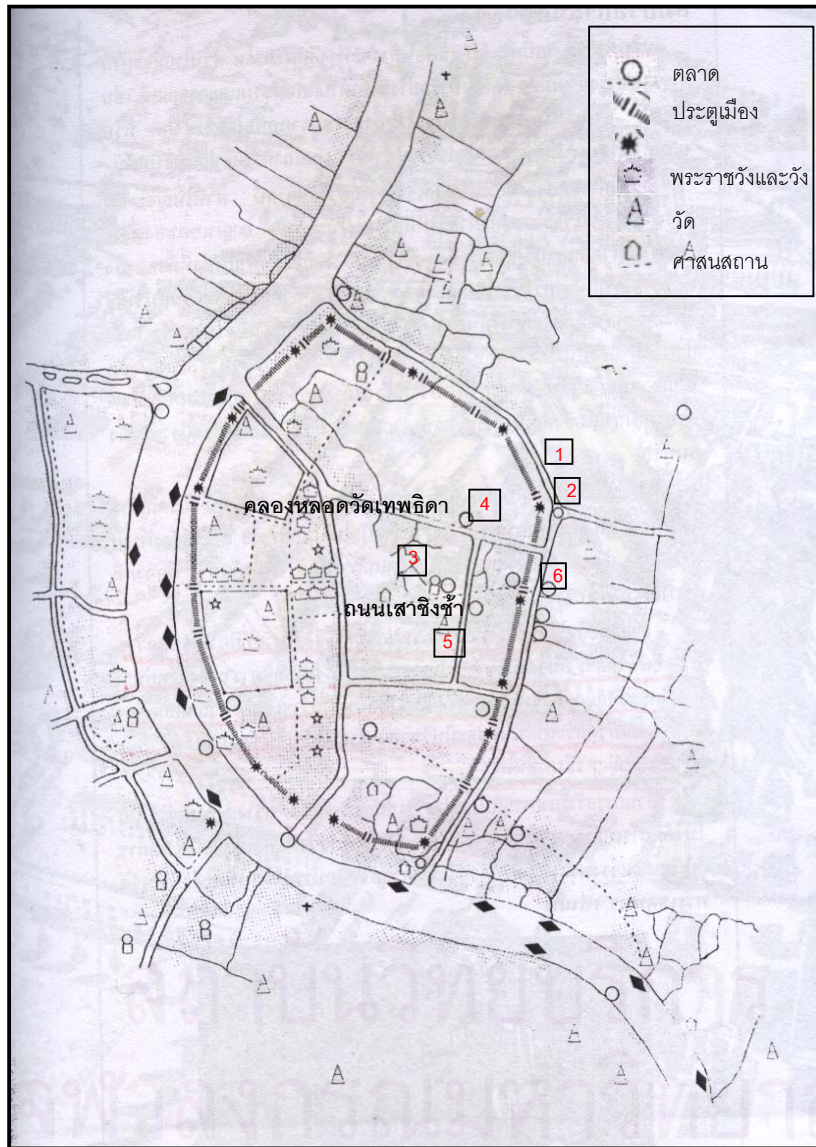
(ผู้สื ทิพทัสและมานพ พงศทัต,2525) กล่าวว่า ในบริเวณกรุงเทพมหานครก่อนการสถาปนา นั้น ได้มีราษฎรมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่บ้างแล้ว แต่ค่อนข้างเบาบางกว่า ทางฝั่งพระนครเดิม(กรุงธนบุรี) ซึ่งเรียกว่าฝั่งตะวันตก โดยจะมีความหนาแน่นอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา และเบาบางลงตามระยะทางที่ห่างจากแม่น้ำออกไป แต่จากทฤษฎีที่ว่าคนไทยผูกพันอยู่กับวัด และแม่น้ำลำคลอง ทำให้สามารถเชื่อได้ว่าบริเวณริมคลองคูเมือง คลองหลอด และวัดต่าง ๆ นั้น ย่อมต้องมีบ้านเรือนราษฎรตั้งอยู่หนาแน่นพอสมควร ดังนั้นจากทฤษฎีนี้ จะสามารถอธิบายประวัติความเป็นมาของการเกิดชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินตามลำดับช่วงเวลาของการเกิดสถานที่สำคัญๆ ใกล้เคียงกับที่ตั้งของชุมชน เพื่อจะได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนนี้ ดังนี้

4.1.1.1 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของราษฎรในบริเวณริมคลองหลอดวัดเทพธิดา-คลองรอบกรุง (คลองโอง่าง-คลองบางลำพู) และริมกำแพงพระนครในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 3)

เรื่องเดียวกัน(2525:78)ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ บริเวณที่มีบ้านเรือนผู้คนหนาแน่นจะอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งฝั่งพระนครและธนบุรี และรอบกำแพงพระบรมมหาราชวัง ก็มีราษฎรตั้งบ้านเรือนกระจายตัวกันออกมา ส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา คือฝั่งพระนครออกมาจนถึงเขตกำแพงพระนคร อันมีแนวคลองรอบกรุง คือคลองโอง่าง และคลองบางลำพู ไปจรดแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ด้าน บริเวณเลยกำแพงพระนครออกมาก็คือป่าเตี้ยปนละเมาะ มีทุ่งหญ้าแทรกอยู่บ้างเป็นตอนๆไม่ค่อยมีบ้านเรือนราษฎรนัก และเมื่อมีการขุดคลองหลอด 2 สาย เพื่อเชื่อมคลองคูเมืองเดิมและคลองรอบกรุง คือ คลองหลอดวัดเทพธิดา และคลองหลอดวัดราชบพิธ การกระจายตัวของบ้านเรือนราษฎรจึงมาตามแนวคลองหลอดทั้ง 2 นี้ด้วย ซึ่งในพื้นที่นี้ในสมัยรัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 เท่าที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของขุนนางและราษฎรทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ มีชุมชนกระจายตัวกันออกไปภายในเขตกำแพงพระนคร ส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่มักพระราชทานให้แก่ ขุนนาง เสนาบดี ตั้งบ้านเรือนอยู่ เพราะไม่ห่างไกลจากพระบรมมหาราชวังนัก

นอกจากคลองหลอดทั้ง 2 สายแล้ว ในบริเวณนี้ยังได้มีการก่อสร้างถนนเสาชิงช้าขึ้น ซึ่งในปัจจุบันคือถนนบำรุงเมือง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ปี พ.ศ.2325 เป็นถนนจากพระราชวังหลวง สู่ทิศตะวันออกของเมือง นับเป็นเส้นทางที่สำคัญในสมัยนั้น โดยเริ่มจากถนน

จักรวรรดิวังหลวงข้างพระราชวังหลวงตรงป้อมสัญญาใจ วังข้ามสะพานข้างโรงสี (ซึ่งเป็นสะพานสำหรับข้ามข้าม เพื่อเป็นทางสำหรับกระบวนแห่พระบรมมหาราชวังไปยังเสาชิงช้า)ที่คลองคูเมืองเดิมผ่านหน้าวัดสุทัศน์เทพวรารามไปสิ้นสุดที่กำแพงเมืองตรงประตูสำราญราษฎร์หรือประตูผี ซึ่งเป็นประตูเข้า-ออกเมืองทางทิศตะวันออกของพระนคร

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน			
รูปที่ 4.1: แผนที่แสดงบริเวณที่เกิดชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินสมัยร.1		สัญลักษณ์	ความหมาย
ที่มา: หนังสือองค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์		1 ประตูพุดปีบาศ 2 ป้อมมหากาฬ 3 โบสถ์พราหมณ์	
SCALE: NO SCALE		4 ตลาดบ้านดินสอ 5 วัดสุทัศน์ฯ 6 ประตูสำราญราษฎร์	

4.1.1.2 ศาสนสถานสำคัญของกรุงรัตนโกสินทร์ในบริเวณชุมชน

(เนตรนภิศ นาควัชระและคณะ, 2525: 18) บริเวณชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินตั้งอยู่ในแขวงเสาชิงช้า หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าย่านเสาชิงช้าซึ่งในอดีตเป็นพื้นที่ใจกลางเมืองของพระนคร มีวัดสำคัญๆ ตั้งอยู่ 4 วัดด้วยกันคือ

1. วัดสุทัศนเทพวราราม เริ่มสร้างในตอนปลายรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2350) เดิมชื่อวัดมหาสุทธาวาส ตั้งบนถนนบำรุงเมืองใกล้เสาชิงช้า โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นที่ตั้งวัดกลางพระนคร มีวิหารสูงใหญ่เท่าวัดพนัญเชิงที่กรุงเก่า และเป็นที่ประดิษฐานพระศรีศากยมุนี ซึ่งได้โปรดให้อัญเชิญมาจากเมืองสุโขทัย ดำเนินต่อเนืองมาจนสำเร็จสมบูรณ์ในพ.ศ. 2390 ตรงกับรัชกาลที่ 3 และได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า "วัดสุทัศนเทพวราราม"

2. วัดเทพธิดาราม สร้างในรัชกาลที่ 3 ตั้งอยู่ริมถนนมหาไชย และริมคลองหลอดวัดเทพธิดาราม เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระราชทานแด่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าวิลาส ซึ่งภายหลังทรงสถาปนาขึ้นเป็นกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลจากจีน

3. วัดราชนันทาราม ตั้งอยู่ริมถนนมหาไชย ใกล้กับวัดเทพธิดาราม โดยมีคลองหลอดเทพธิดาคัน เดิมเป็นสวนผลไม้ริมกำแพงพระนคร สร้างเพื่อพระราชทานเป็นเกียรติแด่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนัสวัฒนาวดี

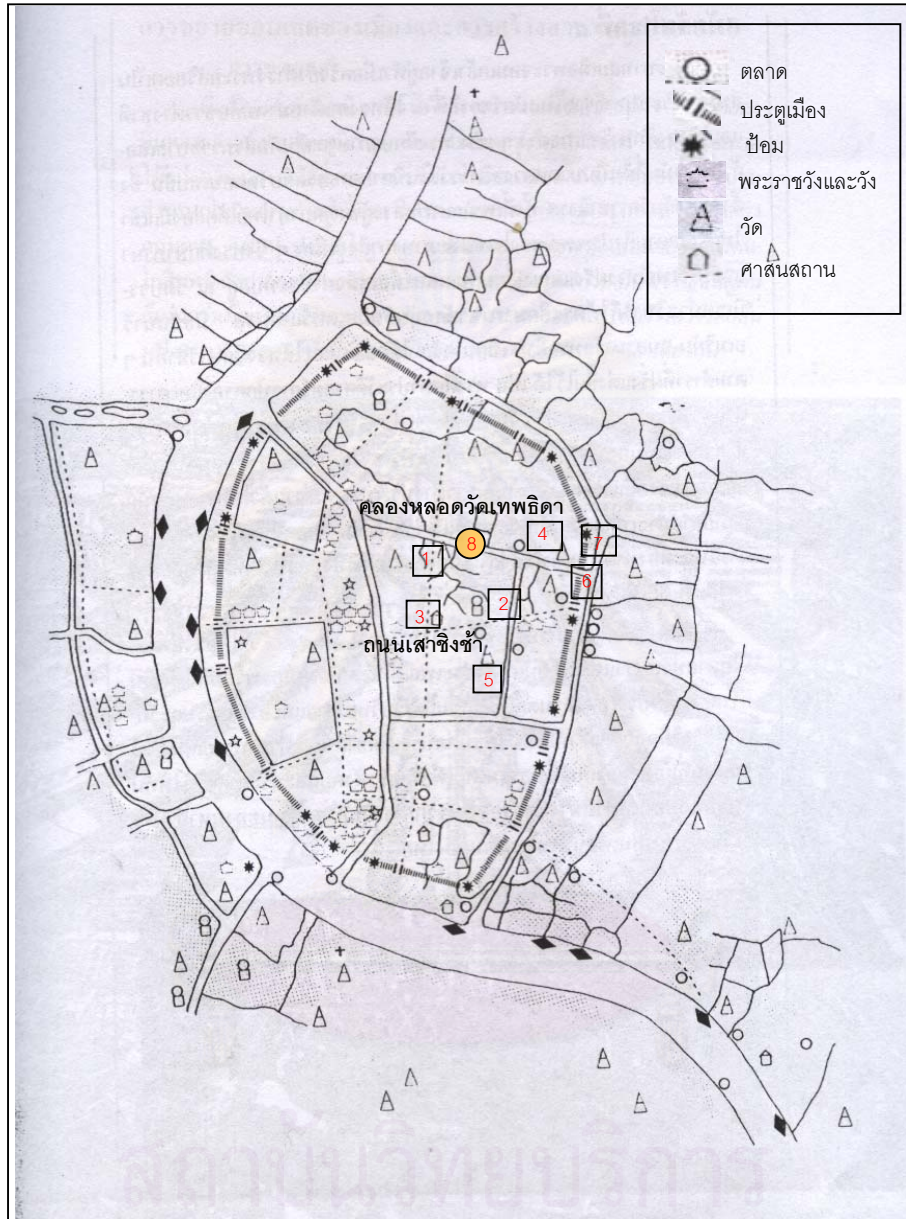
4. วัดมหรณพาราม ตั้งอยู่ริมถนนตะนาวฝั่งขวา และริมคลองหลอดวัดเทพธิดารามเป็นวัดที่เจ้านายทรงสร้าง โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอุดมรัตนธานี (พระองค์เจ้าอรอนพ) พระราชโอรสในรัชกาลที่ 3 ในพ.ศ. 2393 และในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับเลือกให้เป็นสถานที่ทดลองจัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับสามัญชนขึ้นเป็นแห่งแรก

นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญทางศาสนาอื่นอีกด้วย คือ

5. ศาลเจ้าพ่อเสือ เดิมตั้งอยู่ริมถนนบำรุงเมือง ใกล้กับโบสถ์พราหมณ์ ซึ่งเป็นย่านที่มีคนจีนอาศัยอยู่มาก ต่อมาย้ายที่ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 มาอยู่ที่ริมถนนตะนาว

6. โบสถ์พราหมณ์และเสาชิงช้า สร้างในปี พ.ศ. 2327 เมื่อรัชกาลที่ 1 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์มีนามว่า พระครูสิทธิชัย (กระต่าย) จัดสร้างเทวสถานแห่งนี้ พร้อมกับสร้างเสาชิงช้าบริเวณถนนดินสอ โดยมีเสาชิงช้าตั้งอยู่ด้านหน้า ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบในพระราชพิธียี่นชิงช้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีตรียัมปวาย หรือวันขึ้นปีใหม่ของพราหมณ์เป็นครั้งแรก เพื่อขอพรจากพระอิศวรให้ประเทศมีความมั่นคงสถาพรและอุดมสมบูรณ์ พิธีได้ชิงข้ามีสืบมาจนถึงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพ.ศ. 2475 แล้วจึงยุติไป

จากหลักฐานดังกล่าวนี้ จึงพอสรุปได้ว่าบริเวณที่เป็นที่ตั้งของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานมาช้านานและคงจะมีความหนาแน่นของราษฎรอยู่พอสมควร นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นบริเวณพื้นที่ที่มีความสำคัญในลำดับต้นๆ ของกรุงรัตนโกสินทร์พิจารณาจากสถานที่สำคัญต่างๆ ที่มีอยู่ในบริเวณนี้

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน			
รูปที่ 4.2: แสดงวัดสำคัญในบริเวณชุมชน		สัญลักษณ์	ความหมาย
ที่มา: หนังสือองค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์		1 วัดมหรณพาราม 5. วัดสุทัศน์เทพวราราม	6 วัดเทพธิดาราม
SCALE: NO SCALE		2 โบสถ์พราหมณ์ 3 ศาลเจ้าพ่อเสือ 7 วัดราชินีผดุง	8 ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

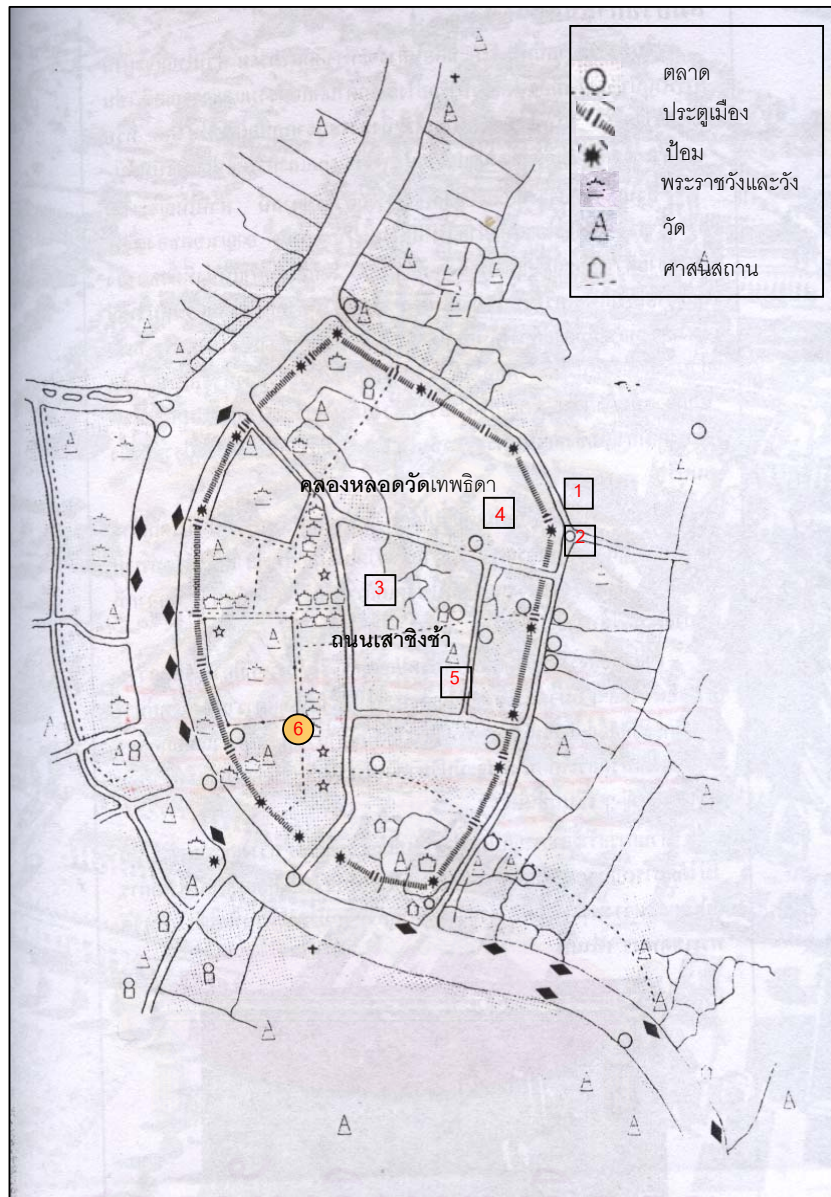
4.1.1.3 การเกิดตึกดินหรือคลังเก็บดินปืน

(ม.ร.ว.เน่งน้อย ศักดิ์ศรีและคณะ, 2534:74) จากแผนที่กรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้ปรากฏว่ามีตึกดินตั้งอยู่ทางใต้ของพระบรมมหาราชวัง หรือสวนสราญรมย์ในปัจจุบันเป็นที่เก็บดินปืนเพื่อใช้การศึกแต่จากแผนที่นี้ ตำแหน่งของตึกดินนี้ซึ่งมีเพียงที่เดียวกับตำแหน่งของตึกดินในแผนที่โบราณที่เขียนขึ้นเมื่อ ร.ศ. 115 หรือปี พ.ศ. 2440 นั้นแสดงให้เห็นว่ามีตึกดินอยู่ 2 ที่ และเป็นคนละตำแหน่งกันกับที่ปรากฏในแผนที่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาจากเอกสารเล่มอื่นอีกเพื่อยืนยันข้อมูลเกี่ยวกับตึกดินอันเป็นสถานที่ที่มีชื่อเกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งได้พบข้อความบางตอนในหนังสือย่านเก่าในกรุงเทพฯ กล่าวไว้ว่า “ในหนังสือสมุดภาพ 100 ปี สตรีวิทยา ซึ่งได้กล่าวถึงตึกดินไว้ว่า “เมื่อแรกตึกดิน เป็นอาคารที่ใช้เก็บรักษาดินปืน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนมีฝาผนังหนาประมาณ 1 เมตร ใช้ซุงและเสาทั้งต้นทำเครื่องบนหลังคา พื้นเป็นกระดานหนา 2 นิ้ว เพดานสูง มีหน้าต่างน้อยและมีขนาดเล็ก” ดังนั้นการเรียกขานชื่อสถานที่ว่า “ตึกดิน” ซึ่งมีทั้งตรอกตึกดินและมัสยิดบ้านตึกดิน คงจะมาจากอาคารที่ใช้เก็บรักษาดินปืนดังกล่าวและเป็นที่น่าสังเกตว่า ระหว่างตรอกตึกดินกับมัสยิดบ้านตึกดินนั้นนับว่าอยู่ห่างกันไม่น้อย แต่ยังใช้ชื่อตึกดินเหมือนกัน เป็นไปได้หรือไม่ว่า ในสมัยก่อนบริเวณนี้จะมีที่เก็บดินปืนหลายแห่งด้วยกัน (ปราณี กล้าล้ม, 2545:35-36)

ประกอบกับในสมัยรัชกาลที่ 3 เกิดศูนย์กลางเมืองขนาดใหญ่ด้านทิศตะวันออกของเมืองตามรัชกาลที่ 1 ทรงมีพระราชดำริไว้ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ วัดใหญ่ วัดเจ้านาย และตลาด นอกจากนั้น ประตูสำราญราษฎร์ออกคลองมหานาคยังเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่จะนำไปสู่คลองแสนแสบอันเป็นเส้นทางลำเลียงอาวุธไปสู่รบกับญวน โดยมีคลองหลอดวัดเทพธิดาเป็นเส้นทางลำเลียงมาจากในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในและมาออกที่ประตูสำราญราษฎร์เพื่อต่อไปยังคลองมหานาคและสู่คลองแสนแสบต่อไป จึงมีความเป็นไปได้มากกว่าตึกดินนั้นจะมีหลายแห่งและตึกดินที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งตามแผนที่ ร.ศ. 115 นี้ ก็น่าจะเป็นตึกดินอันเป็นที่มาของชื่อตรอกตึกดินอันเป็นที่ตั้งของชุมชนตรอกตึกปีตรอกตึกดิน เมื่อพิจารณาจากหลักฐานประกอบดังกล่าวข้างต้น

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มัสยิดบ้านตึกดิน ตั้งอยู่ในซอยดำเนินกลางเหนือ ด้านข้างตรงเรียนสตรีวิทยา มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ประมาณ 20-30 ครอบครัว เดิมชาวมุสลิมเหล่านี้อาศัยอยู่แถบจังหวัดปัตตานี แล้วย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แต่ก่อนมีครอบครัวชาวมุสลิมอาศัยอยู่มาก เมื่อเกิดไฟไหม้ พ.ศ. 2524 บ้านเรือนในละแวกนี้ถูกไฟไหม้เกือบหมด จึงพากันแยกย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ ชุมชนนี้ส่วนใหญ่มีการทำทองอยู่แถวถนนตีทองถึงสี่แยกคอกวัว เรียกว่าบ้านช่างทอง ทำทองรูปพรรณและทองคำเปลว ปัจจุบันเหลือบ้านที่ทำทองคำเปลวอยู่เพียง 2 แห่งเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกคิลปี-ตรอกตึกดิน

รูปที่ 4.3: แสดงที่ตั้งคลังเก็บดินปืนสมัยร.1-3

ที่มา: หนังสือองค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์

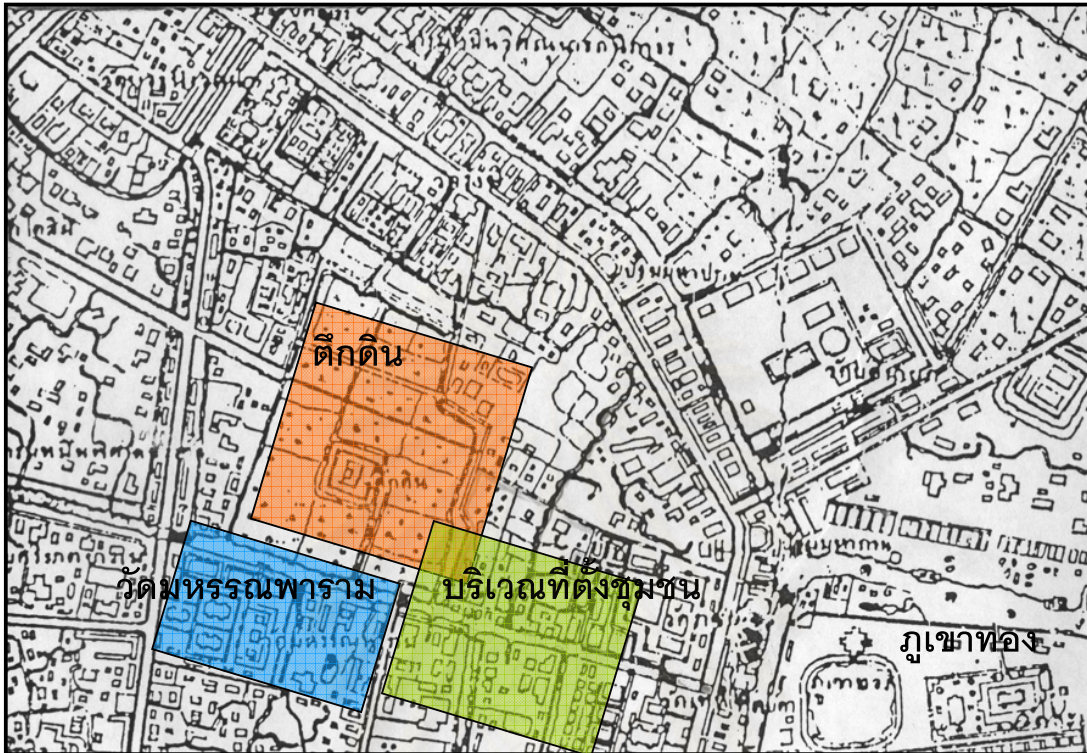
SCALE: NO SCALE

สัญลักษณ์

ความหมาย

1 ประตูพยุหะ	5. วัดสุทัศน์เทพวราราม
2 ป้อมมหากาฬ	6 คลังเก็บดินปืน
3 โบสถ์พราหมณ์	
4. ตลาดบ้านดินสอ	

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน			
รูปที่ 4.4: แสดงที่ตั้งตึกดินในบริเวณชุมชน ก่อนมีถนนราชดำเนิน พ.ศ. 2439 (ร.5)		สัญลักษณ์	ความหมาย
ที่มา: แผนที่โบราณร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439)		SCALE: NO SCALE	

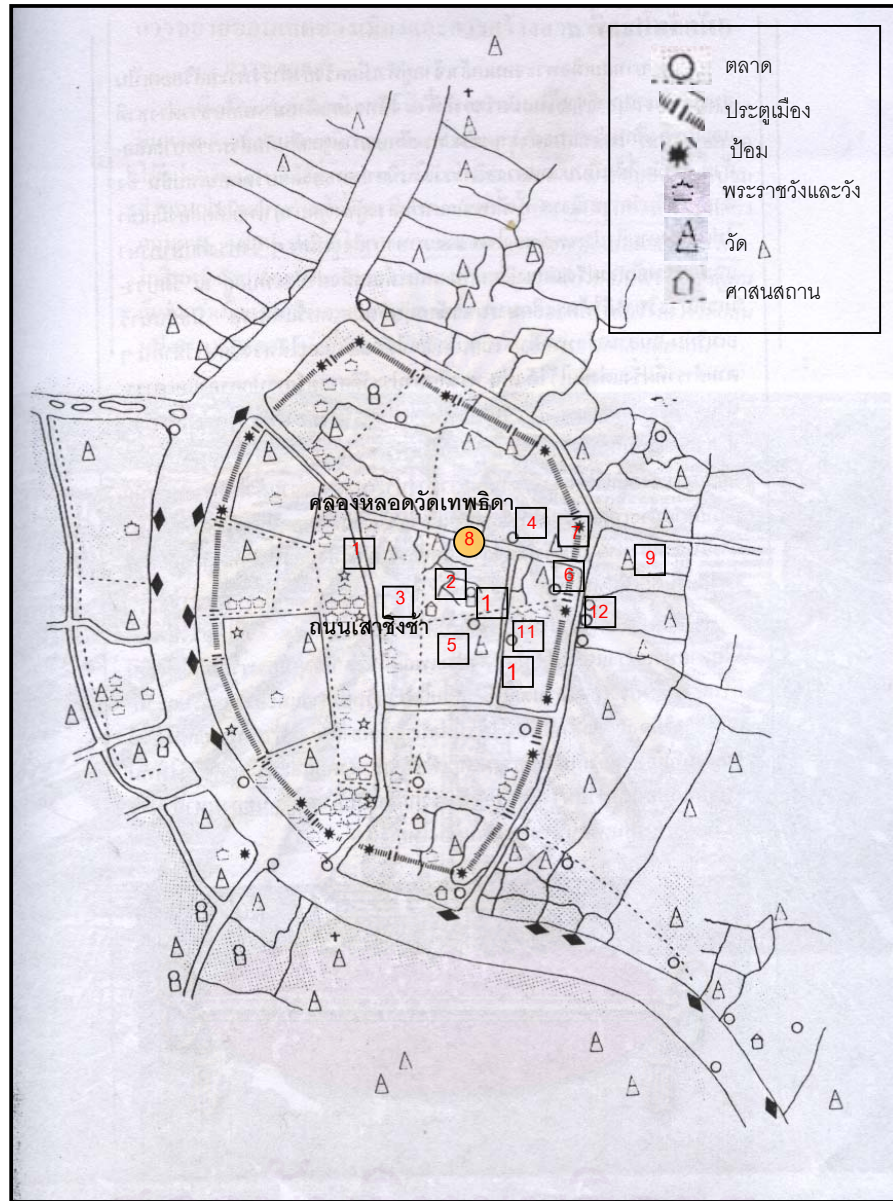
4.1.1.4 การเกิดชุมชนกลางเมืองในบริเวณแนวคลองรอบกรุง

(ม.ร.ว. แฉ่งน้อย ศักดิ์ศรี และคณะ, 2534) ชุมชนกลางเมืองนี้มีอาณาเขตตั้งแต่วัดสุทัศน์เทพวราราม ซึ่งมีชุมชนหลายชุมชนเกาะกลุ่มอยู่โดยรอบทิศ ประกอบด้วย ย่านตีทอง ตลาดเสาชิงช้า ชุมชนผลิตดินสอพองบริเวณถนนดินสอในปัจจุบัน ชุมชนชาวจีนบริเวณศาลเจ้าพ่อเสือ ถัดขึ้นไปทางทิศเหนือเป็นกลุ่มชุมชนโดยรอบวังเจ้านายบริเวณประตูสำราญราษฎร์ ต่อเนื่องไปกับวัดเทพธิดาและวัดราชนัดดาซึ่งถูกคั่นด้วยคลองหลอดอันเป็นที่ตั้งของชุมชนที่เกาะกลุ่มอยู่โดยรอบวัด นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกุฎาทองขึ้นเพื่อเป็นปูชนียสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่บริเวณริมคลองมหานาคใกล้กับวัดสระเกศสันนิษฐานได้ว่ามีการตั้งถิ่นฐานของราษฎรบริเวณนี้มากขึ้นจึงได้มีการสร้างปูชนียสถานที่ใหญ่โตเช่นนี้ได้

โดยในยุคเริ่มต้นของการสร้างเมือง ในรัชกาลที่ 1 (พ.ศ.2325) ได้รับอิทธิพลแนวคิดสมัยอยุธยา โดยมีความต้องการให้มีบทบาทเป็นศูนย์กลางพระนคร โดยมีวัดสุทัศนเทพวราราม โบสถ์พราหมณ์และเสาชิงช้า เป็นศูนย์รวมจิตใจที่อยู่คู่กับชุมชนในสมัยนั้น โดยเฉพาะการประกอบพิธีโล้ชิงช้าเป็นพิธีสำคัญในด้านของโครงสร้างระดับเมืองนับได้ว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างพระบรมมหาราชวังกับพื้นที่นอกเมืองด้านตะวันออก โดยผ่านทางบริเวณประตูสำราญราษฎร์ หรือประตูผี เพื่อออกไปยังคลองสีกวาและภูเขาทอง ที่เปรียบเสมือนศูนย์นันทนาการ โดยมีคลองหลอดและคลองเชื่อมระหว่างคลองคดเป็นโครงข่ายการสัญจรทางน้ำ ซึ่งเป็นการสัญจรหลักในพระนคร ทั้งยังเป็นเส้นทางสัญจรทางบกสายสำคัญที่ใช้เป็นขบวนเสด็จในการชมพิธีโล้ชิงช้า และยังเป็นเส้นทางลำเลียงศพจากพระบรมมหาราชวังโดยใช้เส้นทางเสาชิงช้าเพื่อไปยังประตูผีด้วย

บริเวณถนนเสาชิงช้าตั้งแต่สะพานช้างตรงสี่ถึงประตูสำราญราษฎร์ในสมัยรัชกาลที่ 1-3 เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของขุนนางและราษฎรทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ มีชุมชนกระจายตัวกันออกไปภายในเขตกำแพงพระนคร และเกาะกลุ่มกันหนาแน่นขึ้นในบริเวณรอบๆที่ตั้งศูนย์กลางของชุมชน เช่นวัด วังเจ้านาย หรือตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีชุมชนผลิตดินสอพอง บริเวณคลองหลอดวัดเทพธิดาราม(ยังมีชื่อว่าถนนดินสอพองในปัจจุบัน) ตั้งอยู่ใกล้เคียงโบสถ์พราหมณ์ และยังมีย่านชาวจีนบริเวณสี่กั๊กเสาชิงช้า พร้อมกับมีการสร้างศาลเจ้าพ่อเสือไว้ในชุมชน

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) เกิดการเปลี่ยนแปลงและรับอิทธิพลของแนวความคิดทางตะวันตกอย่างมาก เมื่อมีการขยายสร้างถนนบำรุงเมืองและท่าแถมริม 2 ซ้างทาง แต่พื้นที่นี้ยังคงเป็นพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงในลักษณะของรูปแบบที่อยู่อาศัยจากเรือนไทยเป็นบ้านไทยประยุกต์ ลักษณะการค้าขายจากตลาดสดที่มีลักษณะคล้ายกับตลาดนัดนั้น เริ่มมีรูปแบบของตึกแถวเข้ามาแทนที่ โดยพื้นที่บริเวณนี้ได้รับความสำคัญในการส่งเสริมบทบาทความเป็นศูนย์กลางเมืองโดยการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญได้แก่ ตลาดเสาชิงช้า

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน			
รูปที่ 4.5: แผนที่แสดงชุมชนกลางเมือง		สัญลักษณ์	ความหมาย
ที่มา: หนังสือองค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์	1 วัดมเหยงคณ์ 5. วัดสุทัศน์เทพวราราม 9 ภูเขาทอง		
	2 โบสถ์พราหมณ์ 6 วัดเทพธิดาราม 10 ย่านตีทอง		
	3 ศาลเจ้าพ่อเสือ 7 วัดราชนัลดาราม 11 วังริมกำแพงพระนคร		
SCALE: NO SCALE	4. ตลาดบ้านดินสอ 8 ชุมชนตรอกศิลป์-ตี๊กดิน 12 ประตูสำราญราษฎร์		
	13 ตลาดเสาชิงช้า		

4.1.2 การรื้อตึกดินและสร้างถนนราชดำเนินในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2450)

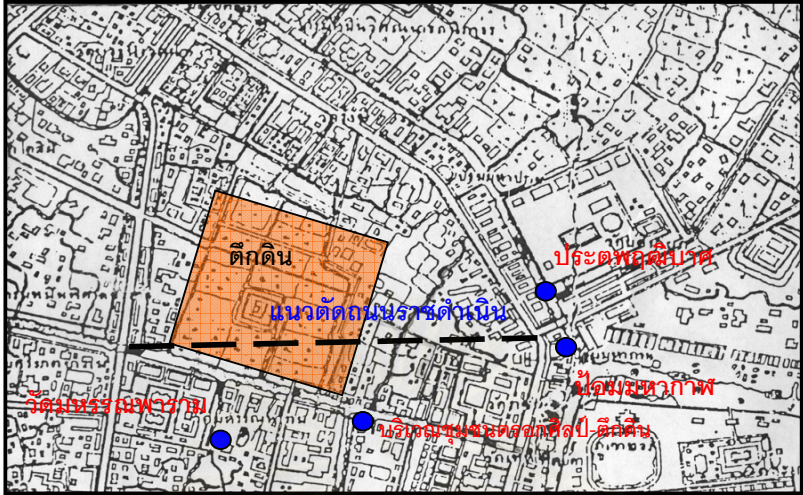
(ม.ร.ว.เน่งน้อย คักดีศรีและคณะ, 2534) ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการพัฒนาบ้านเมืองอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การตัดถนน การพัฒนาถนนระยะแรกก่อนการตัดถนนราชดำเนินในรัชกาลนี้จะเริ่มจากพระบรมมหาราชวังหรือบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเป็นเขตชั้นในของเมืองหรือภายในกำแพงเมืองส่วนใหญ่จะยึดถือแนวเส้นทางสัญจรเดิมเป็นหลัก และบางแห่งก็เกิดจากการยุบพื้นที่วังสร้างเป็นถนน เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 5 มีพระบรมราชโองการว่าจะไม่เวนคืนที่ดินบ้านเรือนของราษฎรเพื่อมาสร้างวัง ถนน หรือสถานที่ราชการใด ที่ต้องการสร้างจะพิจารณาที่ว่างหรือที่ของหลวงก่อน โดยเสียดินไม่ให้นำผ่านบ้านเรือนของราษฎร (ส.พลายน้อย, 2544:199) กล่าวโดยสรุปว่าถนนที่เชื่อมต่อระหว่างพระราชวังดุสิตกับพระบรมมหาราชวัง (ถนนราชดำเนิน) แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

1. ถนนราชดำเนินนอก ตั้งแต่หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคมพระราชวังดุสิต ตรงมายังประตูพุดทิบาท เนื่องจากแนวถนนมีป้อมทำลายปรักษที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 กีดขวางอยู่ จึงรื้อป้อมลงและเอาอิฐมาใช้ในสวนดุสิต

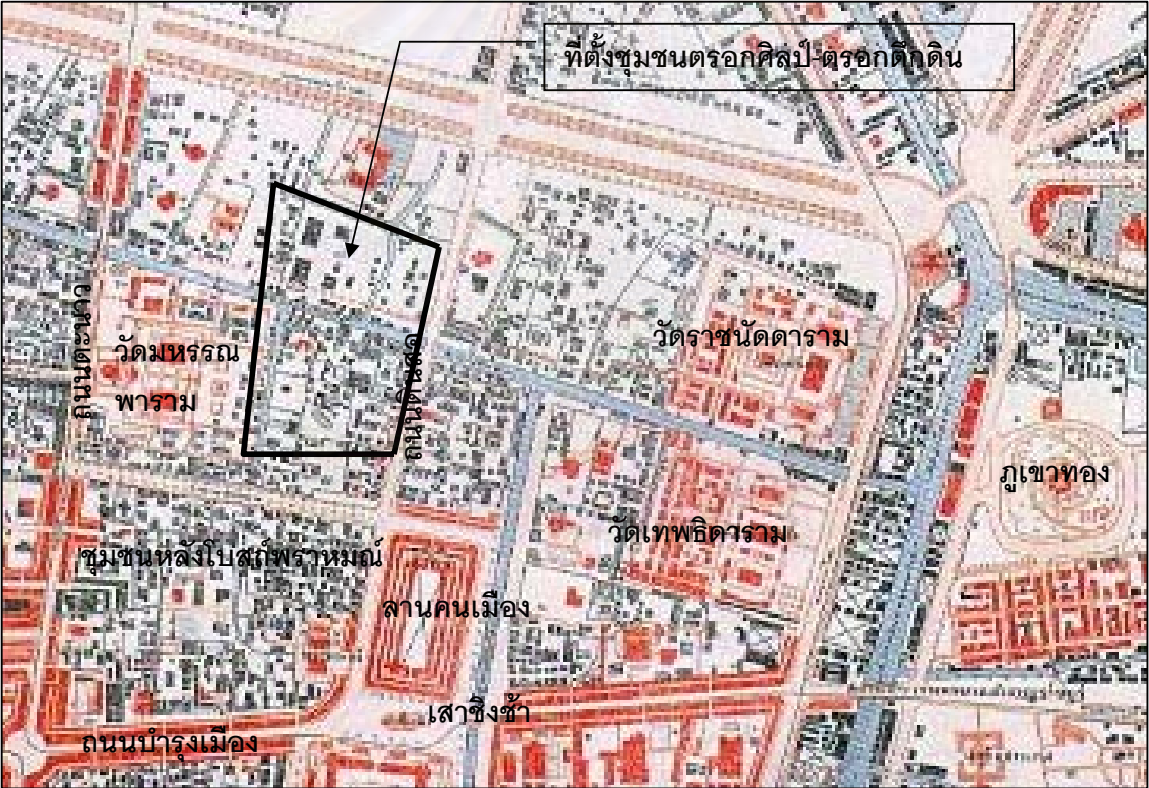
2. ถนนราชดำเนินกลาง เริ่มต้นต่อมาจากถนนราชดำเนินนอก ที่เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ หักเลี้ยวขึ้นมาจนถึงเชิงสะพานผ่านพิภพลีลา

3. ถนนราชดำเนินใน ต่อมาจากถนนราชดำเนินกลาง หักเลี้ยวมาตามแนวท้องสนามหลวง จนถึงมุมบรรจบของพระบรมมหาราชวังที่ป้อมเผด็จดัสกร เป็นจุดบรรจบของถนน 3 สาย คือ ถนนหน้าพระลาน ถนนราชดำเนิน และถนนสนามไชย

จากแผนที่แสดง พื้นที่บริเวณตึกดินและบริเวณที่เป็นถนนราชดำเนินกลางในปีพ.ศ. 2439 แสดงให้เห็นว่ามีตึกดินตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดินในปัจจุบัน และแผนที่แสดงแนวถนนราชดำเนินเมื่อปีพ.ศ. 2464 ตึกดินได้หายไปแล้วเกิดเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยขึ้นแทน แสดงว่าต้องมีการรื้อตึกดินลงเมื่อครั้งสร้างถนนราชดำเนินกลาง

รูปที่ 4.6: แผนที่แสดงแนวตึกถนนราชดำเนิน และตึกดินก่อนพ.ศ.2439

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน			
รูปที่ 4.6-7: แสดงแนวตึกถนนราชดำเนิน กลาง พ.ศ. 2473(ร.7)		สัญลักษณ์	ความหมาย
ที่มา: แผนที่โบราณพ.ศ.2439และพ.ศ.2473 สมุดภาพแผนที่กรุงเทพฯ			
SCALE: NO SCALE			

4.1.2.1 ประวัติของถนนดินสอ

การสร้างถนนในกรุงเทพฯ เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แต่ยังมีเพียงไม่กี่สาย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนแบบทันสมัย โดยใช้หินขนาดต่างๆ โดยบดเป็นชั้นๆ เข้าใจว่า ถนนดินสอน่าจะสร้างรื้อราวคราวเดียวกับถนนราชดำเนินในสมัยรัชกาลที่ 5 (2450)

(พระยาเทเวศน์, 2441 อ้างถึงใน ปราณี กล้าส้ม, 2545:23) ความว่า “ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมศุขาภิบาลกะตัดถนนตรอกดินสอ ไปออกริมวัดรังษีสุทธาวาส (วัดนี้ยุบรวมกับวัดบวรนิเวศวิหารในสมัยรัชกาลที่ 6) กำหนดจะปักเขตถนนให้แล้วในวันที่ 1 กันยายน ให้ราษฎรจัดซื้อเยื่อเรือเสียให้แล้ว แลกำหนดจะได้ลงมือทำถนนแลสะพานในวันที่ 14 เดือนพฤศจิกายน (ร.ศ. 117/พ.ศ. 2441)”

(กาญจนาคพันธุ์, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ปราณี กล้าส้ม, 2545:23-24) ความว่า “ถนนดินสอตั้งต้นจากลานเสาชิงช้าตรงโบสถ์พราหมณ์ ตรงไปทางเหนือถึงสะพานคลองหลอด (หรือคลองวัดมเหยงคณ์) ซึ่งย่านนี้เรียกกันว่าตึกดิน (ตำบลตึกดิน) ข้ามสะพานไปถึงสี่แยกราชดำเนินกลาง ตรงไปจดถนนพระสุเมรุ ซึ่งเป็นถนนรอบกำแพงเมือง ฟากตรงข้ามตลาดเสาชิงช้ายังเป็นเรือนไม้ใหญ่ๆ และมีตรอกข้างวัดมเหยงคณ์คดๆ เคี้ยวๆ ไปออกถนนตะนาวกับมีตรอกโบสถ์พราหมณ์วกวนไปออกตรอกวัดมเหยงคณ์ได้บ้านเรือนเป็นไม้ทั้งนั้น”

ส่วนที่มาของชื่อของถนนนั้น ผู้วิจัยได้พบข้อสันนิษฐานที่น่าสนใจในหนังสือย่านเก่าในกรุงเทพฯ (เสฐียรโกเศศ, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ปราณี กล้าส้ม, 2545 :24-26) กล่าวโดยสรุปได้ว่า ข้อสันนิษฐานที่ว่าบ้านดินสอเป็นแหล่งผลิตดินสอไทยนี้ ยังได้รับการยืนยันจากความทรงจำของเสฐียรโกเศศ ในหนังสือพื้นความหลังว่า ส่วนดินสอ นั้น อาจซื้อได้ตามร้านที่เขามีกองไว้ขาย แต่เท่าที่นึกได้ดูจะมีร้านขายดินสอชนิดนี้ น้อยเต็มที ถ้าต้องการซื้อได้เสมอก็คงไปที่ตำบลเสาชิงช้าในเมือง ตอนด้านตะวันตก ตรงข้ามกับเทวาลัย ซึ่งเรียกว่าโบสถ์พราหมณ์ มีร้านขายดินสอที่กล่าวนี้อยู่หลายร้าน ข้าพเจ้าเข้าใจว่าถนนดินสอคงตั้งตามชื่อ จากร้านขายดินสอแถวนั้นเป็นแน่

(วิภัลย์ พงศ์พินิตานนท์, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ปราณี กล้าส้ม, 2545 :26) กล่าวว่า รอบๆ วัดสระเกศเป็นแหล่งผลิตสินค้าเครื่องใช้สำคัญสำหรับเมืองที่สำคัญแห่งหนึ่งในพระนคร ชุมชนที่อยู่ในบริเวณนี้น่าจะเป็นที่รวมของไพร่ที่มีอาชีพและความสามารถในการผลิตที่เรียกชื่อบ้านตามลักษณะอาชีพ เช่น บ้านพานถม ผลิตเครื่องถม ชันน้ำพานรอง บ้านดอกไม้ผลิตดอกไม้เพลิงอยู่หน้าวัดสระเกศ ถัดออกไปทางวัดสุทัศน์มีย่านตีทองทำทองคำเปลว และบ้านดินสอทำดินสอพอง อยู่ใกล้โบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้าข้างวัดสุทัศน์ฯ แม้ในปัจจุบันจะไม่มีบ้านไหนที่ผลิตดินสอพองเหลืออยู่แล้วก็ตาม

4.1.2.2 ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

(ปราณี กล้าส้ม, 2545:32-34) กล่าวว่า ในพื้นที่บริเวณเสาชิงช้านั้นถือกันว่าเป็นใจกลางเมืองมาแต่โบราณบริเวณรอบๆ เสาชิงช้าจึงถือเป็นย่านที่มีความเจริญแห่งหนึ่ง มีตลาดเสาชิงช้า เป็นศูนย์กลางการค้า เดิมอยู่ตรงตึกโค้งสามชั้นริมถนนบำรุงเมือง ทางจะเลี้ยวไปทางถนนดินสอ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ย้ายมาสร้างตรงข้ามวัดสุทัศน์ฯ ตลาดเสาชิงช้าที่สร้างใหม่เป็นตึกแถวยาว หักวกเป็น

รูปสี่เหลี่ยมจรดกันทั้งสี่ด้าน เว้นช่องประตูทางเข้าตรงกลาง ภายในตลาดนอกจากมีสิ่งของเครื่องใช้จำหน่ายแล้ว ยังมีโรงบ่อนให้เล่นกันตั้งแต่โมงเช้าถึงห้าโมงเย็น

บริเวณที่เป็นที่ตั้งของตลาดเสาชิงช้าเดิมนั้น ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ **ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร** เดิมใช้พื้นที่และอาคารของตลาดเสาชิงช้าบางส่วนเป็นที่ทำการเทศบาลพระนคร หลังจากนั้น จึงได้สร้างที่ทำการเทศบาลใหม่อยู่ต่อขึ้นไปทางตอนเหนือ ส่วนตึกแถวตลาดเสาชิงช้าได้ถูกรื้อลงหมด ทำเป็นสนามกีฬา สวนหย่อม และเป็นลานจอดรถของศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเรื่อยมา

เมื่อครั้งในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ยังมีการปกครองในระบบจตุสดมภ์คือ เวียง วัง คลัง นา การควบคุมดูแลข้าราชการในเขตพระนครหลวงนั้นจะขึ้นตรงต่อกรมเวียง โดยมีเสนาบดีกรมเวียงเป็นผู้รับผิดชอบต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงปรับปรุงให้มีการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล จึงมีมณฑลกรุงเทพฯเกิดขึ้น ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมและประกาศยกเลิกมณฑลในปีพ.ศ. 2476 เป็นเหตุให้มณฑลกรุงเทพฯ ต้องถูกยกเลิกไปด้วย กลายมาเป็นจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี

ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ได้มีการประกาศของคณะปฏิวัติ วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514 ให้รวมจังหวัดพระนครซึ่งมี 15 อำเภอ และจังหวัดธนบุรีซึ่งมี 9 อำเภอเข้าเป็นจังหวัดเดียวกันเรียกว่า “นครหลวงกรุงเทพธนบุรี”

หลังจากนั้นไม่นาน มีประกาศคณะปฏิวัติ วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 จัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครใหม่ เป็นลักษณะผสมระหว่างการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้มีฐานะเป็นจังหวัดมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดองค์การบริหารแห่งใหม่เรียกว่า “กรุงเทพมหานคร”

เดิมศาลาว่าการกรุงเทพมหานครอยู่บริเวณที่เป็นลานจอดรถในปัจจุบัน เป็นอาคารไม้สองชั้นรูปทรงเรียบง่าย แต่เนื่องจากไม่มีเอกสารปรากฏว่าสร้างขึ้นเมื่อใด จากการสอบถามผู้ที่อยู่ในย่านนี้ คาดว่าคงสร้างในราวปีพ.ศ. 2482-2483 และได้รื้ออาคารหลังเก่ามาสร้างใหม่ ประมาณ ปี พ.ศ. 2505 จึงมีศาลาว่าการที่ตั้งอยู่ริมถนนดินสออย่างในปัจจุบัน

4.1.2.3 ตรอกตึกดิน

เกี่ยวกับศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ด้านตรงข้ามมีตรอกเล็กๆ ตรอกหนึ่งซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสารพบว่า ความเป็นมาของตรอกศิลป์มีปรากฏใน สมุดภาพ 100 ปี สตรีวิทยา อ้างถึงใน (ปราณี กล่ำส้ม, 2545: 35-36) ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.3 การเกิดตึกดิน ดังนั้นชื่อของตรอกนี้คงจะมาจากที่ที่เคยเป็นที่ตั้งของตึกดินหรือคลังเก็บดินเป็นดังกล่าว

(2545: 37-38) ตรอกตึกดินนี้ถือเป็นแหล่งกำเนิดคณะจำพวกครั้งแรกๆ มีนายพ่อน คุ่มเดช เป็นได้เฒ่าคณะจำพวก ชื่อ คณะเสมาทอง ดาวตลกหลายคนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีเคยเล่นจำพวกกับคณะ

นี้เช่น จำรูญ หนองจิม และภรรยาชื่อ อรุณศรี ต่อมาคณะเสมาทอง ร่วมกับคณะลูกไทยเป็นคณะเสมาไทย ซึ่งมีตลกที่มีชื่อเสียง เช่น ล้อต๊อก (สงว ทรัพย์สำรวย) และสมพงษ์ พงษ์มิตร

ถึงปัจจุบันไม่มีคณะตลกแล้ว ยังคงมีคณะละครไทยศิริ ซึ่งเป็นคณะละครเก่าแก่สืบทอดกันหลายชั่วอายุคน แรกเริ่มคณะละครนี้อยู่แถววัดมหรณพาราม คนทั่วไปเรียกว่า โขนตรงครุหมันหรือ โขนโรงวัดมหรณพ ซึ่งเป็นโขนราชกรูรหมายถึง คณะบุคคลจัดแสดงกันเองมิใช่โขนกรมศิลปากร ซึ่งเรียกกันว่าโขนหลวง บ้านของครุหมันหรือครุหมัลลี คงประกาศ์เป็นเรือนไม้ใหญ่มีอาณาบริเวณกว้างขวางใช้เป็นสถานที่ฝึกซ้อมโขนละคร ครุหมัลลีเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องโขนละคร และได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกหลานรับมรดกตกทอดคณะละครไทยศิริมาจนทุกวันนี้ โดยมีคุณสุรตนา เตียวิเศษ(หนึ่งในกลุ่มตัวอย่าง) ผู้เป็นหลานเป็นคนสืบทอดเจตนาารมณ

ตรอกศิลป์

(ปราณี กล้าส้ม, 2545:42-43) กล่าวโดยสรุปว่า ผู้ที่อยู่อาศัยในตรอกศิลป์ซึ่งอยู่ริมฝั่งคลองอีกด้านหนึ่งของตรอกตึกดิน เล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนเคยมีหน่วยงานของกรมศิลปากรอยู่ในตรอกนี้ อาจเป็นเพราะเหตุนี้ทำให้ผู้คนทั่วไปเรียกชื่อตรอกนี้ว่า **ตรอกศิลป์** พระพรหมพิจิตร (พรหม พรหมพิจิตร) สถาปนิกคนสำคัญผู้เคยออกแบบก่อสร้างเมรุหลวงมามากมายซึ่งเคยมีบ้านพักอยู่ในตรอกนี้ ถึงกับระบุตำแหน่งบ้านของท่านว่า “บ้านตึกดิน ตรอกกรมศิลปากร ถนนดินสอ”

นอกจากบ้านคุณพระพรหมฯ แล้ว ในตรอกนี้ยังมีบ้านขุนนาง ข้าราชการอยู่หลายหลัง เช่น บ้านพระเทวาทินิมมิตร (นาย เทียมศิลป์ไชย) จิตรกรเอกผู้วาดภาพรามเกียรติ์ตอนที่ 1 ที่พระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพฯ พระยาศรีสุรสงคราม พระพินิจชนคดี หลวงไชยประชานุรักษ์ ซึ่งหลังนี้ลูกหลานยังรักษาไว้เป็นอย่างดี

ในสมัยก่อนคนที่มาแถวถนนดินสอมีจุดมุ่งหมายต่างกัน บ้างก็มาติดต่อราชการที่ศาลาว่ากรุงเทพมหานคร บ้างก็มาหาอาหารอร่อยรับประทาน แต่มุ่งหมายของผู้ชายทั้งแก่และหนุ่มจำนวนไม่น้อยนั่นคือ บ้านหม่อมแซ ซึ่งอยู่ในตรอกศิลป์ บ้านนี้เป็นแหล่งโสเภณีที่คนย่านนี้รู้จักกันดี ต่อมาเมื่อหม่อมแซเลิกไป ยายหยิบได้เข้ามาแทนนอกจากนี้ ยังมีบ้านยายเนย ซึ่งประกอบอาชีพเดียวกันอยู่ในย่านถนนดินสอ ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปนานแล้ว

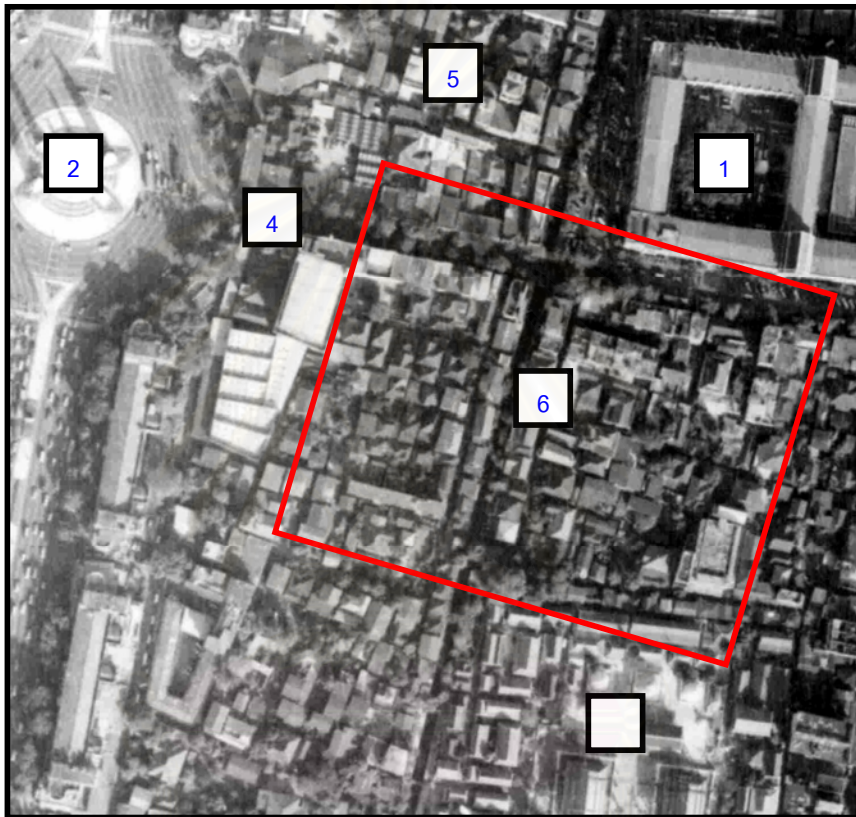
4.2 ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดินในปัจจุบัน

4.2.1 อาณาเขต และที่ตั้ง

พื้นที่ที่ศึกษา คือ ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ซึ่งอยู่ในแขวงเสาชิงช้า และวัดบวรนิเวศน์ มีเนื้อที่ 1 ไร่ 28 ตารางวา มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ถนนราชดำเนินกลาง
 ทิศใต้ ติดกับ ถนนมหาราช
 ทิศตะวันออก ติดกับ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
 ทิศตะวันตก ติดกับ วัดมหาราชพาราม

ดังแสดงในแผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินดังนี้

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน			
รูปที่ 4.8: ภาพถ่ายทางอากาศของชุมชน		สัญลักษณ์	ความหมาย
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร พ.ศ.2542		1 ศาลาว่าการกรุงเทพฯ 2 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 3 วัดมหาราชพาราม 4 ถนนดินสอ	5 ชุมชนหลังวัดราชินีตาราม 6 ชุมชนตรอกศิลป์-ตี๊กดิน
SCALE: NO SCALE			

4.2.2 ลักษณะประชากร

จำนวนประชากร ประชากรของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 544 คน (สำนักพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพระนคร,2545) จำนวนครัวเรือน 117 ครัวเรือน โดยมีความหนาแน่นของประชากร 4.64 คน/ครัวเรือน (ข้อมูลจาก การสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2547)

ประชากร สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่อยู่ในที่ดินและบ้านของตนเอง และผู้ที่เช่าอยู่

1. ผู้ที่อยู่ในที่ดินและบ้านของตนเอง มีจำนวน 61 หลังคาเรือน คิดเป็น 53 % ของบ้านทั้งหมดในชุมชน ส่วนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นของเอกชน ประมาณ 90 % ที่เหลือจะเป็นกรรมสิทธิ์ของกรมการศาสนา และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

2. ผู้ที่เช่าอยู่ เป็นกลุ่มที่ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านจากการสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่ย้ายเข้ามาในลักษณะของเครือญาติ หรือคนรู้จักที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน หรือจากจังหวัดเดียวกัน

โดยระยะเวลาของการเช่าอยู่อาศัยของประชากรทั้ง 2 กลุ่มพบว่าประชากรกลุ่มที่ 1 จะอยู่อาศัยในพื้นที่มาเป็นเวลานานกว่า 35 ปี ขึ้นไป ประมาณ 60 %

ประชากรกลุ่มที่ 2 อยู่อาศัยเป็นระยะเวลาประมาณ 15 ปี ขึ้นไป ประมาณ 53 %

การประกอบอาชีพ แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

อาชีพรับจ้าง ค้าขาย มีจำนวน มากที่สุด

อาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ มีจำนวน รองลงมา

อาชีพส่วนตัว มีจำนวน น้อยที่สุด

ส่วนใหญ่ประชากรในชุมชนจะประกอบอาชีพค้าขาย อาหาร ร้านอาหาร ในบริเวณหน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ถนนดินสอ

การศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

ประชากรที่จบการศึกษาภาคบังคับ มีจำนวน มากที่สุด

ประชากรที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีจำนวน รองลงมา

ประชากรที่จบการศึกษาระดับปริญญา มีจำนวน น้อยที่สุด

4.2.3 ลักษณะที่อยู่อาศัย

ลักษณะที่อยู่อาศัยของชุมชนจากการสำรวจพบว่า บ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวขนาดใหญ่มีบริเวณ ปะปนด้วยแหล่งชุมชนแออัดทั่วไป โดยเฉพาะด้านติดริมคลองหลอด และบริเวณใกล้วัดมหรณพาราม นอกจากนี้เป็นย่านพักอาศัยธรรมดาแล้ว เริ่มมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ขึ้นบนพื้นที่ เพื่อให้ดำเนินกิจการหอพัก อพาร์ทเมนท์ ส่วนเจ้าของบ้านเดิมมักย้ายออกไปอยู่บริเวณส่วนอื่นของเมืองและให้เช่าบ้านจนมีลักษณะคล้ายชุมชนแออัด ผู้อยู่อาศัยมีประกอบอาชีพค้าขายอาหารในบริเวณถนนดินสอ

หน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ผู้อยู่อาศัยในบ้านเดี่ยว หอพัก อพาร์ทเมนต์ มักเป็น ข้าราชการ นักศึกษา และผู้ประกอบการในพื้นที่ใกล้เคียง สามารถแบ่งลักษณะของที่อยู่อาศัย 4 ประเภทคือ

1. บ้านเดี่ยว มีลักษณะของบ้านไทยประยุกต์ เป็นบ้านเดี่ยวขนาดใหญ่ ลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบของไทย แต่เป็นรูปแบบที่ได้ปรับแต่งขึ้นใหม่ ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเข้ามาผสม สร้างตั้งแต่ในสมัยรัชการที่ 5 เป็นต้นมา โดยจะพบมากในบริเวณตราชอกศิลป์ มีซุ้มประตูทางเข้าบ้าน ได้ถุนเต็ม โครงสร้างเป็นไม้ หลังคากระเบื้องว่าว ทรงปั้นหย่า หรือทรงจั่ว มุมหลังคาไม้ชันเท่าเรือนไทย มีเชิงชายเป็นไม้ฉลุ ลวดลาย มีช่องแสง ช่องลมเหนือหน้าต่าง มีรูปแบบทั้งช่องโค้งหรือผืนผ้า วัสดุส่วนใหญ่เป็นไม้ฉลุ หรือเป็นแก้วกระจกดอก กระจกเม็ด ผนังไม้กระดานที่เข้าลิ้นบังใบทางแนวสอน ที่มุมฝาผนังเสามีไม้แผ่นนางตั้งตีหุ้มเสาประคบทั้ง 2 ด้าน หน้าต่างมีรูปแบบทั้งบานเปิดคู่ บานกระทุ้ง ลักษณะมีทั้งแบบลูกฟัก ไม้ และลูกฟักบานเกล็ดไม้

2. บ้านเดี่ยวปลูกติดตัวอย่างแออัด ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวและ 2 ชั้น มีอายุอาคารประมาณ 50-80 ปี ปลูกติดกันอย่างแออัด บริเวณริมกำแพงวัดมหรณพาราม และภายในบริเวณตราชอกตึกดินบริเวณริมคลองหลอดวัดเทพธิดา

3. ตึกแถว พบบริเวณด้านหน้าของชุมชนติดกับถนนดินสอ และภายในตราชอกตึกดิน และตราชอกศิลป์ บริเวณต้นตราชอก

4. อาคารพักอาศัย (อพาร์ทเมนต์) พบในตราชอกตึกดินและช่วงปลายตราชอกศิลป์ ด้านที่ติดกับวัดมหรณพาราม ต่อเนื่องกับชุมชนหลังโบสถ์พราหมณ์

สภาพของที่อยู่อาศัย ในการสำรวจและจัดระดับของสภาพอาคารตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน คิดตามจำนวนหลังคาเรือนที่มีการดูแลรักษาต่างจากหลังคาเรือนข้างเคียงตามแผนที่ 4.9 โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่

1. สภาพดี พิจารณานอกเหนือไปจากอายุอาคารที่อาคารใหม่มักอยู่ในสภาพดี โดยเลือกอาคารที่มีโครงสร้างมั่นคงแข็งแรง ทั้งยังได้รับการดูแลรักษาอย่างดี

2. สภาพปานกลาง พิจารณาจากอาคารที่มีโครงสร้างความมั่นคงแข็งแรงพอใช้ แต่ขาดการบำรุงรักษาให้แลดูสวยงาม

3. สภาพทรุดโทรม พิจารณาจากอาคารที่มีโครงสร้างทรุดโทรม อันอาจเป็นผลมาจากวัสดุที่ใช้ปลูกสร้างอาคาร และการดูแลรักษาอีกทั้งความแออัด ความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นกับตัวอาคาร

โดยสามารถจำแนกสภาพของที่อยู่อาศัยได้โดยคิดเป็นร้อยละ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงร้อยละของสภาพอาคารในชุมชนตราชอกศิลป์-ตราชอกตึกดิน

สภาพดี		สภาพปานกลาง		สภาพทรุดโทรม	
จำนวนหลัง	ร้อยละ	จำนวนหลัง	ร้อยละ	จำนวนหลัง	ร้อยละ
31	26	53	45	33	29
รวม	จำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 117 หลังคาเรือน				

ที่มา: จากการสำรวจ เดือน มกราคม พ.ศ. 2547

อายุของอาคาร ใช้การสำรวจ สอบถาม และเปรียบเทียบจากแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ในช่วงเวลาต่างๆ ประกอบกัน ได้ผลสำรวจตามแผนที่ 4.10 และแสดงในตาราง 4.2 โดยแยกลำดับของ อาคารเป็น 4 ช่วง ได้แก่

1. **อาคารที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป** (ก่อนพ.ศ. 2464) ช่วงตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึง ปลายสมัยรัชกาลที่ 6 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในพ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สิ่งก่อสร้างทาง สถาปัตยกรรมต่างๆ ยังเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมอย่างเด่นชัด จึงสมควร ได้รับการอนุรักษ์ที่เหมาะสมและถูกต้อง

2. **อาคารที่มีอายุระหว่าง 30-80 ปี** (พ.ศ.2510-พ.ศ.2464) เป็นช่วงที่เริ่มได้รับอิทธิพลจาก ระบบอุตสาหกรรม อาคารในช่วงระยะเวลาี้ มีทั้งเป็นก่อสร้างที่มีคุณค่าและไม่มีคุณค่าทาง สถาปัตยกรรม ประกอบกับเป็นช่วงอายุของอาคารที่เริ่มมีปัญหา และกระบวนการเสื่อมลงของการ ใช้อาคารที่มีมากขึ้น จนถึงขั้นหมดอายุการใช้งาน

3. **อาคารที่มีอายุระหว่าง 10-30 ปี** (พ.ศ.2536-พ.ศ. 2510) เป็นช่วงที่มีการก่อสร้างอาคาร ก่อนมีการใช้มาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางกายภาพของในเขตพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์

4. **อาคารที่มีอายุน้อยกว่า 10 ปี** (หลังพ.ศ.2536 เป็นต้นมา) เป็นช่วงที่มีการก่อสร้างอาคาร ใหม่หลังจากการประกาศใช้กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องทางกายภาพของในเขตพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์

ตารางที่ 4.2 แสดงร้อยละของอายุอาคารที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

อายุ80ปีขึ้นไป		อายุ30-80ปี		อายุ10-30ปี		อายุน้อยกว่า10ปี	
จำนวนหลัง	ร้อยละ	จำนวนหลัง	ร้อยละ	จำนวนหลัง	ร้อยละ	จำนวนหลัง	ร้อยละ
40	34.1	56	47.8	13	11	8	9
รวม	จำนวนหลังคาเรือน 117 หลังคาเรือน						

ที่มา :จากการสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2547

ลักษณะการถือกรรมสิทธิ์ จากการสำรวจพบว่าบ้านในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน จำนวน ทั้งสิ้น 117 หลังคาเรือน ถือกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่โดยเอกชน ถึง 90 % ส่วนที่เหลือเป็นกรรมสิทธิ์ของ กรมการศาสนา และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยมีลักษณะการอยู่อาศัยดังนี้ ตารางที่ 4.3 แสดงลักษณะการครอบครองของผู้อยู่อาศัยในบ้านของชุมชน

เจ้าของอยู่อาศัยเอง		เช่าอยู่	
จำนวนหลัง	ร้อยละ	จำนวนหลัง	ร้อยละ
63	53	54	47
รวม	จำนวนหลังคาเรือน 117 หลังคาเรือน		

ที่มา :จากการสำรวจเดือน มกราคม พ.ศ. 2547

ข้อมูลแสดงในรูปแบบของแผนที่ท้ายบทที่4

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ของการแบ่งประเภทของกลุ่มตัวอย่างจากการประเมินลักษณะทางกายภาพและสภาพของอาคารปัจจุบัน ดังนี้

A บ้านที่มีสภาพทรุดโทรม จำนวน 27 หลัง ที่มีสภาพของบ้าน ดังนี้

รูปที่ 4.10 แสดงภาพบ้านประเภท A

B บ้านที่มีสภาพปานกลาง จำนวน 67 หลัง ที่มีสภาพของบ้าน ดังนี้

รูปที่ 4.11 แสดงภาพบ้านประเภท B

C บ้านที่มีสภาพดี จำนวน 12 หลัง ที่มีสภาพของบ้าน ดังนี้

รูปที่ 4.12 แสดงภาพบ้านประเภท C

D บ้านสร้างใหม่ จำนวน 11 หลัง ที่มีสภาพของบ้าน ดังนี้

รูปที่ 4.13 แสดงภาพบ้านประเภท D

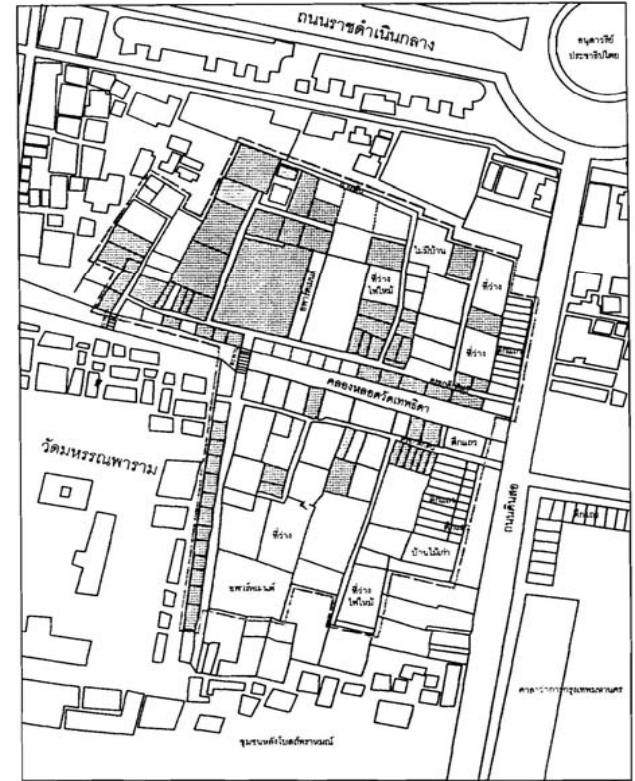
เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา และสำรวจข้อมูลของกรณีศึกษาตามประเภท แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปเรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชน ในบทที่ 6

รูปที่ 1

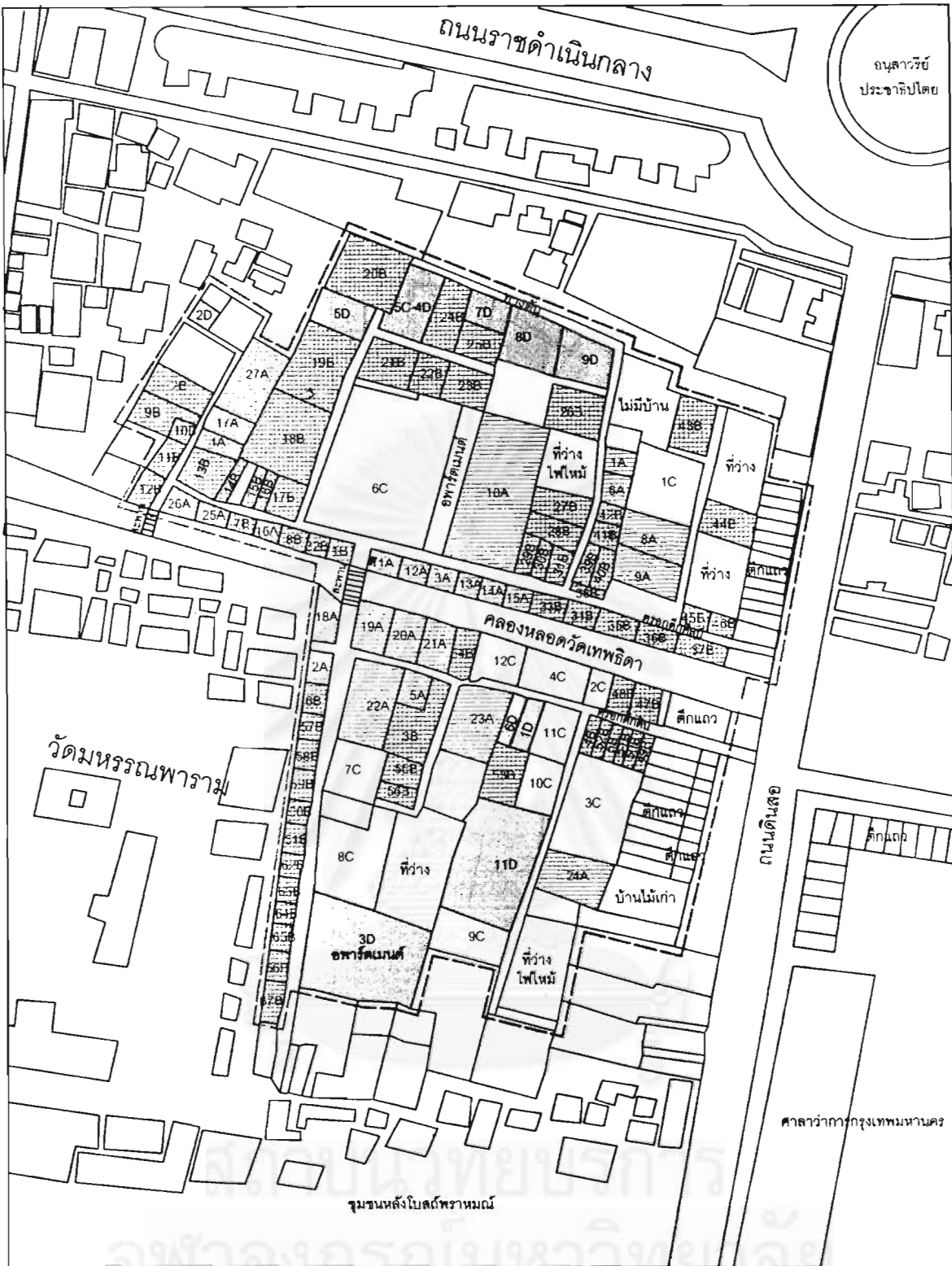

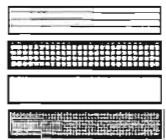
รูปที่ 2

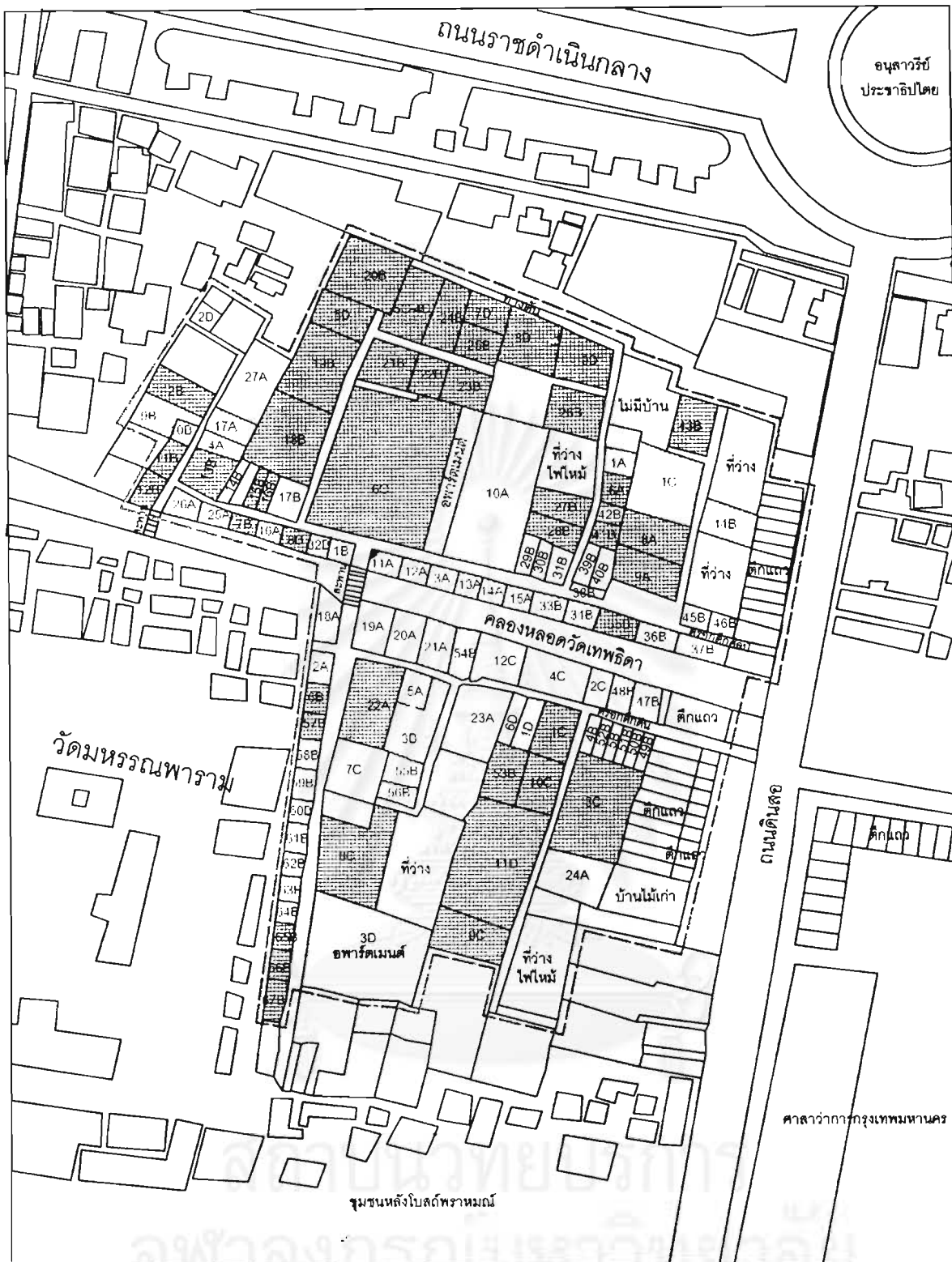

รูปที่ 3

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน				
รูปที่ 4.14 แผนที่แสดงลักษณะที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน		สัญลักษณ์และความหมาย		สัญลักษณ์และความหมาย
แผนที่ 1 แสดงสภาพอาคาร		รูปที่ 1	รูปที่ 2	รูปที่ 3
แผนที่ 2 แสดงรูปแบบของอาคาร		<ul style="list-style-type: none"> สภาพดี สภาพปานกลาง สภาพทรุดโทรม 	<ul style="list-style-type: none"> บ้านเดี่ยว บ้านที่ปลูกติดกันแออัด ตึกแถว อพาร์ทเมนต์ 	<ul style="list-style-type: none"> อาคารอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป อาคารอายุตั้งแต่ 30-80 ปีขึ้นไป อาคารอายุตั้งแต่ 10-30 ปีขึ้นไป อาคารอายุตั้งแต่ 1-10 ปีขึ้นไป
ที่มา : จากการสำรวจ	Scale : No Scale			

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน		
รูปที่ 4.15 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านในชุมชนแยกตามรูปแบบ		สัญลักษณ์
ที่มา : จากการสำรวจ		
Scale : No Scale		ความหมาย บ้านแบบ A จำนวน 27 หลัง บ้านแบบ B จำนวน 67 หลัง บ้านแบบ C จำนวน 12 หลัง บ้านแบบ D จำนวน 11 หลัง รวมจำนวนทั้งสิ้น 117 หลัง

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนตรอกคิลิป-ตรอกตึกดิน			
รูปที่ 4.16 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านในแยกตามกรรมสิทธิ์ถือครอง		สัญลักษณ์	ความหมาย
			บ้านเช่า มีจำนวน 54 หลัง
ที่มา : จากการสำรวจ			บ้านที่เจ้าของอาศัยเอง มีจำนวน 61 หลัง
Scale : No Scale		คิดเป็นสัดส่วน เจ้าของอยู่อาศัยเอง 53 % เป็นบ้านเช่า 47 %	

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน

ในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน จากการเก็บข้อมูลภาคสนามที่เก็บรวบรวมมาได้ โดยอธิบายตามประเภทของบ้านที่ได้ทำการแยกไว้ในเบื้องต้นเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาของที่อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งมีบ้านที่มีลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน 4 ประเภทดังนี้

1.บ้านแบบ A คือ บ้านที่มีสภาพทรุดโทรม ดังภาพ

2.บ้านแบบ B คือ บ้านที่มีสภาพปานกลาง ดังภาพ

3.บ้านแบบ C คือ บ้านที่มีสภาพดี ดังภาพ

4. บ้านแบบ D คือ บ้านสร้างใหม่

รูปที่ 5.1 แสดงบ้านแต่ละประเภทในชุมชน

โดยในแต่ละประเภท ได้ทำการเก็บข้อมูล โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ จากจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่ในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน ทั้งหมด 117 หลัง ดังนี้

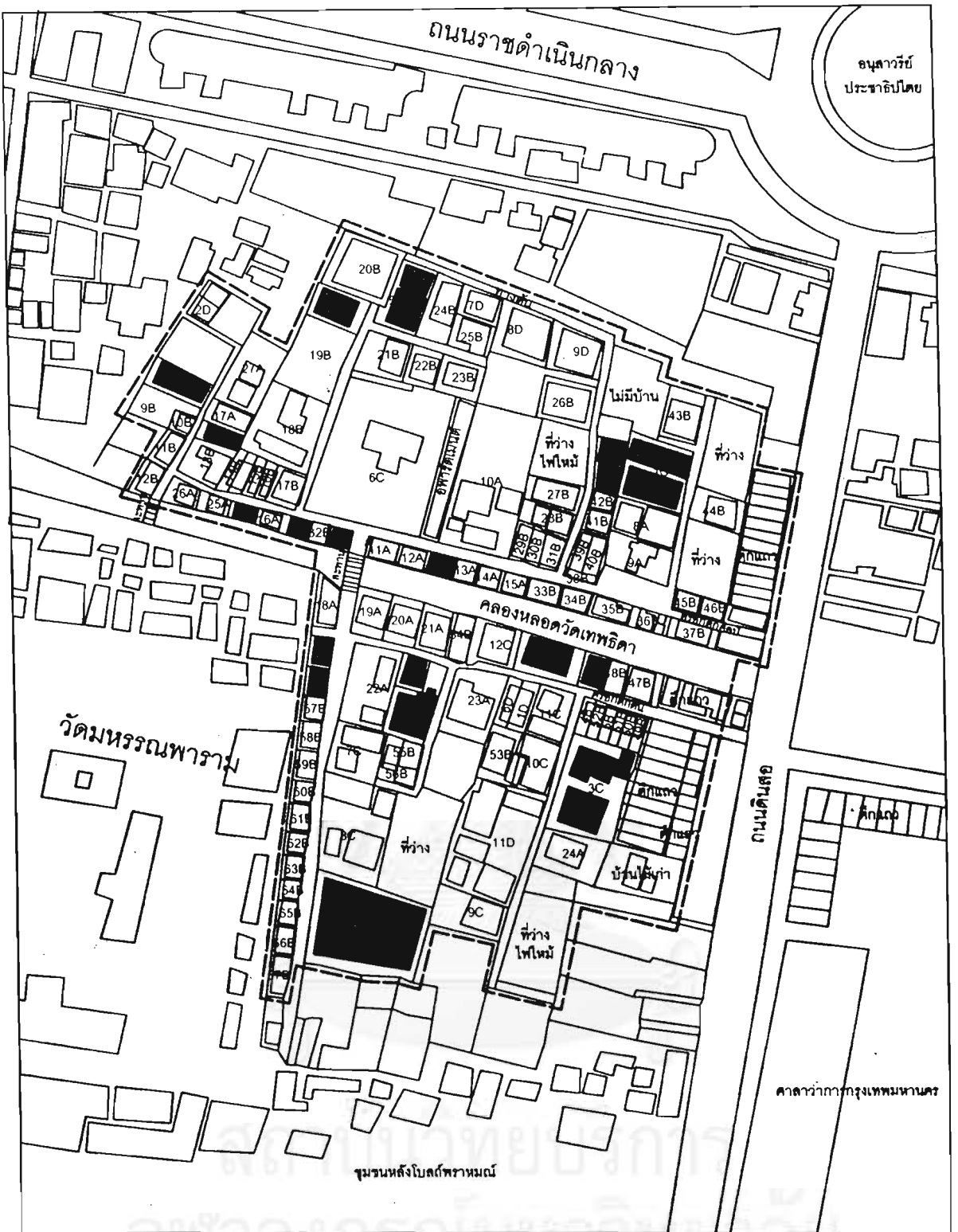
ประเภทบ้าน	จำนวน	จำนวนที่สำรวจ
1.บ้านแบบ A	27 หลัง	6 หลัง
2.บ้านแบบ B	67 หลัง	8 หลัง
3.บ้านแบบ C	12 หลัง	5 หลัง
4.บ้านแบบ D	11 หลัง	6 หลัง
รวม	117 หลัง	25 หลัง

ตารางที่ 5.1 แสดงบ้านตามจำนวนที่สำรวจ

5.1 ผลการสำรวจกรณีตัวอย่าง

ผลจากการสำรวจกรณีตัวอย่าง 25 หลังคาเรือนในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน โดยแบ่งหัวข้อที่ทำการศึกษา 7 หัวข้อ คือ

- 1.ที่ตั้ง
- 2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน
- 3.ลักษณะการครอบครองปัจจุบัน
- 4.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย
- 5.ประวัติและอายุของบ้าน
- 6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน
- 7.ความรู้สึของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีกดิน			
รูปที่ 5.2 แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านในชุมชนที่สำรวจ		สัญลักษณ์	ความหมาย
			บ้านที่สำรวจ
ที่มา : จากการสำรวจ	บ้านที่ลงสำรวจ มี จำนวนทั้งสิ้น 25 หลังคาเรือน		
Scale : No Scale			

กรณีศึกษาหลังที่1: สัมภาษณ์ผู้เช่า เพศชาย อายุ 74 ปี เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาที่1 คือบ้าน 1A (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ ห่างจากปากตรอกเข้าไปประมาณ 70 ม. เข้าซอยเล็กๆทางขวามืออีกประมาณ 15 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ขนาด 189 ตร.ม. แบ่งเป็นห้องเช่า 8 ห้อง

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง แบ่งเป็นห้องเช่า 4 ห้อง และห้องน้ำ 1 ห้อง มีบริเวณลานหน้าบ้าน และมีห้อง

เช่าอีก 1 ห้อง ลานหน้าบ้านสำหรับ ชักล้าง และใช้เป็นที่เก็บรถเข็นของผู้เช่า

ชั้นบน แบ่งเป็นห้องเช่า 3ห้อง

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงสร้างหลังคาไม้ มุงด้วยกระเบื้องยิปซัมลอนเล็ก

พื้นชั้นล่าง พื้นบ้านชั้นล่าง เป็นไม้กระดาน ส่วนบริเวณลานหน้าบ้านและชักล้างเป็นพื้น

ค.ส.ล.

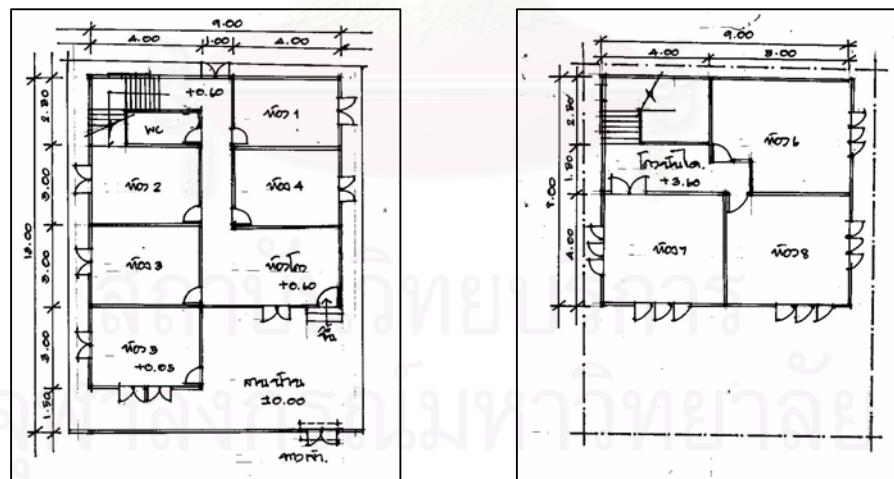
พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนังส่วนใหญ่เป็นไม้กระดาน บางส่วนเป็นไม้อัด

ประตู เป็นบานเปิดไม้ลูกฟักไม้ และลูกฟักกระดานดุนบางส่วน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟัก

กระจก และบานเกล็ดกระจก

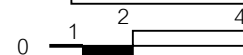
การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน

Scale: no scale

รูปที่ 5.2 แสดงแบบแปลนบ้าน 1A

ภาพถ่ายบ้าน1A

ภาพถ่ายบ้าน1A

ภาพด้านในของบ้านชั้นล่าง

บ้านชั้นล่างแบ่งห้องให้เช่า

ผู้ให้สัมภาษณ์พาไปชั้นบน

บ้านชั้นล่างแบ่งห้องให้เช่า4ห้อง

รูปที่ 5.3 แสดงภาพบ้าน 1A

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วัย และจากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัย สามารถประมาณอายุของบ้านที่ 60 ปี ซึ่งแต่เดิมนั้นเจ้าของบ้านให้อาศัยร่วมกับครอบครัว และแบ่งห้องให้เช่าเป็นบางส่วน ต่อมาบุตรชายของเจ้าของบ้านย้ายไปทำงานที่จังหวัดราชบุรี เจ้าของบ้านผู้เป็นบิดาจึงได้ติดตามไปอยู่ด้วยเมื่อ 3 ปีที่แล้ว จึงได้แบ่งห้องที่เหลือให้เช่าทั้งหลัง รวมระยะเวลาของการให้เช่าบ้านจนถึงปัจจุบันประมาณ 20 ปี

4.ลักษณะการครอบครองในปัจจุบัน โดยการเช่า แบ่งเป็นห้อง ราคาห้องละ 1,000-1,500 บาทต่อเดือน ขึ้นอยู่กับขนาดของห้อง

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุประมาณ 74 ปี เป็นผู้อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้นานที่สุด ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528 หรือ 18 ปีมาแล้ว โดยอาศัยอยู่กับลูกชายคนเล็ก ส่วนครอบครัวอาศัยอยู่ที่แฟลต การเคหะดินแดง ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ จังหวัดอยุธยา เข้ามาอยู่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่อายุ 10 ขวบ โดยมาอาศัยอยู่กับญาติที่ชุมชนนี้ตั้งแต่แรก จนโตมีครอบครัว จึงย้ายออกไปอยู่ที่แฟลตดินแดง และย้ายกลับมาอยู่ที่ชุมชนนี้อีกครั้ง โดยเช่าบ้านหลังนี้เป็นที่อยู่อาศัย เนื่องจากบ้านของญาติได้ถูกรื้อไปแล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2528 เพราะใกล้ที่ทำงาน เดินทางสะดวก ส่วนลูกชายคนเล็กเมื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัยจึงได้ย้ายมาอาศัยอยู่ด้วย แฟลตที่ดินแดงปัจจุบันลูกสาวและครอบครัวใช้อาศัย

ผู้เช่ารายอื่น ส่วนใหญ่เป็นคนต่างจังหวัด และเช่าอยู่มาเป็นระยะเวลานานพอสมควร อาศัยเป็นครอบครัว และประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไปในบริเวณใกล้เคียง สมาชิกในครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบไปด้วย

1) ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 74 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป

2) บุตรชาย อายุ 21 ปี ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และทำงานนอกเวลาด้วย

สภาพทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ ปัจจุบันเกษียณอายุราชการแล้ว ทำอาชีพรับจ้างทั่วไปในบริเวณใกล้เคียง รายได้อยู่ที่ประมาณ 5,000-7,000 บาทต่อเดือน ส่วนลูกชายก็ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำให้มีรายได้พอใช้ในแต่ละเดือน

ผู้เช่ารายอื่น ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายอาหารรถเข็น ในบริเวณใกล้เคียง มีรับราชการ และ เรียนหนังสือเป็นส่วนใหญ่

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน จากการสอบถามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่อเติม ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวว่า เจ้าของบ้านจะเข้ามาดูแลบ้าน รวมทั้งตรวจตราความเรียบร้อย ซ้ำรวดเร็วหาย 2-3 เดือนต่อครั้ง และหากมีการปรับปรุงใดๆ เจ้าของบ้านจะเป็นผู้ดำเนินการเอง ส่วนการซ่อมแซมเล็กน้อย ผู้เช่าจะเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยที่ผ่านมาได้มีการปรับปรุงบ้าน 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 แบ่งห้องให้เช่า เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมาหรือประมาณ ปี พ.ศ. 2543

เนื่องจาก เจ้าของบ้านย้ายออกไปอยู่ที่อื่น จึงแบ่งห้องให้เช่าเพิ่มขึ้น

ครั้งที่ 2 เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา เมื่อ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2545

เนื่องจาก เกิดไฟไหม้บ้านตรงข้าม และไฟลามมาติดหลังคาหน้าบ้าน จึงต้องเปลี่ยนหลังใหม่

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน จากการสอบถามเกี่ยวกับความรู้สึก ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่า อยู่บ้านหลังนี้มานานจนรู้สึกผูกพัน ค้นเคย และอยู่แล้วก็สบายใจ ไม่เคยมีปัญหาอะไรกับเจ้าของบ้านและผู้เช่าคนอื่น ส่วนปัญหาอื่นๆ ได้แก่สภาพความเก่าแก่ของบ้านที่เริ่มผุพังบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่มากอะไร พออยู่ได้ตามสภาพ หากมีส่วนใดต้องซ่อมแซมก็ทำกันเอง แต่ตอนนี้ก็ไม่คิดจะย้ายออกไปไหน เพราะอยู่ที่นี้สะดวกดีทุกอย่าง ใกล้ที่ทำมาหากิน และค้นเคยกับละแวกนี้เป็นอย่างดี

ส่วนความรู้สึกเกี่ยวกับบ้านโบราณ ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีความคิดเห็นอะไร เพราะเห็นบ้านแบบนี้มาจนชิน และอยู่ในละแวกนี้มานาน ประกอบกับต้องทำงานหาเช้ากินค่ำ จึงไม่ได้สนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้

กรณีศึกษาครั้งที่ 2 : สัมภาษณ์ผู้เช่า เพศหญิง อายุ 43 ปี เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2546

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาที่ 2 คือบ้าน 2A (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ด้านที่ติดกับกำแพงวัดมหารธรรมาราม ใกล้กับสะพานข้ามคลองหลอดวัดเทพธิดา ห่างจากสะพานข้ามคลองประมาณ 10 ม.

2. ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอย 148 ตร.ม. แบ่งเป็น 7 ห้อง **พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง** แบ่งเป็นห้องเช่า 4 ห้อง มีห้องน้ำรวม 2 ห้อง และบริเวณซักล้างด้านในบ้านมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ 1 ต้น อยู่ภายในบ้าน

ชั้นบน แบ่งเป็นห้องเช่า 3 ห้อง และมีระเบียงด้านบน

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาเป็นไม้ วัสดุผนังคือสังกะสี (สันนิษฐานว่าเดิมมุงด้วยกระเบื้องว่าว)

พื้นที่ชั้นล่าง พื้นห้องเป็นไม้กระดาน ส่วนทางเดิน ห้องน้ำ ซักล้าง เป็นค.ส.ล.

พื้นที่ชั้นบน เป็นไม้กระดาน

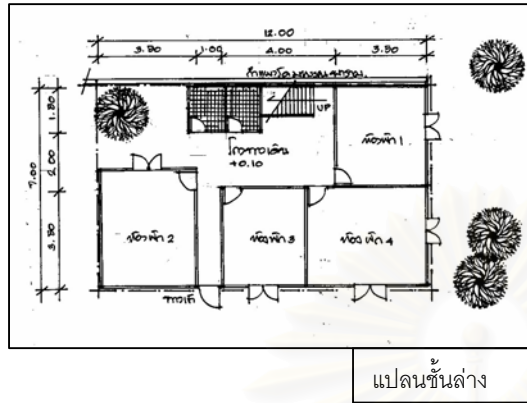
ผนัง ส่วนใหญ่เป็นไม้กระดาน และไม้ฉัดบางส่วน

ประตู-หน้าต่าง ประตูเป็นบานเปิดไม้ และบานเปิดไม้ลูกฟักกระดานดุน (ห้องชั้นบน และห้อง

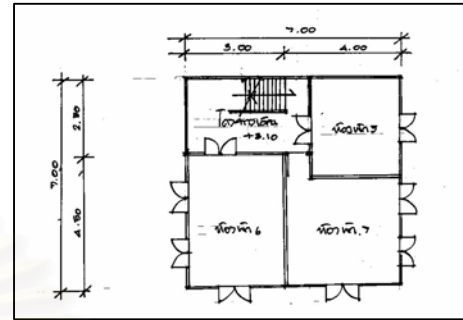
ชั้นล่างที่ไม่ใช่ห้องที่กันเพิ่ม) หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักไม้

บันได เป็นไม้ ชั้นล่างทางเดียว ไม่มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ช่องลมไม้ลายตารางใต้คานหลังคา ประตู หน้าต่างบานเปิดไม้ลูกฟักกระดานดุน

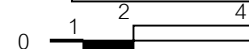

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน

รูปที่ 5.4 แสดงแบบแปลนบ้าน 2A

ภาพถ่ายบ้าน 2A

ภาพถ่ายบ้าน 2A

ภาพชั้นบนบ้านเมื่อมองจากด้านนอก

ภาพถ่ายบ้าน 2Aทางเข้าบ้าน

บริเวณภายในบ้านแบ่งห้องให้เช่า

บริเวณภายในบ้านแบ่งห้องให้เช่า

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัยและจากการสัมภาษณ์ผู้เช่า ที่กล่าวว่า “เห็นบ้านหลังนี้มาตั้งแต่เด็กแล้ว เพราะเกิดในชุมชนนี้ เดิมบ้านหลังนี้เจ้าของเดิมได้ใช้อาศัยมาก่อน ต่อมามีปัญหาทางการเงิน จึงได้นำบ้านไปจำนองกับคุณณรงค์ ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านคนปัจจุบัน เวลาต่อมาบ้านหลังนี้ได้ตกเป็นของคุณณรงค์ และได้กลายเป็นบ้านแบ่งห้องให้เช่าตั้งแต่นั้นมา แต่ทราบไม่รายละเอียดและช่วงเวลาที่แน่นอน คาดว่าประมาณ 30 กว่าปีมาแล้ว” ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ยังคงหลงเหลือลักษณะดั้งเดิมอยู่บ้าง และการสัมภาษณ์ผู้เช่าแล้ว คาดว่าบ้านหลังนี้น่าจะมีอายุอยู่ช่วง 80-100 ปี หรือในราวต้นรัชกาลที่ 6

4.ลักษณะการครอบครองปัจจุบัน โดยการเช่า แบ่งเป็นห้อง ค่าเช่าห้องละ 1,500-1,800 บาทต่อเดือน ผู้ให้สัมภาษณ์ เข้ามาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 หรือ 2 ปีมาแล้ว บ้านหลังนี้เจ้าของบ้านอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันนี้ด้วย คือบ้านเลขที่ 19/2 ในตรอกศิลป์

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เช่าเพศหญิง อายุ 43 ปี อยู่อาศัยกับครอบครัวจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ชุมชนนี้ สมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 4 คน ประกอบด้วย

1) ผู้ให้สัมภาษณ์ มีอาชีพขายพวกมาลัยหน้าตรอกตึกดิน

2) สามีผู้ให้สัมภาษณ์ อายุประมาณ 40 ปี ทำงานเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งที่ถนนราชดำเนินกลาง

3) บุตร ชาย-หญิง 2 คน ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนวัดมหารวมพาราม ชั้นประถม 3 และ 4

ส่วนผู้เช่ารายอื่น มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และค้าขาย อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นแม่ค้าขายพวกมาลัยอยู่ที่หน้าตรอกตึกดิน มีรายได้ไม่แน่นอน เพราะบางวันก็ขาย บางวันก็ไม่ขาย ส่วนสามีเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยมีรายได้ประจำ แต่บางเดือนรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ในวันที่สัมภาษณ์ทราบว่า ผู้เช่าค้างค่าเช่าบ้านมา 2 เดือนแล้ว

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเดิมบ้าน มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เพียงครั้งเดียว คือ การปรับปรุงให้เป็นบ้านแบ่งห้องให้เช่า นอกจากนั้นเป็นการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเล็กน้อย โดยผู้เช่าดำเนินการเอง

ครั้งที่ 1 ทำห้องแบ่งให้เช่า เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา

เนื่องจากเจ้าของบ้านต้องการทำให้เป็นบ้านเช่า

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เช่า ที่เพิ่งย้ายมาอยู่บ้านนี้ได้ไม่นาน แต่ก็อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มาตั้งแต่เกิด และเห็นบ้านหลังนี้มาตั้งแต่ยังเด็ก ผู้ให้สัมภาษณ์เดิมเคยอยู่อาศัยในบ้านโบราณหลังใหญ่ที่อยู่กันหลายครอบครัว บริเวณต้นตรอกศิลป์ ปัจจุบันได้ถูกรื้อไปแล้ว และยังคงอยู่ที่ชุมชนนี้เพราะความคุ้นเคยกับการทำมาหากิน และมีญาติๆ อยู่ในชุมชนนี้หลายคนที่เคยอยู่บ้านเดียวกันมาก่อน จึงไม่อยากจะย้ายไปอยู่ที่อื่น และก็เห็นบ้านโบราณอย่างนี้มาตั้งแต่เด็ก จึงไม่มีความรู้สึกว่าจะแปลก หรือ

ตื่นเต้นกับการอยู่ในบ้านโบราณแต่อย่างไร และเนื่องจากต้องทำงานเลี้ยงชีพอย่างหนัก ประกอบกับไม่เคยมีบ้านของตัวเอง ดังนั้นความรู้สึกใดๆเกี่ยวกับบ้านโบราณจึงไม่สามารถบอกได้แน่ชัด แต่ก็รู้สึกเสียดายถ้าบ้านที่เคยเห็นมานานต้องถูกเปลี่ยนแปลง หรือทิ้งสร้างขึ้นมาใหม่ เพราะรู้สึกว่าการอยู่อาศัยในบ้านไม้สบายกว่าบ้านสมัยใหม่

กรณีศึกษาหลังที่3: สัมภาษณ์ผู้เช่า เพศชาย อายุ 34 ปี เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาที่3 คือบ้าน 3A (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ เข้าไปในตรอกประมาณ 300 ม. อยู่ทางด้านซ้ายมือติดกับทางเดินในตรอก หลังบ้านติดกับคลองหลอดวัดเทพธิดาราม

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอย 165 ตร.ม. ยกได้สูง 60 ซม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง เป็นโถงอเนกประสงค์ มีส่วนทำครัว รับประทานอาหาร ห้องนอนชั้นล่าง 1 ห้อง และห้องน้ำ 1 ห้อง ด้านหลังบ้านออกไปสู่คลองหลอดได้

ชั้นบน มีห้องนอน 2 ห้อง

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคา เป็นไม้ วัสดุมุงคือ สังกะสี

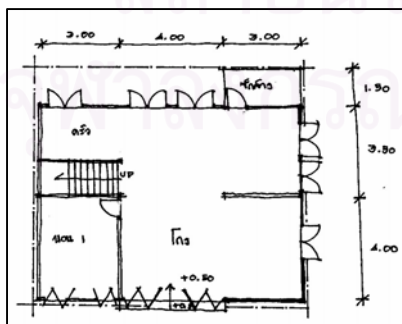
พื้น เป็นพื้นไม้กระดาน ทั้งชั้นล่างและชั้นบน

ผนัง เป็นไม้กระดาน

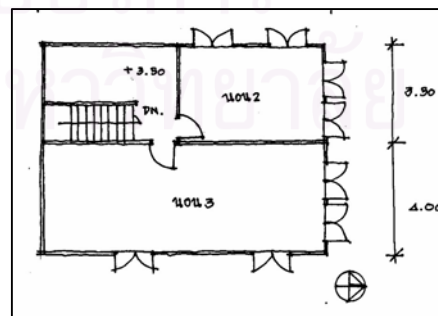
ประตู-หน้าต่าง ประตูหน้าบ้าน เป็นบานเฟี้ยมไม้ และบานเปิดไม้ หน้าต่าง บานเปิดไม้ และบานกระทุ้งลูกพักไม้

บันได เป็นไม้ ขึ้น-ลงทางเดียว ไม่มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ มีการตกแต่งช่องแสงด้วยกระจกลีแบบโบราณ ซึ่งเก่าและชำรุดแล้ว ประตูบานเฟี้ยมไม้ ไม้แผ่นเดี่ยวขนาดใหญ่ทั้งแผ่น ไม่มีกรอบวงกบและลูกพัก

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน

รูปที่ 5.5 แสดงแบบแปลนบ้าน 3A

ภาพถ่ายบ้าน 3A

รูปที่ 5.6 แสดงภาพบ้าน 3A

3.ประวัติและอายุของบ้าน บ้านหลังนี้เป็นบ้านเช่า เจ้าของบ้านคือ บ้านเลขที่ 51 อยู่ในตรอกศิลป์ เจ้าของบ้านเดิมคือคนชื่อนี้เคยไปขายประชาชนรัฐฯ ปัจจุบันก็ตกทอดสู่ทวดผม แต่เนื่องจากไม่สามารถขอข้อมูลจากเจ้าของบ้านได้ จึงไม่ทราบประวัติของบ้านหลังนี้ ทราบแต่เพียงว่ากรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และเจ้าของบ้านยังมีบ้านเช่าอีกหลายหลังในตรอกนี้

จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัยและจากการสัมภาษณ์ผู้เช่า สามารถประมาณอายุของตัวบ้าน ว่ามีอายุประมาณ 80 ปี หรืออยู่ในช่วงรัชกาลที่ 6

4.ลักษณะการครอบครองปัจจุบัน โดยการเช่าทั้งหลัง ค่าเช่า 1,500 บาทต่อเดือน ผู้เช่าเช่ามาตั้งแต่ พ.ศ. 2512 หรือประมาณ 35 ปีมาแล้ว เจ้าของบ้านคือบ้านเลขที่ 51 อยู่ในตรอกศิลป์ เยื้องกับบ้านหลังนี้ ประมาณ 20 ม.

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชาย อายุ 34 ปี ยังไม่มีครอบครัว อาศัยอยู่ในบ้านนี้ ร่วมกับมารดาและพี่สาว บิดาเสียชีวิตแล้ว ดังนั้นสมาชิกในครัวเรือนประกอบไปด้วย

- 1) ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 34 ปี อาชีพ นักข่าวกรมประชาสัมพันธ์
- 2) พี่สาว อายุ 38 ปี อาชีพ รับราชการอยู่ในกระทรวง
- 3) มารดา อายุ 60 ปี ไม่ได้ทำงาน

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์มีอาชีพเป็นนักข่าวอยู่ที่กรมประชาสัมพันธ์และพี่สาวรับราชการที่กระทรวงหนึ่ง แวดสนามหลวง ส่วนมารดาไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร เป็นแม่บ้านอยู่กับบ้านอย่างเดียว ค่าใช้จ่ายต่างๆภายในบ้านผู้ให้สัมภาษณ์และพี่สาวจึงช่วยกันจ่าย ส่วนพี่น้องคนอื่นก็ทำงานมีครอบครัวกันและย้ายออกจากบ้านนี้หมดแล้ว และตนเองก็มีบ้านส่วนตัวอยู่แล้วอีกหนึ่งหลัง เป็นทาวเฮ้าส์อยู่ในระหว่างการผ่อนชำระ

ในการดูแลรักษาบ้าน เจ้าของบ้านปล่อยให้ดูแลกันเอง ค่าใช้จ่ายสำหรับดูแลรักษาบ้านหลังนี้จึงไม่มากนัก เพราะไม่ใช้บ้านของตัวเอง

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 1 ครั้ง โดยผู้เช่าเอง ดังนี้

ครั้งที่ 1 เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจากกระเบื้องวาวเป็นสังกะสี เมื่อ จำไม่ได้แล้ว

เนื่องจาก กระเบื้องเดิมเก่า ผุพังมาก จึงต้องเปลี่ยนเป็นสังกะสีแทน เพราะราคาถูกกว่าวัสดุอื่น

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เกี่ยวกับความรู้สึกในการอยู่อาศัยในบ้านหลังนี้ ได้รับคำตอบว่า อยู่มานานและพี่น้องทุกคนก็เติบโตที่บ้านหลังนี้ จนเหมือนเป็นบ้านของตัวเอง รู้สึกผูกพัน และอยู่แล้วก็สบายดีไม่มีปัญหาอะไร เดินทางสะดวก แต่ก็ไม่ใช่บ้านของตัวเอง จึงไม่ได้ดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีมากนัก เพียงแต่ให้อยู่อาศัยได้เท่านั้น ไม่ได้ยึดติด เนื่องจากมีบ้านของตัวเองอยู่แล้ว แต่ตอนนี้ก็อยู่ไปเรื่อยๆ เพราะสะดวกเวลาไปไหนมาไหน จึงยังไม่คิดจะย้ายออก ส่วนแม่และพี่สาวก็คงจะอยู่ที่นั่นต่อไปเพราะแม่มีความผูกพัน ส่วนพี่สาวก็ทำงานแถวนี้

กรณีศึกษาหลังที่ 4: สัมภาษณ์ผู้เช่า เพศหญิง อายุ 43 ปี เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาที่ 4 คือบ้าน 4A (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกคิลปี เข้าไปในตรอกประมาณ 500 ม. บ้านจะอยู่ในซอยเล็กๆ ทางขวามือ ห่างจากคลองหลอดวัดเทพธิดาประมาณ 50 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอย 227 ตร.ม. แบ่งเป็นห้อง 5 ห้อง

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 2 ห้อง ขนาด 27 ตร.ม. และ 15 ตร.ม. ตามลำดับ ห้องน้ำรวม 4 ห้อง และลานหน้าบ้าน ใช้จอดรถเข็นของผู้เช่า และบริเวณปลูกต้นไม้เล็กน้อย

โครงสร้าง ชั้นบน มีห้องพัก 3 ห้อง และโถงอเนกประสงค์ ซึ่งผู้เช่าใช้เป็นส่วนทำครัว และพักผ่อน
เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาเป็นไม้ วัสดุผนังหลังคาเป็นกระเบื้องว่าว และสังกะสีบางส่วน

พื้นที่ชั้นล่าง เป็นพื้น ค.ส.ล. ภายในห้องปูเสื่อน้ำมัน บริเวณนอกบ้าน เป็นพื้น ค.ส.ล. เช่นกัน

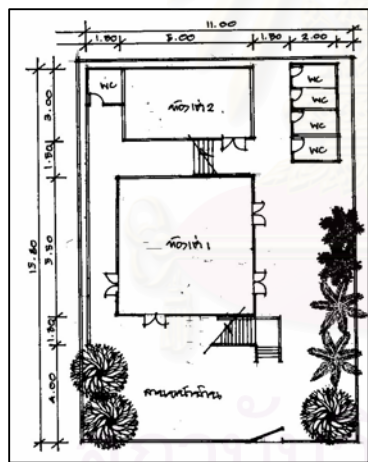
พื้นที่ชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง เป็นไม้กระดานและไม้ฉัดบางส่วน

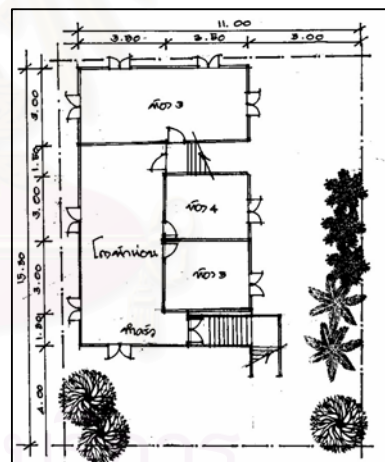
ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดไม้ และบานเปิดไม้ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักเกล็ดไม้ ช่องแสงกระจกลีแบบโบราณ และช่องลมไม้ตาตาราง

บันได ไม้ ขึ้น-ลงทางเดียว มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประตูบานเปิดไม้ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักเกล็ดไม้ ช่องแสงกระจกลีแบบโบราณ และช่องลมไม้ตาตาราง ทุกอย่างอยู่ในสภาพทรุดโทรม

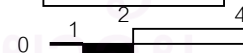

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน

รูปที่ 5.7 แสดงแบบแปลนบ้าน 4A

รูปถ่ายบ้าน 4A

ด้านล่างเป็นห้องพักของผู้ให้สัมภาษณ์

บ้านไต่ขึ้นชั้น บน

ส่วนทำครัว รับประทานอาหารข้างบน

บ้านไต่ขึ้นชั้นบนอีกตัวหนึ่ง
ด้านข้างเป็นห้องต่อใหม่

ภาพชั้นบนมองจากบ้านไต่

รูปที่ 5.8 แสดงภาพบ้าน 4A

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์ผู้เช่า สามารถประมาณอายุของตัวบ้านที่ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6 หรือมีอายุประมาณ 90 –100 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ทราบว่าเจ้าของบ้านเป็นใคร เนื่องจากไม่ใช่คนมาติดต่อเช่าแต่แรก ทราบแต่เพียงว่าเจ้าของบ้านได้ย้ายออกไปจากชุมชนแล้ว และยังมีบ้านให้เช่าอีก 1 หลัง ที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบเดียวกัน อยู่ถัดไปจากบ้านหลังนี้

4.ลักษณะการครอบครองปัจจุบัน โดยการเช่าทั้งหลัง ราคาเช่า 2,500 บาทต่อเดือน ผู้เช่าเช่ามาตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2515 หรือประมาณ 30 ปีมาแล้ว โดยผู้เช่าคือ พี่สาวของผู้ให้สัมภาษณ์

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิง อายุ 43 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังนี้มานานกว่าคนอื่น โดยมีระยะเวลาการอยู่อาศัย 30 ปี โดยอยู่ร่วมกับสามีและญาติจากต่างจังหวัด โดยผู้ที่เข้ามาเช่าบ้านหลังนี้ คือพี่สาวของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งปัจจุบันไม่ได้อยู่อาศัยเป็นประจำ แต่จะไปมาๆระหว่างบ้านนี้กับบ้านของลูกสาว ดังนั้นผู้ให้สัมภาษณ์จึงไม่ทราบชื่อของเจ้าของ

บ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์มาอยู่ที่บ้านหลังนี้ตั้งแต่วัยเด็กเพื่อหางานทำ มาอยู่ร่วมกับพี่สาวที่มาเช่าอยู่ก่อนแล้ว พร้อมกับครอบครัว

โดยมีสมาชิกในครัวเรือนทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 43 ปี ไม่ได้ทำงานประจำ
- 2) สามี ผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ 45 ปี ทำงานบริษัทเอกชน
- 3) พี่สาว อายุประมาณ 55 ปี
- 4) หลาน (บุตรของพี่สาว) เพศชาย อายุ 18 ปี ศึกษาระดับปวช. ที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

วิทยาเขตเพาะช่าง

- 5) หลาน เพศหญิง อายุ 22 ปี ทำงานบริษัทเอกชน
- 6) ญาติ 2 คน เป็นสามี-ภรรยา อาชีพ ขายไส้กรอก ลูกชิ้นปิ้งในบริเวณถนนดินสอ

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นแม่บ้านอยู่กับบ้านเฉยๆ เดิมเคยทำงานอยู่ที่โรงพิมพ์ แถวโรงแรมวัดโกสินทร์ หัวมุมถนนราชดำเนินกลาง แต่ต่อมาก็ลาออกเพราะสุขภาพไม่ดี ให้สามีทำงานคนเดียว ส่วนลูกๆ ก็ส่งไปอยู่ที่บ้านต่างจังหวัดกับตายาย ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ หลานทั้ง 2 คน คนแรกยังอยู่ในวัยเรียนเป็นเพศชายเรียนที่เพาะช่าง หลานสาวทำงานเป็นลูกจ้างบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ญาติที่มาอยู่ด้วย 2 คน มาขายไส้กรอก ลูกชิ้นปิ้งอยู่ในบริเวณตรอกวัดราชนัดดา ถนนดินสอ รายได้ไม่แน่นอน

ค่าเช่าบ้าน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ จากการสอบถาม ทราบว่า ช่วยกันจ่าย ตามจำนวนผู้อยู่อาศัย โดยพี่สาวของผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นผู้นำไปจ่ายให้เจ้าของบ้านทุกเดือน ผ่านบัญชีธนาคาร

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 3 ครั้ง โดยผู้เช่าเอง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ยกพื้นห้องชั้นล่าง เมื่อปี พ.ศ. 2544

เนื่องจาก พื้นบ้านเดิมต่ำกว่านี้ เข้าหน้าฝนน้ำมักจะท่วมเสมอ

ครั้งที่ 2 ทำห้องน้ำเพิ่ม เมื่อ ปี พ.ศ. 2544

เนื่องจากสมาชิกในบ้านเพิ่มขึ้น

ครั้งที่ 3 ทำห้องชั้นล่างให้หลานสาว เมื่อ กลางปี พ.ศ. 2546

เนื่องจาก หลานสาวมีแฟนมาอยู่ด้วย จึงอยากขยายห้องให้กว้างขึ้น

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ในส่วนความรู้สึกในการอยู่อาศัยก็คือ ชอบบ้านไม่เพราะเย็นสบายดี และก็เห็นบ้านไม่โบราณอย่างนี้มาตลอดตั้งแต่มาอยู่ที่นี่ แต่การดูแลรักษาค่อนข้างลำบาก ใช้ค่าใช้จ่ายสูง อย่างบ้านนี้ถ้าดูแลไม่ไหว ผุพังไปก็คงต้องปล่อย เพราะไม่มีเงิน และก็ไม่ใช่บ้านของตัวเอง แต่ที่ยังอยู่ที่นี้และไม่เคยย้ายออกไปคือ ทำเลที่ตั้งสะดวก ใกล้แหล่งทำมาหากิน และก็อยู่มานานจนผูกพันแล้ว แต่ถ้าสักวันหนึ่งต้องย้ายออกไป ก็ต้องออกไป แต่ตอนนี้ยังไม่มีแผนที่ย้ายออกไปอยู่ที่นี่จากการสอบถามถึงปัญหาต่างๆของการอยู่อาศัยแล้วพบว่า มีปัญหาทางด้านความเก่าแก่ทรุดโทรมของไม้ที่เป็นวัสดุ

ก่อสร้างหลักของบ้าน แต่ก็ได้ทำการซ่อมแซมแก้ไขไปเท่าที่จะทำได้โดยไม่ได้ใช้เงินมากนัก และไม่ได้คำนึงถึงความสวยงามหรือลักษณะเดิมทางสถาปัตยกรรมของบ้านแต่อย่างใด ส่วนการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีนั้นไม่ได้ทำเพราะค่าใช้จ่ายสูง ผู้อยู่อาศัยไม่มีเงินพอ และไม่ใช้บ้านของตัวเอง

กรณีศึกษาหลังที่5: สัมภาษณ์ผู้เช่า เพศหญิง อายุ 89 ปี เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาที่5 คือบ้าน 5A (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตีดิน

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอย 112 ตร.ม. แบ่งเป็นห้อง 4 ห้อง

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง เป็นห้องขนาด 42 ตร.ม. มีห้องน้ำรวม 1 ห้อง ทางด้านหลังบ้าน มีลานบ้านใช้เก็บของ ชักล้าง และทำครัว

ชั้นบน แบ่งเป็นห้อง 3 ห้อง ขนาดประมาณ 25 ตร.ม.

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ ยกเว้นเสาน้ำบ้าน เป็นเสา ค.ส.ล. โครงหลังคา เป็นไม้ มุงด้วยสังกะสี

พื้นชั้นล่าง ส่วนที่เป็นห้องเป็นพื้นไม้ ส่วนลานบ้านทางเดิน และห้องน้ำ เป็นพื้น ค.ส.ล.

พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

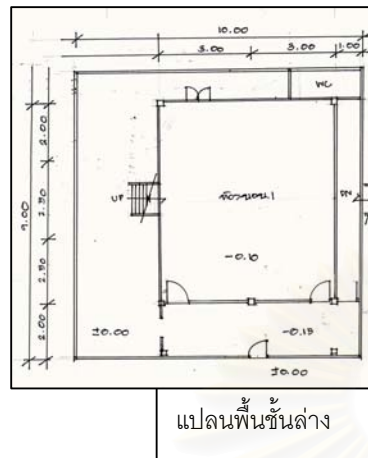
ผนัง ส่วนใหญ่เป็นไม้กระดาน และไม้ฉัดบางส่วน

ประตู-หน้าต่าง ประตูเป็นบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ และบานกระทุ้งไม้

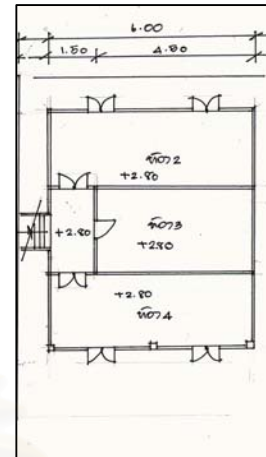
บันได เป็นไม้ ขึ้นลงทางเดียว พาดกับบ้าน ไม่มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ช่องลมตาดารางไม้ ใต้คานหลังคารอบตัวบ้าน ประตูบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน และฝาบานด้านสกัด เป็นลูกกรงซี่ไม้และมีหย่องไม้ได้ลูกกรง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

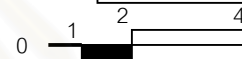
แปลนพื้นที่ชั้นล่าง

แปลนพื้นที่ชั้นบน

Scale: no scale

รูปที่ 5.9 แสดงแบบแปลนบ้าน 5A

บริเวณทางเข้าบ้าน

ช่องลมเหนือหน้าต่าง

ในบ้านส่วนที่คุ้นเคยอยู่อาศัย

บริเวณในลานบ้านเป็นที่วางของ ชักล้าง

บันไดขึ้นชั้นบนใช้เป็นที่อยู่ของญาติที่มาอาศัย

ชั้นบนแบ่งเป็น 3 ห้อง ยังเห็นลายช่องข้างล่างของซี่ไม้
ที่แสดงส่วนตกแต่งของบ้านแบบโบราณ

ห้องน้ำของบ้าน

รูปที่ 5.10 แสดงภาพบ้าน 5A

3. ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์
ผู้อยู่อาศัยที่กล่าวว่า “พี่สาวเล่าให้ฟังว่า ตอนมาอยู่บ้านนี้ใหม่ ๆ ได้ไว้ทุกข์ถวายพระพุทธรูปเจ้าหลวง ยังจำได้
ว่า ทางหลวงได้นำผ้าขาว – ดำมาแจก นุ่งเพื่อไว้ทุกข์” พอจะสรุปได้ว่า บ้านหลังนี้น่าจะอยู่ระหว่าง พ.ศ.
2440-2450 พร้อมกับการเกิดชุมชน ตระกาศิลป์-ตระกาศักดิน ทำให้บ้านมีอายุประมาณ 100 ปี

4. ลักษณะการครอบครองปัจจุบัน โดยการเช่าทั้งหลัง ค่าเช่า 1,000 บาทต่อเดือน ผู้เช่า อาศัยมาตั้งแต่
พ.ศ. 2486 หรือ 60 ปีมาแล้ว บ้านหลังนี้มีเจ้าของเป็นคนเดียวกับบ้าน 3B

5. ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้เช่าเป็น เพศหญิง อายุ 89 ปี ไม่มีครอบครัว จบการศึกษาระดับประถมศึกษา
มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ อ.แปดริ้ว และได้เข้ามาอยู่ที่กรุงเทพมหานครเมื่อจบการศึกษาจากบ้านเกิด โดยได้มา
อาศัยอยู่กับน้ำสาว ที่ตึกแถวบริเวณหน้าคุกเก่าหรือสวนรมณีนาถในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลก
ครั้งที่ 2 จึงได้ย้ายออกมาจากบ้านของน้ำสาว และมาอาศัยอยู่กับพี่สาวที่บ้านหลังนี้ โดยพี่สาวเป็นคนเช่า
อยู่กับครอบครัว ประกอบอาชีพเย็บผ้าจีวรและสบงพระ ส่งให้กับร้านเครื่องสังฆภัณฑ์ที่เสาชิงช้า ต่อมา
พี่สาวได้เสียชีวิตลง และตนเองก็อยู่อาศัยในบ้านหลังนี้ร่วมกับหลาน และเหลนสืบต่อมาจนปัจจุบัน
สมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 6 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 89 ปี ไม่ได้ทำงาน
- 2) หลานสาว (บุตรของน้องชาย) อายุ 20 ปี ศึกษาอยู่
- 3) หลาน เพศหญิง อายุ 10 ปี ศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนในชุมชนวัดราชนัดดา
- 4) ญาติ ผู้หญิง 3 คน อาชีพ ค้าขายอาหารรถเข็นในบริเวณใกล้เคียง

สภาพทางเศรษฐกิจ คุณยายผู้เช่า มีฐานะยากจน ไม่มีงานประจำทำ ตอนเช้าเกือบทุกวัน จะมีคนรู้จักมาช่วยเตรียมของสดเพื่อที่จะนำไปทำอาหารขายในตรอกวัดราชนัดดา โดยจะแบ่งกับข้าวมาให้ แทนเงินค่าตอบแทน คุณยายพอมีเงินเก็บอยู่บ้าน แต่ไม่มีนั้ก ได้พอใช้จ่ายส่วนตัว และเลี้ยงดูหลาน หลานๆ และญาติคนอื่น ช่วยส่งเงินมาให้บ้าง ค่าเช่าบ้านได้มาจากญาติผู้หญิงที่มาอยู่ด้วย เป็นผู้ช่วยจ่ายค่าเช่าบ้าน

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 2 ครั้ง โดยผู้เช่าเอง

ครั้งที่ 1 ปรับพื้นที่หน้าบ้านจากดินอัดแข็ง เป็นพื้น ค.ส.ล. เมื่อ ประมาณปี พ.ศ. 2490

เนื่องจาก เดิมพื้นเป็นดิน มีปัญหาเวลาฝนตก จะขึ้น และลื่น

ครั้งที่ 2 เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา จากกระเบื้องว่าว เป็นสังกะสี

เนื่องจาก กระเบื้องเดิมชำรุด

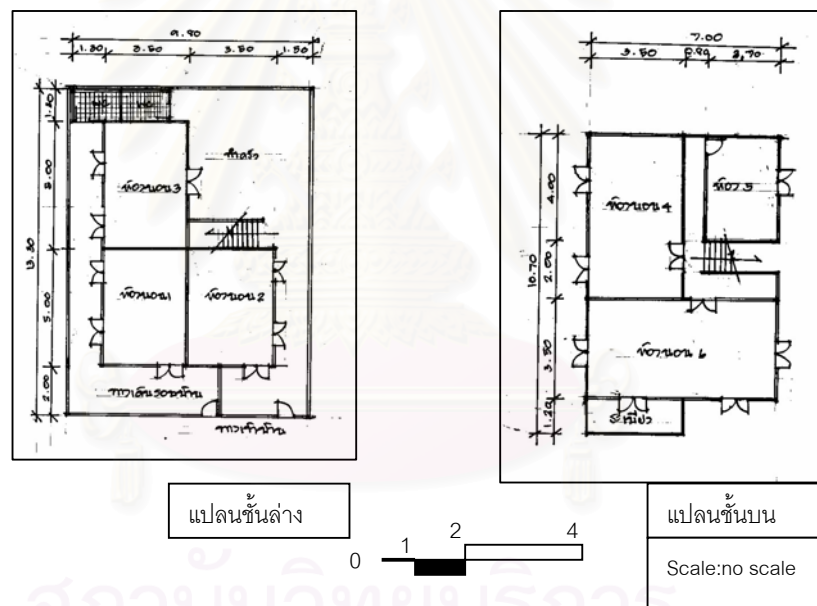
7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน จากการสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัย ได้คำตอบว่า รักบ้านที่ตัวเองอาศัยอยู่นี้ ชอบอยู่บ้านไม้ เพราะอยู่มานานแล้วจนเกิดความผูกพัน และไม่คิดจะย้ายออกไปไหน เจ้าของบ้านก็ไม่ได้มายุ่งเกี่ยวอะไร ให้อยู่ต่อไปเรื่อยๆ และตั้งแต่มาอยู่ที่กรุงเทพฯ ก็อยู่ในบ้านแบบโบราณมาตลอด บ้านที่เคยอยู่ที่หน้าคุกเก่า ก็เป็นตึกแถวแบบโบราณ จนกระทั่งย้ายมาอยู่ในตรอกนี้ก็อยู่ในบ้านไม้โบราณเหมือนกัน และในละแวกนี้ก็มียุคบ้านแบบนี้ทั้งนั้น จึงรู้สึกคุ้นเคยและเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่อยู่อาศัยในบ้านโบราณ แต่เนื่องจากไม่มีเงินจึงไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก ประกอบกับไม่ใช่บ้านของตัวเองด้วยจะทำอะไรมากก็ไม่ได้

กรณีศึกษาหลังที่ 6: สัมภาษณ์เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุประมาณ 90 ปี เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2547

1. ที่ตั้ง กรณีศึกษาที่ 6 คือบ้าน 6A (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกคิลิปี ห่างจากปากตรอกประมาณ 50 ม. เข้าไปซอยเล็กๆทางขวามือ ที่ตั้งของบ้านอยู่ติดกันกับบ้าน 1 A

2. ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอย 198.25 ตร.ม. สร้างเต็มพื้นที่

- พื้นที่ใช้สอย** ชั้นล่าง มีห้อง 3 ห้อง ขนาด 17.5 ตร.ม. และบริเวณทำครัวด้านหลัง มีห้องน้ำ 2 ห้อง
- ชั้นบน** มี 3 ห้อง ขนาด 14 ตร.ม., 21 ตร.ม. และ 25 ตร.ม. ตามลำดับ และระเบียงบ้าน
- โครงสร้าง** เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคา เป็นไม้ วัสดุผนังเป็นสังกะสี และกระเบื้องยิปซัมบางส่วน
- พื้นที่ชั้นล่าง ในห้องพักเป็นพื้นไม้กระดานปูเสื่อน้ำมัน ส่วนของทางเดินรอบบ้าน และบริเวณหลังบ้านที่ทำครัวและซักล้าง เป็นพื้น ค.ส.ล.
- พื้นที่ชั้นบน เป็นไม้กระดานทั้งชั้น
- ผนัง เป็นไม้กระดาน
- ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดและบานพับไม้ ลูกบิดกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกบิดไม้
- บันได เป็นไม้ ขึ้นลงทางเดียว ไม่มีชานพัก
- การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ** ช่องลมไม้ซี่ และช่องแสงกระจกสีแบบโบราณ ประตูบานเปิดไม้ ลูกบิดกระดานดุน

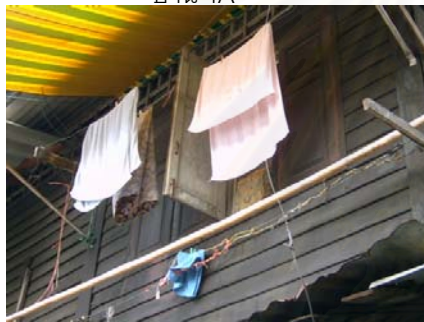

รูปที่ 5.11 แสดงแบบแปลนบ้าน 6A

บ้าน 4A

ชั้นล่างเป็นห้องของผีให้สัมภาษณ์

ภาพถ่ายบ้าน 4A ชั้นบน

ทางไปห้องน้ำด้านข้างบ้าน

บริเวณหน้าห้องของคุณยาย

รูปที่ 5.12 แสดงภาพบ้าน 6A

3.ประวัติและอายุของบ้าน บ้านหลังนี้ เฉพาะตัวบ้านเดิมเป็นบ้านของคุณหลวงท่านหนึ่งที่อยู่ในตรอกคิลปี แต่ต่อมาไม่ทราบด้วยสาเหตุใด จึงได้ขายแต่ก็ขายเฉพาะบ้าน และคุณยาย ซึ่งในขณะนั้นกำลังเริ่มสร้างครอบครัว กำลังมองหาบ้านอยู่พอดี จึงได้มาซื้อต่อบ้านหลังนี้ แล้วรื้อเอาไม้มาสร้างบ้านในที่ดินผืนนี้ที่ซื้อใหม่อีกที แต่เมื่อถามถึงที่ตั้งของบ้านเดิมคุณยายก็จำไม่ได้แล้ว บอกได้แต่เพียงว่าอยู่ในตรอกคิลปี

เท่านั้น และยังจำชื่อของคุณหลวงเจ้าของบ้านเดิมไม่ได้ด้วย จึงไม่สามารถบอกที่ตั้งเดิมของบ้านหลังนี้ได้ และในการสร้างบ้านก็ได้สร้างตามแบบเดิมของบ้าน

จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัยและจากการสัมภาษณ์เจ้าของบ้าน ที่ให้สัมภาษณ์ว่า ชื้อบ้านหลังนี้มาในปี พ.ศ. 2476 และมาสร้างในที่ในช่วงเวลาเดียวกัน ขณะนั้นนับเป็นเวลา 70 ปี แล้ว เมื่อรวมกับอายุบ้านก่อนที่คุณยายจะซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิม คาดว่าน่าจะอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 6 คือประมาณ พ.ศ. 2455-2463 ดังนั้นบ้านหลังนี้น่าจะมีอายุประมาณ 90 ปี

4.ลักษณะการครอบครองในปัจจุบัน เป็นบ้านส่วนตัว เจ้าของบ้านใช้อาศัยเองโดยมีหลาน ญาติมาอาศัยอยู่ด้วย เจ้าของบ้านได้ซื้อบ้านหลังนี้มาจากเจ้าของเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2476 หรือ 70 ปีมาแล้ว

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย เจ้าของบ้าน คือ คุณยาย อายุประมาณ 90 ปี เป็นคนกรุงเทพมหานครโดยกำเนิด บ้านเดิมอยู่บริเวณริมคลองหลอด ซ่างสะพานซ่างโรงสี เมื่อจบการศึกษา จึงได้มาเป็นครูสอนที่โรงเรียนนวมวิทยา (ปัจจุบันเป็นศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร) และได้มาซื้อเฉพาะบ้านหลังนี้ต่อจากเจ้าของเดิมที่ตรอกศิลป์ และรื้อบ้านมาสร้างใหม่ในที่ดินผืนนี้ที่ซื้อต่างหาก เพื่ออยู่อาศัยร่วมกับสามี และลูกสาว ต่อมาภายหลังลูกสาวแต่งงานและย้ายออกไปอยู่บ้านส่วนตัวบริเวณย่านรัชดาภิเษก

ปัจจุบัน คุณยายอาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ ร่วมกับหลานสาว และญาติอีก 5 คน สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย

- 1)คุณยายเจ้าของบ้าน
- 2)หลานสาว อายุ 25 ปี ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 3)ญาติๆและครอบครัว 2 ครอบครัว ประกอบอาชีพค้าขาย และขายอาหารรถเข็นในตลาดตรอกวัดราชนัลดดา

สภาพทางเศรษฐกิจ คุณยายเจ้าของบ้าน ไม่ได้ทำงานแล้ว อาศัยเงินบำนาญและเงินเก็บที่มีร่วมกับเงินที่ลูกสาวส่งให้ใช้ สำหรับใช้จ่ายประจำวัน ส่วนอาหาร ญาติที่มาอาศัยอยู่ด้วยเป็นดูแล และช่วยจ่ายค่าเช่าห้องให้คุณยายด้วย ทั้ง 2 ครอบครัว สำหรับค่าเช่าบ้านและค่าใช้จ่ายต่างๆในบ้าน คาดว่าลูกสาวคุณยายจะเป็นผู้ดูแลจัดการแทนคุณยาย

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 2 ครั้ง โดยเจ้าของบ้านเอง

ครั้งที่ 1 เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจากกระเบื้องว่าว เป็นสังกะสี เมื่อ จำไม่ได้แล้ว

เนื่องจาก กระเบื้องเดิมผุพัง

ครั้งที่ 2 ทำหลังคากันสาดระเบียงบ้านชั้นบน เมื่อ ปี พ.ศ. 2543

เนื่องจาก เดิมไม่มีกันสาดด้านนี้ ฝนจึงสาดเข้ามา

7. **ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน** จากการสอบถามเกี่ยวกับความรู้สึกที่เกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัย ได้รับคำตอบว่า รู้สึกรักและหวงบ้านหลังนี้มาก เพราะซื้อมาด้วยเงินเก็บของตัวเองเป็นบ้านหลังแรกและหลังเดียวของตนด้วย อีกทั้งอยู่มานานแล้ว จึงรู้สึกผูกพัน สาเหตุที่ซื้อบ้านหลังนี้ก็เพราะชอบบ้านไม้ (บ้านเดิมเป็นตึกแถว) และบ้านหลังนี้ก็สวยถูกใจจึงได้ซื้อต่อมา และก็อยู่อาศัยมาตลอด ไม่เคยออกไปอยู่ที่อื่น หรือคิดจะย้ายออกไปก็ไม่คิด แม้แต่ลูกสาวชวนให้ออกไปอยู่ด้วยกันก็ไม่ไป เพราะเป็นห่วงบ้าน แต่ด้วยกำลังทรัพย์และอายุที่มากแล้วจึงไม่สามารถดูแลรักษาให้ดีกว่านี้ได้ และลูกสาวก็ไม่ได้สนใจบ้านบ้านหลังนี้ด้วย จึงต้องซ่อมแซมไปตามสภาพให้พออยู่อาศัยได้

กรณีศึกษาหลังที่ 7: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศหญิง อายุ 37 ปี เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2547

1. **ที่ตั้ง** กรณีศึกษาหลังที่ 7 คือ บ้าน 1B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ ห่างจากปากตรอกประมาณ 300 ม. หลังบ้านติดกับคลองหลอดวัดเทพธิดา ห่างจากสะพานข้ามคลองหลอดเชื่อมระหว่างตรอกศิลป์-ตรอกตีที่ดิน 5 ม.

2. **ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน** เป็นบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน 2 ชั้น ชั้นล่างเป็น ค.ส.ล. ชั้นบนเป็นไม้ ขนาดพื้นที่ใช้สอย 161.20 ตร.ม. แบ่งเป็น 7 ห้อง

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง แบ่งเป็นห้องเช่า 3 ห้อง และห้องน้ำ 5 ห้อง

ชั้นบน แบ่งเป็นห้องเช่า 4 ห้อง ขนาดห้องละ 14-16 ตร.ม. และระเบียงชั้นบน

โครงสร้าง เสา-คาน โครงสร้างชั้นล่างเป็น ค.ส.ล. ชั้นบนเป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังเป็นกระเบื้องยิปซัม

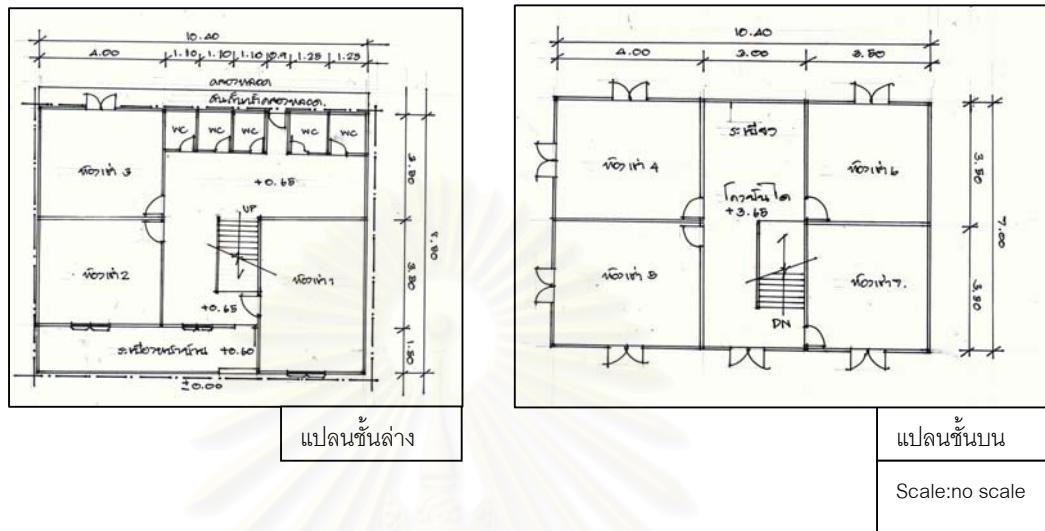
พื้นชั้นล่าง เป็น ค.ส.ล. พื้นชั้นบนเป็นไม้กระดาน

ผนังชั้นล่างเป็น ค.ส.ล. ผนังชั้นล่างเป็นไม้กระดาน

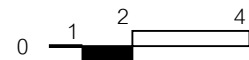
ประตู-หน้าต่าง ชั้นบน ประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเกล็ดกระจก ชั้นบนประตูบานเปิดไม้และบานเปิดไม้ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน

บันได เป็นไม้ ขึ้นลงทางเดียว ไม่มีชานพัก ระเบียงไม้ ลูกกรงไม้กลิ้ง

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณประตูหน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน

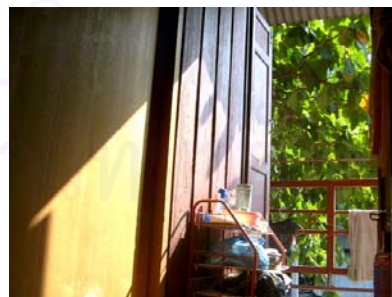
รูปที่ 5.13 แสดงแบบแปลนบ้าน 1B

ภาพถ่ายบ้าน 1B ด้านหน้า

ภาพถ่ายบ้าน 1B ข้างในบ้านชั้นล่าง

ชั้นบนมีระเบียงด้านหลังติดกับคลองหลอด

รูปที่ 5.14 แสดงภาพบ้าน 1B

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์เพียงจะเข้ามาอยู่อาศัยจึงไม่ทราบประวัติของบ้าน เมื่อประมาณ 2 ปีที่ผ่านมาบ้านนี้ได้เปิดเพื่อทำการซ่อมแซมให้เป็นรูปแบบในปัจจุบัน ดังนั้นผู้เช่าทุกคนจึงเป็นคนมาอยู่ใหม่ เมื่อสอบถามผู้อยู่อาศัยจากบ้านข้างเคียง ทราบว่าบ้านนี้เป็นบ้านเช่ามานานแล้ว โดยเจ้าของไม่ได้อยู่อาศัยเองเลย ได้กรรมสิทธิ์บ้านมาโดยที่เจ้าของบ้านเดิมนำบ้านมาขายให้กับบ้านเลขที่ 51 ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านคนปัจจุบัน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และจากการสอบถามผู้ที่อยู่ในบ้านใกล้เคียง สามารถประมาณอายุของตัวบ้านที่ 70-80 ปี หรืออยู่ในช่วงรัชกาลที่ 7

4.ลักษณะการครอบครองในปัจจุบัน โดยการเช่า แบ่งเป็นห้อง ๆ ค่าเช่าห้องละ 1,800-2,000 บาทต่อเดือน ขึ้นอยู่กับขนาดห้อง

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิง อายุ 37 ปี เป็นคนต่างจังหวัด อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ร่วมกับสามี และผู้เช่าอื่นอีก รวมจำนวนผู้อยู่อาศัย 10 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นแม่ค้าขายลูกชิ้นปิ้งอยู่ในตรอกศิลป์และถนนดินสอ ส่วนสามีขายก๋วยเตี๋ยวรถเข็นอยู่ในถนนดินสอ ระดับรายได้ไม่แน่นอน

ส่วนผู้เช่ารายอื่น มีอาชีพรับจ้าง ขับรถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ค่าขายบ้าง อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 1 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ปรับปรุงชั้นล่างให้เป็นค.ส.ล. (เดิมเป็นไม้) และทำห้องให้เช่า เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2544

เนื่องจาก เจ้าของบ้านต้องการปรับปรุงบ้านเดิมที่เป็นบ้านไม้ ที่เก่ามากและเริ่มผุพังแล้ว จึงทำชั้นล่างใหม่ เป็นค.ส.ล. แต่ชั้นบนคงเดิม เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาใหม่ จากเดิมสันนิษฐานว่าเป็นกระเบื้องว่าว มาเป็นกระเบื้องยิปซัม

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน จากการสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าไม่ได้รู้สึกอะไร หรือคิดว่าบ้านเป็นบ้านโบราณเก่าแก่แต่อย่างไร เพราะตอนเข้ามาอยู่ก็เห็นบ้านในสภาพนี้แล้ว และเพิ่งเข้ามาอยู่ในชุมชนได้ไม่นาน โดยย้ายมาจากภูมิลำเนาที่ต่างจังหวัด จึงไม่มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ เห็นว่ามีบ้านให้เช่าที่นี่ ก็มาเช่าอาศัยอยู่ประกอบอาชีพ ตามคำชักชวนของเพื่อนๆ ที่รู้จักกันที่มาอยู่ในชุมชนนี้ก่อนหน้า เมื่อถามว่าแล้วชอบบ้านโบราณที่เห็นอยู่ในชุมชนนี้หรือเปล่า ได้รับคำตอบว่าไม่รู้จะชอบหรือไม่ชอบดี เราก็ไม่เคยอยู่ และก็ไม่ใช่บ้านของเรา แต่ถ้าเลือกก็ไม่เอา เพราะไม่อยากจะดูแลและคิดว่าเป็นบ้านที่ไม่เหมาะกับการอยู่อาศัยสำหรับครอบครัวของตน ที่ต้องทำงานในลักษณะหาเช้ากินค่ำ

กรณีศึกษาครั้งที่ 8: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศชาย อายุ 42 ปี เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาครั้งที่ 8 คือ บ้าน 2B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกคิปลี เข้าไปจากปากตรอก ประมาณ 500 ม. เข้าไปในซอยเล็กๆ ทางขวามือ ห่างจากคลองหลอดวัดเทพธิดาประมาณ 50 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ยกใต้ถุนสูงประมาณ 60 ซม. แบ่งเป็นห้องเช่าทั้ง 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอย 438.50 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง เป็นเช่า 7 ห้อง โถงอเนกประสงค์ ห้องน้ำรวมด้านหลังบ้าน 3 ห้อง ลานหน้าบ้าน สำหรับเก็บของ และจอดรถขึ้น พื้นที่ใช้สอยชั้นล่าง 260 ตร.ม.

ชั้นบน ผู้วิจัยไม่ได้ขึ้นไปสำรวจ แต่จากการสัมภาษณ์ผู้เช่า ทราบว่า ชั้นบน เจ้าของใช้ อยู่อาศัยเอง และแบ่งห้องให้เช่าด้วย มีพื้นที่ใช้สอยประมาณ 178 ตร.ม.

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังเป็นกระเบื้องยิปซัม และสังกะสีบางส่วน

พื้นที่ชั้นล่าง เป็นไม้กระดาน ส่วนของทางเดินรอบบ้านและห้องน้ำเป็น ค.ส.ล.

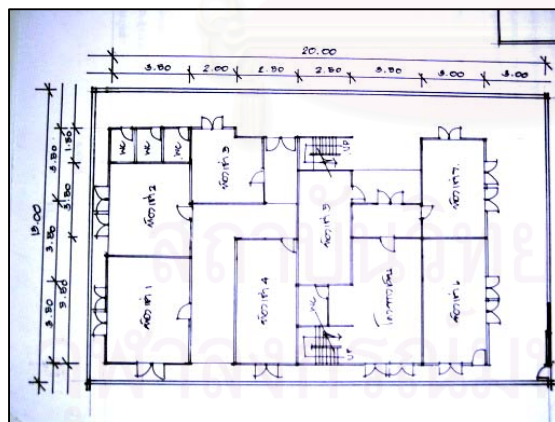
พื้นที่ชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง เป็นไม้กระดาน และไม้อัดบางส่วน

ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดไม้ หน้าต่าง บานเปิดไม้ ลูกฟักไม้ และกระจกในชั้นบน

บันได เป็นไม้ ขึ้นลงทางเดียว ไม่มีชานพัก

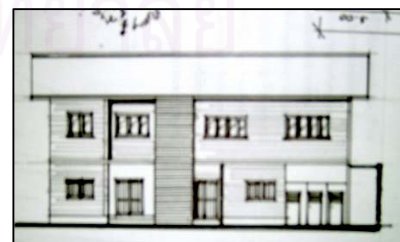
การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

แปลนชั้นล่าง

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

รูปที่ 5.15 แสดงแบบแปลนบ้าน 2B

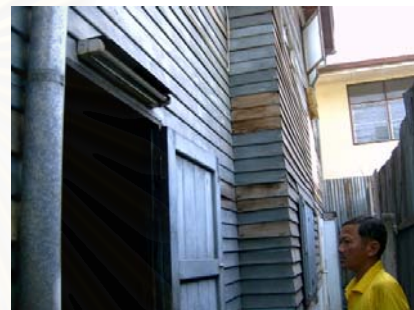
บริเวณหน้าบ้านเป็นที่วางของ รถเข็น

บริเวณด้านข้างของบ้าน ที่มีทางเข้าข้างในบ้าน

ภาพบ้านชั้นบน

บริเวณด้านข้างของบ้าน ที่มีทางเข้าข้างในบ้าน

ทางเดินรอบบ้าน

ทางเข้าบ้านที่แบ่งห้องเช่า มีบันไดขึ้นชั้นบน

ส่วนครัว เก็บของ

ห้องเช่าชั้นล่างที่เข้าจากด้านข้าง

รูปที่ 5.16 แสดงภาพบ้าน 2B

3.ประวัติและอายุของบ้าน เดิมบ้านหลังนี้เป็นบ้านที่ใช้อาศัยของครอบครัวเจ้าของบ้าน ต่อมาสามีเจ้าของบ้านเสียชีวิตลง ลูกๆจึงคิดกันทำบ้านให้เช่า เพราะเนื้อที่เยอะ การดูแลลำบาก ต้องใช้เงินมากอยู่คนเดียวไม่คุ้ม จึงปรึกษากับแม่ และทำเป็นบ้านเช่า โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างแต่อย่างใด เพียงกันห้อง และทำห้องน้ำใหม่เท่านั้น

จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และการสัมภาษณ์อายุของตัวบ้านจากผู้เช่า ทราบว่าอายุของบ้านอยู่ที่ 70-80 ปี หรือในช่วงรัชกาลที่ 7

4.ลักษณะการครอบครองในปัจจุบัน เป็นบ้านแบ่งห้องให้เช่า ผู้ให้สัมภาษณ์เช่าอยู่เป็นระยะเวลา 30 ปีแล้ว ราคาเช่าห้องละ 1,500 บาทต่อเดือน ส่วนเจ้าของบ้าน ก็ยังคงอาศัยอยู่ในบ้านด้วย

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังนี้ มี 2 ประเภทคือ เจ้าของบ้าน และผู้เช่า ซึ่งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย

1)เจ้าของบ้าน 2 คน คือ มารดา อายุ 70 ปี กับบุตรสาว อายุประมาณ 40 ปี อาชีพรับราชการ

2)ผู้เช่า 15 คน รวมผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์ ปัจจุบันมีอาชีพรับจ้างทั่วไป รวมทั้งดูแลบ้านเช่าด้วย อาชีพเดิมเคยทำงานอยู่ที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ที่ถนนดินสอ

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 4 ครั้ง โดยเจ้าของบ้านเป็นผู้กำหนด ดังนี้

ครั้งที่ 1 แบ่งห้องให้เช่า เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา หรือราวปี พ.ศ. 2516

เนื่องจาก บ้านมีพื้นที่มาก และอยู่กันเพียงไม่กี่คน จึงคิดที่จะทำบ้านเช่า เพื่อหารายได้เสริม

ครั้งที่ 2 ทำห้องน้ำใหม่ เมื่อประมาณ 6 ปีที่ผ่านมา หรือราวปีพ.ศ. 2540

เนื่องจาก สมาชิกในบ้านเพิ่มขึ้น ห้องน้ำที่มีอยู่เดิมไม่เพียงพอ

ครั้งที่ 3 ซ่อมผนังบ้านใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2542

เนื่องจาก ผนังเดิมเก่า และผุพังแล้ว

ครั้งที่ 4 เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา เป็นกระเบื้องยิปซัม เมื่อ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2546

เนื่องจาก หลังคาเดิมเก่า และรั่วมาก จึงต้องเปลี่ยนเป็นบางจุด

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดที่ตรอกศิลป์ และย้ายออกไปอยู่ต่างจังหวัดตอนเด็ก เมื่อโตจึงย้ายมาอยู่ที่นี้ เพื่อประกอบอาชีพ เมื่อมีครอบครัวจึงย้ายออกมาอยู่ที่ห้องเช่านี้ แต่ปัจจุบันครอบครัวย้ายไปอยู่บ้านที่หัวตะเข้ ผู้ให้สัมภาษณ์จึงอยู่คนเดียว เนื่องจากไม่อยากจะย้ายไปไกล อยู่ที่นี้มาตั้งแต่เกิด และก็เห็นบ้านหลังนี้มานานแล้ว เมื่อโอกาสจึงย้ายเข้ามาอยู่ ความรู้สึกจากการสอบถาม ไม่ค่อยมีความรู้สึกอะไรเกี่ยวกับบ้านโบราณนัก เห็นมาตั้งแต่เด็กจนชิน แต่ก็รู้สึกผูกพันกับชุมชนนี้มากกว่า จึงยังอยู่อาศัยที่บ้านในชุมชนนี้

กรณีศึกษาหลังที่ 9: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศหญิง อายุ 47 ปี เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 9 คือ บ้าน 3B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน เข้าไปประมาณ 200 ม. เป็นที่ดินแปลงเดียวกับบ้าน 5A โดยมีรั้วสังกะสีกั้น เจ้าของบ้านเช่าเป็นคนเดียวกัน

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน 2 ชั้น ชั้นล่าง เป็น ค.ส.ล. ชั้นบนเป็นไม้ มีระเบียงยาวด้านหน้าของบ้าน ขนาดพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบัน 247 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 4 ห้อง เป็นห้องพัก 2 ห้อง ห้องน้ำ 1 ห้อง ห้องเก็บของ และมีห้องน้ำด้านนอกตัวบ้าน 1 ห้อง

ชั้นบน มีห้องพัก 4 ห้อง ระเบียงทางเดินรอบบ้าน

แปลงที่ดิน ขนาดของที่ดินของบ้าน 3B มีพื้นที่ประมาณ 453.25 ตร.ม. ซึ่งรวมพื้นที่ของบ้าน 5A เอาไว้ด้วย โดยมีเจ้าของบ้านคนเดียวกัน แต่แบ่งบ้านออกเป็น 2 หลัง มีรั้วสังกะสีกั้น และผู้เช่าเป็นคนละครอบครัวกัน

โครงสร้าง เสา-คาน ชั้นล่าง เป็น ค.ส.ล. ชั้นบนเป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังเป็นสังกะสี พื้นที่ชั้นล่าง เป็นพื้น ค.ส.ล. รวมทั้งห้องน้ำหน้าบ้าน และบริเวณลานซักล้าง พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

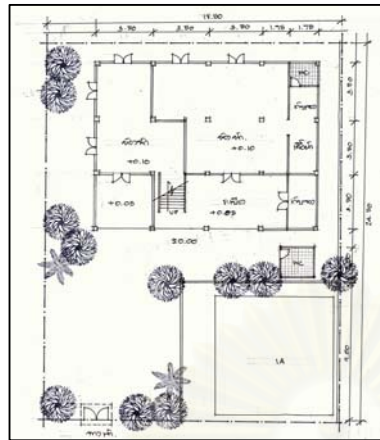
ผนัง ชั้นล่าง เป็น ค.ส.ล. ชั้นบนเป็นไม้กระดาน

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูเป็นบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเปิด บานเกล็ดกระจก ประตูชั้นบน เป็นบานเปิดและบานเพี้ยมไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุนและเกล็ดไม้ ช่องแสงกระจกสี ช่องลมไม้ฉลุลวดลายสวยงาม

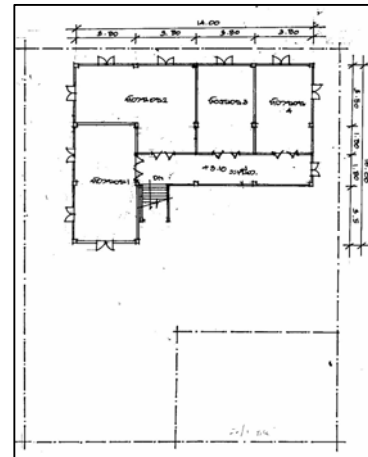
บันได เป็นไม้ ลูกกรงไม้กลึงและลูกกรงเหล็กตัดลวดลายสวยงามบริเวณระเบียงบ้านชั้น

บน

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะสถาปัตยกรรมของตัวบ้านที่อยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5 รายละเอียดของส่วนตกแต่งต่างๆของบ้าน ยังอยู่ในสภาพค่อนข้างดี และมีความละเอียดของลวดลายมาก

แปลนชั้น

แปลนชั้น

รูปด้านหน้า

รูปที่ 5.17 แสดงแบบแปลนบ้าน 3B

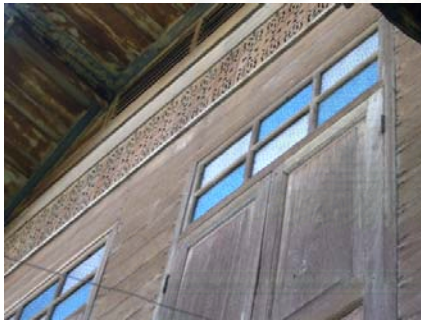
มีระเบียงรองทางเดินชั้นบน

ระเบียงทางเดิน
ชั้นบนมีห้อง 4ห้อง

ภายในห้องชั้นล่างใช้เป็นที่พักอาศัย

หน้าต่างมีช่องแสงกระจกลี

ภาพขยายลายฉลุเหนือช่องประตู

ชั้นล่างด้านหน้าห้องใหญ่ เป็นส่วนทำครัว

ห้องน้ำและลานซักล้าง

รูปที่ 5.18 แสดงภาพบ้าน 3B

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัยสามารถประมาณอายุของอาคารที่ 100 ปี หรืออยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5 และการสัมภาษณ์ผู้เช่า ทราบว่าบ้านหลังนี้เป็นบ้านหลังหนึ่งในหลายหลังที่อยู่ในบริเวณเดียวกันของตระกูลของเจ้าของบ้าน เมื่อมีการแบ่งมรดกกันเจ้าของบ้านจึงได้กรรมสิทธิ์ในบ้านหลังนี้ และบ้าน 5A อีกหลังหนึ่ง แต่เนื่องจากได้ให้เช่ามานานตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ เจ้าของบ้านจึงไม่ได้อยู่อาศัยเอง ได้ปล่อยให้เช่าเรื่อยมา ในระยะแรกเจ้าของบ้านจะมากเก็บเงินค่าเช่าเอง ในระยะหลังๆ สุขภาพไม่ดีและอายุมากแล้ว จึงให้ส่งเช่าบัญชีธนาคารแทน และบ้านหลังอื่นที่เป็นญาติกัน ก็อยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่มีรั้วกัน แต่ไม่สามารถสัมภาษณ์ได้เนื่องจากไม่พบเจ้าของบ้าน

4.ลักษณะการครอบครองในปัจจุบัน โดยการเช่าทั้งหลัง ค่าเช่าเดือนละ 1,900 บาท บ้านหลังนี้ผู้เช่าได้เช่าอยู่ตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ประมาณ 70 –80 ปีมาแล้ว ผู้เช่าปัจจุบันเป็นรุ่นหลาน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 47 ปี เป็นสะใภ้ของครอบครัว โดยบ้านหลังนี้ครอบครัวของสามีผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เช่า และผู้ให้สัมภาษณ์แต่งงานแล้ว จึงได้เข้ามาอาศัยจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยอยู่ร่วมกับแม่สามี ลูกชาย และญาติอีก 2 คน ส่วนญาติผู้ใหญ่คนอื่นๆ และสามีเสียชีวิตไปแล้ว สมาชิกในครัวเรือนมี 5 คน ประกอบด้วย

- 1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 47 ปี อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว (ธุรกิจขายตรง)
- 2)แม่สามี อายุประมาณ 75 ปี
- 3)บุตรชาย อายุ 21 ปี ศึกษาอยู่มหาวิทยาลัย
- 4)ญาติ 2 คน อายุประมาณ 25 ปี ขายอาหารรถเข็น ในบริเวณใกล้เคียง

สภาพทางเศรษฐกิจ เดิมผู้ให้สัมภาษณ์ทำงานเป็นพนักงานบัญชีอยู่บริษัทเอกชน แต่ปัจจุบันลาออกแล้ว มาขายเครื่องสำอางและสินค้าขายตรงแทน สามีเสียชีวิตไปแล้ว บุตรชายกำลังเรียนอยู่มหาวิทยาลัยปี 2 ระดับรายได้ถือว่าปานกลาง

ปัจจุบันมีญาติมาอาศัยอยู่ด้วย 2 คนเป็นสามี ภรรยา กัน ประกอบอาชีพขายอาหารรถเข็นในตรอกวัดราชนัดดาราม และบริเวณใกล้เคียง ค่าเช่าบ้านจึงได้เงินค่าเช่าส่วนหนึ่งจากญาติทั้ง 2 คนเพิ่มด้วย ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ก็ช่วยกันจ่าย

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 3 ครั้ง โดยผู้เช่าเอง

ครั้งที่ 1 ปรับปรุงพื้นที่ชั้นล่าง เมื่อปี พ.ศ. 2535

เนื่องจาก เดิมบ้านชั้นล่างเป็นใต้ถุนโล่งไม่มีผนังกัน มีห้องเพียง 1 ห้อง คือห้องด้านหน้ามุขของบ้าน ผู้เช่าต้องการย้ายลงมาอยู่ข้างล่าง จึงทำการปรับปรุงใหม่

ครั้งที่ 2 ซ่อมหลังคา เปลี่ยนวัสดุจากกระเบื้องว่าว เป็นสังกะสี เมื่อ ปี พ.ศ. 2539

เนื่องจาก กระเบื้องว่าวผุพัง และสังกะสีก็เป็นวัสดุที่มีราคาสูงกว่าวัสดุอย่างอื่น

ครั้งที่ 3 ทำห้องน้ำเพิ่ม 1 ห้อง ด้านนอกบ้าน เมื่อ ปี พ.ศ. 2541
เนื่องจาก เดิมห้องน้ำมีห้องเดียว ไม่เพียงพอกับสมาชิกที่เพิ่มขึ้น

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ในบ้านหลังนี้มานาน และครอบครัวของสามีผู้ให้สัมภาษณ์ก็อยู่บ้านนี้มาตั้งรุ่นปู่ย่า ผู้ให้สัมภาษณ์รักบ้านหลังนี้มาก ถึงแม้ไม่ใช่บ้านของตนเอง แต่ก็อยู่มาจนจะเป็นบ้านของตัวเองแล้ว และเจ้าของบ้านก็ไม่เคยมาวุ่นวายอะไร ให้ดูแลกันเองตามความสะดวก เพียงแต่อย่าให้ต้องรื้อบ้านหรือเปลี่ยนแปลงจนหมดสภาพเดิมเท่านั้น แต่โดยส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ก็ไม่คิดจะทำอะไรมากอยู่แล้ว เพราะไม่ใช่บ้านของตัวเองจริงๆ สักวันก็ต้องออกไป และที่สำคัญคือไม่มีเงินพอจะทำให้ดีกว่านี้ได้ แต่ก็ไม่อยากย้ายออกไป อยากอยู่ไปตลอด และถ้าเป็นไปได้ถ้าเจ้าของจะขาย จะขอซื้อมาเป็นของตัวเองเสียเลย เพราะรักบ้านนี้แล้วและไม่อยากย้ายออกไป ครอบครัวพ่อแม่ของผู้ให้สัมภาษณ์ก็อยู่ในละแวกนี้ คืออยู่ในชุมชนตรอกวัดราชันดาราาม จึงอยู่ใกล้ๆกัน คุ่นเคยกัน รู้สึกอบอุ่น เมื่อเห็นบ้านอื่นปรับปรุงบ้านให้สวยงาม ก็อยากทำบ้าง แต่ไม่มีเงิน

กรณีศึกษาครั้งที่ 10: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศชาย อายุ 28 ปี เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาครั้งที่ 10 คือ บ้าน 4B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอกประมาณ 15 ม. เป็นส่วนหนึ่งของบ้าน 3C

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้น มีระเบียงด้านหน้าแต่ละห้อง ขนาดพื้นที่ใช้สอยในปัจจุบัน 30 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีโถงอเนกประสงค์ และห้องน้ำ 1 ห้อง ส่วนซักล้างหรือทำครัวด้านหลัง

ชั้นบน มีห้อง 1 ห้อง ระเบียงห้องด้านที่ติดกับทางเดินตรอกตึกดิน

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

พื้นชั้นล่าง เป็นพื้นไม้กระดาน ห้องน้ำ และบริเวณซักล้างเป็นพื้น ค.ส.ล.ปูกระเบื้อง

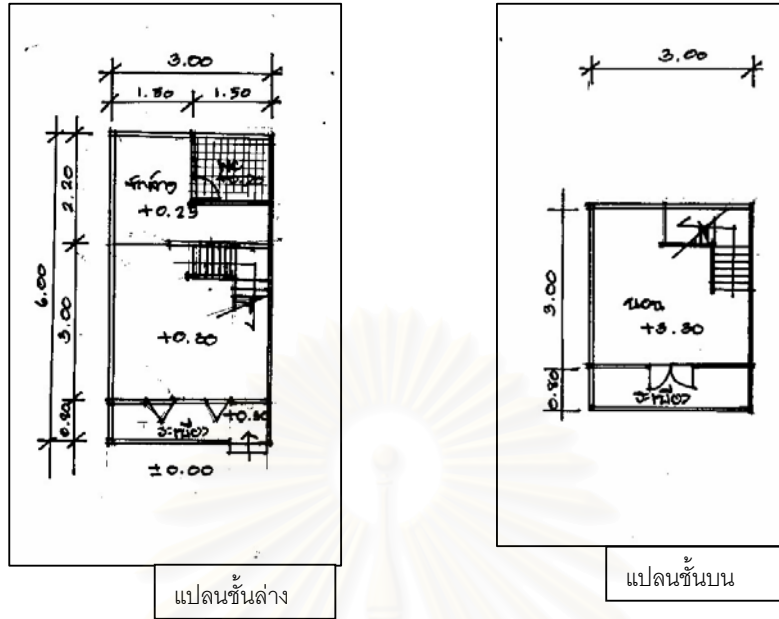
เซรามิค พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง เป็นไม้กระดาน ด้านหลังเป็นค.ส.ล.

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูเป็นบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเปิดไม้

บันได เป็นไม้ ลูกกรงไม้ มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะสถาปัตยกรรมของตัวบ้านที่อยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5 แต่การตกแต่งส่วนต่างๆ ของบ้านไม่เหลือแล้ว

รูปที่ 5.19 แสดงแบบแปลนบ้าน 4B

ภาพถ่ายด้านหน้าของบ้านทั้งแถว มองจากตรอกศิลป์

ภาพถ่ายด้านหน้าของบ้าน

ภาพถ่ายด้านหน้า ชั้นบนของบ้าน

รูปที่ 5.20 แสดงภาพบ้าน 4B

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการสัมภาษณ์ บ้านหลังนี้เป็นบ้านหลังหนึ่งของบ้าน 3 C โดยเดิมเรือนแถวนี้เป็นที่อยู่ของบริวารในเรือนของเจ้าของบ้านเดิม ต่อมาเมื่อสิ้นท่านเจ้าของบ้าน ทายาทจึงได้ทำให้เป็นบ้านเช่า อายุของตัวบ้าน ร่วมสมัยกันกับเรือนใหญ่ คือ 100 ปี เป็นลักษณะของห้องแถวไม้โบราณรุ่นแรกๆ ในยุคนั้น ต่อมาได้มีการปรับปรุงให้เป็น เรือนแถวไม้ 2 ชั้น และต่อห้องครัวและห้องน้ำออกไปข้างหลัง

จากเดิมค่าเช่า 1,500 บาท ขึ้นมาเป็น 4,000 บาท

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านเช่า ผู้เช่าเช่าอยู่มาเป็นระยะเวลา 2 เดือนแล้ว ค่าเช่า 4,000 บาทต่อเดือน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้เช่าเป็นเพศชาย อายุ 28 ปี ภูมิลำเนาเป็นคนในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน โดยเป็นญาติกันกับบ้าน 2C เดิมอาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ต่อมามีครอบครัว จึงย้ายออกมาอยู่ที่บ้านนี้ สมาชิกครัวเรือนมี 3 คน ประกอบด้วย

- 1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 28 ปี ประกอบอาชีพ ขายเสื้อผ้าที่ตลาดตรอกวัดราชนัณฑ์ดา
- 2)ภรรยา อายุ 23 ปี ค้าขายร่วมกับสามี
- 3)บุตรชาย อายุ 1 ขวบ

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้เช่ามีอาชีพเป็นพ่อค้าขายเสื้อผ้าอยู่ตลาดตรอกวัดราชนัณฑ์ดา โดยไปขายทุกวันวันเสาร์-อาทิตย์ รายได้พออยู่ได้

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 1 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ปรับปรุงบ้านให้เป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เมื่อ ปี พ.ศ. 2541

เนื่องจาก เดิมเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว พบว่าผู้เช่ามักลักลอบทำชั้นลอยไว้สำหรับเป็นห้องนอน เจ้าของเห็นว่าบ้านก็เก่าแล้ว มีปลวกขึ้น และต้องการปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อจะผู้เช่าจะได้ไม่ต้องแอบต่อเติมเอง จึงได้ทำการปรับปรุง และสามารถขึ้นค่าเช่าบ้าน จากเดิม 1,500 บาทเป็น 4,000บาทต่อเดือนด้วย

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เดิมผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ในบ้าน 2C ที่เป็นญาติกัน เมื่อมีครอบครัวจึงย้ายออกมาอยู่ที่ห้องเช่านี้ เนื่องจากไม่อยากจะไปไกล อยู่ที่นี่มาตั้งแต่เกิด และก็เห็นบ้านหลังนี้มานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนปรับปรุง เมื่อโอกาสจึงย้ายเข้ามาอยู่ ความรู้สึกจากการสอบถาม ไม่ค่อยมีความรู้สึกอะไรเกี่ยวกับบ้านโบราณนัก แต่ก็รู้สึกผูกพันกับญาติ และชุมชนนี้มากกว่า จึงยังอยู่อาศัยที่บ้านในชุมชนนี้

กรณีศึกษาหลังที่ 11: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศหญิง อายุ 82 ปี เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 11 คือ บ้าน 5B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอก ประมาณ 15 ม. เป็นส่วนหนึ่งของบ้าน 3C

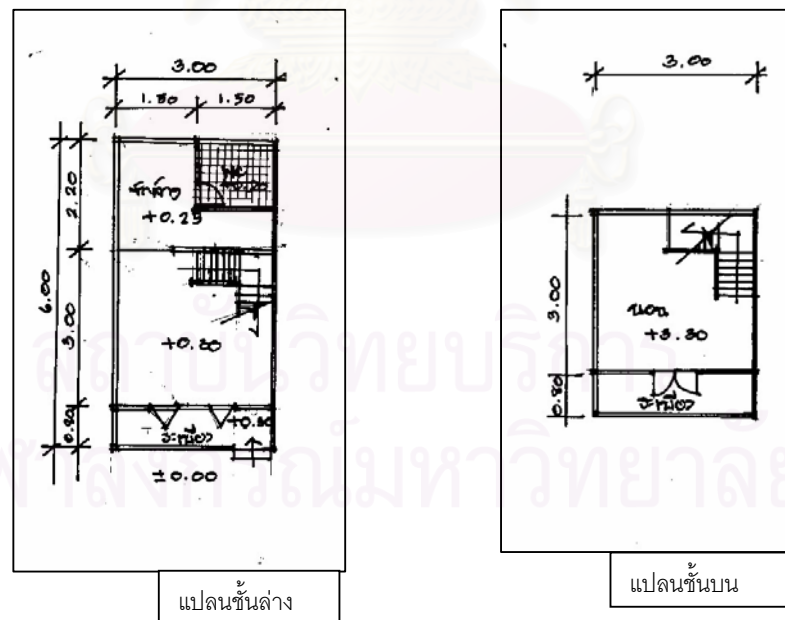
2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้น มีระเบียงด้านหน้าแต่ละห้อง ขนาดพื้นที่ใช้สอย ในปัจจุบัน 30 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีโถงนอกประสงค์ และห้องน้ำ 1 ห้อง ส่วนซักล้างหรือทำครัวด้านหลัง

ชั้นบน มีห้อง 1 ห้อง ระเบียงห้องด้านที่ติดกับทางเดินตรอกตึกดิน

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุมุงคือกระเบื้องยิปซัม
 พื้นชั้นล่าง เป็นพื้นไม้กระดาน ห้องน้ำ และบริเวณซักล้างเป็นพื้น ค.ส.ล.ปูกระเบื้อง
 เซรามิค พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน
 ผนัง เป็นไม้กระดาน ด้านหลังเป็นค.ส.ล.
 ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูเป็นบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเปิดไม้
 บันได เป็นไม้ ลูกกรงไม้ มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะสถาปัตยกรรมของตัวบ้านที่อยู่ ในช่วงรัชกาลที่ 5 แต่การตกแต่งส่วนต่างๆ ของบ้านไม่เหลือแล้ว

รูปที่ 5.21 แสดงแบบแปลนบ้าน 5B

ภาพถ่ายบ้าน 6C จากหน้าบ้านติดตรอกศิลป์

ภาพถ่ายบริเวณห้องน้ำและชักล้างในบ้าน

บันไดขึ้นชั้นบน

ส่วนรับแขกภายในบ้าน

รูปที่ 5.22 แสดงภาพบ้าน 5B

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการสัมภาษณ์ บ้านหลังนี้เป็นบ้านหลังหนึ่งของบ้าน 3 C โดยเดิมเรือนแถวนี้เป็นที่อยู่ของบริวารในเรือนของเจ้าของบ้านเดิม ต่อมาเมื่อสิ้นท่านเจ้าของบ้าน ทายาทจึงได้ทำให้เป็นบ้านเช่า อายุของตัวบ้าน ร่วมสมัยกันกับเรือนใหญ่ คือ 100 ปี เป็นลักษณะของห้องแถวไม้โบราณรุ่นแรกๆ ในยุคนั้น ต่อมาได้มีการปรับปรุงให้เป็น เรือนแถวไม้ 2 ชั้น และต่อห้องครัวและห้องน้ำออกไปข้างหลัง

จากเดิมค่าเช่า 1,500 บาท ขึ้นมาเป็น 4,000 บาท

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านเช่า ผู้เช่าเช่าอยู่มาเป็นระยะเวลา 2 เดือนแล้ว ค่าเช่า 4,000 บาทต่อเดือน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้เช่าเป็นเพศหญิง อายุ 82 ปี ภูมิลำเนาเป็นคนในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน โดยเป็นญาติกันกับบ้าน 2C และ 2D เมื่อโตเป็นสาว ได้ไปอาศัยอยู่กับพี่สาวเพื่อช่วยทำงานที่ตลิ่งชัน และเมื่อทราบที่บ้านหลังนี้ว่าง ด้วยความอยากกลับมาอยู่ที่ชุมชนเดิม จึงย้ายมาเช่าอยู่ที่นี่ สมาชิกครัวเรือนมี 2 คน ประกอบด้วย

1) ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 82 ปี ไม่ได้ทำงานประจำแล้ว แต่ทุกเสาร์อาทิตย์จะไปรับตัดหญ้า ทำสวนให้บ้านคนรู้จักในชุมชนนี้เป็นประจำ

2) บุตรชาย อายุ 30 ปี ทำงานที่โรงไฟฟ้าวัดเลียบ

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้เช่าคือคุณยาย ตอนนี้ไม่ได้ทำงานประจำแล้ว แต่จะมีคนในชุมชนที่รู้จักกัน จ้างให้ไปตัดหญ้า ดูแลสวน ในบ้านให้ ทุกอาทิตย์ หรือบางครั้งเวลาว่างอะไรเล็กๆน้อยๆก็จะเรียกคุณยายให้ไปช่วยทำ ส่วนลูกชายมีงานประจำทำอยู่แล้ว และยังมีครอบครัว จึงสามารถเลี้ยงดูคุณยายได้ตามอัธยาศัย สภาพทางเศรษฐกิจพอกินพอใช้ไม่อดขัด

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเดิมบ้าน มีการปรับปรุง 1 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ปรับปรุงบ้านให้เป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้น เมื่อ ปี พ.ศ. 2541

เนื่องจาก เดิมเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว พบว่าผู้เช่ามักลักลอบทำชั้นลอยไว้สำหรับเป็นห้องนอน เจ้าของเห็นว่าบ้านก็เก่าแล้ว มีปลวกขึ้น และต้องการปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อจะผู้เช่าจะได้ไม่ต้องแอบต่อเติมเอง จึงได้ทำการปรับปรุง และสามารถขึ้นค่าเช่าบ้าน จากเดิม 1,500 บาท เป็น 4,000 บาทต่อเดือนด้วย

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เดิมผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ในบ้านไม้โบราณหลังใหญ่ต้น

ตรอกตึกดิน เมื่อบ้านนั้นถูกรื้อออก จึงย้ายออกมาอยู่ที่ห้องเช่านี้ เนื่องจากไม่อยากจะย้ายไปไกล อยู่ที่นี้มาตั้งแต่เกิด และก็เห็นบ้านหลังนี้มานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนปรับปรุง เมื่อโอกาสจึงย้ายเข้ามาอยู่ ความรู้สึกจากการสอบถาม ก็ไม่ได้รู้สึกอะไรกับบ้านโบราณ แต่คุ้นเคยจึงรู้สึกเฉย ๆ และตัวเองก็ไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง มีบ้านของพี่สาวอยู่ที่ตลิ่งชัน บางครั้งก็ไปเยี่ยม แต่บ้านนี้ก็คงอยู่ไปเรื่อย เพราะลูกชายทำงานบริเวณนี้ และตนก็คุ้นเคยกับชุมชนนี้ดี และมีญาติอยู่เยอะ จึงรู้สึกอบอุ่นมากกว่า

กรณีศึกษาหลังที่ 12: สัมภาษณ์ เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 35 ปี เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2546

1. ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 12 คือ บ้าน 6B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน เข้าไปในตรอกประมาณ 500 ม. อยู่ติดกับกำแพงวัดมหารณพาราม ห่างจากสะพานข้ามคลองหลอดวัดเทพธิดา ประมาณ 10 ม.

2. ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น อยู่ติดกับบ้านกรณีศึกษาหลังที่ 2 พื้นที่ใช้สอยในปัจจุบัน 77 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง โถงอเนกประสงค์ และห้องน้ำ

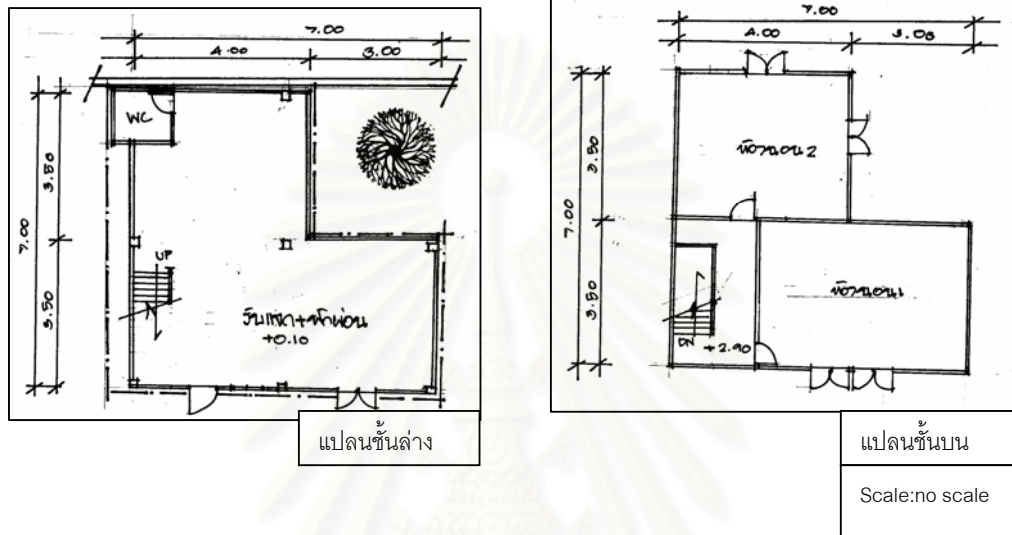
ชั้นบน มีห้องนอน 2 ห้อง

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

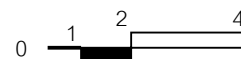
พื้นชั้นล่าง เป็นพื้นค.ส.ล. พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง ชั้นล่างเป็นค.ส.ล. ชั้นบนเป็นไม้กระดาน

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูเป็นบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเปิดไม้ บานเกล็ดกระจก ชั้น
 บนประตูบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดาน
 บันได เป็นไม้ ขึ้นลงทางเดียว ลูกกรงไม้กลึง
 การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประตูบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดานชั้น
 บน

รูปที่ 5.23 แสดงแบบแปลนบ้าน 6B

ภาพถ่ายบ้าน 6Bด้านนอก

ภาพถ่ายบ้าน 6Bด้านนอก ชั้นบน

บริเวณภายในบ้านชั้นล่าง

บริเวณภายในบ้านชั้นล่างห้องน้ำทำใหม่

รูปที่ 5.24 แสดงภาพบ้าน 6B

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ซื้อบ้านนี้ต่อมาจากเจ้าของเดิมอีกที แต่จำชื่อไม่ได้ ทราบแต่เพียงว่าเป็นคนที่อยู่ในชุมชนมาตั้งแต่แรก และเป็นเจ้าของบ้านนี้ต่อมาทางมรดก และได้ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ครอบครัวผู้ให้สัมภาษณ์จึงเข้ามาซื้ออยู่แทน

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านส่วนตัว เจ้าของอยู่อาศัยเอง ได้รับกรรมสิทธิ์โดยการซื้อต่อมาจากเจ้าของ โดยได้เข้ามาอยู่อาศัยได้ประมาณ 11 ปีแล้ว ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535 โดยกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของกรมการศาสนา

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 35 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชุมชนนี้ โดยเป็นบุตรสาวของผู้อยู่อาศัยในบ้าน 2D มีอาชีพเป็นพนักงานบัญชีอยู่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง สามีเป็นคนขับรถของผู้บริหารของบริษัทเอกชนเช่นกัน สมาชิกในครัวเรือนมี 4 คน ประกอบด้วย

- 1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 35 ปี เป็นพนักงานบัญชี
- 2)สามี อายุ 40 ปี เป็นคนขับรถผู้บริหารบริษัทเอกชน
- 3)บุตรชาย และหญิง อย่างละ 1 คน ศึกษาอยู่ระดับประถมที่โรงเรียนวัดมหารณพาราม

สภาพทางเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยถึงอาชีพ และระดับรายได้ ได้รับคำตอบว่า รายได้อยู่ในระดับปานกลางเดือนละ 20,000 กว่าบาท ครอบครัวมีรถกระบะส่วนตัว 1 คัน และมอเตอร์ไซค์อีก 1 คัน

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเดิมบ้าน มีการปรับปรุง 2 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ทำชั้นล่างใหม่ รื้อห้องที่กั้นไว้แต่เดิมออก และทำพื้นใหม่ เป็น ค.ส.ล. เมื่อ ปี พ.ศ. 2535

เนื่องจาก เจ้าของบ้านต้องการปรับปรุงบ้านเดิมที่เป็นบ้านไม้ ที่เก่ามากและเริ่มผุพังแล้ว จึงทำชั้นล่างใหม่ เป็นค.ส.ล. และชั้นบนคงเดิม

ครั้งที่ 2 เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาใหม่ และทำห้องน้ำใหม่ เมื่อ ปี พ.ศ. 2537

เนื่องจาก กระเบื้องเดิมเป็นกระเบื้องว่าว ผุ และรั่วมาก จึงต้องเปลี่ยนวัสดุใหม่ ห้องน้ำเดิมเป็นไม้ ที่ขึ้นและอับจึงเปลี่ยนใหม่

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เดิมผู้อยู่อาศัยเคยอยู่ในชุมชนมาก่อนโดยอยู่ที่บ้านไม้โบราณหลังใหญ่ที่ต้นตรอกศิลป์ รู้สึกคุ้นเคยกับการอยู่บ้านไม้ และเห็นบ้านโบราณมาตั้งแต่เกิด จึงไม่รู้สึกว่าแปลกแต่อย่างใด และมีความเห็นว่าบ้านไม้แบบนี้อยู่แล้วเย็นสบายกว่าบ้านสมัยใหม่มาก ที่ตนเลือกมาซื้อบ้านหลังนี้เพราะอยู่ในชุมชนเดิมที่เคยอยู่ มีความคุ้นเคย และราคาไม่แพงมาก สามารถซื้อได้ และไม่ต้องซ่อมแซมมากนัก เพราะของเดิมยังใช้ได้อยู่ เพียงปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ใหม่ขึ้นเท่านั้น อนาคตก็คงไม่รื้อบ้านออกแล้วสร้างใหม่ เพราะยังไม่เห็นความจำเป็น และยังไม่พร้อมทางการเงิน อยู่บ้านนี้ก็สบายดี มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในชุมชนนี้หลายคน รวมทั้งบิดามารดาด้วย เมื่อถามเกี่ยวกับบ้านโบราณในชุมชน ตอบว่า ก็ชอบสวยดี และเห็นมาตั้งแต่เกิด เสียหายที่บางหลังทรุดโทรม จนอาจต้องรื้อออก ถ้าเป็นของตนก็คงจะดูแลให้ดี แต่ก็ต้องขึ้นกับสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวด้วย

กรณีศึกษาหลังที่ 13: สัมภาษณ์ เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 31 ปี เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 13 คือ บ้าน 7B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ เข้าไปในตรอกประมาณ 400 ม. หลังบ้านติดกับคลองหลอดวัดเทพธิดา อยู่ห่างจากสะพานข้ามคลองหลอด ประมาณ 15 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ยกพื้นสูง 60 ซม. ขนาดพื้นที่ใช้สอย 160 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง โถงอเนกประสงค์ ห้องนอนเล็ก ห้องครัว และห้องน้ำ

ชั้นบน มีห้องนอน 2 ห้อง มีระเบียงโถงบันได

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

พื้นชั้นล่าง เป็นไม้ และ พื้นค.ส.ล. ส่วนของห้องน้ำ และซักล้างหลังบ้าน พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง เป็นไม้กระดาน

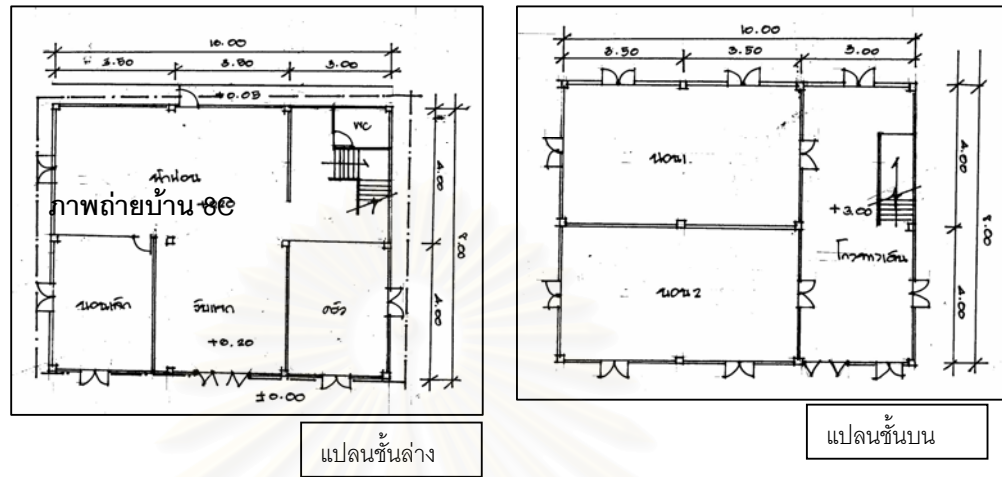
ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูเป็นบานเปิดและบานพับไม้ ลูกฟักกระดานดุน ประตู

บานเลื่อนกระจกสีชา หน้าต่างบานเปิดและบานกระทุ้งไม้ ชั้นบนประตูบานเปิดและบาน

พับไม้ ลูกฟักกระดานดุน ช่องลมไม้ฉลุลวดลาย ช่องแสงกระจกสี

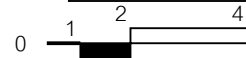
บันได เป็นไม้ มีชานพัก ลูกกรงไม้กลึง

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประตูบานเปิดและบานเพี้ยไม้ ลูกฟัก กระดานดิน ช่อลมไม้ฉลุลวดลาย ช่อแสงกระจกดี

รูปที่ 5.25 แสดงแบบแปลนบ้าน 7B

Scale: no scale

ด้านหน้าของบ้าน

มุมมองภายนอกบ้านจากชั้นบน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 5.26 แสดงภาพบ้าน 7B

3.ประวัติและอายุของบ้าน บ้านหลังนี้อยู่ในชุมชนนี้มานานแล้ว โดยเจ้าของเดิมจากการสอบถาม จำได้ว่า เป็นข้าราชการทหาร อยู่มานานแล้ว และจะขายบ้านออกไปอยู่ที่อื่น คุณแม่เจ้าของบ้านทราบ จึงได้มาซื้ออยู่ โดยราคาซื้อตอนนั้นประมาณ 20,000บาท พร้อมทั้งที่ดินด้วย สภาพบ้านในครั้งแรกกับตอนนี้ไม่ต่างกันมากนัก เพราะโครงสร้างต่างๆ ยังคงแข็งแรงดี ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไร มีแค่การซ่อมแซมตามจุดที่ชำรุดเท่านั้น แต่เดิมชานหลังบ้านกว้างกว่านี้ เพราะยังไม่ได้คั่นกันน้ำอย่างในปัจจุบัน

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเอง ได้รับกรรมสิทธิ์จากการซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2490 ระยะเวลาในการอยู่อาศัยประมาณ 57 ปี

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 31 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชุมชนนี้ โดยมารดาของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ซื้อบ้านหลังนี้มาร่วมกับพี่สาว เพื่ออยู่อาศัยร่วมกับครอบครัวในปัจจุบันสมาชิกในครัวเรือนมี 8 คน ประกอบด้วย

- 1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 31 ปี ทำงานธนาคาร ย่านสาทร
- 2)พี่สาวอายุ 38 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง
- 3)สามีพี่สาว อายุ 38 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง
- 4)หลาน (บุตรของพี่สาว) 3 คน อายุประมาณ 7-12 ขวบ ศึกษาอยู่โรงเรียนในบริเวณใกล้เคียง
- 5)น้องชาย อายุ 27 ปี ทำงานบริษัทเอกชน
- 6)คุณป้า อายุประมาณ 65 ปี ไม่ได้ทำงานประจำ

สภาพทางเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์และสังเกต พอจะทราบว่าเจ้าของบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี เพราะทุกคนทำงานประจำกันหมด และมีรายได้สม่ำเสมอ

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 3 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ทำห้องครัวและห้องน้ำใหม่ เมื่อ ปี พ.ศ. 2528

เนื่องจาก เนื่องจากบ้านเก่าแล้ว และห้องครัวเดิมเป็นพื้นไม้ และผนังเป็นไม้ มีคราบน้ำมันเกาะเหนียว จึงเปลี่ยนเป็นกระเบื้องแทน และปูกระเบื้องที่พื้นเพื่อการทำความสะดวกที่ง่ายขึ้น

ครั้งที่ 2 ทำรั้วหลังบ้านใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2537

เนื่องจาก ต้องการทำให้บ้านเป็นสัดส่วน รั้วเดิมก็ผุแล้ว และแนวคลองหลังบ้านก็กินพื้นที่บ้านเดิมเข้ามาจึงต้องทำรั้วใหม่

ครั้งที่ 3 เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาจากกระเบื้องว่าเป็นยิปซัม เมื่อ พ.ศ. 2537

เนื่องจาก กระเบื้องเดิมเป็นกระเบื้องว่าว ที่เก่าและรั้วแล้ว จึงเปลี่ยนใหม่

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดที่บ้านหลังนี้ และโตที่นี่ ไม่เคยย้ายออกไปอยู่ที่อื่น แต่ปัจจุบันครอบครัวก็ได้ซื้อบ้านอีกหลังที่ถนนวงแหวนรอบนอก แต่ไม่ได้ไปอยู่ เพราะอยู่ที่นี้สะดวกกว่า และญาติก็อยู่ด้วยกันมานาน ตั้งแต่เกิด จึงผูกพันและอบอุ่น ที่ได้ด้วยกันหลายคน ความรู้สึกเกี่ยวกับบ้านหลังนี้ คือ รัก และผูกพัน ชอบ อยู่แล้วเย็นสบายดี และโครงสร้างก็แข็งแรง ไม่ผุ ปลอดภัยไม่ขึ้นที่ลำค้ำอยู่มาตั้งแต่เกิด และเป็นบ้านของคุณแม่ อยู่มาก่อนจึงรู้สึกอบอุ่นที่ได้อยู่ต่อเนื่องมา และก็คงจะอยู่ต่อไป ไม่ย้ายออกไปไหน ถ้ามีเงินก็จะปรับปรุงให้ดีกว่านี้แน่นอน แต่คงต้องค่อยๆทำกันไป

กรณีศึกษาหลังที่ 14: สัมภาษณ์ เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 77 ปี เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 14 คือ บ้าน 8B (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ เข้าไปในตรอกประมาณ 400 ม. ด้านหลังบ้านติดคลองหลอดวัดเทพธิดา อยู่ใกล้กับบ้านกรณีศึกษาที่ 13

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ยกพื้นสูง 60 ซม. ขนาดพื้นที่ใช้สอย 189 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง โถงอเนกประสงค์ ห้องนอนเล็ก ห้องครัว ส่วนรับประทานอาหาร และห้องน้ำ

ชั้นบน มีห้องนอน 2 ห้อง ขนาด 30 ตร.ม. และ 40 ตร.ม. และห้องน้ำ 1 ห้อง

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุมุงคือกระเบื้องว่าว

พื้นชั้นล่าง เป็นไม้ และ พื้นค.ส.ล. ส่วนของห้องน้ำ และซักล้างหลังบ้าน พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

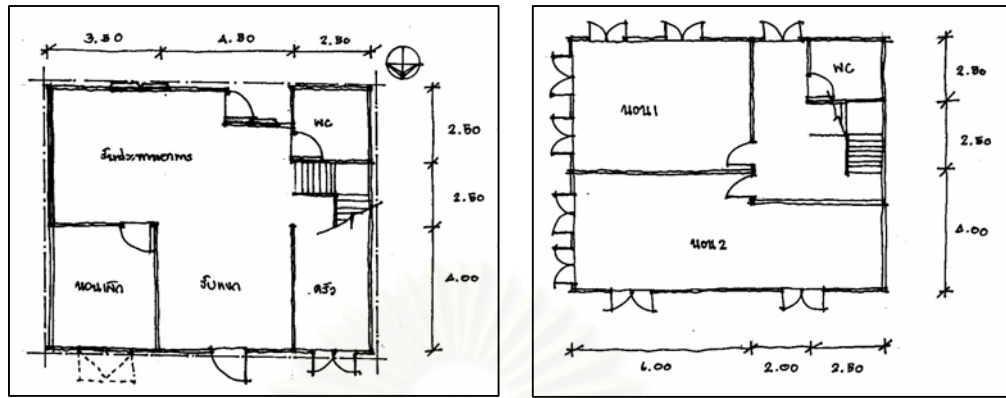
ผนัง เป็นไม้กระดาน

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูเป็นบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดและบานกระทุ้งไม้ ชั้นบนประตูบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุนช่องลมไม้ฉลุลวดลายช่องแสงกระจกลี

บันได เป็นไม้ มีชานพัก ลูกทรงไม้กลึง

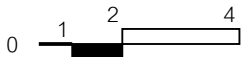
การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประตูบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน ช่องลมไม้ฉลุลวดลาย ช่องแสงกระจกลี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน
Scale: no scale

รูปที่ 5.27 แสดงแบบแปลนบ้าน 8B

ภาพถ่ายบ้าน 8B หลังขวามือ

ลายฉลุไม้ช่องลมชั้นบนของบ้าน

ภาพถ่ายหน้าต่างบานกระทุ้งหน้าบ้าน

ภาพถ่ายบ้าน ด้านใน

รูปที่ 5.28 แสดงภาพบ้าน 8B

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์ประมาณอายุของตัวบ้านได้จากการสอบถามถึงสภาพเดิมของบ้านตอนที่ชื่อมาใหม่ๆ ผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่าเป็นบ้านที่ไม่เก๋านัก ตอนที่มาดูเห็นบ้านหลังอื่นในบริเวณนี้ที่ดูเก่าแก่กว่านี้ คาดว่าอายุบ้านคงไม่ถึง 100 ปี น่าจะอยู่ที่ 80 ปี และจากการพิจารณาที่ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ลวดลายตกแต่งของตัวบ้านนั้นก็พอจะประมาณอายุบ้านได้ใกล้เคียงกัน เพราะยังมีการฉลุลายลูกไม้ช่องลมใต้หลังคาแต่ไม่ใช่ลายที่ละเอียดนัก ช่องแสงกระจกลี และหน้าต่างเป็นบานกระทุ้งลูกฟักไม้

เจ้าของบ้านเดิมเป็นนายทหาร ยศพันตรี แต่จำชื่อไม่ได้ และได้ย้ายออกไปจากชุมชนนานแล้ว ตั้งแต่ขายบ้านให้

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเอง ได้รับกรรมสิทธิ์จากการซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2477 ระยะเวลาในการอยู่อาศัยประมาณ 70 ปี

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 77 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่มีครอบครัว แต่เนื่องจากบิดารับราชการเป็นผู้ช่วยข้าหลวงภาค(ชื่อตำแหน่งในสมัยนั้น) จึงย้ายตามบิดาไปหลายจังหวัด แต่จังหวัดสุดท้ายที่อยู่ก่อนเข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯคือ จังหวัดอุบลราชธานี สาเหตุของการที่มาอยู่ที่ชุมชนนี้คือ ตอนที่คุณพ่อเสียชีวิตในขณะนั้น ลูกๆกำลังอยู่ในวัยเรียน คุณพ่อได้สั่งเสียไว้กับคุณแม่ว่าให้ย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยให้หาซื้อบ้านอยู่เพื่อที่ลูกๆจะได้เรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ดังนั้นเมื่อคุณพ่อเสียชีวิต คุณแม่จึงพาลูกๆเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ และมาซื้อบ้านหลังนี้จากการแนะนำของเพื่อนที่รู้จักกัน

ในปัจจุบันสมาชิกในบ้านหลังนี้ มีทั้งสิ้น 3 คน ประกอบด้วย

- 1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 77 ปี
- 2)น้องชาย อายุ 42 ปี
- 3)บุตรสาวบุญธรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ 18 ปี ศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 1

สภาพทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่ได้ทำงานประจำแล้ว อาศัยเงินบำนาญ และเงินเก็บส่วนตัว สำหรับใช้จ่าย ส่วนน้องชายก็ทำงานประจำเป็นข้าราชการที่กรมชลประทาน บิดา-มารดาเสียชีวิตหมดแล้ว พี่น้องคนอื่นก็ย้ายออกไปจากชุมชนกันหมดแล้ว ฐานะจัดว่าอยู่ในระดับค่อนข้างดี

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 1 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ทำห้องน้ำเพิ่มที่ชั้นบน เมื่อ ปี พ.ศ. 2537

เนื่องจาก เพื่อความสะดวก และตอนที่ทำคุณแม่อายุมากแล้ว เวลาเข้าห้องน้ำจะได้สะดวก ไม่ต้องเดินขึ้น-ลง

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน รู้สึกภาคภูมิใจ รัก และหวงแหนบ้านหลังนี้มาก เพราะเป็นบ้านของครอบครัว พี่น้องทุกคนอยู่ร่วมกันที่บ้านหลังนี้ หลังจากที่คุณพ่อเสียชีวิต ทุกคนเติบโตและเรียนหนังสือกันที่นี้

ได้รับมรดกต่อมาจากคุณแม่ จึงมีความผูกพันกับบ้านมาก โดยส่วนตัวแล้วเป็นคนชอบบ้านไม้อยู่แล้ว ไม่เคยอยู่บ้านปูน และไม่คิดจะขายแล้วย้ายออกไปอยู่ที่อื่นเลย บ้านไม้อยู่แล้วเย็นสบายดี ถึงแม้จะเก่าแต่โครงสร้างต่างๆ ยังแข็งแรง หลังคาอย่างดีอยู่ ปลูกก็ไม่ขึ้น และยังไม่เคยได้ทำอะไรกับบ้านครั้งใหญ่เลย มีเพียงการต่อเติม ซ่อมแซมเล็กๆน้อยๆเท่านั้น

กรณีศึกษาครั้งที่ 15: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศชาย อายุ 27 ปี เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาครั้งที่ 15 คือ บ้าน 1C (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ เข้าไปในตรอกประมาณ 40 ม. เข้าซอยเล็กๆ ทางขวามือไป 25 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น มีระเบียงด้านหน้าทั้ง 2 ชั้น แบ่งเป็นห้องให้เช่า 9 ห้อง ขนาดพื้นที่ใช้สอย 421 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง แบ่งเป็นห้องเช่า 4 ห้อง บริเวณทำครัว ห้องน้ำรวม 7 ห้อง ชักล้าง และลานบ้าน

ชั้นบน มีห้องเช่า 5 ห้อง มีระเบียงทางเดินด้านหน้า

โครงสร้าง

เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องว่าว

พื้นชั้นล่าง เป็นไม้ และ พื้นค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค ส่วนของห้องน้ำ และชักล้างหลังบ้าน พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

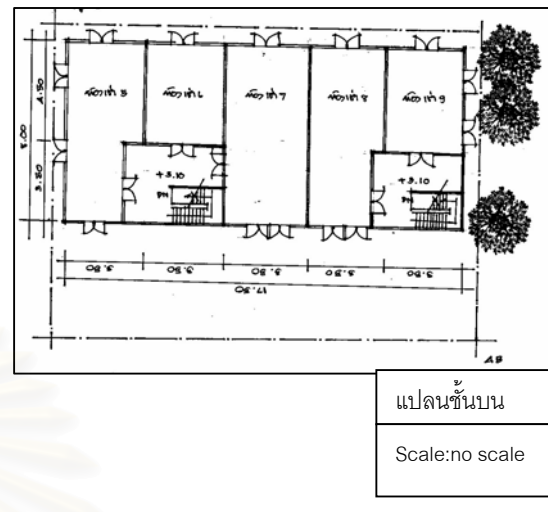
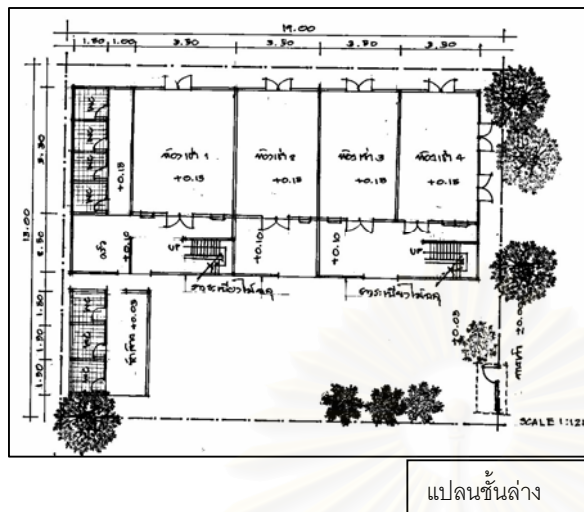
ผนัง เป็นไม้กระดาน ห้องน้ำด้านนอก เป็นผนังค.ส.ล.

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูบานเปิดและบานเพ็ชไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน และบานเกล็ดกระจก

บันได เป็นไม้ มีชานพัก ราวระเบียงไม้กลึง

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านเรียกว่าบ้านแบบมิชชันนารีที่เป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนั้นยังมีการตกแต่งเชิงชายไม้ฉลุรอบบ้าน และช่องลมไม้ฉลุลดสายสวยงาม เหนือผนังบ้านรอบด้าน กระเบื้องว่าวมุงหลังคายังคงอยู่ในสภาพดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 5.29 แสดงแบบแปลนบ้าน 1C

รูปด้านหน้า

ภาพถ่ายบ้าน 1C

ภาพถ่ายบ้าน1C จากด้านถนนหน้า

บ้าน1C ชั้นบน

การตกแต่งช่วงบันไดบ้าน

ไม้ฉลุตกแต่งชายคา

ภายในบ้าน1C ชั้นล่าง

รูปที่ 5.30 แสดงภาพบ้าน 1C

3.ประวัติและอายุของบ้าน บ้านหลังนี้เป็นบ้านหลังแรกๆ ของชุมชนนี้ พิจารณาจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และดูจากแผนที่โบราณ จากการสัมภาษณ์ผู้เช่า ทราบว่าเดิมเจ้าของบ้านอยู่อาศัยในบ้านหลังนี้มาก่อน และได้ย้ายออกไปอยู่ที่บ้านอีกหลังหนึ่งในบริเวณใกล้เคียงกัน แต่ไม่ใช่ในชุมชนนี้ จึงได้ทำเป็นบ้านแบ่งห้องให้เช่า เมื่อประมาณ 6 ปีที่ผ่านมา ทราบอาชีพของเจ้าของบ้านจากผู้เช่าว่าเป็นยี่ปัวชายสลากรินแบ่งรัฐบาลที่ถนนราชดำเนินกลาง และจะเข้ามาดูแลความเรียบร้อยของบ้านทุกเดือน

4.การครอบครองปัจจุบัน โดยการแบ่งห้องให้เช่า ค่าเช่าห้องละ 2,000 บาทต่อเดือน ผู้ให้สัมภาษณ์เช่าอยู่เมื่อปี พ.ศ. 2545 หรือ 2 ปีที่ผ่านมา เจ้าของบ้านได้ย้ายออกไปจากชุมชนแล้ว

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เช่า เพศชาย อายุประมาณ 27 ปี อาชีพรับราชการอยู่ที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ยังไม่มีครอบครัว มาเช่าอยู่คนเดียว ภูมิลำเนาเป็นคนจังหวัด ร้อยเอ็ด โดยมีผู้เช่าคนอื่นในบ้านนี้ทั้งหมดประมาณ 15 คน อยู่เป็นครอบครัวบ้าง อยู่คนเดียวบ้าง

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์ รับราชการอยู่ที่ศาลาว่าการฯ เป็นนายช่าง ระดับ 3 ส่วนผู้เช่ารายอื่นจากการสอบถาม ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการและเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ค่าขายเป็นส่วนน้อย

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 1 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน ครั้งที่ 1 ปรับปรุงบ้านให้เสาทั้งหลัง เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2541

เนื่องจาก เจ้าของบ้านไม่ได้อยู่อาศัยในบ้านนี้แล้ว จึงทำให้เป็นบ้านแบ่งห้องเช่า

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เช่า และเพิ่งมาอยู่อาศัยได้ไม่นาน จึงไม่มีความรู้สึกผูกพันหรือประทับใจแต่อย่างใด เพียงแต่บอกว่า บ้านหลังนี้สวย เสียตายถ้าเป็นของตัวเอง จะไม่ให้ใครเช่า แต่เจ้าของบ้านก็มาดูแลบ่อยประเป็นจำ เดือนละครั้งจะส่งคนมาดูความเสียหายและซ่อมแซมตามที่พบ ก็นับว่าเจ้าของดูแลดี

กรณีศึกษาครั้งที่ 16: สัมภาษณ์ เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 45 ปี เมื่อวันที่ 14 และ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2546

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาครั้งที่ 16 คือ บ้าน 2C (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอก 15 ม. หน้าบ้านติดกับทางเดินภายในตรอก หลังบ้านติดคลองหลอดวัดเทพธิดาราม

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ยกใต้ถุนสูง ประมาณ 60 ซม. ขนาดพื้นที่ใช้สอย 211.50 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 3 ห้อง สำหรับอยู่อาศัย ระเบียบหน้าบ้าน และห้องน้ำ 2 ห้อง

ชั้นบน มีห้อง 5 ห้อง แบ่งเป็นห้องนอน 4 ห้อง ห้องพระ 1 ห้อง

โครงสร้าง

เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุมุงคือกระเบื้องว่าว

พื้นชั้นล่าง เป็นไม้กระดาน และ พื้นค.ส.ล. ในส่วนของห้องน้ำ และชักล้างหลังบ้าน พื้น

ชั้นบน เป็นไม้กระดาน

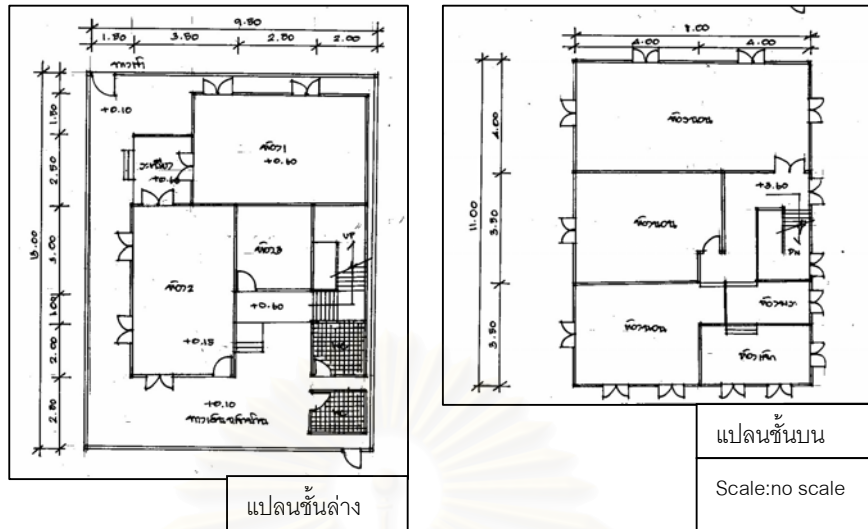
ผนัง เป็นไม้ฝาฉลอร่า ผนังห้องน้ำเป็นผนังค.ส.ล.

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟัก

กระดานดุนเกล็ดไม้ ช่องลมไม้ฉลุใต้คานหลังคารอบบ้าน

บันได เป็นไม้ มีชานพัก ราวระเบียงไม้กลึง

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านในสมัยรัชกาลที่ 5 และช่องลมไม้ฉลุ หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุนเกล็ดไม้ ที่เป็นที่ยิยมในสมัยรัชกาลที่ 5-6 กระเบื้องว่าวมุงหลังคายังคงอยู่ในสภาพดี

รูปที่ 5.31 แสดงแบบแปลนบ้าน 2C

ภาพถ่ายบ้าน 2C

ซ้าย-ขวาบน ภาพถ่ายบ้านด้านหน้า

ล่างภาพถ่ายภายในบ้าน

ภาพถ่ายภายในชั้นล่างห้องผู้ให้สัมภาษณ์

ภาพถ่ายชั้นบนบ้าน

รูปที่ 5.32 แสดงภาพบ้าน 2C

3.ประวัติและอายุของบ้าน ก่อนที่ครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์จะเข้ามาอยู่อาศัยที่นี่ บ้านนี้เป็นบ้านเช่า โดยครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์มาเช่าอยู่ต่อจากผู้เช่าเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2538 หลังจากเช่าอยู่อาศัยได้ประมาณ 6 เดือน จึงได้ซื้อบ้านหลังนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองจากเจ้าของบ้านคือ นายแพทย์ สมสวัสดิ์ ยศวรรณ (ซึ่งเป็นเจ้าของในขณะนั้น) รวมระยะเวลาในการอยู่อาศัยได้ประมาณ 7 ปี

จากการสัมภาษณ์ถึงประวัติของบ้าน ทราบว่าบ้านหลังนี้ได้เปลี่ยนมือเจ้าของมาหลายคนแล้ว จึงไม่สามารถสืบทราบถึงเจ้าของเดิมได้ แต่จากการสอบถามจากผู้ให้สัมภาษณ์และเพื่อนบ้านข้างเคียง พบว่าบ้านหลังนี้เป็นบ้านโบราณที่มีอายุร่วมสมัยกันกับบ้านโบราณหลังอื่นๆ ในตรอกนี้ และจากแผนที่โบราณก็พบว่าบ้านหลังนี้ตั้งอยู่แล้ว รวมทั้งจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่จึงพอประมาณอายุของบ้านหลังนี้ที่ช่วงรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย หรืออายุประมาณ 100 ปี ใกล้เคียงกับบ้านหลังอื่นๆ ในชุมชน

4.การครอบครองปัจจุบัน เจ้าของใช้อยู่อาศัยเอง โดยซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 หรือ 7 ปีมาแล้ว

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของบ้าน ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่กรุงเทพมหานคร บริเวณศาลเจ้าพ่อเสือ ปัจจุบันไม่ได้ทำงานประจำแล้ว เป็นแม่บ้านอยู่บ้านอย่างเดียว มีครอบครัวแล้ว สามีและลูกอีก 2 คน สมาชิกในครัวเรือนมี 10 คน ประกอบไปด้วย

- 1) ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 45 ปี ไม่ได้ทำงาน
- 2) สามี ผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ 50 ปี ทำงานที่โรงไฟฟ้าเพลินจิต
- 3) บุตรชายและภรรยา อายุประมาณ 23 ปี ทำงานบริษัทเอกชน
- 4) น้องสาว และครอบครัว รวม 4 คน ขายอาหารหน้าบ้าน
- 5) พี่ชายผู้ให้สัมภาษณ์ 2 คน ทำงานที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานครและทำงานรับจ้างทั่วไป

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นแม่บ้าน ส่วนสามีทำงานเป็นพนักงานการไฟฟ้าที่เพลินจิต ส่วนครอบครัวของน้องสาว ขายอาหารตามสั่งอยู่บริเวณหน้าบ้าน พี่ชายทั้ง 2 คน ทำงานรับจ้างทั่วไป

ราคาบ้านหลังนี้คือ 1,500,000 บาท เจ้าของบ้านกู้เงินจากสหกรณ์ของการไฟฟ้ามาซื้อบ้านหลังนี้ โดยได้ผ่อนชำระเป็นรายเดือนแบบระยะยาวดอกเบี้ยต่ำ เงินค่าผ่อนบ้าน และค่าใช้จ่ายภายในบ้านอื่นๆ จะช่วยกันจ่าย ทั้งครอบครัวผู้ให้สัมภาษณ์ ครอบครัวน้องสาว และพี่ชาย

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 2 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ทำห้องให้ลูกสาวชั้นบน ทำห้องน้ำเพิ่มอีก 1 ห้อง เมื่อ พ.ศ. 2539

เนื่องจาก ลูกสาวไม่มีห้องส่วนตัว จึงได้แบ่งพื้นที่ห้องพระ ให้เป็นห้องของลูกสาว และทำห้องน้ำเพิ่มอีก 1 ห้อง เพราะครอบครัวน้องสาวย้ายมาอยู่ด้วย

ครั้งที่ 2 เปลี่ยนฝาบ้าน จากไม้กระดานเดิมมาเป็นไม้ฝาฉะอระ เมื่อ ปี 2546

เนื่องจาก ไม้ฝากระดานเดิมเก่าและผุพังมากแล้ว จึงเปลี่ยนไปใช้วัสดุที่คงทนถาวรกว่า

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน จากการสอบถามความรู้สึกในการอยู่อาศัย ได้รับคำตอบว่า ชอบบ้านไม้ อยู่แล้วเย็นสบายดี และถูกใจบ้านหลังนี้ตั้งแต่ก่อนจะเข้ามาอยู่ (เดิมเช่าบ้านอยู่ที่เรือนแถวไม้ฝั่งตรงข้าม) เมื่อมีโอกาสจึงได้เข้ามาอยู่และซื้อเป็นกรรมสิทธิ์ และไม่คิดจะเปลี่ยนแปลงอะไร คงดูแลให้อยู่ในสภาพเดิมต่อไปเรื่อยๆ และไม่คิดจะย้ายออกไปอยู่ที่อื่นด้วย เพราะเป็นคนแถวนี้อยู่แล้ว ตั้งแต่เกิดมาก็อยู่กับบ้านไม้มาตลอด (บ้านเกิดอยู่หน้าวัดมหรณพาราม เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ปัจจุบันรื้อออกแล้ว) ไม่เคยอยู่บ้านแบบอื่น และไม่เคยไปอยู่ที่อื่นที่ไม่ใช่ย่านนี้เลย ค้นเคยกับย่านนี้เป็นอย่างดี และในชุมชนนี้ก็มีความดีอยู่ด้วยกันเยอะ จึงอบอุ่น ในอนาคตถ้ามีเงิน ก็คงจะทำบ้านให้ดีกว่านี้ แต่ไม่สร้างใหม่แน่นอน

กรณีศึกษาหลังที่ 17: สัมภาษณ์ เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 61 ปี เมื่อวันที่ 17,25 และ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2546

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 17 คือ บ้าน 3C (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอก 15 ม. ด้านหน้าบ้านเป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้น หน้าบ้านเป็นร้านอาหาร"บ้าน100ปี"

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน กรณีศึกษาที่ 17 แปลงที่ดินเดียวกัน มีบ้านหลังอื่นอีก 4 หลัง และเรือนแถวไม้ให้เช่าด้านติดกับทางเดินในตรอกตึกดินอีก 6 ห้อง ดังนั้นลักษณะทางกายภาพ,พื้นที่ใช้สอยและโครงสร้าง จะอธิบายแยกเป็นหลังๆ ดังนี้

1. เรือนใหญ่ พื้นที่ใช้สอย 510 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 4 ห้อง คือ ห้องนอนชั้นล่าง ห้องโถงเนกประสงค์ (ใช้เป็นร้านอาหาร) หอนก (ห้องที่ใช้เก็บอัฐิของบรรพบุรุษ) ห้องเก็บของ ระเบียบด้านหน้าและด้านหลัง

ชั้นบน มีห้องนอน 2 ห้อง และระเบียบด้านหน้าและด้านหลัง

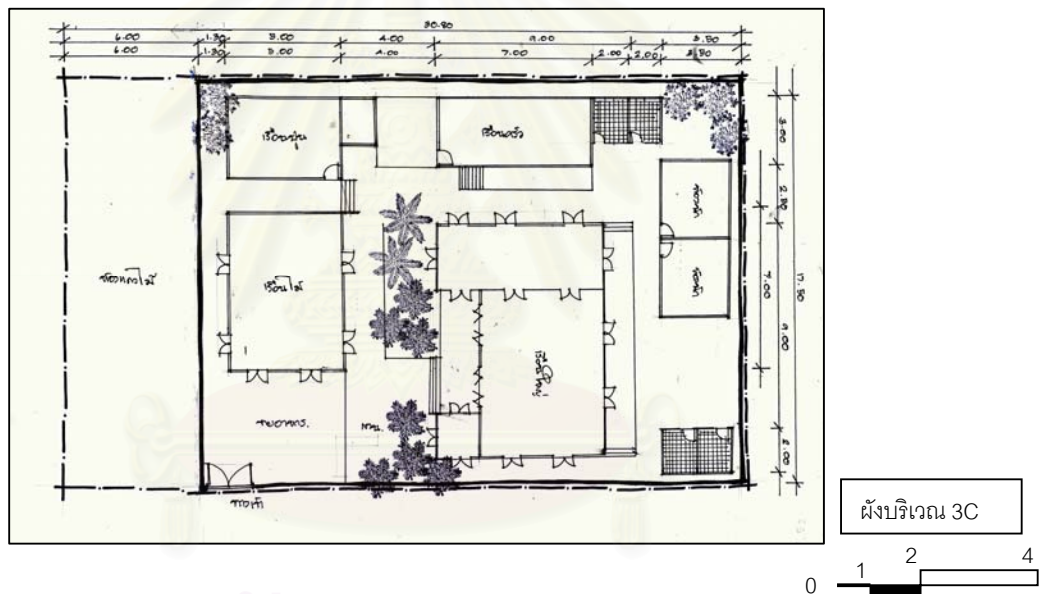
โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ และค.ส.ล. ส่วนของฐานราก โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม
 พื้นชั้นล่าง เป็นไม้กระดาน และ พื้นค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิก ในส่วนของห้องน้ำ และชัก
 ล้างหลังบ้าน พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง เป็นไม้กระดาน

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูบานเปิดและบานเฟี้ยมไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบาน
 เปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุนเกล็ดไม้ ช่องแสงโค้งครึ่งวงกลมตกแต่งกระจกสี (ทำใหม่) ช่อง
 ลมไม้ฉลุวดลายสวยงาม เชิงชายไม้ฉลุรอบบ้าน และแผงกันแดดสูงจรดใต้คานหลังคา
 เป็นไม้ตีระแนง

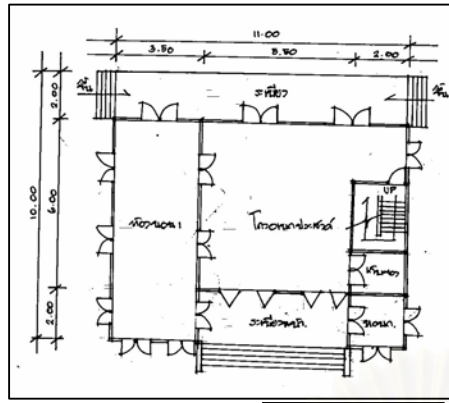
บันได เป็นไม้ มีชานพัก ราวระเบียงไม้กลึง มีประตูเปิด-ปิด

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านใน
 สมัยรัชกาลที่ 5 และรายละเอียดตกแต่งในส่วนต่างๆของบ้านที่ได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี

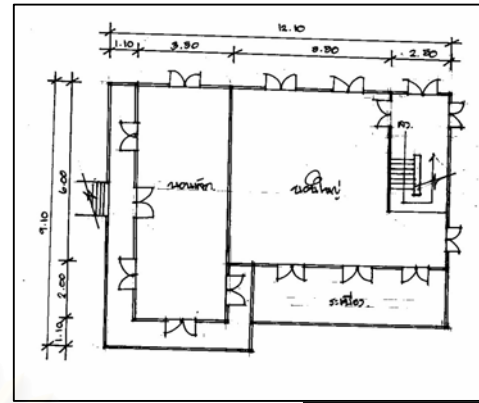

รูปที่ 5.33 แสดงผังบริเวณบ้าน 3C

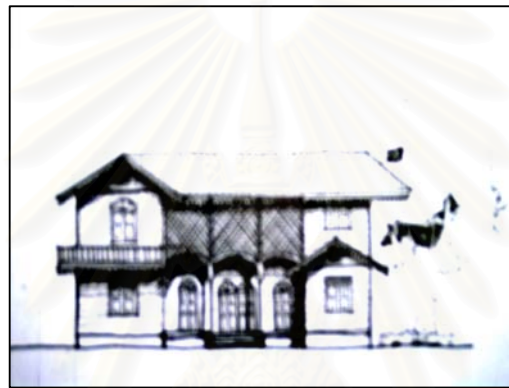
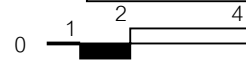
สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน
Scale: no scale

รูปที่ 5.34 แสดงแบบแปลนบ้าน 3C

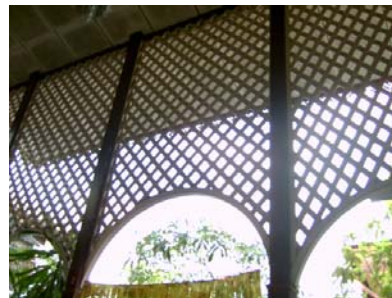
ภาพถ่ายเรือนหลังใหญ่

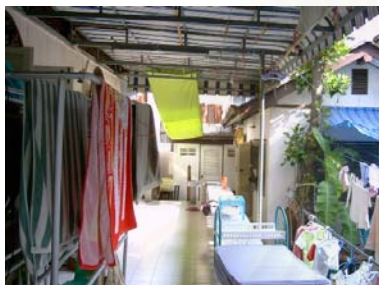
ด้านในเรือนปรับเป็นร้านอาหาร

ช่องแสงเหนือหอนก

ช่องไม้ตีระแนงเป็นช่องกันสาดหน้าเรือน

เฉลียงด้านหลัง

ภายในเรือนปรับเป็นร้านอาหาร

รูปที่ 5.35 แสดงภาพเรือนใหญ่บ้าน 3C

2. เรือนครัว เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ชั้นล่างเป็น ค.ส.ล. ชั้นบนเป็นไม้ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย และชั้นล่างเป็นห้องครัว พื้นที่ใช้สอยประมาณ 60 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง เป็นห้องโถงยาว ใช้เป็นห้องครัว มีห้องน้ำด้านข้าง 2 ห้อง ด้านนอก เป็นพื้นที่ทำครัวอีกส่วนหนึ่ง ไม่มีผนัง

ชั้นบน มี 2 ห้อง ใช้เป็นที่พักของเด็กรับใช้ และระเบียบหน้าห้อง ซึ่งมีบันไดเชื่อมต่อไปยังเรือนใหญ่ชั้นสองได้

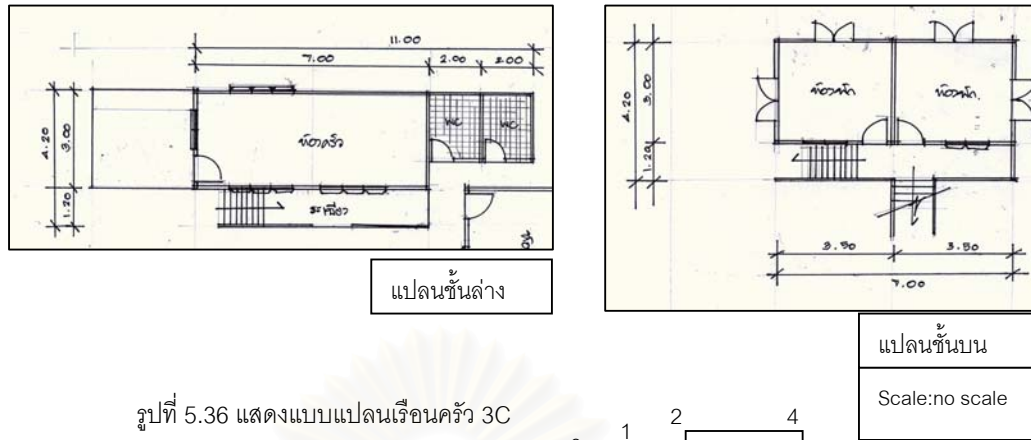
โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ และค.ส.ล. ชั้นล่าง โครงหลังคาไม้ วัสดุมุงคือกระเบื้องยิปซัม

พื้นชั้นล่าง พื้นค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง ชั้นล่างเป็น ค.ส.ล. ชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเกล็ดกระฉก ชั้นบน ประตู หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระฉก

บันได เป็นไม้ มีชานพัก ราวระเบียบไม้กลึง มีบันไดขึ้นไปชั้นสองของเรือนใหญ่ได้

รูปที่ 5.36 แสดงแบบแปลนเรือนครัว 3C
ภาพถ่ายเรือนครัว

ภาพถ่ายเรือนครัวด้านนอก

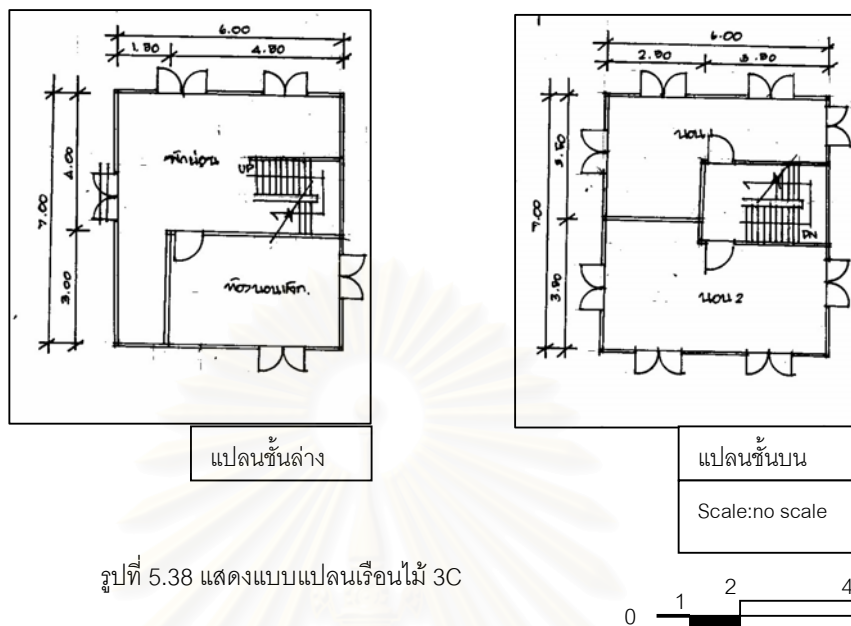
ภาพถ่ายเรือนครัวบริเวณที่ทำครัวนอกชาน

รูปที่ 5.37 แสดงภาพเรือนครัว 3C

3. เรือนไม้ เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ยกได้ถุนสูง 60 ซม. ใช้เป็นที่อยู่อาศัย มีห้อง 4 ห้อง ขนาดพื้นที่ใช้สอย 84 ตร.

ม.

พื้นที่ใช้สอย	ชั้นล่าง มีโถงอเนกประสงค์ใช้พักผ่อน และห้องนอนชั้นล่าง ชั้นบน มีห้องนอน 2 ห้อง
โครงสร้าง	เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม พื้นชั้นล่าง พื้นไม้กระดาน พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน ผนัง เป็นไม้กระดาน ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเกล็ดกระฉก ชั้นบน ประตู หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักไม้ บันได เป็นไม้ มีชานพัก ราวจับเบี่ยงไม้กึ่ง พื้น เป็นพื้นค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค ผนัง เป็น ค.ส.ล. ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเกล็ดกระฉก บันได เป็นค.ส.ล. ขึ้นลงทางเดียว มีชานพัก

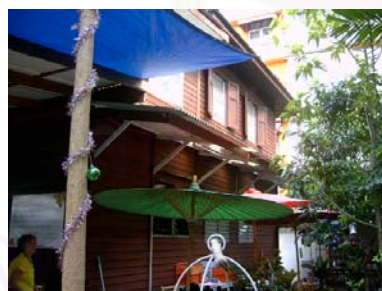

รูปที่ 5.38 แสดงแบบแปลนเรือนไม้ 3C

ภาพถ่ายเรือนไม้

ทางด้านขวามือคือเรือน
ปูน

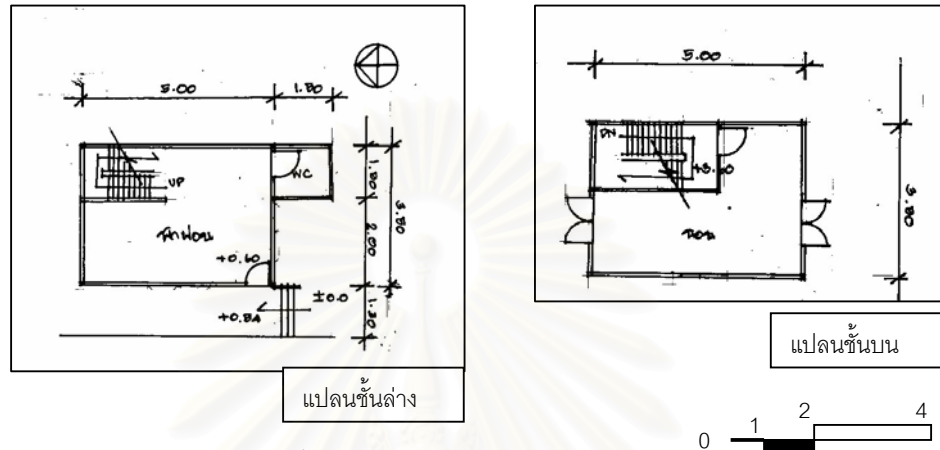

รูปที่ 5.39 แสดงภาพเรือนไม้ 3C

4. เรือนปูน เป็นบ้าน ค.ส.ล. 2 ชั้น ขนาดพื้นที่ใช้สอย 37 ตร.ม. ยกพื้นสูง 60 ซม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง เป็นห้องโถงเอนกประสงค์ ห้องน้ำ 1 ห้อง
ชั้นบน เป็นห้องนอน

โครงสร้าง เสาคาน ค.ส.ล. ชั้นล่าง โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

รูปที่ 5.40 แสดงแบบแปลนเรือนปูน 3C

5. เรือนคนรับใช้และห้องน้ำ เป็นอาคาร ค.ส.ล. ชั้นเดียว ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของคนรับใช้ พื้นที่ใช้สอย 20 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย มี 2 ห้อง ขนาดพื้นที่ประมาณ 9 ตร.ม.

โครงสร้าง เสาคาน เป็น ค.ส.ล. โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม
พื้น เป็นพื้น ค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค
ผนัง เป็น ค.ส.ล.

ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเกล็ดกระจก

ภาพถ่ายห้องน้ำเรือนใหญ่

เรือนคนใช้

รูปที่ 5.41 แสดงภาพห้องน้ำ เรือนคนใช้ 3C

3.ประวัติและอายุของบ้าน เป็นบ้านส่วนตัวซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ เจ้าของเดิมคือ คุณหลวงสมรภูมิพิชิต เป็นคุณตาของเจ้าของบ้าน ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรมสิทธิในที่ดินเป็นของทนายทนายผู้ครอบครองมรดกคือ คุณป้าผู้ให้สัมภาษณ์ บ้านหลังนี้เป็นบ้านหลังแรก ๆ ของชุมชนจากแผนที่โบราณ จะเห็นว่าบ้านหลังนี้อยู่แล้ว การประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัยและการสอบถามเจ้าของบ้าน บ้านหลังนี้มีอายุร่วม 100 กว่าปีแล้ว คือสร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ (พ.ศ. 2540-2455)

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านที่เจ้าของใช้อยู่อาศัยเองมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เจ้าของปัจจุบันเป็นรุ่นหลาน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 61 ปี เดิมทำงานอยู่กองสลากกินแบ่งรัฐบาลจนเกษียณอายุราชการ ก่อนมาอาศัยอยู่ที่บ้านหลังนี้ เคยอยู่ที่บ้านของครอบครัวคุณพ่อที่สี่กั๊กพระยาศรี แล้วจึงย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านหลังนี้ หลังจากที่เจ้าของบ้านเดิมคือคุณตา เสียชีวิตลง รวมระยะเวลาในการอยู่อาศัย 50 ปี สมาชิกในครัวเรือน ทั้งหมด 18 คน ประกอบด้วย

- 1)เจ้าของบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 61ปี
- 2)น้องชายและครอบครัว มีสมาชิก 5 คน อายุ 43 ปี ชายอาหารอยู่ที่บ้าน
- 3)พี่สาว อายุ 68 ปี
- 4)น้องสาว อายุ 50 ปี ทำงานอยู่ที่กองสลากกินแบ่งรัฐบาล
- 5)หลานสาวและบุตร อายุประมาณ 26 ปี
- 6)เด็กรับใช้ 4 คน
- 7) ลูกๆของคนรับใช้อีก 2 คน
- 8)ลูกชายผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ 25 ปี ศีษาระดับปริญญาโท
- 9)ลูกสาวผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ 22 ปี

สภาพทางเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์และสังเกต ฐานะทางเศรษฐกิจของบ้านหลังนี้อยู่ในระดับดี เนื่องจากตัวบ้านได้รับการดูแลรักษาอย่างดี และได้ดัดแปลงให้เป็นร้านอาหารของครอบครัว โดยมีน้องชายและภรรยาเป็นคนขาย และผู้ให้สัมภาษณ์และน้องสาวทำงานที่กองสลากกินแบ่งรัฐบาล ลูกชายและลูกสาวทำงานแล้ว นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการให้เช่าเรือนแถวไม้ด้านหน้า 6 ห้อง ซึ่งมีผู้เช่าทุกห้อง เป็นรายได้ประจำทุกเดือนด้วย

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 5 ครั้ง โดยเจ้าของบ้านเอง

ครั้งที่ 1 กั้นห้องที่เรือนไม้ ตัดระเบียงเดิมออก ทำเป็นสวนปลูกต้นไม้ เมื่อ ปีพ.ศ. 2520

เนื่องจาก ต้องการห้องเพิ่มที่ชั้นล่าง สำหรับพี่สาวผู้ให้สัมภาษณ์

ครั้งที่ 2 ตัดระเบียงไม้หลังเรือนใหญ่ออกครึ่งหนึ่ง เมื่อ ประมาณ ปี พ.ศ.2522

เนื่องจาก ระเบียบเดิมยาวไปจนสุดเขตที่ดินเกือบจะถึงรั้วบ้าน แต่เวลาผ่านไปไม่กี่ผู้ จึงตัดออกเหลือส่วนที่ ตีไว้

ครั้งที่ 3 ถมสระน้ำใช้ในบ้าน สร้างเรือนปูน เมื่อปี พ.ศ. 2539

เนื่องจาก น้องสาวต้องการมีบ้านส่วนตัว จึงถมสระน้ำเพื่อสร้างบ้าน

ครั้งที่ 4 บูรณะเรือนใหญ่ เรือนครัว และสร้างเรือนคนรับใช้และห้องน้ำ เมื่อ ปี พ.ศ. 2544

เนื่องจาก เรือนใหญ่ ไม่ได้ใช้อยู่อาศัยมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว บ้านก็ทรุดโทรม แต่โครงสร้างหลักๆ ยัง แข็งแรงดีอยู่ ประกอบกับช่วงนั้นมีเงินเก็บออมอยู่แล้ว จากการทำเกษียณอายุงานและ น้องชาย และภรรยา ลาออกจากงาน จึงคิดกันว่าอยากบูรณะบ้านให้มีสภาพที่ดี เพื่ออยู่อาศัยเอง และใช้เป็นร้านอาหารเพื่อ ประกอบอาชีพได้ด้วย จึงได้คิดจะทำ

ครั้งที่ 5 ทำร้านอาหารบริเวณสวนหน้าเรือนใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2545

เนื่องจาก เมื่อทำเรือนใหญ่แล้ว และน้องชายกับภรรยาก็ลาออกจากงาน จึงคิดหาอาชีพทำจึงคิดจะทำ ร้านอาหารที่บ้าน จึงได้ทำบริเวณขายอาหารขึ้นมา แทนที่สนามหญ้าหน้าบ้านเดิม

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของบ้านที่รับมรดกมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้น จึงมีความรัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจในบ้านและบรรพบุรุษของตนเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้ชัดจากคำพูด กิจกรรมารยาทต่างๆ และการดูแลรักษาบ้านให้อยู่ในสภาพดี เพื่อระลึกถึงวันเก่าๆ ที่เคยอยู่ร่วมกันกับ ครอบครัวเอาไว้ ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

กรณีศึกษาครั้งที่ 18: สัมภาษณ์ เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 52 ปี เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาครั้งที่ 18 คือ บ้าน 4C (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอก 20 ม. หน้าบ้านติดกับทางเดินภายในตรอก หลังบ้านติดคลองหลอดวัดเทพธิดา บ้านหลังนี้อยู่ถัดไปจากบ้าน กรณีศึกษาที่ 16

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้เดี่ยว 2 ชั้น ยกใต้ถุนสูงจากพื้นประมาณ 1.20 ม. มีมุขหน้า บ้านทรงห้าเหลี่ยมตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมตะวันตกที่เป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 5 ชั้นบนมีระเบียง ทางเดินทั้ง 2 ด้าน แสดงความงดงามของลักษณะสถาปัตยกรรมของยุคสมัยอย่างเต็มที่ ขนาดพื้นที่ใช้สอย 425 ตร.ม. สร้างเติมพื้นที่

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 5 ห้อง คือ โถงเอนกประสงค์ ห้องเก็บของ 2 ห้อง ห้องน้ำ 3 ห้อง ห้องนอน ชั้นลอย ด้านนอกมีพื้นที่ทำครัว และลานซักล้าง ห้องเก็บของใต้ถุนบ้าน และระเบียงหน้า มุข

ชั้นบน มีห้อง 3 ห้อง เป็นห้องนอน 2 ห้อง และห้องครุฑะคร สำหรับตั้งโต๊ะบูชาครุฑะคร และระเบียงด้านข้างทั้ง 2 ด้าน

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ และค.ส.ล. ส่วนของฐานราก โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

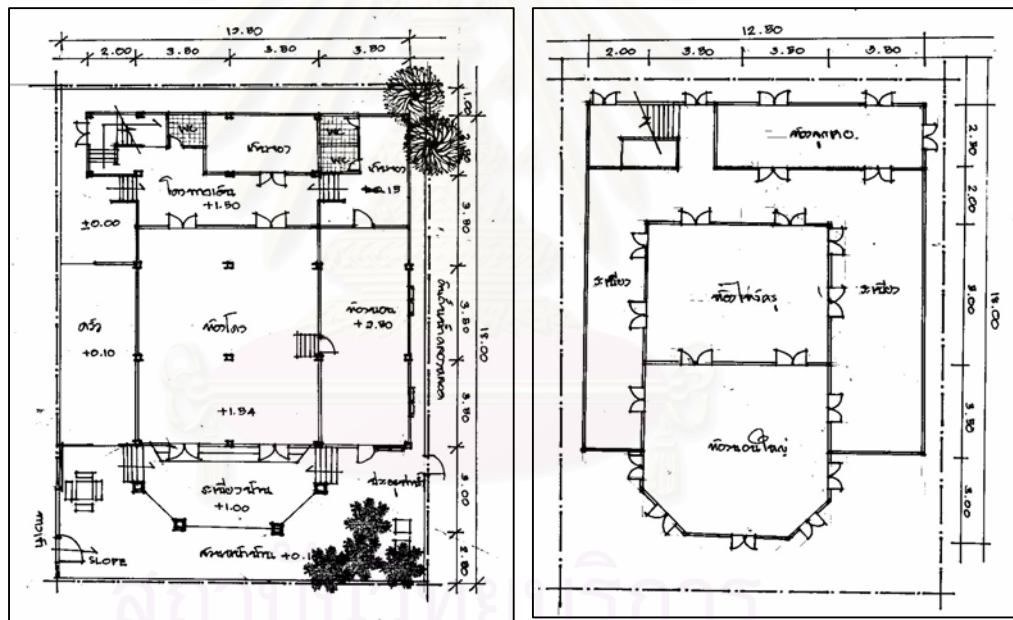
พื้นชั้นล่าง เป็นไม้กระดาน และ พื้นค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค ในส่วนของพื้นที่ทำครัว ห้องเก็บของและห้องน้ำ พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

ผนัง เป็นไม้กระดาน และ ค.ส.ล.ส่วนของห้องนอนที่ต่อเติมด้านข้าง

ประตู-หน้าต่าง ชั้นล่าง ประตูบานเปิดและบานเฟี้ยมไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุนเกล็ดไม้ ช่องแสงตกแต่งกระจกสีแบบโบราณ ช่องลมไม้ฉลุ ลวดลายสวยงาม และทำแขวนระเบียงเป็นไม้ฉลุลวดลายสวยงามและอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์

บันได เป็นไม้ มีชานพัก ราวระเบียงไม้กลึง

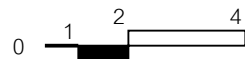
การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านในสมัยรัชกาลที่ 5 หน้ามุขห้าเหลี่ยม และรายละเอียดตกแต่งในส่วนต่างๆของบ้านที่ได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน
Scale: no scale

รูปที่ 5.42 แสดงแบบแปลนบ้าน 4C

รูปด้านหน้า

ภาพถ่ายบ้าน 4C

ภาพถ่ายบ้าน 4Cก่อนทาสี

ภาพถ่ายบ้าน 4Cหลังทาสี

ชั้นบนเป็นห้องนอนลูก

ห้องนอนใหญ่ชั้นบน

รูปที่ 5.43 แสดงภาพบ้าน 4C

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และการสัมภาษณ์ และจากแผนที่โบราณในช่วงแรกๆของการเกิดชุมชนนี้ ก็ปรากฏบ้านหลังนี้ในแผนที่แล้ว จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่อยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5 แล้ว อายุของการอยู่อาศัยของครอบครัวผู้ให้สัมภาษณ์ที่บอกว่า ประมาณ 80 ปี ดังนั้นอายุของบ้านนี้ควรจะอยู่ที่ 100 ปี หรือประมาณ ปี พ.ศ. 2440-2450

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านที่เจ้าของใช้อยู่อาศัยเอง ซึ่งได้รับกรรมสิทธิ์โดยมรดกตกทอดมาจากคุณยาย แต่บ้านหลังนี้ไม่ใช่บ้านที่สร้างโดยบรรพบุรุษของเจ้าของคนปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ทราบว่า คุณยายของเจ้าของบ้านซื้อบ้านหลังนี้จากเจ้าของเดิม เมื่อ 80 กว่าปีที่แล้ว หรือประมาณ ปี พ.ศ.2463 และใช้เป็นที่อยู่อาศัยของคณะละครของครอบครัวมาจนปัจจุบัน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 52 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่กรุงเทพฯ ในย่านถนนตะนาว เป็นเจ้าของคณะละคร ซึ่งเป็นอาชีพตกทอดมาตั้งแต่รุ่นยาย ผู้ให้สัมภาษณ์จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์วังท่าพระ(ชื่อในสมัยนั้น) ปัจจุบันยังมีงานละครเข้ามาอยู่อย่างสม่ำเสมอ สมาชิกในครัวเรือนปัจจุบัน มี 3 คน ประกอบด้วย

1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 52 ปี อาชีพเจ้าของคณะละคร

2)บุตรชาย อายุ 24 ปี เป็นอาจารย์สอนอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร และมีอาชีพเสริมคือ เล่นดนตรีไทยในร้านอาหารแห่งหนึ่ง

3)เด็กหญิงที่มาอยู่ด้วย อายุ 5 ขวบ เรียนอยู่โรงเรียนวัดมรรณพาราม

สภาพทางเศรษฐกิจ จากข้อ 4 ที่กล่าวว่าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของคณะละคร โดยจะออกแสดงตามแต่ผู้ว่าจ้างจะจ้างมา ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการรำแก้บนที่ศาลเจ้าพ่อเสือและศาลหลักเมืองซึ่งมีอยู่แทบทุกวัน รายได้ถือว่าอยู่ในระดับดี และสม่ำเสมอ เนื่องจากเป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงมายาวนาน ส่วนบุตรชาย นอกจากเป็นอาจารย์แล้ว ยังทำงานพิเศษเพิ่มเติมด้วย รายได้ที่ได้ถือว่าอยู่ในเกณฑ์เพราะผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า และในการปรับปรุงบ้านครั้งล่าสุด เงินที่ใช้เป็นเงินเก็บของบุตรชายเป็นส่วนใหญ่

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 6 ครั้ง โดยเจ้าของบ้านเอง

ครั้งที่ 1 ย้ายครัวจากหลังบ้านมาไว้ข้างบ้าน เมื่อ ปี พ.ศ. 2517

เนื่องจาก ครัวเดิมอยู่ด้านหลังบ้านคับแคบและไม่สะดวก จึงเปลี่ยนมาทำครัวข้างบ้านแทน

ครั้งที่ 2 เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจากกระเบื้องว่าเป็นกระเบื้องยิปซัม เมื่อ ปี พ.ศ. 2518

เนื่องจาก หลังคาเดิมรั่ว และผุแล้ว

ครั้งที่ 3 เปลี่ยนสุขภัณฑ์ห้องน้ำใหม่ เมื่อ ปี พ.ศ. 2528

เนื่องจาก ก่อนที่คุณแม่จะเสียชีวิต ท่านมีอายุมากแล้ว และห้องน้ำเดิมก็เป็นแบบส้วมนั่งยอง จึงไม่สะดวก และเก่ามากแล้ว จึงทำใหม่

ครั้งที่ 4 ต่อห้องด้านข้างใช้เป็นห้องนอน เมื่อ ปี พ.ศ. 2535

เนื่องจาก เดิมนอนห้องข้างบน แต่พออายุมากแล้วจึงไม่อยากจะขึ้นบันได ดังนั้นจึงต่อห้องที่ชั้นล่างใช้เป็นห้องนอน โดยยกระดับจากเดิมเล็กน้อย

ครั้งที่ 5 ปูกระเบื้องทางเดินรอบบ้านและบริเวณครัวด้านนอก เมื่อ ปี พ.ศ. 2542

เนื่องจาก เมื่อก่อนเคยน้ำท่วม และพื้นเป็นปูนซีเมนต์ธรรมดา เมื่อน้ำท่วมแล้วขึ้นและ ไม่สะอาด และลื่น เพราะตะไคร้น้ำจับ

ครั้งที่ 6 ทาสีบ้านใหม่ทั้งหลัง เมื่อ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

เนื่องจาก สีบ้านเดิมลอกออกหมดแล้ว ประกอบกับบ้านข้างเคียงในชุมชนที่มีอายุใกล้เคียงกัน ก็ได้ทำการบูรณะปรับปรุงบ้านให้สวยงาม จึงอยากจะทำบ้างพอดีกับช่วงที่มีการประชุม APEC ได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนราชดำเนินกลางและทาสีอาคารริมถนนใหม่ ลูกชายเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดี จึงคิดจะทาสีบ้านใหม่บ้างให้เป็นสีเดียวกับตึกแถวริมถนนราชดำเนิน และจะปรับปรุงบ้านให้สวยงามอย่างบ้านหลังอื่นบ้าง

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน จากที่ได้สัมภาษณ์เห็นได้ชัดว่าผู้ให้สัมภาษณ์ภูมิใจในความเป็นผู้มีเชื้อสายทางการละครมาก มักจะชี้ชวนให้ดูรูปและชุดอุปกรณ์ประกอบการรำที่อยู่ในบ้านเสมอ และเมื่อถามถึงส่วนต่างๆของบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์จะพูดด้วยความยาว และบางครั้งหากเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว ก็จะมีน้ำตาคลอบ้าง เมื่อถามว่าคิดจะย้ายออกไปอยู่ที่อื่นหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่าไม่เคยมีความคิดจะย้ายออกไปจากบ้านนี้ แม้ลูกชายจะอยากย้ายออกไปแล้วก็ตาม เนื่องจากมีความผูกพัน และรักบ้านนี้มาก เพราะอยู่มาตั้งแต่เด็กๆ และค่อนข้างหวงและระวังคนแปลกหน้ามาก การเดินดูส่วนต่างๆของบ้าน เจ้าของบ้านจะต้องเดินคุมตลอด และไม่ให้เข้าไปในห้องต่างๆ เลย นอกจากห้องคุณละครเท่านั้นที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปดูและไหว้ครู่ได้ แต่ก็ยังห้ามถ่ายภาพมาด้วย

กรณีศึกษาครั้งที่ 19: สัมภาษณ์ ผู้อยู่อาศัย เพศหญิง อายุ 35 ปี เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 19 คือ บ้าน 5C (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ ห่างจากปากตรอก 400 ม. โดยบ้านจะอยู่ในซอยเล็กๆทางขวามือไปอีกประมาณ 30 ม. อยู่ห่างจากคลองหลอดวัดเทพธิดา ประมาณ 50 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ชั้นบน มีระเบียงทางเดินทั้ง 2 ด้าน ขนาดพื้นที่ใช้สอยของบ้าน 143 ตร.ม. ในบริเวณบ้าน มีพาร์ทเมนต์ให้เช่า อยู่ด้านหลังอีก 1 หลัง ขนาดแปลงที่ดินของบ้านประมาณ 332.50 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 2 ห้อง คือ โถงเอนกประสงค์ ห้องคนรับใช้ ห้องน้ำ และพื้นที่ทำครัว

ชั้นบน มีห้อง 3 ห้อง เป็นห้องนอน 2 ห้อง และโถงพักผ่อน มีระเบียง 2 ด้าน และมีบันได ขึ้นจากภายนอกตัวบ้าน

โครงสร้าง เสา-คาน เป็นไม้ โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องว่าว

พื้นที่ชั้นล่าง เป็นไม้กระดาน และ พื้นค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค ในส่วนของพื้นที่ทำครัว นอกบ้าน และห้องน้ำ พื้นชั้นบน เป็นไม้กระดาน

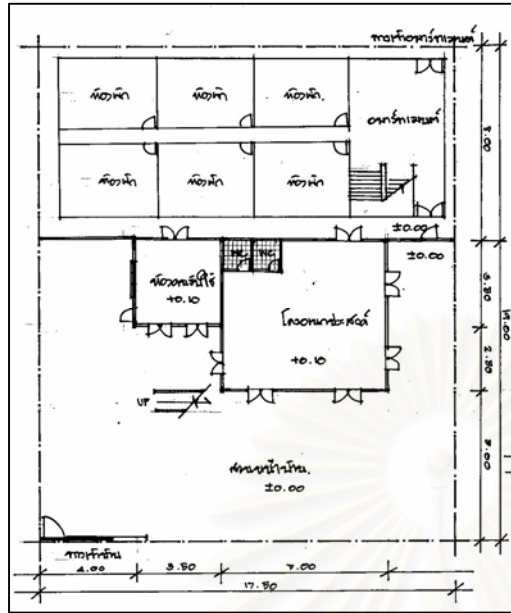
ผนัง เป็นไม้กระดาน

ประตู-หน้าต่าง ประตูบานเปิดและบานพับไม้ ลูกฟักกระดานดุน หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกฟักกระดานดุนเกล็ดไม้ ช่องแสงตกแต่งกระจกลีแบบโบราณ ช่องลมไม้ฉลุวดลายสวยงาม เเชิงชายไม้ฉลุรอบตัวบ้าน

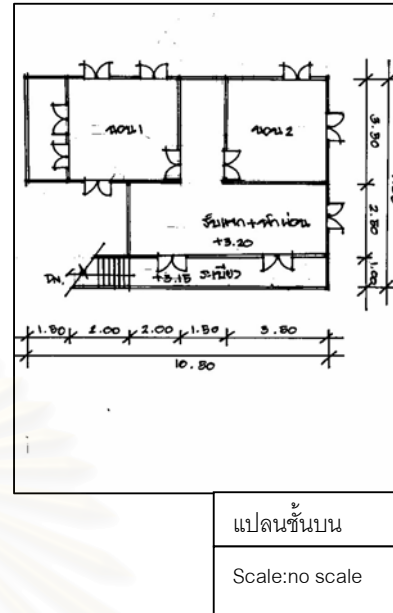
บันได เป็นไม้ มีชานพัก ราวระเบียงไม้กลึง

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านใน สมัยรัชกาลที่ 5 และรายละเอียดตกแต่งในส่วนต่างๆของบ้านที่ได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี

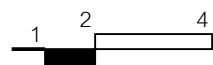
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน
Scale: no scale

รูปที่ 5.44 แสดงแบบแปลนบ้าน 5C

รูปด้านหน้า

ภาพถ่ายบ้าน 5C

อพาร์ทเมนต์ ภายในบ้าน

รูปที่ 5.45 แสดงภาพบ้าน 5C

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์ร่วมกับหลักฐานจากแผนที่โบราณในสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ปรากฏบ้านหลังนี้อยู่ในชุมชนแล้ว ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าว จึงสามารถบอกอายุของตัวบ้านได้อยู่ในราวรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2440-2450) มีอายุราว 100 ปี

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านที่เจ้าของใช้อยู่อาศัยเอง ได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นคุณพระ ในสมัยรัชกาลที่ 5-6 เจ้าของบ้านปัจจุบันเป็นชั้นเหลน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นแม่บ้าน อยู่ในบ้านหลังนี้ จึงไม่สามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกได้ แต่เนื่องจากเจ้าของบ้านไม่สามารถให้ข้อมูลได้ จึงต้องสอบถามจากผู้ให้สัมภาษณ์แทน จากการสัมภาษณ์ทราบว่า บ้านหลังนี้เจ้าของบ้านเป็นเหลนของเจ้าของบ้านเดิมที่เป็นคุณพระในสมัยรัชกาลที่ 5 และปัจจุบัน อยู่อาศัยร่วมกับมารดา และสามี ไม่มีบุตร มีอาชีพเป็นแอร์โฮสเตส ส่วนสามีทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง สมาชิกในครัวเรือนมีจำนวน 5 คน ประกอบด้วย

- 1)มารดาเจ้าของบ้าน อายุประมาณ 60 ปี
- 2)เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุประมาณ 30ปี มีอาชีพเป็นแอร์โฮสเตส
- 3)สามี อายุประมาณ 30 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง
- 4)คนรับใช้ 2 คน (เป็นผู้ให้สัมภาษณ์) อายุประมาณ 35 ปี เพศหญิง อยู่ร่วมกับสามี มาทำงานบ้านในบ้านนี้ได้ประมาณ 5 ปีแล้ว

สภาพทางเศรษฐกิจ จากข้อ 4 อาชีพของเจ้าของบ้าน และลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัย ตลอดจนบรรพบุรุษ สามารถประเมินระดับทางเศรษฐกิจของเจ้าของบ้านว่าอยู่ในระดับดี นอกจากนี้แล้วยังมีรายได้จากอพาร์ทเมนต์ด้านหลังบ้านอีกด้วย ซึ่งสอบถามแล้ว มีคนเช่าทุกห้อง

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 2 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ทำ อพาร์ทเมนต์ให้เช่า เมื่อ ปี พ.ศ. 2540

เนื่องจาก ต้องการรายได้เสริม และบ้านก็มีที่ว่างเหลืออยู่

ครั้งที่ 2 ทาสีบ้านใหม่ เมื่อ ปี พ.ศ. 2545

เนื่องจาก สีเดิมหลุดลอกหมดแล้ว จึงต้องปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้สัมภาษณ์กับเจ้าของบ้าน จึงไม่สามารถทราบข้อมูลนี้ได้ แต่เมื่อดูจากตัวบ้านและประวัติของบรรพบุรุษแล้ว ก็คงจะมีความรัก และภาคภูมิใจในบ้านของตนเช่นเดียวกับบ้านอื่นที่ดูแลรักษาบ้านเป็นอย่างดีเช่นเดียวกับบ้านอื่นในชุมชนที่มีรูปแบบเดียวกัน

กรณีศึกษาครั้งที่ 20: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศชาย อายุ 61 ปี เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาครั้งที่ 20 คือ บ้าน 1D (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอก 25ม.

หน้าบ้านติดกับทางเดินภายในตรอก ฝั่งตรงข้ามเป็นบ้านกรณีศึกษาที่ 18

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นห้องแถว ค.ส.ล 2 ชั้น คูหาเดียว ขนาดพื้นที่ใช้สอย 72 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 2 ห้อง คือ โถงเนกประสงค์ ห้องน้ำ และพื้นที่ทำครัว มีบริเวณหน้าบ้านสำหรับนั่งเล่น

ชั้นบน มีห้อง 2 ห้อง เป็นห้องนอน

โครงสร้าง เสา-คาน เป็น ค.ส.ล. โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

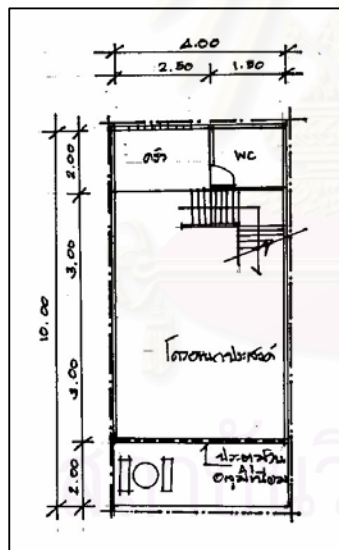
พื้นชั้นล่าง เป็น พื้น ค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค พื้นชั้นบน เป็นค.ส.ล. ปูเสื่อน้ำมัน

ผนัง เป็น ค.ส.ล.

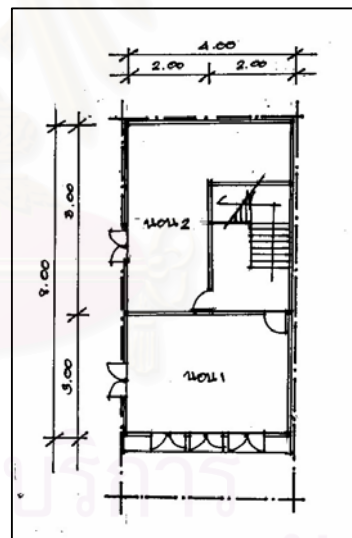
ประตู-หน้าต่าง ประตูหน้าบ้านเป็นประตูเหล็กยึด หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกพับไม้

บันได ค.ส.ล. ขึ้นลงทางเดียว มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

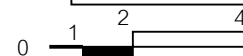

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน

Scale: no scale

รูปที่ 5.46 แสดงแบบแปลนบ้าน 1D

ภาพถ่ายบ้าน 1D ด้านหน้า

ภาพถ่ายบ้าน 1Dข้างในบ้าน

รูปที่ 5.47 แสดงภาพบ้าน 1D

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์ บ้านหลังนี้เป็นตึกแถวที่มีอายุของอาคารประมาณ 25 ปี โดยเจ้าของเดิมไม่ทราบว่าย้ายออกไปอยู่ที่ใด แต่ตึกแถวนี้ก็ค้เป็นบ้านให้เช่ามาตลอด เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์เคยอยู่ในชุมชนนี้มาก่อนจึงทราบประวัติมาบ้าง

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านเช่า โดยผู้เช่าเข้าอยู่อาศัยตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2545 เป็นระยะเวลาประมาณ 5 เดือน ค่าเช่าบ้าน 6,000บาทต่อเดือน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 61 ปี ภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนนี้ เดิมรับราชการ จนเกษียณอายุ และอยู่ในบ้านหลังนี้ร่วมกับครอบครัว เดิมเคยอยู่ที่ห้องแถวไม้ของบ้าน 100 ปีมาก่อน

บ้านหลังนี้มีจำนวนผู้อาศัย 5 คน ประกอบด้วย

- 1.ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 61 ปี เกษียณแล้ว
- 2.ภรรยา อายุ 58 ปี ไม่ได้ทำงาน
- 3.ลูกชาย อายุประมาณ 40 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง
- 4.ลูกสะใภ้ อายุประมาณ 40 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง

5.หลาน 1 คน กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษา

สภาพทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันผู้ให้สัมภาษณ์ เกษียณอายุราชการ และไม่ได้ทำงานอะไร ค่าใช้จ่ายต่างๆ จึงมาจากเงินบำนาญ และเงินเก็บจำนวนหนึ่ง สำหรับค่าเช่าบ้าน และค่าใช้จ่ายต่างๆ บุตรชายก็ช่วยจ่ายด้วย และนอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมีบุตรสาวอีก 1 คนที่อยู่ชุมชนนี้ ส่งเงินให้ด้วย จำนวนหนึ่ง ระดับทางเศรษฐกิจของบ้านอยู่ในระดับปานกลาง

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 1 ครั้ง โดยผู้อยู่อาศัย

ครั้งที่ 1 ปรับปรุงบ้านก่อนเข้าอยู่อาศัย เมื่อ เดือน กันยายน ปี พ.ศ. 2545

เนื่องจาก ก่อนจะย้ายเข้ามา บ้านค่อนข้างอยู่ในสภาพทรุดโทรม

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นคนตรอกตึกดินโดยกำเนิด เดิมอาศัยอยู่ที่บ้านไม้โบราณหลังใหญ่ต้นตรอกตึกดิน หลังเดียวกับที่เคยกล่าวมาแล้วในกลุ่มตัวอย่างรายอื่นๆ เมื่อได้ขึ้นประกอบอาชีพราชการและเมื่อเกษียณก็ใช้เงินบำนาญ และมาเช่าบ้านหลังนี้อยู่ ก่อนมาอยู่บ้านนี้ก็เช่าบ้านแถวไม้ของบ้าน 3C อยู่มาก่อน และด้วยความผูกพันกับตรอกนี้ จึงไม่อยากจะย้ายที่อยู่เมื่อมีโอกาสจึงเช่าบ้านอยู่ร่วมกับครอบครัวของลูกชาย และลูกสาวก็อยู่ในตรอกนี้ และญาติส่วนใหญ่ก็อยู่ที่นี้ จึงรู้สึกผูกพัน และอบอุ่น

กรณีศึกษาหลังที่ 21: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศชาย อายุ 42 ปี เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 21 คือ บ้าน 2D (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกคิลป์ ห่างจากปากตรอกประมาณ 500ม. โดยอยู่ในซอยเดียวกันกับกรณีศึกษาหลังที่ 4 และ 8 ต้องเข้าซอยไปอีกประมาณ 100 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นห้องแถว ค.ส.ล 3 ชั้น คูหาเดี่ยว ขนาดพื้นที่ใช้สอย 106 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 2 ห้อง คือ โถงอเนกประสงค์ ห้องน้ำ และพื้นที่ทำครัว มีบริเวณหน้าบ้านสำหรับนั่งเล่น

ชั้นสอง มีห้องเดี่ยว เป็นห้องนอน และระเบียงบ้าน

ชั้นสาม มี 1 ห้อง และ พื้นที่ลาดฟ้ามีหลังคาคลุม ใช้เป็นที่พักผ่อน ปลูกต้นไม้ ขนาดพื้นที่ใช้สอย 30 ตร.ม.

โครงสร้าง เสา-คาน เป็น ค.ส.ล. โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

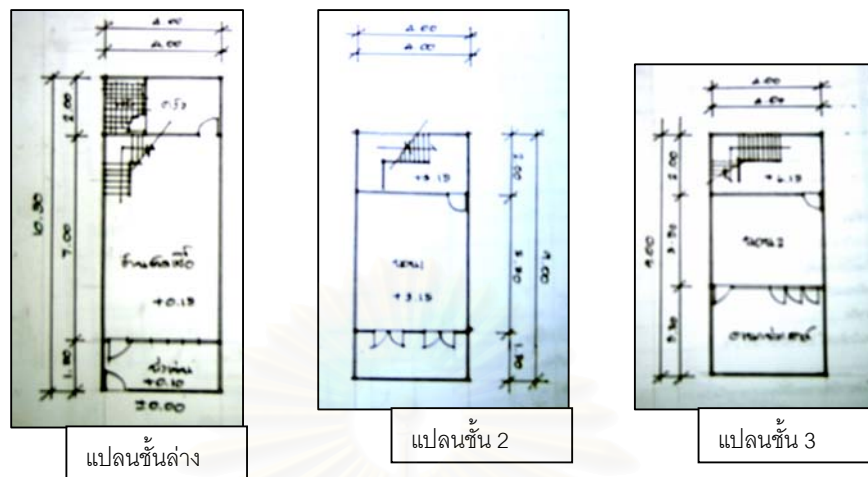
พื้นชั้นล่าง เป็น พื้น ค.ส.ล.ขัดมัน พื้นชั้นบน เป็นค.ส.ล. ปูเสื่อน้ำมัน

ผนัง ชั้นล่างเป็นไม้กระดาน ชั้นบน เป็น ค.ส.ล.

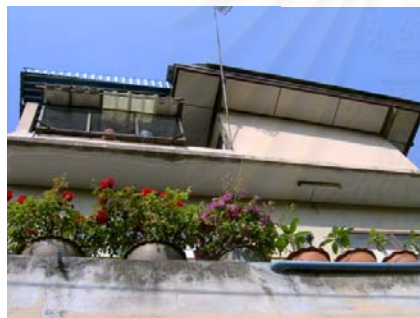
ประตู-หน้าต่าง ประตูหน้าบ้านเป็นประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกลูกไม้ และบานเกล็ด

บันได ค.ส.ล. ชั้นลงทางเดียว มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

รูปที่ 5.48 แสดงแบบแปลนบ้าน 2D

ภาพด้านนอกของบ้าน

ภาพด้านนอกของบ้านด้านที่ติดซอย

ภาพภายในบ้าน เป็นที่ทำงานชั้นล่าง

รูปที่ 5.49 แสดงภาพบ้าน 2D

3.ประวัติและอายุของบ้าน จากการประเมินลักษณะทางสถาปัตยกรรมของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์ บ้านหลังนี้เป็นตึกแถวที่มีอายุของอาคารประมาณ 25-30ปี โดยเจ้าของเดิมไม่ทราบว่าย้ายออกไปอยู่ที่ใด ทราบแต่เพียงว่าเจ้าของอาศัยอยู่แถวศาลเจ้าพ่อเสือ และทำตึกแถวให้เช่าในบริเวณเดียวกันอีกหลายห้อง

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านเช่า โดยผู้เช่าเช่าอยู่อาศัยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2532 เป็นระยะเวลา ประมาณ 15 ปี ค่าเช่าบ้าน 10,000 บาทต่อเดือน

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 43 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่มาอยู่กรุงเทพฯตั้งแต่เด็ก เพื่อมาเรียนและอาศัยอยู่กับร้านตัดสูท จึงได้ความรู้การตัดเย็บมาบ้าน จึงไป เรียนเพิ่มเติมทางด้านตัดเย็บเพื่อประกอบอาชีพมาจนปัจจุบัน และมาเปิดร้านตัดสูท ตั้งแต่เข้ามาอยู่ที่บ้าน นี้ สมาชิกในครัวเรือน มี 4 คน ประกอบด้วย

- 1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 43 ปี อาชีพช่างตัดสูท
- 2)ภรรยา อายุประมาณ 38 ปี ทำงานบริษัทเอกชน
- 3)บุตรชาย และหญิง ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์มีอาชีพเป็นช่างตัดเสื้อ ชุดสูท ชุดข้าราชการ โดยใช้บ้าน เป็นร้านด้วย ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ทำงานในบริเวณใกล้เคียง ส่วนใหญ่เป็นลูกค้าประจำ รายได้ ค่อนข้างดี เพราะสามารถซื้อบ้านของตัวเองได้แล้ว แต่ไม่ย้ายออกไปอยู่เพราะร้านอยู่ตรงนี้มา 15 ปี ลูกค้า รู้จักและคุ้นเคยกับสถานที่เป็นอย่างดี ชื่อร้านคือ ร้านสูทคุณหลวง

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุงบ้าน 1 ครั้ง โดยผู้อยู่อาศัย ครั้งที่ 1 ปรับปรุงพื้นที่ดาดฟ้า ชั้น 3 ให้เป็นห้องพัก และทำหลังคาคลุม เมื่อ ปีพ.ศ. 2536 เนื่องจาก อยากรให้ดาดฟ้าข้างบนสามารถขึ้นไปใช้พักผ่อนได้ และอยากมีมุมปลูกต้นไม้ นั่งเล่นพักผ่อนบ้าง

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ความรู้สึกของการอยู่อาศัยที่บ้านนี้ เป็นไปในลักษณะการคุ้นเคย และสะดวกต่อการประกอบอาชีพมากกว่า เพราะลูกค้ายกกลุ่มเป้าหมายคือ ข้าราชการที่ทำงานในบริเวณนี้ ต่างก็รู้จักร้านนี้เป็นอย่างดีแล้ว หากย้ายออกไป คงหาลูกค้ายาก

ความรู้สึกเกี่ยวกับบ้านโบราณ เมื่อสอบถามแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่าไม่มีความเห็นอะไร ไม่เคย ได้เข้าไปอยู่ในบ้านโบราณมาก่อนจึงไม่รู้ว่าอยู่แล้วรู้สึกอย่างไร แต่ถ้าเป็นบ้านของตัวเองก็คงดูแลอย่างดี ไม่ อยากรจะรื้อออกเพื่อสร้างใหม่

กรณีศึกษาหลังที่ 22: สัมภาษณ์ ผู้เช่า เพศหญิง อายุ 40 ปี เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 22 คือ บ้าน 3D (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอกประมาณ 500ม. โดยอยู่ในซอยเดียวกับกับกรณีศึกษาหลังที่ 2 และ12 ต้องเข้าซอยไปอีกประมาณ 150 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นอาคารพักอาศัย 4 ชั้น มีห้องพัก จำนวน 70 ห้อง ขนาดพื้นที่ใช้สอยประมาณ 1,800 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้องพัก และสำนักงานอพาร์ทเมนต์ ที่จอดรถมอเตอร์ไซด์ และทางเดินรอบอาคารกว้างประมาณ 2 ม.

ชั้น2-4 เป็นห้องพัก ขนาดพื้นที่ห้องละประมาณ 25 ตร.ม. มีห้องน้ำในตัวและระเบียง

โครงสร้าง

เสา-คาน เป็น ค.ส.ล. โครงหลังคาเหล็ก วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

พื้นที่ชั้นล่าง เป็น พื้น ค.ส.ล.หินขัด ทั้งอาคาร ทางเดินด้านนอกเป็น พื้น ค.ส.ล.

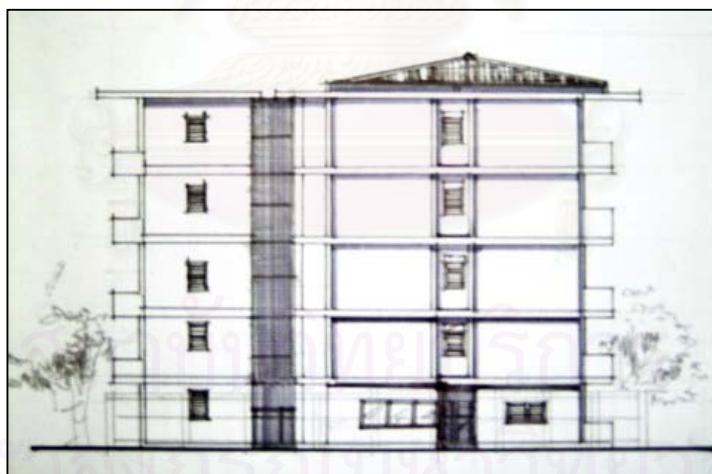
ผนัง เป็นผนัง ค.ส.ล.ทาสีน้ำมัน

ประตู-หน้าต่าง ประตูหน้าบ้านเป็นประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเกล็ด

บันได เป็น ค.ส.ล. มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

อพาร์ทเมนต์สูง 4 ชั้น

รูปด้านหน้า

รูปที่ 5.50 แสดงรูปด้านบ้าน 3D

อพาร์ทเมนต์มีห้องติดต่อบริเวณอยู่

ด้านหน้าติดถนนในตรอกศิลป์ สามารถทะลุ
ออกไปโบสถ์พราหมณ์ได้

อพาร์ทเมนต์สูง 4 ชั้น

รูปที่ 5.51 แสดงภาพบ้าน 3D

3.ประวัติและอายุของบ้าน เดิมทรงบน เบนหอพักตกรอก และบรรษทนวนลทธิพรได้เข้ามาซื้อต่อ เพื่อทำ
เป็นอพาร์ทเมนต์ให้เช่าแทนที่หอพักเดิม ซึ่งเป็นอาคารไม้โบราณ เจ้าของเดิมไม่ทราบว่าเป็นใคร เนื่องจาก
สัมภาษณ์จากผู้เช่า ซึ่งเป็นผู้จัดการอพาร์ทเมนต์และมาอยู่ได้ประมาณ 11 ปี จึงไม่ทราบประวัติความ
เป็นมาก่อนหน้า อายุของอพาร์ทเมนต์นี้คือ 16 ปี และได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพดีมาตลอด

4.การครอบครองปัจจุบัน โดยการเช่า ค่าเช่าห้องละ 3,500 บาทต่อเดือน อพาร์ทเมนต์นี้สร้างมา16 ปี
แล้ว เจ้าของอพาร์ทเมนต์นี้คือ บริษัทนิวลทธิพร จำกัด ซึ่งทำธุรกิจเกี่ยวกับอพาร์ทเมนต์อยู่แล้ว โดยมีพาร์
ทเมนต์หลังอื่นอีกในบริเวณชุมชนราชบพิธพัฒนา

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุประมาณ 40 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เช่าและเป็น
ผู้จัดการอพาร์ทเมนต์ อยู่อาศัยมา 11 ปี สมาชิกในครัวเรือน มี 3 คน ประกอบด้วย

- 1)ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุ 40 ปี อาชีพผู้จัดการอพาร์ทเมนต์
- 2)สามี อายุประมาณ 45 ปี เป็นตำรวจ
- 3)บุตรชาย และหญิง ศึกษาในระดับประถมศึกษา

ส่วนผู้อยู่อาศัยอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษา ที่เรียนอยู่ในสถานศึกษาใกล้ๆนี้ มีข้าราชการ ที่ทำงานในละแวกนี้ด้วย ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์มีอาชีพเป็นผู้จัดการอพาร์ทเมนต์แห่งนี้ สามีเป็นตำรวจ ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน นับจากการที่บริษัทซื้ออาคารเดิมแล้วทำการสร้างอพาร์ทเมนต์ขึ้นใหม่ มีการปรับปรุง 1 ครั้ง โดยเจ้าของ

ครั้งที่ 1 รื้ออาคารเดิมออก สร้างอาคารใหม่ เมื่อ ประมาณ ปีพ.ศ. 2530

เนื่องจาก หลังจากที่ซื้อหอพักเดิม ซึ่งมีสภาพทรุดโทรมและสร้างด้วยไม้ บริษัทจึงได้ทำการรื้อออก และ สร้างอาคารใหม่ขึ้นแทน เพื่อความคงทนถาวร และได้ค่าเช่าราคาสูงกว่าอาคารไม้เดิม

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เนื่องจากไม่ได้สัมภาษณ์เจ้าของอพาร์ทเมนต์ ถึงสาเหตุในการทำ อพาร์ทเมนต์ แต่ได้สัมภาษณ์กับผู้จัดการอพาร์ทเมนต์แทน จึงไม่ทราบข้อมูลในส่วนนี้ และผู้ให้สัมภาษณ์ก็ ไม่มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องบ้านโบราณ

กรณีศึกษาหลังที่ 23: สัมภาษณ์ ผู้อยู่อาศัย เพศหญิง อายุ 35 ปี เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 23 คือ บ้าน 4D (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกคิลปี ห่างจากปากตรอก 400 ม. โดยบ้านจะอยู่ในซอยเล็กๆทางขวามือไปอีกประมาณ 30 ม. อยู่ห่างจากคลองหลอดวัดเทพธิดา ประมาณ 50 ม.ซึ่งเป็นอาคารที่อยู่ในแปลงที่ดินเดียวกันกับกรณีศึกษา 19

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นอาคาร ค.ส.ล. สูง 4 ชั้น ชั้นดาดฟ้ามีการดัดแปลงเป็นที่อยู่อาศัย ของเจ้าของบ้าน อาคารอยู่ในสภาพดี มีจำนวนห้องพักประมาณ 25 ห้อง ขนาดพื้นที่ของอาคารประมาณ 600 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้องพัก และพื้นที่ส่วนกลาง

ชั้น2-4 เป็นห้องพัก ขนาดพื้นที่ห้องละประมาณ 25 ตร.ม. มีห้องน้ำในตัวและระเบียง

โครงสร้าง เสา-คาน เป็น ค.ส.ล. โครงหลังคาเหล็ก วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

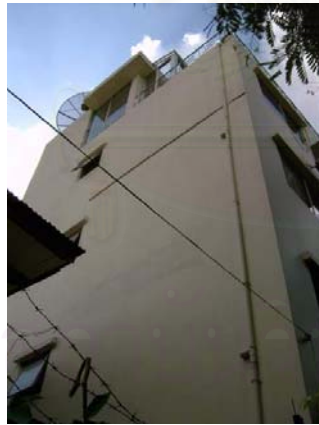
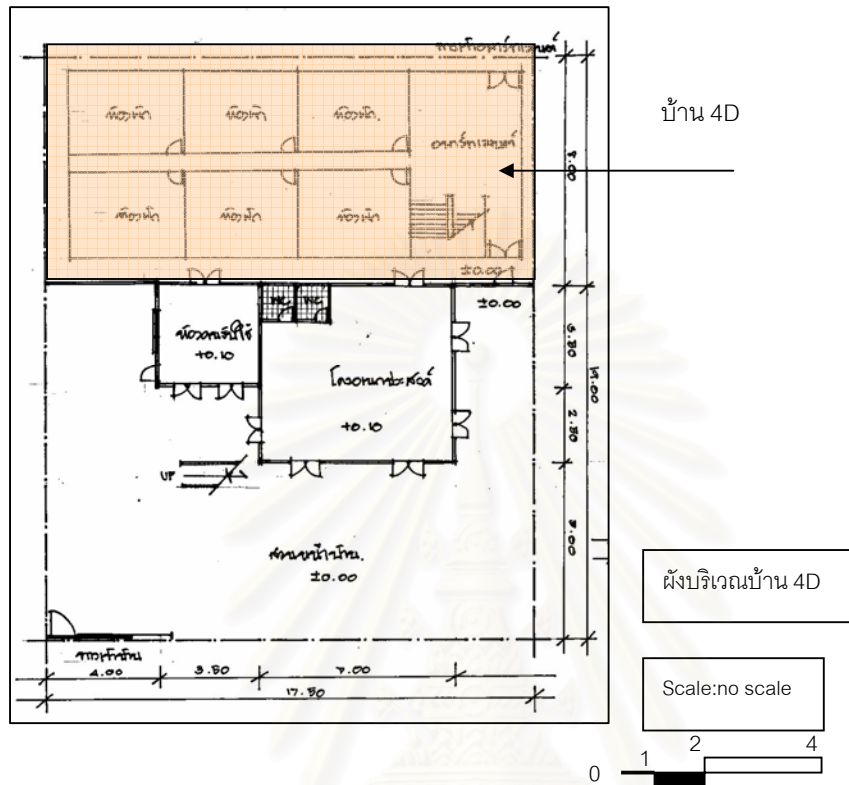
พื้นชั้นล่าง เป็น พื้น ค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค ทางเดินด้านนอกเป็น พื้น ค.ส.ล.

ผนัง เป็นผนัง ค.ส.ล.ทาสีน้ำมัน

ประตู-หน้าต่าง ประตูหน้าบ้านเป็นประตูบานเปิดไม้ หน้าต่างบานเกล็ด และบานเลื่อน กระจก

บันได เป็น ค.ส.ล. มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

อพาร์ทเมนต์สูง 4 ชั้น มีคาดฟ้า เจ้าของทำห้องอยู่เอง
มีห้องพักทั้งหมด 30 ห้อง

รูปที่ 5.52 แสดงภาพบ้าน 4D

3.ประวัติและอายุของบ้าน เจ้าของอพาร์ทเมนต์นี้คือ เจ้าของบ้านกรณีศึกษาที่ 19 โดยบ้านนี้เป็นบ้านที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ

สันนิษฐานว่าเดิมที่ตรงนี้เป็นที่ว่าง เป็นส่วนที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน และเจ้าของบ้านเห็นว่ามีที่ว่างและเริ่มมีการเกิดบ้านเช่าในชุมชน จึงคิดใช้ที่ว่างให้เกิดประโยชน์ จึงสร้างอพาร์ทเมนต์ขึ้นมา อายุของอพาร์ทเมนต์นี้คือ 7 ปี แต่ได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพดีมาตลอด

4.การครอบครองปัจจุบัน โดยการเช่า ค่าเช่าห้องละ 4,000 บาทต่อเดือน อพาร์ทเมนต์นี้สร้างมาแล้ว 7 ปี เจ้าของคือกรณีศึกษาหลังที่ 19

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุประมาณ 35 ปี เป็นผู้อยู่อาศัย และเป็นแม่บ้านของกรณีศึกษาบ้านหลังที่ 19 กล่าวว่า ผู้อยู่ในอพาร์ทเมนต์นี้ส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่ทำงานในบริเวณนี้ ทำงานบริษัทเอกชนบ้าง รับราชการบ้าง และเป็นนักเรียน นักศึกษา จำนวนหนึ่ง แต่ไม่มีผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขาย อาหารรถเข็นในบริเวณนี้

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน และยังไม่มีการครอบครัวยู่มากนัก ฐานะค่อนข้างดีกว่าผู้เช่าพาร์ทเมนต์อื่นในชุมชนนี้ เพราะราคาค่อนข้างสูงกว่า และมีสภาพของอาคารที่ดีกว่า

6.การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 1 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 สร้างอพาร์ทเมนต์ให้เช่า เมื่อ พ.ศ. 2540

เนื่องจาก ต้องการรายได้เสริม และบ้านก็มีที่ว่างเหลืออยู่

7.ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ไม่มีความเห็น

กรณีศึกษาหลังที่ 24: สัมภาษณ์ เจ้าของบ้าน เพศหญิง อายุ 55 ปี เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2546

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาหลังที่ 24 คือ บ้าน 5D (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกศิลป์ ห่างจากปากตรอก 400 ม. โดยบ้านจะอยู่ในซอยเล็กๆทางขวามือประมาณ 30 ม. อยู่ห่างจากคลองหลอดวัดเทพธิดาประมาณ 15 ม.

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นอาคาร ค.ส.ล. สูง 4 ชั้น (อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง) ด้านหลังเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวซึ่งเป็นเรือนเล็กของบ้านเดิมที่ได้รื้อไปแล้ว ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าของบ้าน

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้องสำหรับอยู่อาศัยของเจ้าของ และพื้นที่ส่วนกลาง ห้องน้ำรวมชั้นล่าง 6 ห้อง

ชั้น2-4 เป็นห้องพัก ขนาดพื้นที่ห้องละประมาณ 25 ตร.ม.

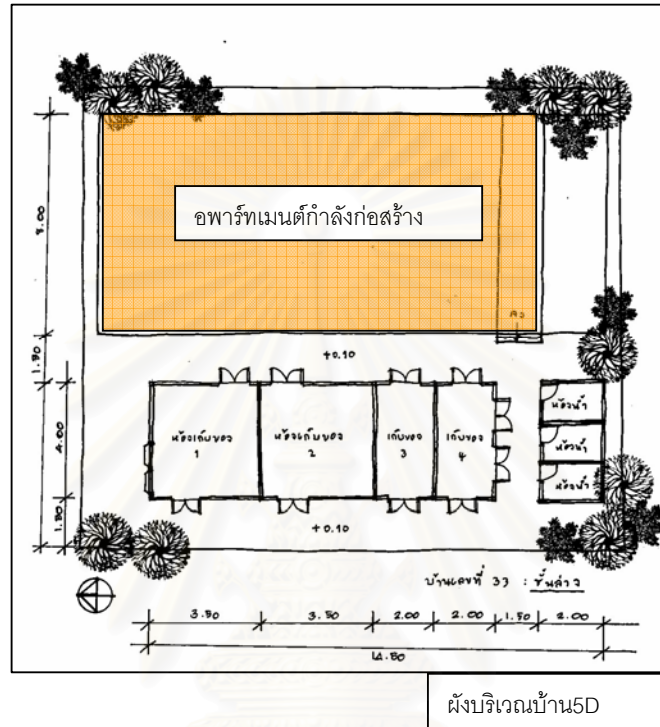
โครงสร้าง เสา-คาน เป็น ค.ส.ล. โครงหลังคาเหล็ก วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

พื้นชั้นล่าง เป็น พื้น ค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค ทางเดินด้านนอกเป็น พื้น ค.ส.ล.

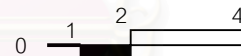
ผนัง เป็นผนัง ค.ส.ล.ทาสีน้ำมัน

ประตู-หน้าต่าง ประตูหน้าบ้านเป็นประตูบานเปิดกระจก 2 ทาง หน้าต่างบานเกล็ด และบานเลื่อนกระจก
 บ้านโต เป็น ค.ส.ล. มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

รูปที่ 5.53 แสดงผังบริเวณบ้าน 5D

บ้านไม้เดิมชั้นเดียว

ข้างหลังอาคารสร้างใหม่

ห้องน้ำสร้างเพิ่ม

ผู้ให้สัมภาษณ์ ยังอยู่อาศัยในบ้านไม้เดิมข้างหลังอาคารสร้างใหม่

อาคาร 4 ชั้นที่สร้างใหม่

ภายในอาคาร 4 ชั้นที่สร้างใหม่

รูปที่ 5.54 แสดงภาพบ้าน 5D

3.ประวัติและอายุของบ้าน เจ้าของบ้านได้ซื้อบ้านต่อมาจากเจ้าของเดิม เดิมบ้านหลังนี้มี ตัวเรือน 2 หลัง คือเรือนหลังใหญ่ กับเรือนแถวหลังเล็ก ตัวเรือนหลังใหญ่หลังจากซื้อมาและเข้าอยู่อาศัยแล้ว ก็ผุพังมาก ไม่สามารถซ่อมแซมได้ เพราะค่าใช้จ่ายสูง จึงได้รื้อออกสร้างตึกแถว 2 ชั้นขึ้นแทน เมื่อ ปีพ.ศ. 2528 ส่วนเรือนหลังเล็กยังใช้อยู่อาศัยอยู่ จากการสอบถามอายุของตัวเรือนหลังใหญ่ ทราบว่ามีลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบเดียวกับบ้าน 5C และขนาดก็ใกล้เคียงกัน คืออายุอยู่ในราว 100 กว่าปี คือสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย และเรือนหลังเล็กที่มีอยู่ก็สร้างพร้อมกันกับเรือนใหญ่

4.การครอบครองปัจจุบัน เป็นบ้านส่วนตัว และเจ้าของได้ก่อสร้างอาคารสูง 4 ชั้น สำหรับอยู่อาศัยเอง และเช่าด้วย เจ้าของบ้านซื้อบ้านต่อจากเจ้าของเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2519 หรือประมาณ 30 ปีมาแล้ว

5.ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศหญิง อายุประมาณ 55 ปี เป็นผู้อยู่อาศัย ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก มาอยู่กรุงเทพฯตั้งแต่อายุ 15 ปี โดยมาอยู่กับญาติเพื่อเรียนหนังสือ ต่อมาจึงแต่งงานมีครอบครัว จึงมาซื้อบ้านหลังนี้จากเจ้าของเดิม สามีเดิมรับราชการ และเสียชีวิตไปเมื่อปี พ.ศ. 2544ที่ผ่านมา มีบุตรทั้งสิ้น 5 คน ทุกคนมีงานประจำทำ และรายได้ที่อยู่ในระดับดีทุกคน ปัจจุบันมีสมาชิกในบ้าน 7 คน แต่เนื่องจากบ้านอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง จึงย้ายออกไปอยู่ที่บ้านหลังอื่นก่อน ซึ่งเจ้าของบ้านพักอยู่เรือนแถวไม้หลังบ้านกับหลานสะใภ้ และหลานชาย เพื่อดูแลการก่อสร้างด้วยตัวเอง

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรตั้งแต่แต่งงาน สามีรับราชการอยู่ในกระทรวงยุติธรรม จนกระทั่งเกษียณอายุ และลูกๆทุกคนต่างก็มีครอบครัว และทำงานกันแล้ว ดังนั้น ค่าใช้จ่ายต่างๆ ในบ้าน ได้จากเงินบำนาญของสามีและเงินเก็บส่วน อีกรั้งลูกยังส่งเงินค่าใช้จ่ายมาให้ด้วย

ทุกเดือนและค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคารหลังนี้ มาจากการกู้ธนาคารและจากเงินเก็บส่วนตัวของครอบครัว และลูกๆ รายได้ของครัวเรือนอยู่ในระดับที่ดี

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 4 ครั้ง โดยเจ้าของบ้าน

ครั้งที่ 1 ซ่อมเรือนใหญ่เดิม เมื่อ ปี พ.ศ. 2521

เนื่องจาก บ้านเดิมเป็นบ้านไม้ที่มีอายุมากแล้ว เมื่อเข้ามาอยู่อาศัยได้ระยะหนึ่ง จึงเริ่มผุพัง เพราะเมื่อก่อนน้ำมักจะท่วมในตรอกนี้ จึงทำให้เสาบ้านที่ยกได้ถุนผุ

ครั้งที่ 2 รื้อเรือนใหญ่ออก สร้างอาคาร ค.ส.ล 2 ชั้น เมื่อ ปี พ.ศ. 2528

เนื่องจาก หลังจากที่ซ่อมเรือนใหญ่แล้ว ก็ยังประสบปัญหาบ้านผุ เนื่องจากน้ำท่วมอยู่ และเสาได้ถุนบ้านที่เคยซ่อมไว้ ก็พังลงมาทำให้พื้นระเบียงและพื้นบ้านทรุดตัวตามลงมาด้วย จึงต้องรื้อบ้านออก เพื่อสร้างใหม่

ครั้งที่ 3 ต่อเติมอาคารจาก 2 ชั้น เป็น 3 ชั้น เมื่อ ปีพ.ศ. 2531

เนื่องจาก ครอบครัวนี้มีบุตรหลายคน และต้องการพื้นที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น สำหรับบุตรที่โตแล้วจะได้มีห้องส่วนตัวและในขณะนั้นมีญาติมาอยู่ด้วย จึงต่อเติมให้เป็น 3 ชั้น

ครั้งที่ 4 รื้ออาคาร ค.ส.ล.เดิมออก แล้วสร้างอาคารใหม่ สูง 4 ชั้น เมื่อ เดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ.2546

เนื่องจาก อาคารเดิมค่อนข้างทรุดโทรม และบุตรคนอื่นๆต้องการมาอยู่กับมารดา จึงปรึกษากันและสร้างอาคารใหม่ขึ้นมา และเปิดให้เช่าเพื่อหารายได้เสริมด้วย

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เข้ามาอยู่ในบ้านหลังนี้นานแล้ว โดยได้ซื้อเป็น

กรรมสิทธิ์ของตัวเอง เพื่อมาสร้างครอบครัวที่นี่ เดิมบ้านเป็นบ้านไม้โบราณ อายุประมาณปลายรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6 ร่วมกับบ้านโบราณหลังอื่นในชุมชน และได้อยู่อาศัยเรื่อยมา แต่เนื่องจากในตรอกนี้ น้ำท่วมบ่อยเมื่อฝนตก ทำให้บ้านทรุด และไม้ผุมาก จนไม่สามารถซ่อมแซมได้ และใช้เงินมาก จึงต้องรื้อทิ้งเฉพาะเรือนใหญ่ เหลือเรือนหลังเล็กไว้อยู่เอง เพราะยังชอบอยู่บ้านไม้มากกว่า สามี และลูกๆ ออกความคิดว่าจะสร้างเป็นตึกแถวแทนที่เรือนใหญ่เพื่อให้อยู่อาศัย จึงได้สร้างตึกแถวขึ้นมา เดิมสร้างเพียง 2 ชั้นเพื่ออยู่เอง ต่อมาก็เพิ่มเป็น 3 ชั้น และในปัจจุบันได้สร้างใหม่เป็นตึก 4 ชั้น ให้แบ่งห้องเช่า และให้อยู่อาศัยเองด้วย

โดยส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์แล้วรู้สึกเสียดายเรือนไม้เดิมมาก แต่เนื่องจากผุพังมาก และต้องใช้เงินในการซ่อมแซมมาก ประกอบกับสามีและลูกๆ ให้สร้างตึกแถวที่คงทนถาวรกว่าแทน ตนจึงต้องเห็นด้วย แต่ถ้าเป็นไปได้ก็ไม่อยากจะรื้อทิ้ง เห็นบ้าน 5C คูแลตส์สวยงาม ก็นึกถึงบ้านตัวเอง แต่ตอนที่รื้อออกนั้น ยังไม่ได้คิดว่าบ้านโบราณจะมีคุณค่าขนาดนี้ เสียดายเหมือนกัน ปัจจุบันยังอาศัยอยู่ที่เรือนแถวหลังเล็ก เดิมที่ยังไม่รื้อออกอยู่เพราะเคยชิน หากตึกแถวสร้างก็คงไม่ย้ายขึ้นไปอยู่ เพราะไม่สะดวกในการขึ้นบันไดสูง

กรณีศึกษาครั้งที่ 25: สัมภาษณ์เจ้าของบ้าน เพศชาย อายุ 63 ปี เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2547

1.ที่ตั้ง กรณีศึกษาครั้งที่ 25 คือ บ้าน 6D (เลขที่บ้านสมมติ) ตั้งอยู่ในตรอกตึกดิน ห่างจากปากตรอก 25ม.

หน้าบ้านติดกับทางเดินภายในตรอก ตั้งอยู่ติดกับกรณีศึกษาที่ 20

2.ลักษณะทางกายภาพปัจจุบัน เป็นห้องแถว ค.ส.ล 2 ชั้น คูหาเดียว ขนาดพื้นที่ใช้สอย 105 ตร.ม.

พื้นที่ใช้สอย ชั้นล่าง มีห้อง 2 ห้อง คือ โถงอเนกประสงค์ ห้องน้ำ และพื้นที่ทำครัว มีบริเวณหน้าบ้านสำหรับนั่งเล่น

ชั้นบน มีห้อง 2 ห้อง เป็นห้องนอน และระเบียบง

โครงสร้าง เสา-คาน เป็น ค.ส.ล. โครงหลังคาไม้ วัสดุผนังคือกระเบื้องยิปซัม

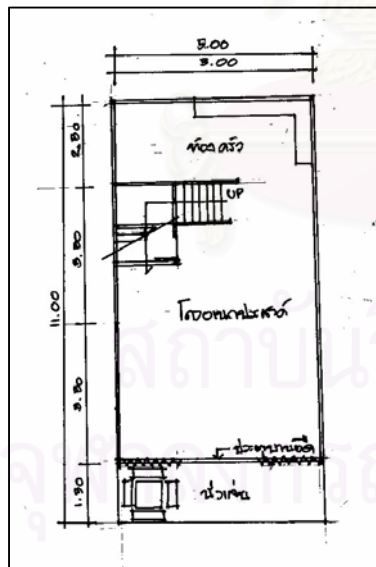
พื้นชั้นล่าง เป็น พื้น ค.ส.ล.ปูกระเบื้องเซรามิค พื้นชั้นบน เป็นค.ส.ล. ปูกระเบื้องเซรามิค

ผนัง เป็น ค.ส.ล.

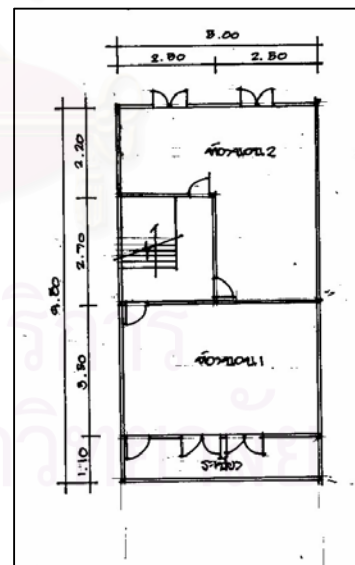
ประตู-หน้าต่าง ประตูหน้าบ้านเป็นประตูเหล็กยึด หน้าต่างบานเปิดไม้ ลูกพับไม้

บันได ค.ส.ล. ขึ้นลงทางเดียว มีชานพัก

การคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ไม่มี

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน

รูปที่ 5.55 แสดงแบบแปลนบ้าน 6D

ด้านหน้าบ้านติดตรอกศิลป์

ภายในบ้านเป็นที่พักผ่อน ส่วนครัวอยู่หลังบ้าน

รูปที่ 5.56 แสดงภาพบ้าน 6D

3. ประวัติและอายุของบ้าน เจ้าของบ้านสร้างบ้านขึ้นมาเป็นตึกแถวห้องเดียว และได้ขายให้คนอื่นก่อนหน้าให้ผู้ให้สัมภาษณ์จะมาอาศัยอยู่นานแล้ว จนเมื่อผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจุบันก็ซื้อต่อมาจากผู้อยู่อาศัยก่อนหน้าอีกที โดยไม่ทราบว่าเจ้าเดิมที่เป็นผู้สร้างบ้านคือใคร

4. การครอบครองปัจจุบัน เจ้าของให้อยู่อาศัยเอง โดยซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิมเมื่อ ปี พ.ศ. 2542 หรือ 4 ปีมาแล้ว

5. ลักษณะของผู้อยู่อาศัย ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 63 ปี ภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร บริเวณตรอกโพธิ์ มีอาชีพรับราชการ จนเกษียณอายุ จึงมาซื้อบ้านหลังนี้ด้วยเงินบำนาญและเงินเก็บส่วนตัวของบุตร ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ในบ้านหลังนี้ร่วมกับครอบครัว ส่วนบุตรชายเช่าอพาร์ทเมนต์อยู่ใกล้ๆที่ทำงานกับภรรยา โดยให้หลานมาอยู่ที่บ้านนี้กับปู่ย่า เพื่อเรียนหนังสือ และเสาร์-อาทิตย์จะมาอยู่ที่บ้านนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์เดิมเคยอยู่ที่ห้องแถวไม้ของบ้าน 100 ปีมาก่อน

บ้านหลังนี้มีจำนวนผู้อาศัย 7 คน ประกอบด้วย

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศชาย อายุ 63 ปี เกษียณแล้ว
2. ภรรยา อายุ 60 ปี ไม่ได้ทำงาน
3. บุตรสาว อายุประมาณ 30 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง
4. บุตรชาย อายุประมาณ 37 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง
5. สะใภ้ อายุประมาณ 35 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง
6. หลาน 2 คน กำลังศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษา

สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์เพิ่งเกษียณอายุราชการ และได้รับเงินบำนาญ จึงมีรายได้ อยู่ได้อย่างสบาย และลูกชายก็มีครอบครัวและทำงานแล้ว จึงถือว่าฐานะความเป็นอยู่ไม่เดือดร้อนขัดสน ลูกสาวก็ทำงานแล้ว ฐานะปานกลาง

6. การเปลี่ยนแปลงต่อเติมบ้าน มีการปรับปรุง 1 ครั้ง โดยเจ้าของบ้านเอง ครั้งที่ ปรับปรุงบ้านทั้งหลัง เมื่อ ปี พ.ศ. 2542

เนื่องจาก ตอนจะซื้อบ้านหลังนี้ บ้านทรุดโทรมมาก ต้องทำการปรับปรุงก่อนเข้าอยู่

7. ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยกับบ้าน เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นคนในละแวกนี้ และได้รับราชการที่ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร จนเกษียณ จึงคุ้นเคยกับย่านนี้ และตอนทำงานที่ศาลาว่าการฯ ก็ได้เช่าเรือนแถวไม้ของบ้าน 3C อยู่ มาเป็นระยะกว่า 10 ปี พอเจ้าของเรือนแถวจะปรับปรุงบ้าน จึงย้ายออกมา และพอดีบ้านหลังนี้ประกาศขาย เมื่อดูแล้วว่ามีเงิน และลูกชายกับลูกสาวก็จะช่วยด้วย จึงได้ตัดสินใจซื้อบ้าน แล้วอยู่พร้อมกับครอบครัว สาเหตุที่เลือกบ้านนี้ เพราะราคาพอซื้อได้ และอยู่ในตรอกติดดินที่เคยอยู่อาศัยมานาน จึงไม่อยากย้ายไปอยู่ที่อื่นที่ไม่คุ้นเคย และมีคนรู้จัก เพื่อนฝูงอยู่ใกล้กัน ก็อบอุ่นใจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 การวิเคราะห์คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลปะ-ตรอกตึกดิน

เพื่อทราบถึงคุณลักษณะของที่อยู่อาศัยในชุมชน ลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคม แยกตามประเภทของที่อยู่อาศัยที่แบ่งไว้เบื้องต้น 4 ประเภท และเรียงลำดับของกรณีศึกษาตามลักษณะการครอบครอง ปัจจุบัน คือ ข้อมูลของบ้านเช่า กับ ข้อมูลของบ้านที่เจ้าของใช้เอง

5.2.1 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ A

ตารางที่ 5.2 ตารางแสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ A

ข้อมูลด้านกายภาพ บ้านเช่า

รหัส	ลักษณะทางสถ	รูปแบบอาคาร	พท.บ้าน (ตร.ม.)	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง	โครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลง		จำนวนครั้งที่ทำ
1A	ร.6	บ้านเดี่ยว	189	2	8	ไม้	เพื่อให้เช่า	ซ่อมบางส่วน	2
2A	ร.6	บ้านเดี่ยว	148	2	7	ไม้	เพื่อให้เช่า	ซ่อมบางส่วน	1
3A	ร.6	บ้านเดี่ยว	165	2	4	ไม้	เพื่อให้เช่า	ซ่อมบางส่วน	1
4A	ร.5	บ้านเดี่ยว	227	2	5	ไม้	เพื่อให้เช่า	ซ่อมบางส่วน	3
5A	ร.6	บ้านเดี่ยว	70	2	4	ไม้	เพื่อให้เช่า	ซ่อมบางส่วน	2

เจ้าของบ้านอยู่อาศัยเอง

รหัส	ลักษณะทางสถ	รูปแบบอาคาร	พท.บ้าน (ตร.ม.)	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง	โครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลง		จำนวนครั้งที่ทำ
6A	ร.6	บ้านเดี่ยว	198.25	2	6	ไม้	ซ่อมบางส่วน		2

จากตารางที่ 5.2 พบว่าในกรณีตัวอย่าง 6 กรณีพบว่าเป็นบ้านเช่า 5 ตัวอย่างและบ้านที่อยู่ออาศัยเอง 1 ตัวอย่าง ลักษณะสถาปัตยกรรมโดยเฉลี่ยอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 6 โดยมีรูปแบบของอาคารเป็นบ้านไม้เดี่ยวทุกตัวอย่าง พื้นที่ใช้สอยของบ้านเช่าเฉลี่ย 159.8 ตร.ม. ความสูงของอาคาร 2 ชั้น โครงสร้างเป็นไม้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นการเปลี่ยนเพื่อให้เป็นบ้านเช่า โดยมีการซ่อมแซมปรับปรุงบางส่วน เท่าที่จำเป็นโดยประหยัดที่สุด และขาดการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี สภาพบ้านในปัจจุบันจึงมีความทรุดโทรม

ตารางที่ 5.3 ตารางแสดงคุณลักษณะสังคมของบ้านแบบ A

ข้อมูลทางสังคม บ้านเช่า

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่	รายได้เจ้าของ	ค่าเช่า
1A	60	มรดก	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	18	17	น้อย	สูง	1,500/ห้อง
2A	80	หลุดจำนอง	อยู่ในชุมชน	2	10	น้อย	ปานกลาง	1,500-1,800/ห้อง
3A	80	ซื้อต่อมา	บ้านเลขที่ 51	35	4	ปานกลาง	สูง	1,500/หลัง
4A	80-100	มรดก	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	30	7	น้อย	สูง	2,500/หลัง
5A	100	มรดก	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	61	6	น้อย	สูง	1,000/ห้อง
ค่าเฉลี่ย	80	มรดก	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	29.2	8.8	น้อย	สูง	1500/หน่วย

เจ้าของบ้านอยู่อาศัยเอง

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่	ค่าเช่า
6A	80	ซื้อต่อมา	อยู่ด้วยกัน	70	10	ปานกลาง	1,500/ห้อง

รหัส A แทน บ้านที่มีความทรุดโทรม มีการต่อเติม โดยซ่อมแซมเท่าที่จำเป็น

ระดับรายได้ ใช้เกณฑ์การพิจารณาจากข้อมูลของกรณีตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เรื่องอาชีพพร้อมกับการสังเกตของผู้วิจัยประมาณการออกมาเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง น้อย

จากตารางที่ 5.3กรณีตัวอย่าง 6 ตัวอย่าง พบว่า บ้านแบบ A มีอายุของอาคารอยู่ที่ 80 ปี เป็นบ้านเช่า 5 กรณี เจ้าของบ้านอยู่อาศัยเอง 1 กรณี เจ้าของบ้านเช่าส่วนใหญ่ได้รับมรดกตกทอดมา และไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนแล้ว ส่วนบ้านที่เจ้าของใช้อยู่อาศัยเองที่เป็นการซื้อต่อมา และพบว่ามีการแบ่งห้องให้เช่าด้วย 1 กรณี โดยระยะเวลาในการอยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในบ้านแบบ A อยู่ที่ 30 ปี จำนวนผู้อยู่อาศัยเฉลี่ยที่ 9 คนต่อหลังคาเรือน รายได้ของผู้อยู่อาศัย(ผู้เช่า) อยู่ในระดับน้อย คือ อยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาทต่อเดือน ส่วนรายได้ของเจ้าของบ้านอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ราคาเช่าบ้านอยู่ที่ 1,500 บาทต่อเดือน

5.2.2 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ B

ตารางที่ 5.4 ตารางแสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ B

ข้อมูลด้านกายภาพ บ้านเช่า

รหัส	ลักษณะทางสถาปัตย์	รูปแบบอาคาร	พท.บ้าน (ตร.ม.)	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง	โครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลง		จำนวนครั้งที่ทำ
							เพื่อให้เช่า	ปรับปรุงหลัง	
1B	ร.7	บ้านเดี่ยว	161.2	2	7	ไม้	เพื่อให้เช่า	ปรับปรุงหลัง	1
2B	ร.7	บ้านเดี่ยว	438.5	2	15	ไม้	เพื่อให้เช่า	ซ่อมบางส่วน	4
3B	ร.5	บ้านเดี่ยว	247	2	8	ไม้	-	ซ่อมบางส่วน	3
4B	ร.5	เรือนแถวไม้	30	2	2	ไม้	เพื่อให้เช่า	ปรับปรุงหลัง	1
5B	ร.5	เรือนแถวไม้	30	2	2	ไม้	เพื่อให้เช่า	ปรับปรุงหลัง	1

จากตารางที่ 5.4 พบว่าจากกรณีตัวอย่าง 8 หลัง ที่อยู่อาศัยแบบ B มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม อยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5-7 หรือมีอายุอาคารเฉลี่ย 90 ปี รูปแบบของอาคารเป็นบ้านเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ 6 หลัง และมีเรือนแถวไม้ 2 หลังมีพื้นที่ใช้สอยอยู่ระหว่าง 30-450 ตร.ม. และพบลักษณะเรือนหมู่ในบ้านแบบนี้ด้วย คือ กรณีศึกษาที่ 3B ,4Bและ5B ความสูงของอาคาร 2 ชั้น โครงสร้างของบ้านเป็นไม้ทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นการซ่อมแซมบางส่วนเป็นส่วนใหญ่ และพบการปรับปรุงทั้งหลังที่บ้านประเภทนี้ด้วย สภาพของอาคารอยู่ในสภาพปานกลาง และมีความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้างอาคาร การเปลี่ยนแปลงบ้านพบว่าในบ้านแบบ Bมีการเปลี่ยนแปลงบ้านเพื่อให้เป็นบ้านเช่า โดยเฉพาะ 5 หลัง โดยมีการปรับปรุงบ้านทั้งหลังเพื่อให้เช่า 3 กรณี และซ่อมแซมบางส่วน 3 กรณี

ตารางที่ 5.5 ตารางแสดงคุณลักษณะทางสังคมของบ้านแบบ B

ข้อมูลทางสังคม บ้านเช่า

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่	รายได้เจ้าของ	ค่าเช่า
1B	60-80	หลุดจำนอง	บ้านเลขที่51	2	10	ปานกลาง	สูง	2,000/ห้อง
2B	70	มรดก	ในชุมชน	30	15	น้อย	สูง	1,500/ห้อง
3B	100	มรดก	นอกในชุมชน	80	5	ปานกลาง	สูง	1,900/หลัง
4B	100	มรดก	บ้าน2C	2 เดือน	3	ปานกลาง	สูง	4,000/หลัง
5B	100	มรดก	บ้าน2C	2	2	ปานกลาง	สูง	4,000/หลัง
เฉลี่ย	92.5	มรดก	ในชุมชน	28.5	7	ปานกลาง	สูง	2000/หน่วย

เจ้าของอยู่อาศัยเอง

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่
6B	60-80	ซื้อต่อมา	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	11	4	ปานกลาง
7B	80	ซื้อต่อมา	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	55	8	ปานกลาง
8B	80-100	ซื้อต่อมา	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	57	3	ปานกลาง
เฉลี่ย	80	ซื้อต่อมา	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	39	5.3	ปานกลาง

หมายเหตุ รหัส B แทนบ้านที่มีการปรับปรุง และอาคารมีความคงทนถาวร

ระดับรายได้ ใช้เกณฑ์การพิจารณาจากข้อมูลของกรณีตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เรื่องอาชีพพร้อมกับการสังเกตของผู้วิจัยประมาณการออกมาเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง น้อย

จากตารางที่ 5.5 จากกรณีตัวอย่าง 8 กรณีพบว่า เป็นบ้านเช่า 5 ตัวอย่างและบ้านที่อยู่อาศัยเอง 3 ตัวอย่าง อายุเฉลี่ยของบ้านเช่าประมาณ 90 ปี ในขณะที่อายุเฉลี่ยของบ้านที่อยู่อาศัยเองประมาณ 80 ปี บ้านเช่าส่วนใหญ่เจ้าของได้รับมรดกตกทอดมา และยังอยู่อาศัยในชุมชน ผู้เช่ามีระดับรายได้ดีกว่าบ้านเช่าในแบบ A ค่าเช่าบ้านแบบ Bก็สูงกว่าบ้านแบบ A โดยเฉลี่ย1,500-2,000 บาทต่อห้องและ 4,000บาทต่อหลัง

ส่วนบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเองมีอายุบ้านเฉลี่ยประมาณ 80 ปีทั้ง 3 หลัง เป็นบ้านที่ซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิมโดยเฉลี่ยเมื่อ 39 ปีมาแล้ว จำนวนผู้อยู่อาศัยเฉลี่ยต่อหลังเท่ากับ 5.3 คน โดยผู้อยู่อาศัยมีระดับรายได้ปานกลาง

5.2.3 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ C

ตารางที่ 5.6 ตารางแสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ C

ข้อมูลด้านกายภาพ บ้านเช่า

รหัส	ลักษณะทางสถ.	รูปแบบอาคาร	พท.บ้าน (ตร.ม.)	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง	โครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลง		จำนวนครั้งที่ทำ
1C	ร.5	บ้านเดี่ยว	421	2	9	ไม้	เพื่อให้เช่า	ปรับปรุงทั้งหลัง	1

เจ้าของอยู่อาศัยเอง

รหัส	ลักษณะทางสถ.	รูปแบบอาคาร	พท.บ้าน (ตร.ม.)	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง	โครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลง	จำนวนครั้งที่ทำ
2C	ร.5	บ้านเดี่ยว	211.5	2	8	ไม้	ซ่อมบางส่วน,ปรับปรุงทั้งหลัง	2
3C	ร.5	บ้านเดี่ยว	510	2		ไม้และค.ส.ล.	ซ่อมบางส่วน,ปรับปรุงทั้งหลัง	5
4C	ร.5	บ้านเดี่ยว	425	2	8	ไม้	ซ่อมบางส่วน	6
5C	ร.5	บ้านเดี่ยว	332.5	2	5	ไม้	ปรับปรุงทั้งหลัง	2

จากตาราง 5.6 จากกรณีตัวอย่าง 5 หลัง พบว่าลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยแบบ C มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมอยู่ในยุคสมัยเดียวกัน คือ สมัยปลายรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2440-2455) ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับการเกิดชุมชนพักอาศัยในตรอกคิลาปี-ตรอกตึกดินด้วย คือราว 100 ปีที่ผ่านมา รูปแบบอาคารเป็นบ้านเดี่ยว มีบริเวณที่มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 200-500 ตร.ม. และมีลักษณะของเรือนหมู่ที่กรณีศึกษาที่ 3C และ 5C ความสูงของอาคาร 2 ชั้น โครงสร้างเป็นไม้ และมีฐานรากเป็นค.ส.ล. ในบางบ้าน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นการซ่อมแซมบางส่วนและปรับปรุงทั้งหลังเป็นส่วนใหญ่ สภาพอาคารอยู่ในสภาพที่ดี และได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ถือได้ว่าบ้านแบบ C เป็นบ้านดั้งเดิมของชุมชนก็ว่าได้

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นการปรับปรุงทั้งหลัง 4 หลัง และซ่อมแซมบางส่วนร่วมด้วย 2 หลัง สำหรับบ้านเช่ามีการปรับปรุงเปลี่ยนเป็นบ้านเช่าโดยเฉพาะและเป็นการแบ่งห้องให้เช่า สภาพอาคารอยู่ในสภาพดี มีความสวยงามตามแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมและได้รับการดูแลเป็นอย่างดี

ตารางที่ 5.7 ตารางแสดงคุณลักษณะทางสังคมของบ้านแบบ C

ข้อมูลทางสังคม บ้านเช่า

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่	รายได้เจ้าของ	ค่าเช่า
1C	100ปี	มรดก	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	1	15	ปานกลาง	สูง	2000/ห้อง

เจ้าของอยู่อาศัยเอง

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่
2C	100 ปี	ซื้อต่อมา	ไม่ได้อยู่ในชุมชน	8	10	ปานกลาง
3C	100 ปี	มรดก	อยู่ในชุมชน	50	18	สูง
4C	100 ปี	มรดก	อยู่ในชุมชน	55	4	ปานกลาง
5C	100 ปี	มรดก	อยู่ในชุมชน	60	5	สูง
เฉลี่ย	100 ปี	มรดก	อยู่ในชุมชน	43.25	9	ปานกลางค่อนข้างสูง

หมายเหตุ รหัส C แทนบ้านที่มีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี และอาคารมีความคงทนถาวร

รายได้ ใช้เกณฑ์การพิจารณาจากข้อมูลของกรณีตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เรื่องอาชีพพร้อมกับการสังเกตของผู้วิจัย ประมาณการออกมาเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง น้อย

จากตารางที่ 5.7 จากกรณีตัวอย่าง 5 หลัง พบว่า ที่อยู่อาศัยแบบ C เป็นบ้านเช่า 1 หลัง นอกนั้นเป็นบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเอง 4 หลัง อายุเฉลี่ยของบ้านทุกหลังอยู่ที่ 100 ปี บ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านที่เจ้าของได้รับมรดกตกทอดมา มีเพียง 1 หลังที่ซื้อต่อมา ระยะเวลาในการเข้ามาอยู่อาศัยในบ้านประมาณ 43.25 ปี โดยเฉลี่ย จำนวนผู้อยู่อาศัยต่อหลัง 9 คน เจ้าของบ้านแบบ C มีระดับรายได้อยู่ในระดับสูง โดยในบ้านเช่าผู้เช่ามีระดับรายได้ปานกลาง ราคาเช่าบ้านแบบ C จะสูงกว่าแบบ A และ B มีราคาเช่าอยู่ที่ 2,000 บาทต่อเดือนต่อห้อง

5.2.4 คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ D

ตารางที่ 5.8 แสดงคุณลักษณะทางกายภาพของบ้านแบบ D

ข้อมูลด้านกายภาพ บ้านเช่า

รหัส	ลักษณะทางสถ.	รูปแบบอาคาร	พื้นที่บ้าน (ตร.ม.)	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง	โครงสร้าง	การเปลี่ยนแปลง		จำนวนครั้งที่ทำ
							เพื่อให้เช่า	ปรับปรุงหลัง	
1D	ปัจจุบัน	ตึกแถว	72	2	4	ค.ส.ล.	เพื่อให้เช่า	ปรับปรุงหลัง	1
2D	ปัจจุบัน	ตึกแถว	106	3	5	ค.ส.ล.	เพื่อให้เช่า	ซ่อมบางส่วน	1
3D	ปัจจุบัน	อาคารค.ส.ล.	1,800	4	70	ค.ส.ล.	เพื่อให้เช่า	สร้างใหม่	1
4D	ปัจจุบัน	อาคารค.ส.ล.	600	4	25	ค.ส.ล.	เพื่อให้เช่า	สร้างใหม่	1

จากตารางที่ 5.8 จากกรณีตัวอย่าง 6 หลัง พบว่าลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยแบบ D คือ ลักษณะสถาปัตยกรรมในยุคปัจจุบัน โดย 3 ตัวอย่างเป็นตึกแถว และอีก 3 ตัวอย่างเป็นอพาร์ทเมนต์มีอายุของอาคารอยู่ที่ 17 ปี มีพื้นที่ตั้งแต่ 72-1,800 ตร.ม. ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมพื้นที่ใช้สอยมากที่สุดในบ้านทั้ง 4 ประเภท ความสูงของอาคารอยู่ที่ 3-4 ชั้น โครงสร้างเป็นค.ส.ล. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างขึ้นใหม่เพื่อให้เป็นบ้านเช่าโดยเฉพาะ สภาพของอาคารส่วนใหญ่อยู่ในสภาพค่อนข้างดี

ตารางที่ 5.9 ตารางแสดงคุณลักษณะทางสังคมของบ้านแบบ D

ข้อมูลทางสังคม บ้านเช่า

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่	รายได้เจ้าของ	ค่าเช่า
1D	20	ไม่ทราบ	อยู่นอกชุมชน	6 เดือน	5	ปานกลาง	สูง	6,000/หลัง
2D	30	ซื้อต่อมา	อยู่นอกชุมชน	15	4	สูง	สูง	10,000/หลัง
3D	16	ซื้อต่อมา	อยู่นอกชุมชน	11		ปานกลาง	สูง	3,500/ห้อง
4D	4	มรดก	บ้าน5C	2		ปานกลาง	สูง	3,500/ห้อง
เฉลี่ย	17.5	ซื้อต่อมา	อยู่นอกชุมชน	9		ปานกลาง	สูง	8,000/หน่วย

เจ้าของอยู่อาศัยเอง

รหัส	อายุบ้าน	เจ้าของได้กรรมสิทธิ์โดย	ที่อยู่เจ้าของบ้าน	ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวนผู้อยู่	รายได้ผู้อยู่
5D	กำลังก่อสร้าง	ซื้อต่อมา	อยู่นอกชุมชน	30	5	สูง
6D	50	ซื้อต่อมา	อยู่นอกชุมชน	4	7	ปานกลาง
เฉลี่ย		ซื้อต่อมา	อยู่นอกชุมชน	17	6	ปานกลางค่อนข้างสูง

หมายเหตุ รหัส D แทน บ้านสร้างขึ้นใหม่

รายได้ ใช้เกณฑ์การพิจารณาจากข้อมูลของกรณีตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เรื่องอาชีพร่วมกับการสังเกตของผู้วิจัย ประมาณการออกมาเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง น้อย

จากตารางที่ 5.9 จากกรณีตัวอย่าง 6 หลัง พบว่าลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบ D เป็นบ้านเช่า 4 หลัง และเป็นบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเอง 2 หลัง ซึ่งใน 2 หลังนี้ มี 1 หลังที่กำลังจะเปลี่ยนเป็นอพาร์ทเมนต์ให้เช่าร่วมกับการอยู่อาศัยเองด้วย โดยเจ้าของบ้านเหล่านั้นมี 1 หลังที่เป็นบ้านที่ได้รับมรดกตกทอดมาและนอกนั้นเป็นการซื้อต่อมา ส่วนบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเอง เป็นบ้านที่ซื้อต่อมาทั้ง 3 หลัง ระยะเวลาในการอยู่อาศัยอยู่ที่ 9 ปี สำหรับบ้านเช่า และ 17 ปีสำหรับบ้านที่เจ้าของอยู่เอง จำนวนผู้อยู่อาศัยเฉลี่ย 6 คน (ยกเว้นอพาร์ทเมนต์ 3D,4Dที่ไม่ทราบจำนวนผู้อยู่อาศัยที่แน่นอน) รายได้ของผู้เช่าบ้านแบบ D อยู่ที่ระดับปานกลาง และสูง ส่วนเจ้าของบ้านเช่ามีรายได้สูง และบ้านที่เจ้าของอยู่เองมีระดับรายได้ปานกลางถึงสูง

5.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกคิลปีตรอกตึกดิน

จากหัวข้อที่ 5.1 การเสนอข้อมูลของกรณีศึกษาที่ทำการสำรวจในชุมชน ได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้านแต่ละหลังแล้ว จึงได้ทำการจำแนกข้อมูลตามประเภทของที่อยู่อาศัยเพื่อทำการวิเคราะห์คุณลักษณะของที่อยู่อาศัยในชุมชน ดังแสดงในหัวข้อที่ 5.2

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้ง 2 หัวข้อมาทำการวิเคราะห์หาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในแต่ละรูปแบบ ดังแสดงในตารางที่ 5.10 และตารางที่ 5.11

ตารางที่ 5.10 ตารางแสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยกับระยะเวลาที่ทำการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลา 100 ปี ข้อมูลที่น่าเสนอนจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงอายุของที่อยู่อาศัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในแต่ละช่วงเวลา โดยมีสาเหตุของการทำการเปลี่ยนแปลง ผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลง จำนวนครั้งที่ทำการเปลี่ยนแปลง ที่จะนำไปสู่สภาพของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

ตารางที่ 5.11 ตารางแสดงคุณลักษณะที่อยู่อาศัยของกรณีศึกษาทั้ง 25 หลัง ที่ได้ทำการสำรวจมา ในตารางนี้จะแสดงข้อมูลตามลำดับของปีที่เกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1.ซ่อมแซมบางส่วน คือ การปรับปรุง ซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในระดับที่น้อยที่สุดและไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบดั้งเดิมของอาคาร เช่น การปรับระดับพื้นบ้าน/ห้องใหม่ การกันห้องแบ่งให้เช่า การทำกันสาด การต่อเติมห้อง รวมถึงการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเสียหายต่างๆ เป็นต้น

2.การปรับปรุงทั้งหมด คือ การปรับปรุงสภาพของบ้านทั้งหมด มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบดั้งเดิมของอาคารบ้างบางส่วน เช่น การปรับปรุงฟื้นฟูสภาพของบ้านให้ดีขึ้นหรือเปลี่ยนรูปแบบของอาคาร (ที่ไม่ใช่การรื้อทิ้ง สร้างใหม่)

3.การสร้างใหม่ คือ การรื้อบ้านเดิมแล้วสร้างใหม่ หรือสร้างอาคารใหม่ในที่เดิม

จากตารางที่ 5.10 และ 5.11 สามารถวิเคราะห์ปัจจัยหลักที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยได้ 3 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1.ปัจจัยด้านสังคม

-การครอบครองที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

-เจ้าของตนเอง

-เช่า -เช่าทั้งหมด

-แบ่งห้องเช่า

-ที่อยู่ของเจ้าของบ้านปัจจุบัน

-ระยะเวลาในการอยู่อาศัย

-ผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

2.ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

-ระดับรายได้

-เจ้าของบ้าน

-ผู้เช่า

-ราคาค่าเช่า

3.ปัจจัยด้านกายภาพ

-การเปลี่ยนเป็นบ้านให้เช่า

ตารางที่ 10 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยกับระยะเวลาที่ทำการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลา 1100 ปี

สัญลักษณ์ x แทน การเปลี่ยนแปลงแบบซ่อมแซมบางส่วน ● แทน การเปลี่ยนแปลงแบบปรับปรุงทั้งหลัง ■ แทนการเปลี่ยน แปลงแบบสร้างใหม่ ● แทนปีที่สร้างอาคาร
 R แทน การเปลี่ยนเป็นบ้านเช่า ■ แทน การสร้างบ้านใหม่เพิ่มในบริเวณเดียวกัน

ระยะเวลา	2450	2460	2470	2480	2490	2500	2510	2515	2520	2525	2530	2535	2540	2545	จำนวนครั้งที่ทำ	สาเหตุ	ผู้ทำการ	สภาพในปัจจุบัน	
กรณีศึกษา	-2460	-2470	-2480	-2490	-2500	-2510	-2512	-2520	-2525	-2530	-2535	-2540	-2545	-2550					
1A			● ←							R	←		x	x	2	ให้เช่า,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	ทรุดโทรม	
2A		● ←							R x						1	ให้เช่า	ผู้เช่า	ทรุดโทรม	
3A		○ ←						R	x						1	ชำรุดเสียหาย	ผู้เช่า	ทรุดโทรม	
4A	○ ←							R	←				x	x	3	เพิ่มความสะดวก,เพิ่มพื้นที่	ผู้เช่า	ทรุดโทรม	
5A	○ ←	←	R	x	←										2	เพิ่มความสะดวก,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	ทรุดโทรม	
6A		● ←											x		2	ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	ทรุดโทรม	
1B			● ←						R	←			●		1	ให้เช่า	เจ้าของ	ปานกลาง	
2B			○ ←			x			R	←			x	x	4	ให้เช่า,เพิ่มพื้นที่,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	ปานกลาง	
3B	○ ←		R	←									x	x	3	เพิ่มพื้นที่,ชำรุดเสียหาย	ผู้เช่า	ปานกลาง	
4B	○ ←						R	←					●		1	ให้เช่า	เจ้าของ	ปานกลาง	
5B	○ ←						R	←					●		1	ให้เช่า	เจ้าของ	ปานกลาง	
6B			● ←												2	เพิ่มพื้นที่,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	ปานกลาง	
7B		○ ←													3	เพิ่มพื้นที่,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	ปานกลาง	
8B	● ←														1	เพิ่มความสะดวก	เจ้าของ	ปานกลาง	
1C	● ←														1	ให้เช่า	เจ้าของ	สภาพดี	
2C	● ←													●	2	เพิ่มพื้นที่,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	สภาพดี	
3C	● ←								x	x			●	●	5	เพิ่มพื้นที่,ชำรุดเสียหาย,เพื่ออาชีพ	เจ้าของ	สภาพดี	
4C	● ←								x	x	←		x	x	6	เพิ่มพื้นที่,ความสะดวก,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	สภาพดี	
5C	● ←												■	x	2	ให้เช่า,ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	สภาพดี	
1D										R	● ←		●		1	ให้เช่า,ชำรุดเสียหาย	ผู้เช่า	สร้างใหม่	
2D									● ←						1	ให้เช่า,เพิ่มพื้นที่	ผู้เช่า	สร้างใหม่	
3D			● ←												1	ให้เช่า	เจ้าของ	สร้างใหม่	
4D													●	■	1	ให้เช่า	เจ้าของ	สร้างใหม่	
5D	● ←								x	■	●			R	■	4	ให้เช่าชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	สร้างใหม่
6D					R	● ←							●		1	ชำรุดเสียหาย	เจ้าของ	สร้างใหม่	
ความถี่ของปีที่เปลี่ยนเป็นบ้านเช่า				2		1	2	2	4		2		1	1					

ตารางที่ 5.11 แสดงคุณลักษณะของบ้าน

หลังที่	กายภาพ				การถือครอง	เจ้าของ				ผู้เช่า				ระยะเวลาการอยู่	การเปลี่ยนแปลง	จำนวนครั้ง	สภาพปัจจุบัน
	อายุบ้าน	รูปแบบ	พื้นที่(ตร.ม.)	จำนวนชั้น		องค์ประกอบ สก.ที่คงอยู่	มรดก	ซื้อต่อ	รายได้	ที่อยู่เจ้าของ	ทิ้งหลัง	แบ่งห้อง	ค่าเช่า/เดือน				
1A	60	บ้านไม้เดี่ยว	189	2	ไม่มี	เช่า	●	สูง	●		●	1,500	น้อย	18ปี	ซ่อมบางส่วน	2	ทรุดโทรม
2A	80	บ้านไม้เดี่ยว	148	2	ห้องลม ประตู	เช่า		ปานกลาง	●		●	1,500-1,800	น้อย	2 ปี	ซ่อมบางส่วน	1	ทรุดโทรม
3A	80	เรือนแถวไม้	165	2	ห้องแสง,ประตู	เช่า		สูง	■	●		1,500	ปานกลาง	35 ปี	ซ่อมบางส่วน	1	ทรุดโทรม
4A	80-100	บ้านไม้เดี่ยว	227	2	หน้าต่าง,ห้องลม แสง	เช่า	●	สูง	●	●		2,500	น้อย	30 ปี	ซ่อมบางส่วน	3	ทรุดโทรม
5A	100	บ้านไม้เดี่ยว	70	2	ห้องลม,ฝ้าผนัง	เช่า	●	สูง	●		●	1,000	น้อย	61 ปี	ซ่อมบางส่วน	2	ทรุดโทรม
6A	80	บ้านไม้เดี่ยว	198.25	2	ห้องลม,แสง ประตู	เจ้าของ		ปานกลาง	■		●	1,500	น้อย	70 ปี	ซ่อมบางส่วน	2	ทรุดโทรม
1B	60-80	บ้านเดี่ยวครึ่งตึก-ไม้	161.2	2	ประตู,หน้าต่าง	เช่า		สูง	■		●	2,000	ปานกลาง	2 ปี	ปรับปรุงทิ้งหลัง	1	ปานกลาง
2B	70	บ้านไม้เดี่ยว	438.5	2	ไม่มี	เช่า	●	สูง	■		●	1,500	น้อย	30 ปี	ซ่อมบางส่วน	4	ปานกลาง
3B	100	บ้านเดี่ยวครึ่งตึก-ไม้	247	2	รายละเอียดต่างๆ	เช่า	●	สูง	●	●		1,900	ปานกลาง	80 ปี	ซ่อมบางส่วน	3	ปานกลาง
4B	100	เรือนแถวไม้	30	2	ไม่มี	เช่า	●	สูง	■	●		4,000	ปานกลาง	2 เดือน	ปรับปรุงทิ้งหลัง	1	ปานกลาง
6B	100	เรือนแถวไม้	30	2	ไม่มี	เช่า	●	สูง	■	●		4,000	ปานกลาง	2 ปี	ปรับปรุงทิ้งหลัง	1	ปานกลาง
6B	60-80	บ้านไม้เดี่ยว	77	2	ประตู,หน้าต่าง	เจ้าของ		ปานกลาง	●					11 ปี	ซ่อมบางส่วน	2	ปานกลาง
7B	80	บ้านไม้เดี่ยว	160	2	ห้องลม,แสง ประตู	เจ้าของ		ปานกลาง	●					55 ปี	ซ่อมบางส่วน	3	ปานกลาง
8B	80-100	บ้านไม้เดี่ยว	189	2	ห้องลม,แสง ประตู	เจ้าของ		ปานกลาง	●					57 ปี	ซ่อมบางส่วน	1	ปานกลาง
1C	100	บ้านไม้เดี่ยว	421	2	รายละเอียดต่างๆ	เช่า	●	สูง	●		●	2,000	ปานกลาง	1 ปี	ปรับปรุงทิ้งหลัง	1	ดี
2C	100	บ้านไม้เดี่ยว	211.5	2	ประตู,หน้าต่างหลังคา	เจ้าของ		ปานกลาง	●					50 ปี	ซ่อมบางส่วน	2	ดี
3C	100	บ้านไม้เดี่ยว	510	2	รายละเอียดต่างๆ	เจ้าของ	●	สูง	■					55 ปี	ปรับปรุงทิ้งหลัง	6	ดี
4C	100	บ้านไม้เดี่ยว	425	2	รายละเอียดต่างๆ	เจ้าของ	●	ปานกลาง	■					60 ปี	ซ่อมบางส่วน	6	ดี
5C	100	บ้านไม้เดี่ยว	332.5	2	รายละเอียดต่างๆ	เจ้าของ	●	สูง	■					6 เดือน	ปรับปรุงทิ้งหลัง	2	ดี
1D	20	ตึกแถว	72	2	ไม่มี	เช่า		สูง	●	●		6,000	ปานกลาง	15 ปี	ปรับปรุงทิ้งหลัง	1	ปานกลาง
2D	30	ตึกแถว	106	3	ไม่มี	เช่า	●	สูง	●	●		10,000	สูง	11 ปี	ซ่อมบางส่วน	1	ปานกลาง
3D	16	อพาร์ทเมนต์	1,800	4	ไม่มี	เช่า		สูง	●		●	3,500	ปานกลาง	2 ปี	สร้างใหม่	1	ดี
4D	4	อพาร์ทเมนต์	600	4	ไม่มี	เช่า	●	สูง	■		●	3,500	ปานกลาง	9 ปี	สร้างใหม่	1	ดี
5D	ก่อสร้างอยู่	อพาร์ทเมนต์	600	4	ไม่มี	กำลังให้เช่า		สูง	■		●		สูง	30 ปี	สร้างใหม่	4	ดี
6D	50	ตึกแถว	105	2	ไม่มี	เจ้าของ		ปานกลาง	■				ปานกลาง	4 ปี	ปรับปรุงทิ้งหลัง	1	ดี

สัญลักษณ์ แทน ที่อยู่ของเจ้าของบ้านทั้งเจ้าของเดิมและเจ้าของบ้านเช่า

● ไม่ได้อยู่ในชุมชน

■ อยู่ในชุมชนด้วย

● สัญลักษณ์ แทน การเลือกในหัวข้ออื่นๆ

- จำนวนครั้งที่ทำการเปลี่ยนแปลง
- ระดับการเปลี่ยนแปลง
- ระยะเวลาที่ทำการเปลี่ยนแปลง

5.3.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ A

จากตารางที่ 5.10 และ 5.11 พบว่า สาเหตุที่ทำให้บ้านยังคงลักษณะเดิมของบ้านอยู่ และไม่ได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีนั้นมาจากปัจจัยดังนี้

1. ปัจจัยด้านสังคม

- 1.1 บ้านแบบ A เป็นบ้านเช่า ที่เป็นบ้านแบ่งห้องให้เช่าเป็นส่วนใหญ่ พบในกรณีศึกษาที่ 1A, 2A, 5A และ 6A (คิดเป็น 4 ใน 6 ตัวอย่าง)
- 1.2 เจ้าของบ้านเช่าอยู่นอกชุมชน พบในกรณีศึกษาที่ 1 A , 2 A, 4 A และ 5 A (คิดเป็น 4 ใน 6 ตัวอย่าง)
- 1.3 ผู้เช่ามีระยะเวลาในการอยู่อาศัยยาวนานกว่า 30 ปี ขึ้นไป พบในกรณีศึกษาที่ 2 A, 3 A, 4 A, 5 A และ 6 A (คิดเป็น 4 ใน 6 ตัวอย่าง)

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

- 2.1 ราคาค่าเช่าห้องถูก ส่งผลให้เจ้าของมีรายได้จากบ้านเช่าน้อย ทำให้เงินทุนในการปรับปรุงดูแลบ้านน้อยลงตามไปด้วย
- 2.2 ผู้เช่ามีรายได้น้อย และในบางกรณีมีการติดค้างค่าเช่าเกิดขึ้น ในกรณีศึกษาที่ 2A

3. ปัจจัยด้านกายภาพ

- 3.1 เปลี่ยนเป็นบ้านให้เช่าโดยเฉพาะ
- 3.2 การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้านเป็นเพียงการซ่อมแซมบางส่วนที่ชำรุดเสียหายเท่าที่จำเป็นเท่านั้น
- 3.3 ผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้เช่า มีเพียงหลังเดียว คือ 1 A ที่เจ้าของเป็นผู้ดำเนินการ
- 3.4 ระยะเวลาของเวลาที่ทำการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งมีระยะค่อนข้างห่าง คืออยู่ที่ 45-60 ปี จึงมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสักครั้ง พบในกรณีศึกษาที่ 1 A, 2 A, 3 A, 4 A และ 6 A
- 3.5 การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้านเกิดขึ้นน้อยครั้ง เมื่อเทียบกับบ้านแบบอื่น

จากปัจจัยดังกล่าว ส่งผลให้สภาพบ้านในปัจจุบันมีสภาพทรุดโทรม

รูปที่ 5.57 แสดงบ้านประเภท A

5.3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ B

จากตารางที่ 5.10 และ 5.11 พบว่า สาเหตุที่ทำให้บ้านยังคงลักษณะเดิมบางส่วน และมีการปรับปรุงดูแลบ้านตามสภาพนั้นมาจากปัจจัยดังนี้

1. ปัจจัยด้านสังคม

- 1.1 บ้านแบบ B ส่วนใหญ่ เป็นบ้านเช่า ที่มีลักษณะเป็นบ้านให้เช่าทั้งหมดมากกว่าแบ่งห้องให้เช่า พบในกรณีศึกษาที่ 3 B-5 B (คิดเป็น 3 ใน 5 หลังที่เป็นบ้านเช่า)
- 1.2 แม้จะมีการให้เช่าค่อนข้างมากแต่เจ้าของบ้านเช่าอาศัยอยู่ในชุมชนด้วย พบในกรณีศึกษาที่ 1 B, 2 B, 4 B และ 5 B (คิดเป็น 4 ใน 5 ตัวอย่างที่เป็นบ้านเช่า)
- 1.3 บ้านเช่าเหล่านั้นเป็นมรดกตกทอดของเจ้าของบ้าน พบในกรณีศึกษาที่ 2 B-5 B (คิดเป็น 4 ใน 5 ตัวอย่างที่เป็นบ้านเช่า) ส่วนบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเอง เป็นบ้านที่ซื้อต่อมา

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

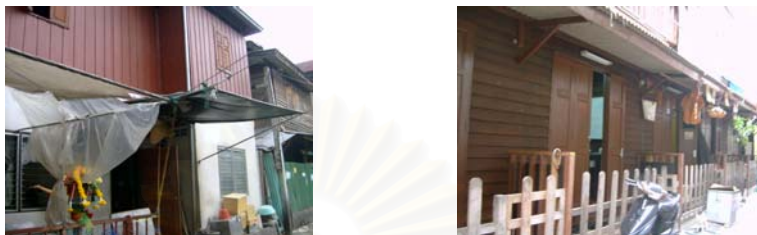
- 2.1 ราคาเช่าสูงกว่าแบบ A ทำให้รายได้ของเจ้าของบ้านเช่ามีมากกว่า ส่งผลให้มีเงินทุนในการปรับปรุงดูแลบ้านให้อยู่ในสภาพที่ดีกว่าได้
- 2.2 ผู้เช่ามีระดับรายได้ปานกลางเป็นส่วนใหญ่ พบในกรณีศึกษาที่ 1 B, 3 B, 4 B และ 5 B
- 2.3 เจ้าของบ้านเช่ามีรายได้สูง และบ้านที่เจ้าของอยู่เอง เจ้าของบ้านจะมีรายได้ปานกลาง พบในกรณีศึกษาที่ 6 B และ 8 B
- 2.4 ระยะเวลาในการอยู่อาศัยของทั้งบ้านที่เจ้าของอยู่เอง และบ้านเช่าจะมีระยะเวลายาวนานกว่า 30 ปีขึ้นไป (คิดเป็น 4 ใน 8 ตัวอย่าง)

3. ปัจจัยด้านกายภาพ

- 3.1 การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้านพบว่ามี การปรับปรุงบ้านทั้งหมดเพื่อให้เช่าโดยเฉพาะ พบในกรณีศึกษาที่ 1 B, 4 B และ 5 B ทำให้บ้านมีสภาพที่ดีขึ้นจากเดิม ซึ่งเป็นบ้านเช่าเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีผลต่อราคาเช่าที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย
- 3.2 ผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้าน คือ เจ้าของบ้านเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงหลังเดียวที่ผู้เช่าทำการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเอง คือ กรณีศึกษาที่ 3 B ซึ่งเมื่อพิจารณาปัจจัยอื่น

แล้ว พบว่าเป็นที่ระยะเวลาการอยู่อาศัยที่ยาวนานถึง 80 ปี จึงเกิดความผูกพันในบ้านขึ้นมา

3.3ระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งจะดีกว่าบ้านแบบ A และมีจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง โดยเฉลี่ยที่ 2 ครั้งต่อหลัง

รูปที่ 5.58 แสดงบ้านประเภท B

5.3.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ C

จากตารางที่ 5.10 และ 5.11 พบว่าสาเหตุที่ทำให้บ้านยังคงรักษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของบ้านไว้ และมีการปรับปรุงดูแลบ้านให้อยู่ในสภาพดีนั้นมาจากปัจจัยดังนี้

1. ปัจจัยด้านสังคม

1.1 บ้านแบบ C จำนวน 4 ใน 5 หลัง เป็นบ้านที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษของเจ้าของบ้าน

1.2 บ้านแบบ C เป็นบ้านที่เจ้าของบ้านใช้อยู่อาศัยเอง มีบ้านเช่าเพียงหลังเดียว คือ กรณีศึกษาที่ 1 C

1.3 ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในบ้านจะมีระยะเวลายาวนาน คืออยู่มาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

2.1 เจ้าของบ้านมีระดับรายได้สูง 3 ใน 5 หลัง

2.2 ราคาเช่าสูงกว่าบ้านเช่าแบบ A และ B และรายได้ของผู้อยู่อาศัยในบ้านเช่าอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัจจัยด้านกายภาพ

3.1 การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้าน (3 ใน 5 หลัง) จะเป็นการปรับปรุงทั้งหลังให้อยู่ในสภาพดี และคงลักษณะสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของบ้านไว้

3.2 มีจำนวนครั้งในการปรับปรุงมากกว่าบ้านแบบอื่น คือ มีการปรับปรุงครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อบ้านมีอายุ 50 ปี เมื่อมีการปรับปรุงครั้งแรกแล้วก็ยังมีปรับปรุงซ่อมแซมดีกว่าบ้านแบบอื่น เฉลี่ย 3 ครั้งต่อหลัง

3.3 ผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคือ เจ้าของบ้าน

รูปที่ 5.59 แสดงบ้านประเภท C

5.3.4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบ D จากตารางที่ 5.10 และ 5.11 พบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นใหม่นั้นมาจากปัจจัย

ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสังคม

- 1.1 บ้านแบบ D ส่วนใหญ่เป็นบ้านเช่า มีทั้งแบบให้เช่าทั้งหลัง(ตึกแถว) และแบ่งห้องให้เช่า(อพาร์ทเมนต์)
- 1.2 เจ้าของบ้านส่วนใหญ่ ได้รับกรรมสิทธิ์ในบ้านโดยการซื้อต่อมา
- 1.3 เจ้าของบ้านเช่าอยู่นอกชุมชน
- 1.4 ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในบ้านสั้นกว่าบ้านทุกรูปแบบ มีเพียงหลังเดียวที่อยู่จนถึง 30 ปี คือ กรณีศึกษาที่ 5 D แต่ก็ก็เป็นบ้านที่ซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิมอีกทอดหนึ่ง

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

- 2.1 ราคาเช่าบ้านสูงกว่าบ้านเช่าทุกแบบ ส่งผลให้เจ้าของบ้านมีเงินทุนในการปรับปรุงบ้านมากขึ้น
- 2.2 ผู้เช่ามีรายได้ปานกลางถึงสูง
- 2.3 เจ้าของบ้านมีรายได้สูง

3. ปัจจัยด้านกายภาพ

- 3.1 การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงที่เกิดขึ้นคือการสร้างใหม่ในที่เดิม
- 3.2 ผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้านคือ เจ้าของบ้าน
- 3.3 ระยะเวลาที่ทำการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้ง เนื่องจากบ้านแบบ D เป็นบ้านที่สร้างใหม่ อายุของบ้านจึงยังไม่มากเท่ากับบ้านรูปแบบอื่น ดังนั้นระยะห่างของการเปลี่ยนแปลงจึงค่อนข้างสั้นและจำนวนครั้งที่ทำการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นไม่บ่อยและส่วนใหญ่เป็นการสร้างบ้านใหม่ ส่วนการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงนอกเหนือไปจากนั้น คือ การปรับปรุงทั้งหลังให้อยู่ในสภาพดี พบในกรณีศึกษาที่ 1 D และ 6 D

รูปที่ 5.60 แสดงบ้านประเภท D

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย สามารถสรุปได้ว่ากรณีที่รูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกคิลปี-ตรอกตึกดินทั้ง 4 รูปแบบมีลักษณะในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจาก

1. บ้านแบบ A ที่มีการปรับปรุงซ่อมแซมน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่เป็นบ้านที่แบ่งห้องให้เช่าในราคาที่ถูกลงกว่าบ้านแบบอื่น ทำให้เจ้าของบ้านมีรายได้น้อย ไม่มีงบประมาณในการมาซ่อมบำรุง บางรายยังมีการค้างค่าเช่า และส่วนใหญ่ผู้เช่าอยู่อาศัยมานาน ทำให้ไม่มีการขึ้นค่าเช่า เจ้าของบ้านส่วนใหญ่อยู่นอกชุมชน

2. บ้านแบบ B ที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในสภาพที่ดีมากกว่าบ้านแบบ A ทั้งหมดที่ส่วนใหญ่แล้วเป็นบ้านเช่าเหมือนกันเพราะ บ้านเช่าแบบ B จะเป็นบ้านให้เช่าทั้งหมดมากกว่าแบ่งห้องให้เช่า โดยที่เจ้าของบ้านเช่าเหล่านั้นก็อาศัยอยู่ในชุมชนนี้ด้วย นอกจากนั้นบ้านเช่าแบบ B เป็นบ้านที่เจ้าของได้รับมรดกตกทอดมา จึงมีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี ถึงแม้ว่าเป็นให้เช่าก็ตาม และเมื่อบ้านมีสภาพดีกว่าบ้านเช่าแบบ A แล้ว จึงทำให้ราคาเช่าบ้านสูงขึ้น และเจ้าของบ้านมีเงินทุนในการปรับปรุงบ้านมากขึ้นกว่าแบบ A และอีกปัจจัยหนึ่งที่พบว่าทำให้บ้านมีสภาพดีกว่าแบบ A คือ ระยะเวลาในการอยู่อาศัยของผู้เช่าที่อยู่มานานกว่า 30 ปีขึ้นไป จนเกิดความผูกพันในที่อยู่อาศัย และมีการปรับปรุงดูแลบ้านให้อยู่ในสภาพดีเท่าสภาพทางเศรษฐกิจจะอำนวยให้

3. บ้านแบบ C ที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดีมากกว่าแบบอื่นและมีการอนุรักษ์ลักษณะทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิม เพราะบ้านแบบ C เป็นบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเองและเป็นบ้านที่ได้รับมรดกมาจากบรรพบุรุษ ความผูกพันในที่อยู่อาศัยจึงมีมากกว่าบ้านแบบอื่น จึงก่อให้เกิดการอนุรักษ์และปรับปรุงบ้านให้อยู่ในสภาพดี อีกทั้งเจ้าของบ้านเหล่านี้ เป็นผู้มั่งคั่งสูง จึงมีกำลังทรัพย์เพียงพอเพื่อการปรับปรุงบ้าน และสามารถทำการปรับปรุงได้บ่อยกว่าบ้านแบบอื่นด้วย

4. บ้านแบบ D ที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างบ้านขึ้นมาใหม่ เพราะบ้านแบบ D ส่วนใหญ่เป็นบ้านเช่า ที่เป็นตึกแถว และอพาร์ทเมนต์เป็นส่วนมาก โดยเจ้าของบ้านเช่าเหล่านั้นซื้อที่ดินหรือบ้านเดิมต่อมาอีกทอดหนึ่ง แล้วจึงทำการเปลี่ยนแปลงบ้านโดยการสร้างใหม่แทนบ้านเดิม เจ้าของบ้านเช่าอยู่นอกชุมชน การเปลี่ยนแปลงแบบนี้จะทำให้ราคาเช่าบ้านสูงกว่าบ้านเช่าทุกแบบ ส่งผลให้เจ้าของบ้านมีเงินทุนการปรับปรุงบ้านให้อยู่ในสภาพดี แม้แต่ในบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเองก็มีการสร้างอพาร์ทเมนต์ขึ้นในอาณาเขตที่ดินเดียวกัน เพื่อเพิ่มรายได้ให้เจ้าของบ้าน ผู้เช่าบ้านแบบ D จะเป็นผู้ที่มีรายได้ปานกลางถึงสูง เจ้าของบ้านมีรายได้สูง

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนั่นเอง ที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยจากบ้านเดิมที่มีอายุของบ้านอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5-7 หรือมีอายุ 60-100 ปีขึ้นไป ที่เป็นบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินให้มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป 4 รูปแบบ ดังที่ได้กล่าวแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

- 1.ศึกษาประวัติความเป็นมา ของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน
- 2.ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของที่อยู่อาศัยของชุมชน ตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน
- 3.ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

การสรุปผลการวิจัยจะสรุปตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อหลัก ดังต่อไปนี้

6.1 ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน เป็นชุมชนพักอาศัยที่อยู่ในย่านเสาชิงช้า ซึ่งเป็นย่านที่เป็นศูนย์กลางพระนคร ตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยการตั้งถิ่นฐานจะเกิดขึ้นตามแนวคลองหลอดวัดเทพธิดา แนวถนนเสาชิงช้า ถนนดิน และตลาดบ้านดินสอ ที่ตั้งอยู่รอบชุมชน ตลอดจนวัดสำคัญต่างๆที่ตั้งอยู่ในบริเวณนั้น การจะประมาณอายุของชุมชนที่แน่นอนไม่สามารถทำได้อย่างแน่ชัด แต่หากดูจากแผนที่โบราณ ในประมาณ ปีพ.ศ. 2539 หรือในราวกลางรัชกาลที่ 5 พบว่าการเกิดบ้านพักอาศัยที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มอยู่ในบริเวณรอบคลองหลอดวัดเทพธิดา ทั้ง 2 ฝั่ง และเมื่อเทียบกับแผนที่ชุมชนปัจจุบันบ้านดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ จึงสามารถประมาณอายุของชุมชนคร่าวๆ ได้ว่าเกิดขึ้นประมาณ กลางรัชกาลที่ 5 หรือกว่า 115 ปีมาแล้ว

สภาพในปัจจุบัน

ชุมชนตรอกศิลป์-ตี๊กดิน อยู่ในแขวงเสาชิงช้า และวัดบวรนิเวศน์ มีเนื้อที่ 1 ไร่ 28 ตารางวา มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	ถนนราชดำเนินกลาง
ทิศใต้	ติดกับ	ถนนมหาราช
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดกับ	วัดมหาราชพาราม

จำนวนประชากร ประชากรของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 544 คน (สำนักพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพระนคร,2545) จำนวนครัวเรือน 117 ครัวเรือน โดยมีความหนาแน่นของประชากร 4.64 คน/ครัวเรือน (ข้อมูลจาก การสำรวจ เดือนมกราคม พ.ศ. 2547

ลักษณะที่อยู่อาศัยของชุมชน จากการสำรวจพบว่า บ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวขนาดใหญ่มีบริเวณ ปลูกด้วยแหล่งชุมชนแออัดทั่วไป โดยเฉพาะด้านติดริมคลองหลอด และบริเวณใกล้วัดมหรณพาราม นอกจากเป็นย่านพักอาศัยธรรมดาแล้ว เริ่มมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ขึ้นบนพื้นที่ เพื่อให้ดำเนินกิจการหอพัก อพาร์ทเมนต์ ส่วนเจ้าของบ้านเดิมมักย้ายออกไปอยู่บริเวณส่วนอื่นของเมืองและให้เช่าบ้านจนมีลักษณะคล้ายชุมชนแออัด ผู้อยู่อาศัยมีประกอบอาชีพค้าขายอาหารในบริเวณถนนดินสอ หน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ผู้อยู่อาศัยในบ้านเดี่ยว หอพัก อพาร์ทเมนต์ มักเป็น ข้าราชการ นักศึกษา และผู้ประกอบการในบริเวณใกล้เคียง

6.2 สรุปรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชน

จากการตรวจสอบสภาพปัจจุบันของที่อยู่อาศัยในชุมชนเบื้องต้น พบว่า มีลักษณะที่อยู่อาศัยในปัจจุบันทั้งหมด 4 ประเภท คือ

บ้านแบบ A คือ บ้านที่มีสภาพทรุดโทรม ความมั่นคงถาวรของอาคารน้อย

บ้านแบบ B คือ บ้านที่มีสภาพปานกลาง มีความมั่นคงถาวรของอาคาร

บ้านแบบ C คือ บ้านที่มีสภาพดี มีความมั่นคงถาวรของอาคาร

บ้านแบบ D คือ บ้านที่สร้างใหม่

จากการศึกษารูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดินในครั้งนี้ สามารถสรุปรูปแบบของที่อยู่อาศัยในชุมชนได้ 4 รูปแบบ คือ

1.รูปแบบที่ 1 คือบ้านที่ยังคงสภาพเดิมและขาดการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี

2.รูปแบบที่ 2 คือ บ้านที่คงลักษณะเดิมบางส่วน มีการปรับปรุงดูแลตามสภาพ

3.รูปแบบที่ 3 คือ บ้านที่คงลักษณะเดิมทางสถาปัตยกรรมเดิมไว้อย่างดี และได้รับการปรับปรุงดูแลให้อยู่ในสภาพดี

4.รูปแบบที่ 4 คือ บ้านที่สร้างใหม่

มีลักษณะของที่อยู่อาศัยดังนี้

รูปแบบ	สภาพอาคาร	ลักษณะสถ.	รูปแบบอาคาร	การดูแลรักษา	ภาพแสดงลักษณะบ้าน
1	ทรุดโทรม	คงลักษณะเดิม	บ้านเดี่ยว เรือนแถวไม้	ขาดการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี	
2	ปานกลาง	คงลักษณะเดิม บางส่วน	บ้านเดี่ยว เรือนแถวไม้	มีการปรับปรุงดูแลตามสภาพ	
3	สภาพดี สวยงาม	คงลักษณะเดิม ของบ้านไว้เป็นอย่างดี	บ้านเดี่ยว	มีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี	
4	ปานกลางถึงดี	สร้างใหม่	ตึกแถว อพาร์ทเมนต์	มีการปรับปรุงดูแล	

ตารางที่ 6.1 แสดงลักษณะของที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบในชุมชน โดยมีจำนวนของที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบดังต่อไปนี้

รูปแบบ	จำนวน
1.รูปแบบที่ 1	27 หลัง
2.รูปแบบที่ 2	67 หลัง
3.รูปแบบที่ 3	12 หลัง
4.รูปแบบที่ 4	11 หลัง
รวม	117 หลัง

ตารางที่ 6.2 แสดงจำนวนของที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบในชุมชน

ซึ่ง	กรณีศึกษาบ้านประเภท A จัดอยู่ในรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบที่ 1
	กรณีศึกษาบ้านประเภท B จัดอยู่ในรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบที่ 2
	กรณีศึกษาบ้านประเภท C จัดอยู่ในรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบที่ 3
	กรณีศึกษาบ้านประเภท D จัดอยู่ในรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบที่ 4

6.3 สรุปการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน

จากบทที่ 5 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงแต่ละรูปแบบได้ดังนี้

6.3.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบที่ 1

ที่อยู่อาศัยแบบที่ 1 มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

กายภาพ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังคงลักษณะเดิมของบ้านไว้ และขาดการดูแลรักษาบ้านให้อยู่สภาพที่ดี สภาพของบ้านในปัจจุบันจึงเป็นบ้านที่มีความทรุดโทรมมาก และความมั่นคงถาวรของอาคารมีน้อย อายุของบ้านตั้งแต่ 80-100 ปี

สังคม จากบ้านเดิมที่เป็นบ้านที่เจ้าของใช้อยู่อาศัยเองมาตั้งแต่ต้น ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์การถือครองบ้าน และเจ้าของเดิมย้ายออกไปจากชุมชน นอกจากนั้นแล้วที่อยู่อาศัยแบบที่ 1 ส่วนใหญ่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นบ้านเช่า และแบ่งห้องให้เช่า ที่ส่วนใหญ่ของผู้เช่าจะมีระยะเวลาของการอยู่อาศัยที่นานที่สุดในจำนวนรูปแบบทั้ง 4 รูปแบบ และมีจำนวนผู้อยู่อาศัยต่อหลังหนาแน่นมากที่สุดด้วย

เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ไม่สามารถสรุปจากข้อมูลของบ้านดั้งเดิมได้ เนื่องจากไม่สามารถสัมภาษณ์เจ้าของเดิมได้ ดังนั้นจึงสรุปจากข้อมูลของผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน ที่ส่วนใหญ่มีระดับรายได้ที่น้อย ส่วนมากประกอบอาชีพแบบหาเช้ากินค่ำ เช่น ค้าขาย รับจ้างทั่วไป และราคาเช่าของบ้านรูปแบบที่ 1 จะอยู่ในระดับต่ำที่สุดในจำนวนที่อยู่อาศัยทั้ง 4 รูปแบบ

- สภาพทรุดโทรม	- อยู่เอง → เช่า	- ผู้อยู่รายได้น้อย
- ไม่มั่นคงถาวร	- เปลี่ยนกรรมสิทธิ์	- ค่าเช่าถูก
- ลักษณะทางสถ.คงเดิม	- ระยะเวลาการอยู่ย่นานที่สุด	
- ผู้ผู้มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง		

แผนภูมิที่ 6.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 1

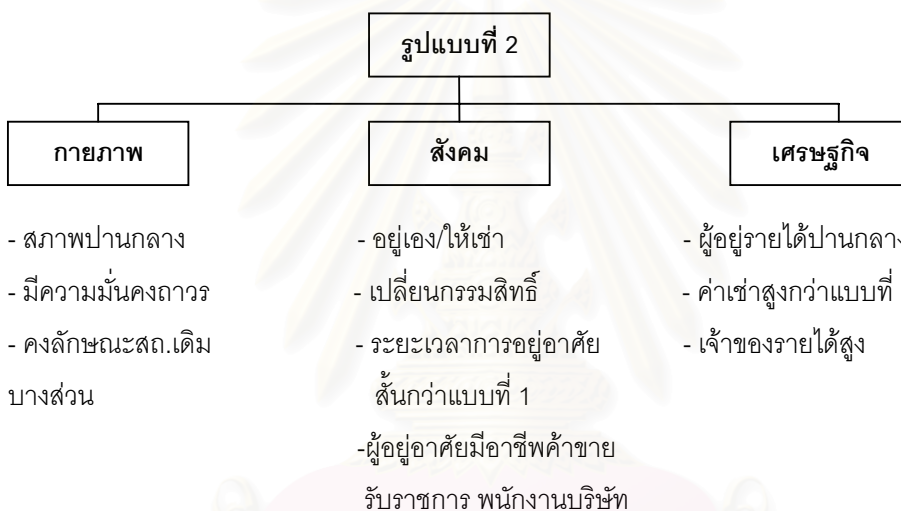
6.3.2 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 2

ที่อยู่อาศัยแบบที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

กายภาพ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพยังคงลักษณะเดิมเพียงบางส่วน แต่ยังคงมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิมหลงเหลืออยู่บ้าน สภาพของอาคารอยู่ระดับปานกลาง มีความมั่นคงถาวรของอาคาร อายุของบ้านอยู่ที่ 80 ปี ที่อยู่อาศัยรูปแบบนี้เป็นแบบที่มีจำนวนมากที่สุดในชุมชน

สังคม มีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ของบ้านเกิดขึ้น แต่ส่วนใหญ่เจ้าของบ้านยังคงเป็นเจ้าของเดิม และยังอยู่อาศัยในชุมชนนี้ บ้านเช่ารูปแบบที่ 2 นี้ มักจะเป็นบ้านหลังหนึ่งในจำนวนหลายหลังของเจ้าของบ้านที่แบ่งให้เช่า โดยผู้ที่อยู่ในบ้านรูปแบบนี้มีระยะเวลาการอยู่อาศัยสั้นกว่าบ้านรูปแบบที่ 1

เศรษฐกิจ ระดับรายได้ของผู้อยู่อาศัยและผู้เช่าอยู่ในระดับปานกลาง ราคาเช่าอยู่ที่ 2,000-4,000 บาทต่อหน่วยพักอาศัย ส่วนเจ้าของบ้านมีรายได้สูง

แผนภูมิที่ 6.2 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 2

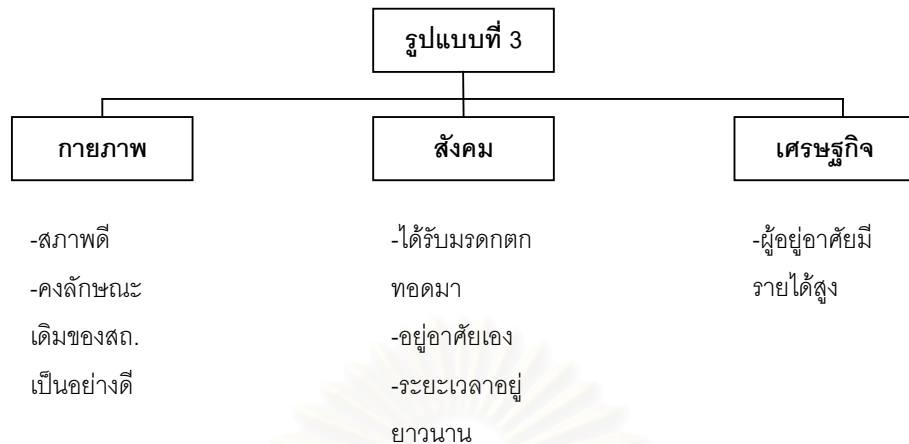
6.3.3 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 3

ที่อยู่อาศัยแบบที่ 3 มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

กายภาพ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมีการเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในสภาพดี โดยคงลักษณะเดิมของสถาปัตยกรรมของบ้านเอาไว้เป็นอย่างดี สภาพของบ้านอยู่ในสภาพดี สวยงาม อายุของอาคารจะอยู่ที่ 100 ปี

สังคม บ้านในรูปแบบนี้ พบการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นบ้านที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษแทบทุกหลัง และเป็นบ้านที่อยู่อาศัยกันหลายครอบครัวในบ้านหลังเดียว ระยะเวลาในการอยู่อาศัยตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ

เศรษฐกิจ ผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านรูปแบบนี้ มีรายได้สูง

แผนภูมิที่ 6.3 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 3

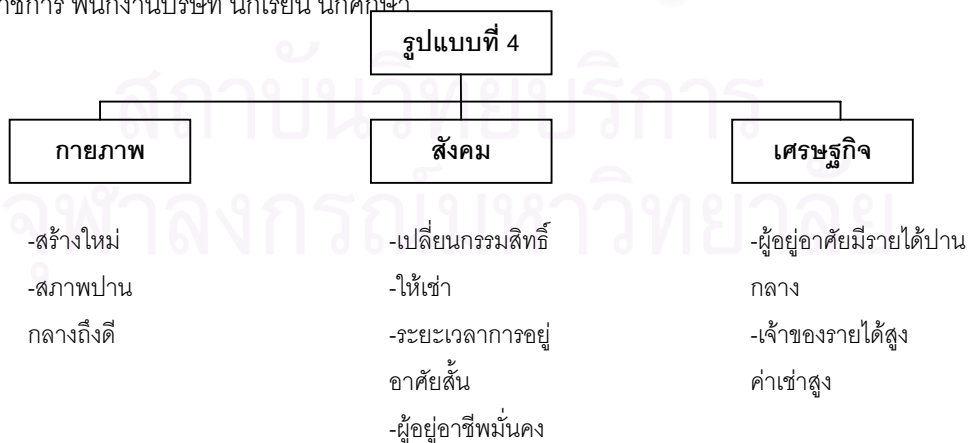
6.3.4 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 4

ที่อยู่อาศัยแบบที่ 4 มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

กายภาพ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ จะเป็นการเปลี่ยนรูปแบบของอาคารและลักษณะทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไปเลย คือ การรื้อออก แล้วสร้างใหม่ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบในยุคปัจจุบัน โดยมีอายุของอาคารน้อยที่สุดในจำนวนรูปแบบทั้ง 4 รูปแบบ ประเภทของอาคารที่สร้างใหม่คือ บ้านเดี่ยว ตึกแถว และอพาร์ทเมนต์ ซึ่ง 2 ประเภทหลังมีจำนวนมากที่สุด

สังคม มีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์เป็นส่วนใหญ่ และเป็นบ้านเช่ามากกว่าบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเอง ระยะเวลาในการอยู่อาศัยของผู้ผู้สืบทอดในจำนวนรูปแบบทั้ง 4

เศรษฐกิจ ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีรายได้ระดับปานกลางค่อนข้างสูง เจ้าของบ้านเช่ามีรายได้สูง ราคาเช่าบ้านอยู่ในระดับที่สูงที่สุดในรูปแบบทั้ง 4 รูปแบบ ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอาชีพมั่นคง เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัท นักเรียน นักศึกษา

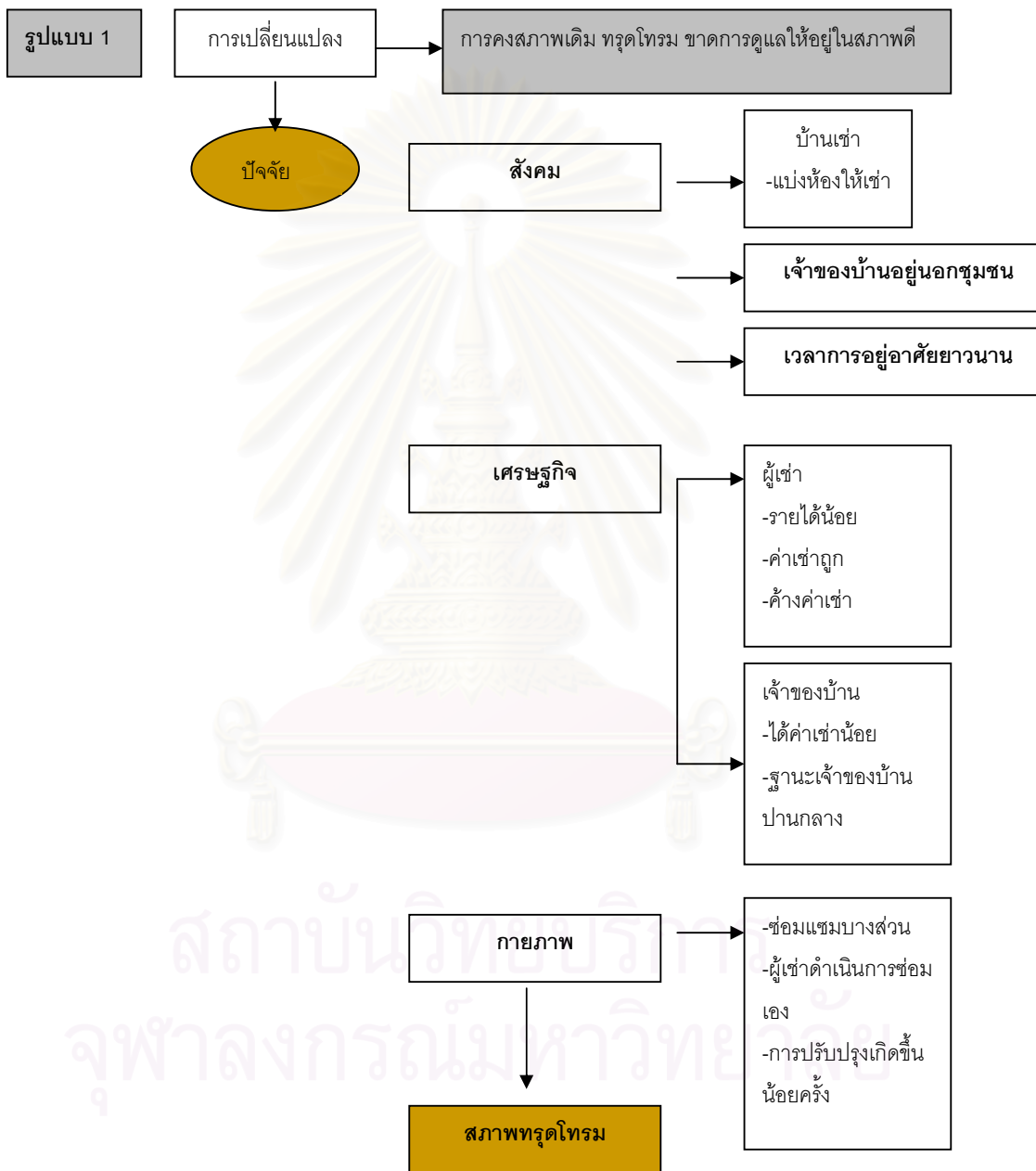

แผนภูมิที่ 6.4 สรุปการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบ 4

6.4 สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยแต่ละรูปแบบ

6.4.1 สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 1

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยที่แสดงในบทที่ 5 สามารถสรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.5 แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 1

ตัวอย่างของที่อยู่อาศัยแบบที่ 1 คือ

1A

2A

3A

4A

5A

6A

รูปที่ 6.1 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 1

6.4.2 สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 2

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยที่แสดงในบทที่ 5 สามารถสรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

ตัวอย่างของบ้านในรูปแบบที่ 2

1B

2B

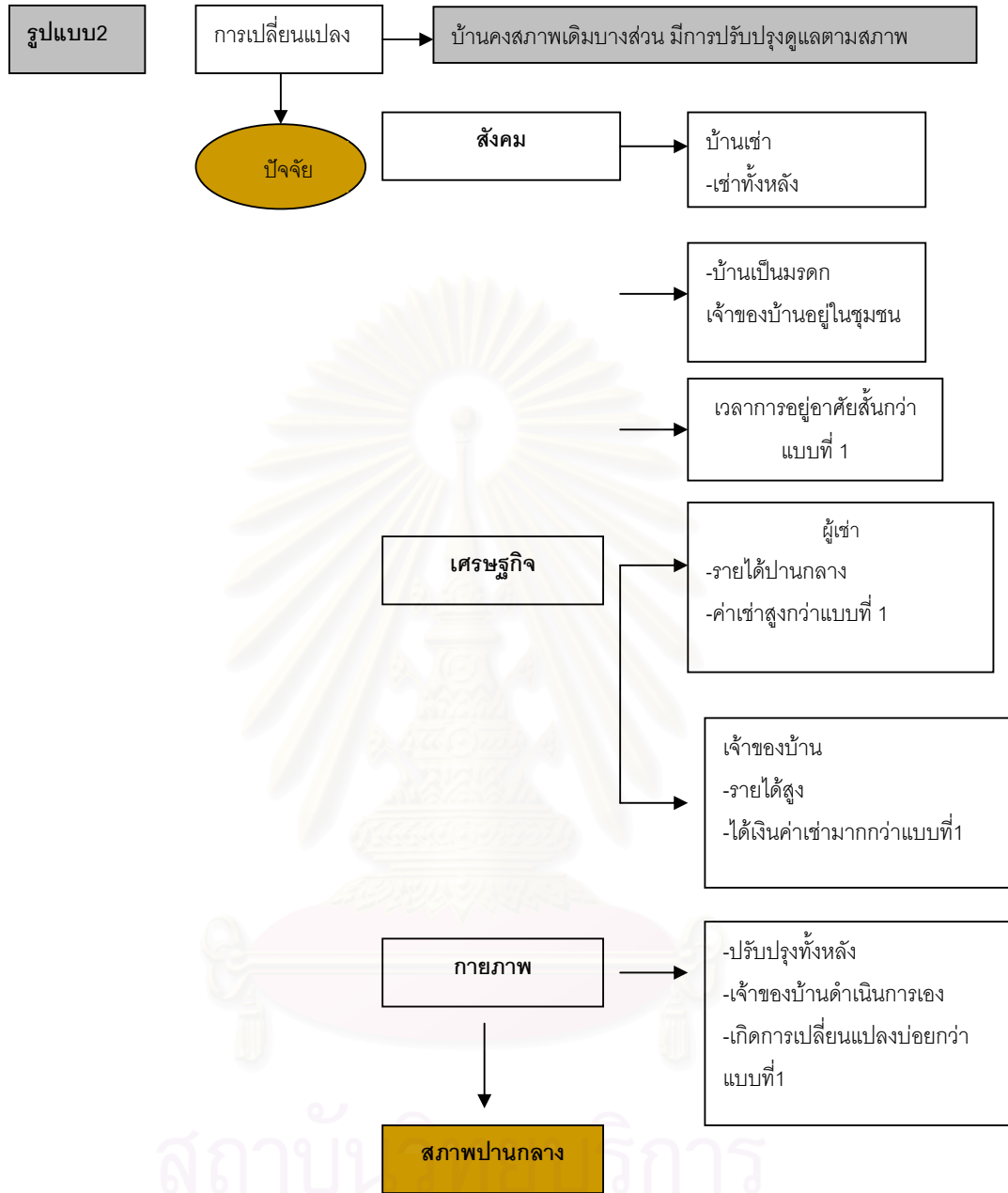

3B

4B-5B

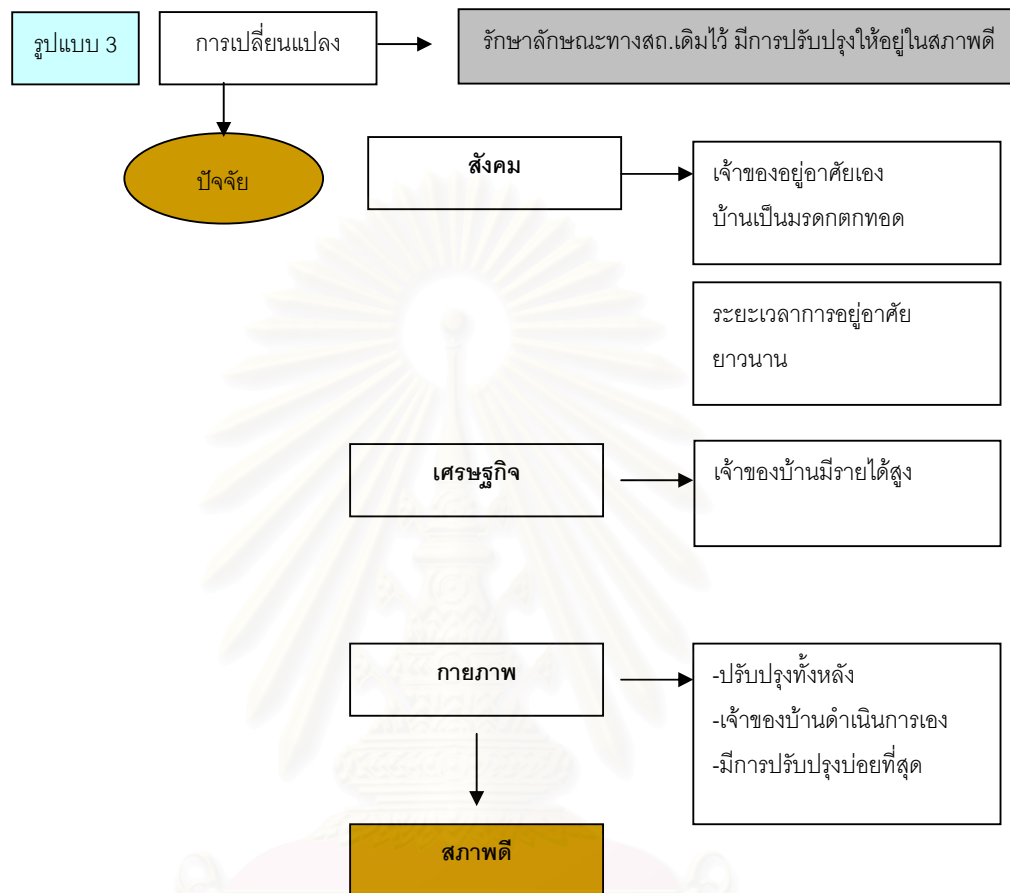
รูปที่ 6.2 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 2

แผนภูมิที่ 6.6 แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 2

6.4.3 สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 3

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยที่แสดงในบทที่ 5 สามารถสรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.7 แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 3 ตัวอย่างของบ้านในรูปแบบที่ 3

1C

2C

3C

4C

5C

รูปที่ 6.3 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 3

6.4.4 สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยรูปแบบที่ 4

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยที่แสดงในบทที่ 5 สามารถสรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้
ตัวอย่างของบ้านในรูปแบบที่ 4

1D

6D

2D

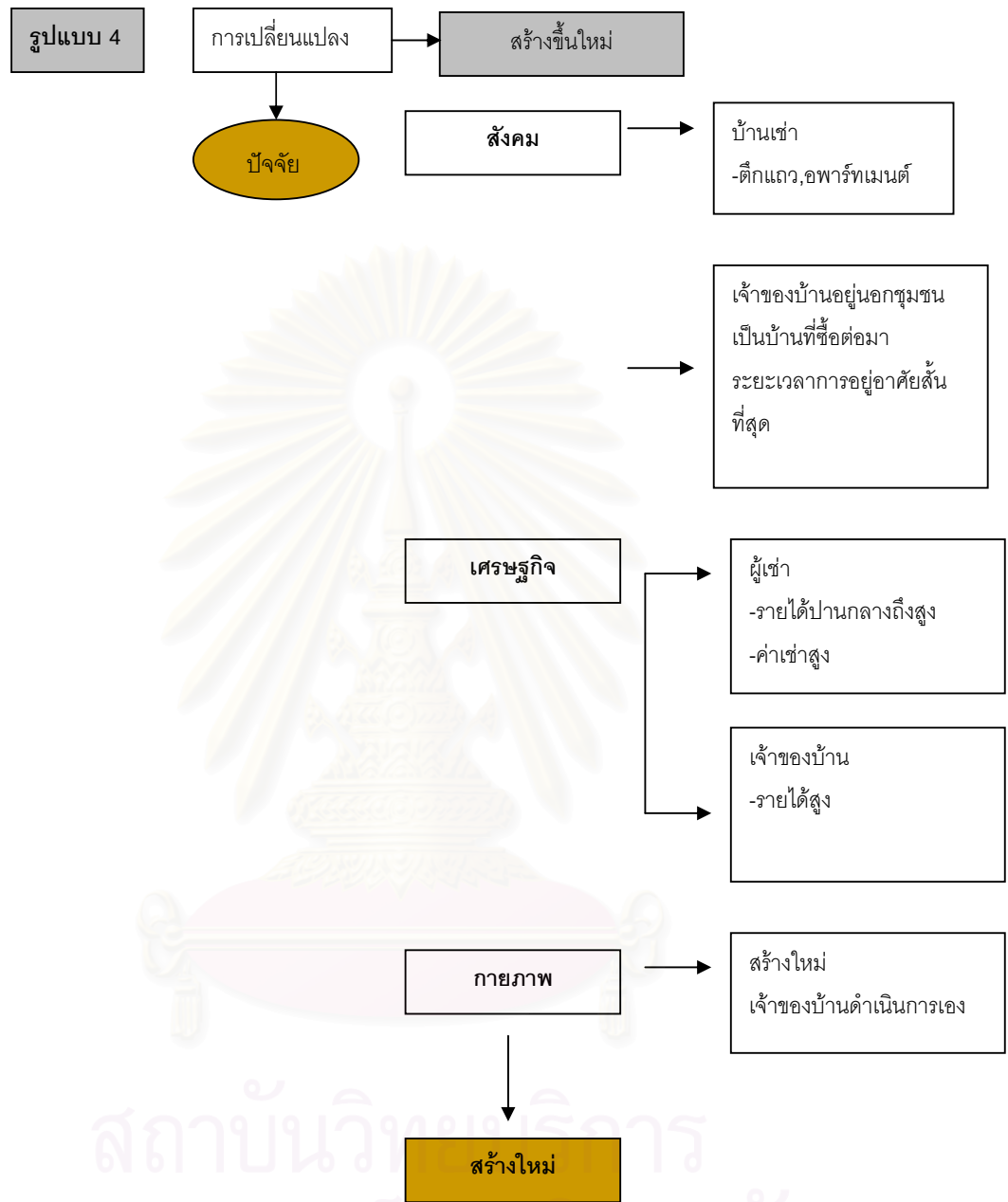

3D

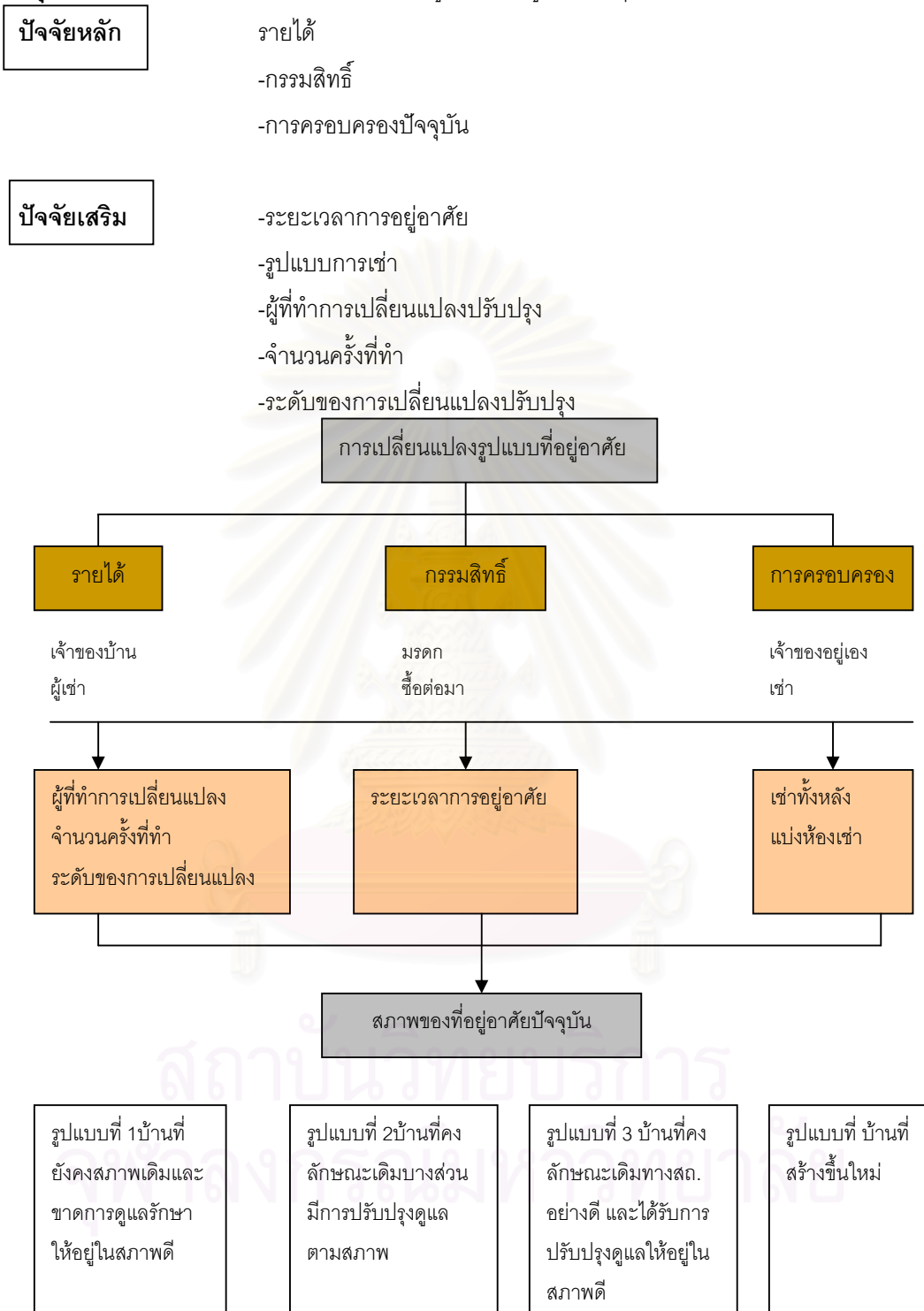
4D

รูปที่ 6.4 แสดงบ้านในรูปแบบที่ 4

แผนภูมิที่ 6.8 แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในรูปแบบที่ 4

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน คือ

แผนภูมิที่ 6.9 แสดงการสรุปปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย

6.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีที่ดิน พบว่า

-ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีที่ดิน เป็นชุมชนดั้งเดิมของกรุงรัตนโกสินทร์ อันเป็นแหล่งกำเนิดของการก่อตัวของที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครปัจจุบัน

-บ้านในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีที่ดิน เป็นบ้านโบราณที่มีอายุยาวนานถึง 100 ปี ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศชาติที่ควรอนุรักษ์ไว้

-ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชน คือปัจจัยด้านรายได้ของเจ้าของบ้านและผู้อยู่อาศัย การที่บ้านนั้นเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ และการเป็นบ้านเช่า กับการที่เจ้าของบ้านอยู่อาศัยเอง ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชน

-ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีที่ดิน เป็นชุมชนที่อยู่ในแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์

การทราบถึงสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเหล่านี้ สามารถนำไปสู่การเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ พัฒนาชุมชนดั้งเดิมที่มีลักษณะของที่อยู่อาศัยที่คล้ายคลึงกันได้ ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

6.5.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์บ้านโบราณ

การอนุรักษ์บ้านโบราณให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต่อไปนั้น เมื่อพิจารณาจากปัจจัยด้านรายได้ ที่เป็นปัจจัยหลักแล้ว รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนด้านเงินทุนหรืองบประมาณเพื่อช่วยเหลือเจ้าของบ้าน เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูบ้านโบราณ หรือมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการนี้ขึ้น โดยขอความร่วมมือจากรัฐบาลและเอกชนตลอดจนชาวชุมชนดั้งเดิมที่มีบ้านโบราณอยู่ในครอบครอง แนวทางในเรื่องนี้สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก

1.โครงการ"มะจึคีคี"การปลูกชุมชนในญี่ปุ่น (ภาควิชาสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2546) ในประเทศญี่ปุ่นที่มีการฟื้นฟูชุมชนและที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิมโดยวิธีการต่างๆกันไปตามจุดเด่นของแต่ละชุมชน โดยมีการวางแผนเรื่องประมาณในการจัดสรรเงินสนับสนุนจากรัฐ เพื่อการอนุรักษ์อาคารและสภาพแวดล้อมของเมืองเก่า โดยมีการแบ่งอาคารออกเป็น 4 ประเภท ให้ได้รับเงินช่วยเหลือแตกต่างกัน ดังนี้

อาคารประเภทที่ 1 อาคารที่ทำการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารให้คงอยู่ในรูปแบบเดิม ในกรณีนี้จะได้รับเงินช่วยเหลือครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

อาคารประเภทที่ 2 อาคารสร้างใหม่ให้มีรูปแบบเดียวกับอาคารอนุรักษ์และสภาพแวดล้อม ในกรณีนี้จะได้รับเงินช่วยเหลือไม่เกิน 3/5 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

อาคารประเภทที่ 3 อาคารสร้างใหม่ที่มีการนำองค์ประกอบสำคัญของอาคารอนุรักษ์มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ ในกรณีนี้จะได้รับเงินช่วยเหลือไม่เกิน 2/5 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

อาคารประเภทที่ 4 อาคารสร้างใหม่ โดยยึดถือเฉพาะข้อตกลงร่วมที่ออกโดยคณะกรรมการสร้างชุมชนเมืองเก่า ในกรณีนี้อนุญาตให้ก่อสร้างได้ แต่ไม่ได้รับเงินช่วยเหลือ

สำหรับกรณีศึกษาในประเทศไทย คือ

2.โครงการฟื้นฟูเมืองเก่าระยอง อ.เมือง จ. ระยอง

รูปที่ 6.5 ภาพถ่ายบ้านในโครงการฟื้นฟูเมืองระยอง

จากกรณีศึกษาดังกล่าวนี้ มีลักษณะของการเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเก่าคล้ายคลึงกับชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตี๊กดิน จึงสามารถนำแผนการดำเนินการมาประยุกต์ใช้ร่วมกันได้

นอกจากปัจจัยทางด้านรายได้แล้ว ปัจจัยด้านการเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความรัก และผูกพัน กับบ้านที่อยู่อาศัย ที่เป็นตัวแปรสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้านให้อยู่ในสภาพดี ดังนั้นภาครัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์บ้านโบราณที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเหล่านี้ โดยการใช้แนวความคิด

จากตารางที่ 5.10 และ 5.11 พบว่า ที่อยู่อาศัยแบบ C บ้านที่คงลักษณะเดิมทางสถาปัตยกรรมเดิมไว้ได้ดี และได้รับการปรับปรุงดูแลให้อยู่ในสภาพดี เป็นเพราะปัจจัยดังนี้

1. บ้านแบบ C เจ้าของบ้านได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ จึงทำให้มีความรักและผูกพันกับที่อยู่อาศัย

2. บ้านแบบ C เจ้าของบ้านมีฐานะดี มีเงินเพียงพอสามารถปรับปรุงดูแลบ้านให้อยู่ในสภาพดีได้มากกว่าบ้านแบบอื่น และสามารถทำการปรับปรุงได้บ่อยครั้งกว่า

แม้จะทำบ้านให้เป็นบ้านเช่า แต่พบว่า เจ้าของบ้านยังคงรักษาลักษณะสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไว้ อยู่เนื่องมาจากปัจจัย 2 ปัจจัยข้างต้น

3.บ้านแบบCผู้อยู่อาศัยอยู่อาศัยมายาวนาน จนเกิดความผูกพัน แม้เป็นบ้านที่ซื้อต่อมาก็ตาม และนอกจากนี้ยังพบกรณีนี้ในบ้านแบบ B ด้วย ที่เกิดความผูกพันกับบ้าน แล้วทำการปรับปรุงดูแลบ้าน ให้อยู่ในสภาพดีเท่าที่เงินจะอำนวย

ดังนั้นสรุปได้ว่าการเห็นคุณค่าของที่อยู่อาศัย สามารถเกิดขึ้นได้จากปัจจัย 3 ข้อที่ได้กล่าวไปแล้ว การเสนอแนะแนวทางเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิมนั้น จึงสามารถใช้ปัจจัยดังกล่าวมาเป็นแนวทางการศึกษาหาวิธีการดำเนินการได้ สำหรับการศึกษาคครั้งนี้ ผู้วิจัยขอ ยกตัวอย่างแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิม ดังนี้

วิธีการอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างสังเขป (ไชแสง ศุขะวิมลนะ,2540)

1.ถ้างานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์เป็นของเอกชน จะต้องมีการกระตุ้นให้เจ้าของ เห็นคุณค่า มีความภาคภูมิใจ โดยมีการยกย่องและสนับสนุนต่าง ๆ เช่น การให้รางวัล การมอบใบ ประกาศเกียรติคุณ การลดหย่อนภาษีซึ่งเก็บจากผลประโยชน์ที่ได้จากการอาคารนั้น การให้คำแนะนำในการบำรุงรักษา การช่วยเหลือในการซ่อมแซม ฯลฯ การที่ทำให้มีการช่วยเหลือในการซ่อมแซมนั้น มีความสำคัญมาก เพราะในบางกรณี หากปล่อยให้เจ้าของกระทำไปตามลำพัง โดยปราศจากหลักการที่ ถูกต้องแล้ว นอกจากจะไม่ช่วยให้กลับสู่สภาพเดิมได้ทั้งหมด ยังอาจเป็นการทำลายให้คุณค่าเดิมสูญสิ้น ไปได้

2.จัดให้มีการศึกษาไว้ในหลักสูตร เพื่อให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานและงาน สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับอุดมศึกษาเรื่อยไปจนถึงประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็น การปลูกฝังนิสัยเยาวชนและอนุชนของชาติให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งจะต้อง อนุรักษ์ไว้เช่นเดียวกับทรัพยากรธรรมชาติ

3.จัดให้มีการอบรมและเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจและประชาชนทั่วไป โดยทั้งภาครัฐบาลและ ภาคเอกชนกระตุ้นให้มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม หรือ สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชน ชาวซึ่งถึงคุณค่า ช่วยกันเป็นหูเป็นตา ป้องกันดูแลไม่ให้ใครมาทำลาย

4.จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ มีการเผยแพร่โฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่าง ๆ จัดพิมพ์เป็นหนังสือและจำหน่ายในราคาถูก เพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบว่าการอนุรักษ์คืออะไร ทำไมจึงต้องมีการอนุรักษ์ โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทาง วัฒนธรรมและควรแก่การอนุรักษ์อยู่ที่ใด มีความสำคัญอย่างไร ฯลฯ

5.จัดทัศนศึกษา ให้โรงเรียนต่าง ๆ กลุ่ม ชมรม หรือสมาคมเพื่อการอนุรักษ์จัดพานักเรียน สมาชิก บุคคลทั่วไปที่สนใจ ไปทัศนศึกษาเพื่อจะได้มีประสบการณ์ตรง (direct experience) กับ โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์นั้น ๆ เมื่อเขาได้ชมได้สัมผัสกับสิ่งที่ได้ฟัง เรื่องราวต่าง ๆ ที่มีคุณค่าบรรยายก็จะเกิดความซาบซึ้งในคุณค่า เห็นความสำคัญ และเกิดความหวง แห่นช่วยกันปกป้องรักษาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

6.5.2 ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิม

เมื่อมีการอนุรักษ์บ้านในชุมชนดั้งเดิมแล้ว ต้องไม่ลืมที่จะทำการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนดั้งเดิมโดยรวมด้วย โดยใช้แนวทางการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน โดยเน้นให้มีการศึกษาที่ครอบคลุมองค์ประกอบโดยรวมของชุมชนทั้งชุมชน ซึ่งในปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีชุมชนดั้งเดิม เฉพาะที่อยู่ในเขตพระนครถึง 24 ชุมชน ที่ยังต้องการการศึกษาหาแนวทางเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา โดยสามารถใช้วิธีการปฏิบัติตามกรณีศึกษาทั้ง 2 กรณีที่ได้เสนอไป หรือทำการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อหาลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน เพื่อผลการปฏิบัติการณ์ที่ถูกต้องเหมาะสม

6.6 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า บ้านในชุมชนส่วนใหญ่เป็นบ้านที่มีอายุของบ้านมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จากทฤษฎีว่าด้วยอายุของที่อยู่อาศัยทั่วไปที่จะมีอายุอยู่ที่ 50 ปี หลังจากนั้นต้องมีการสร้างขึ้นใหม่หรือปรับปรุงโครงสร้างของอาคารใหม่ แต่จากศึกษาครั้งนี้พบกรณีดังกล่าวนี้้น้อยมาก กล่าวคือ บ้านที่มีการสร้างใหม่นั้นมีเพียง 11 หลัง จากบ้านในชุมชนทั้งหมด 117 หลัง (ซึ่งก็คือ รูปแบบที่อยู่อาศัยแบบที่4) นอกเหนือจากนั้นบ้านแต่ละหลังเป็นการปรับปรุงซ่อมแซมเพียงบางส่วน ที่ไม่ใช่โครงสร้างหลักของบ้านทั้งสิ้น ประเด็นด้านนี้ เป็นหัวข้อที่น่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาที่อยู่อาศัยของประเทศชาติต่อไป

2. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้พบปัจจัยทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้อยู่อาศัยโดยตรง คือ เรื่องของการเป็นมรดกตกทอด และระยะเวลาในการอยู่อาศัย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึง ความรัก ความผูกพัน และจิตสำนึกในการรู้คุณค่าของบ้านที่ใช้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำการวัดออกมาได้ยาก จำเป็นต้องใช้วิธีในการศึกษาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปจากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิม มีความสมบูรณ์ของการศึกษารอบคลุมทุกด้านมากยิ่งขึ้น จึงควรมีการศึกษาในปัจจุบันนี้ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูบ้านโบราณ ตลอดจน มรดกทางวัฒนธรรมอื่นๆของประเทศได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ไชแสง ศุขะวัฒน์.การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23-26 เมษายน 2540:หน้า 24-28.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร.การตั้งถิ่นฐานมนุษย์:ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2536.

เดิมศักดิ์ ภาณุวรรณ.ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของชุมชนริมน้ำในคลองบางกอกน้อย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

เทพชู ทัพทอง.กรุงเทพสมัยคุณปู่. พระนคร: สหมิตรอุตสาหกรรม การพิมพ์, 2538.

เทพชู ทัพทอง.ภาพถ่ายประวัติศาสตร์. พระนคร: วัชรินทร์การพิมพ์, 2541.

น.ณ.ปากน้ำ.ย่านตึกทั่วกรุงเทพฯ.พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2544.

นิจ หิญชีระนันท์,สุวัฒนา ธาดานิติ,ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์และคณะ.ถนน:วิวัฒนาการในรอบ 200 ปี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

เนตรนภิศ นาควิษระและคณะ. วัดในกรุงเทพฯ.กรุงเทพฯ,2525.

แน่น้อย คักดีศรี,ม.ร.ว.และคณะ. องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2534.

แผนที่ทหาร ,กรม. หนังสือที่ระลึกครบรอบวันสถาปนากกรมแผนที่ทหาร. กรุงเทพมหานคร: กรมแผนที่ทหาร,(ม.ป.ป.)

ชัญญู ชีวภรณ์ภักดิ์. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานย่านบางลำภู. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ชินครอน กรุ๊ป, บริษัท. แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: ห้าง
หุ้นส่วนจำกัดพิมพ์พรรณการพิมพ์, 2537.

ปราณี กล้าส้ม. ย่านเก่าในกรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2545.

ผุสดี ทิพทัส และมานพ พงศทัต. บ้านในกรุงเทพฯ: รูปแบบและการเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325-
2525). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

พัทธา สายหู. “ลักษณะของชุมชนในสังคมไทย” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการ
พัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534, อ้างถึงใน สนธยา
พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2545.

พัทธา ตั้งไตรวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ของที่อยู่อาศัยกับการเปลี่ยนแปลง
โครงสร้างครอบครัว : กรณีศึกษาหมู่บ้านอาคารสงเคราะห์ทุ่งมหาเมฆ. วิทยานิพนธ์หลักสูตร
ปริญญาโท สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรม
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

พามิลา หารักษ์. วิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการ
วางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

วิจิตรมาตรา, ชุน. กรุงเทพฯเมื่อ 70 ปีก่อน. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์ การพิมพ์, 2520.

ศิลปากร, กรม. วัดหลวงสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด,
2539.

ส.พลายน้อย. ชีวิตตามคลอง. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนคร: แสงศิลป์การพิมพ์, 2544.

สำนักงานเขตพระนคร.สรุปข้อมูลชุมชนปี 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตพระนคร, 2545.

(อัคร์สำเนา)

สุมนมาลย์ กาญจนะ.แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่บริเวณเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

สัมภาษณ์วันที่.....

บ้านหลังที่..... บ้านเลขที่..... รูปแบบบ้าน A B C D

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อยู่อาศัย

1.1 ชื่อ เพศ..... อายุ.....

การศึกษา.....

1.2 ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย

 เจ้าของ (มรดก) จาก..... เช่า จาก..... ซื้อต่อมา จาก.....

ความเกี่ยวข้องของเจ้าของเดิมกับผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน.....

1.4 ระยะเวลาในการอยู่อาศัย..... ปี ตั้งแต่พ.ศ.....

1.5 สมาชิกในครัวเรือน (เฉพาะที่อยู่ในบ้านเดียวกันที่สัมภาษณ์)..... คน

โครงสร้างครัวเรือน ประกอบด้วย 1..... 2.....

3..... 4..... 5.....

6..... 7..... 8.....

9..... 10..... 11.....

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

1.6 อาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์..... สถานที่ทำงาน.....

1.7 ระดับรายได้.....

1.8 รายจ่ายภายในบ้านเป็นของ.....

1.9 ราคาเช่าบ้าน/เดือน, ปี (ตามเงื่อนไขการเช่า)..... บาท

- ชื้อบ้านมาราคาเท่าไร..... บาท เงินสด เงินผ่อน

- แหล่งเงินกู้.....

ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวบ้าน

1.10 ก่อนมาอยู่ที่นี่ อยู่ที่ไหนมาก่อน.....

ภูมิลำเนา.....

1.11 รูปแบบที่อยู่อาศัยเดิม.....

1.12 เหตุผลของการมาอยู่

ที่นี่.....

.....

.....

1.13 เมื่อเริ่มเข้ามาอยู่บ้านมีสภาพเป็น

อย่างไร.....

.....
.....
.....

1.14 ความรู้สึกของการอยู่อาศัยในบ้านนี้

- ภาคภูมิใจ
- หวงแหนบ้านที่อยู่อาศัย
- เย็นสบาย
- โครงสร้างแข็งแรง มั่นคง
- ปลอดภัย
- ปลอดภัย
- อื่นๆ.....

1.15 ปัญหาของการอยู่อาศัยในบ้านนี้

- เก่า
- โครงสร้างไม่แข็งแรง เริ่มผุพัง
- ร้อน
- คับแคบ
- หลังคารั่วซึม
- ปลอดภัย
- ค่าดูแลรักษาสูง
- อื่นๆ.....

1.16 จะแก้ปัญหาเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร

- แก้ โดย.....
- ไม่แก้ เพราะ.....

1.17 ชอบบ้านที่อยู่อาศัยนี้หรือไม่

- ชอบ เพราะ.....
- ไม่ชอบ เพราะ.....

1.18 อยากให้บ้านของตัวเองเป็น

อย่างไร.....

1.19 ความรู้สึกเกี่ยวกับบ้าน

โบราณ.....
.....
.....
.....
.....

2. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบ้าน

2.1 อายุของตัวบ้าน.....ปี ประมาณปีพ.ศ.....

2.2 ลักษณะสถาปัตยกรรม อยู่ในรัชสมัย
ใด.....
.....
.....

2.3 สภาพบ้านในปัจจุบัน (ถ่ายภาพ + สเก็ตซ์ภาพ + สัมภาษณ์)

-พื้นที่.....ตร.วา

-วัสดุก่อสร้าง
หลังคา.....

พื้น.....

ผนัง.....

ฝ้าเพดาน.....

โครงสร้าง.....

หน้าต่าง.....

ประตู.....

-พื้นที่ใช้สอย ประกอบไปด้วย.....

(สเก็ตซ์ภาพ)

2.4 ประวัติการเปลี่ยนแปลงต่อเติม

-จำนวนครั้งที่ทำ.....ครั้ง

-ครั้งที่ 1 ทำ.....

เมื่อ.....งบประมาณ.....ระยะเวลาในการทำ.....

เหตุผลที่ทำ.....

คนที่ออกความคิด.....

ได้แนวความคิดมาจาก บ้านอื่นในชุมชน หนังสือ ตามกม.

สืบทอดตามสายเลือด เพื่อคงคุณค่า คิดเอง

(สเก็ตรูปภาพ)

-ครั้งที่ 2 ทำ.....

เมื่อ.....งบประมาณ.....ระยะเวลาในการทำ.....

เหตุผลที่ทำ.....

คนที่ออกความคิด.....

ได้แนวความคิดมาจาก บ้านอื่นในชุมชน หนังสือ ตามกม.

สืบทอดตามสายเลือด เพื่อคงคุณค่า คิดเอง

(สเก็ตรูปภาพ)

-ครั้งที่ 3 ทำ.....

เมื่อ.....งบประมาณ.....ระยะเวลาในการทำ.....

เหตุผลที่ทำ.....

คนที่ออกความคิด.....

ได้แนวความคิดมาจาก บ้านอื่นในชุมชน หนังสือ ตามกม.

สืบทอดตามสายเลือด เพื่อคงคุณค่า คิดเอง

(สเก็ตรูปภาพ)

-ครั้งที่ 4 ทำ.....

เมื่อ.....งบประมาณ.....ระยะเวลาในการทำ.....

เหตุผลที่ทำ.....

คนที่ออกความคิด.....

ได้แนวความคิดมาจาก บ้านอื่นในชุมชน หนังสือ ตามกม.

สืบทอดตามสายเลือด เพื่อคงคุณค่า คิดเอง

(สเก็ตรูปภาพ)

-ครั้งที่ 5 ทำ.....

เมื่อ.....งบประมาณ.....ระยะเวลาในการทำ.....

เหตุผลที่ทำ.....

คนที่ออกความคิด.....

ได้แนวความคิดมาจาก บ้านอื่นในชุมชน หนังสือ ตามกม.

สืบทอดตามสายเลือด เพื่อคงคุณค่า คิดเอง

(สเก็ตรูปภาพ)

3.ข้อมูลเจ้าของบ้าน (ในกรณีที่ผู้อยู่อาศัยไม่ใช่เจ้าของและไม่ใช่ผู้ทำการเปลี่ยนแปลง)

3.1ชื่อเพศ.....อายุ.....

อาชีพ.....สถานที่ทำงาน.....

รายได้.....การศึกษา.....

ที่อยู่ในปัจจุบัน.....

3.2เคยอาศัยอยู่ในชุมชนนี้มาก่อนหรือไม่

เคย อยู่ที่.....

ไม่เคย

3.3ได้สิทธิครอบครองบ้านหลังนี้มาจากไหน

มรดก จาก.....

ซื้อต่อ จาก.....

ราคา.....ปีที่ซื้อ.....

ระยะเวลาในการครอบครอง.....ปี

3.4เหตุผลของการเปลี่ยนแปลงบ้านหลัง

นี้.....

.....

3.5ได้แนวความคิดมาจาก บ้านอื่นในชุมชน หนังสือ ตามกม.

สืบทอดตามสายเลือด เพื่อคงคุณค่า คิดเอง

3.6ต่อไปมีแผนที่จะเปลี่ยนแปลงอีกหรือไม่

ทำ เพราะ.....

ไม่ทำ เพราะ.....

3.7ถ้าเปลี่ยนจะเปลี่ยนเป็นอย่างไร.....

เพราะ.....

.....

จะทำเมื่อไหร่.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นางสาว พรหมพรรณ พรหมสาขา ณ สกลนคร
เกิดวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2522
ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ บ้านเลขที่ 362 ถนนหลักเมือง อ.เมือง จังหวัด สุรินทร์ 32000
เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ 044-521-475 และ 01-4959600
สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา 2545 และเข้าศึกษาระดับมหาบัณฑิต ที่ภาควิชาเคหการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย